Pet stotina godina preljube,
moći, suparništva i osvete

Elinor Herman

SEKS sa kraljevima

„Seksi, sočno i zabavno."
New York Times

BalkanDownload

Elinor Herman

SEKS *sa kraljevima*

Prevela
Aleksandra Čabraja

Laguna

scan i obrada: BD team

Naslov originala
Eleanor Herman
SEX WITH KINGS

Originally published as: „Im Bett mit dem König“ ©
S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main, 2004

Translation copyright © 2018 za srpsko izdanje, LAGUNA

Mojoj majci Luiz, u raju

UVOD

Kad se sudbina nacije nađe u ženinoj spavaćoj sobi,
predsoblje je pravo mesto za istoričara.
– Šari Ogisten Sent-Bev

Ako je prostitucija najstariji zanat na svetu, onda je prefinjenija veština ljubavnice sigurno druga po redu.

Kad zamislimo najprefinjeniju moguću ljubavnicu – onu dostojnu kralja – vidimo magloviti, blistavi lik žene čije ruke miluju i oblikuju istoriju. Ona najčešće ostaje u senci u svetu u kojem je svetlost upravljena samo ka muškarcima kao kovačima istorije. Tek tu i tamo čujemo šuškanje svilenih skuta, ili čujemo njen melodični smeh kako odzvanja iza prestola.

Uspon kraljevskih ljubavnica na evropskim dvorovima došao je naglo, izranjajući iz ostataka srednjovekovne magle. Hiljadu godina posle pada Rima kraljevski gresi krili su se iza debelih draperija postelje s baldahinom, a potom su se oplakivali u zagušljivoj tami ispovedaonice. Moćna katolička crkva beše već oguglala na preljube, a dvorske ljubavnice pažljivo su držane po strani.

Ponekad se za feudalnog monarha vezivalo samo ime neke žene, Mod ili Blanš, i ništa drugo o njoj se nije znalo. Brojna kraljevska kopilad, koju su očevi priznavali kao svoju, nicala su na sve strane, te možemo samo pretpostaviti da su imala i majke. Gotovo potpuni izostanak podataka o dvorskim preljubama nije bio posledica isključivo crkvenih zahteva za diskreciju. Nepismenost je vladala suvereno poput samih monarha, vladara koji često nisu umeli čak ni da se potpišu.

O engleskoj srednjovekovnoj ljubavnici Elis Perers znamo ponešto samo zahvaljujući njenoj pohlepi. Kurtizana Edvarda III (1312-1377), gramziva Elis je iskoristila svoj položaj u poslednjoj deceniji života starog kralja da pohara njegovu riznicu, čime je postala jedan od najvećih zemljoposednika u Engleskoj. Vešto koristeći Edvardovu senilnost, ubeđivala ga je da joj uvek iznova kupuje iste dragulje, svaki put stavljajući u džep novac koji joj je on za to davao. Kao da to nije bilo dovoljno, sedeći na samrtnoj postelji svog kraljevskog ljubavnika Elis je poskidala skupoceno prstenje s njegovih ukočenih prstiju i pobegla. Užasnuti Parlament zaplenio je njena imanja u sedamnaest okruga, njen nakit (među kojim je bilo i 21.868 bisera) i ostale poklone koje je dobila od kralja. Elis je ostatak života provela po sudovima u nastojanju da sve to povrati, o čemu svedoče zapisi iz riznice, parlamenta i sudova.

U onome u čemu su Englezi bili nespretni, Francuzi su bili vešti. Nekih sedamdeset godina posle sramnih pustolovina Elis Perers, prototipska kraljevska ljubavnica uzdigla se u zlatnoj slavi poput feniksa iz pepela mračnih vekova. Umešno koristeći svoj politički uticaj na državu i kralja, Anjes Sorel je – naravno – bila prava Francuskinja na francuskom dvoru. Vešta Anjes je uspela da trgne Šarla VII (1403-1461) iz apatije, ubedi ga da okupi vojsku i protera engleske osvajače sa francuskog tla. Šari, čovečuljak smešno-tužnog lica sa „iks“ nogama u debeloj, postavljenoj odeći, bio je nesposoban kralj pre Anjes, i nastavio da bude nesposoban i posle nje.

Najstariji sačuvani portret neke kraljevske ljubavnice upravo je portret Anjes, naslikan 1449. godine, u vreme kada sekularni portreti još uvek nisu bili uobičajeni i kada su mnogi bogati i slavni ljudi još uvek podmićivali ikonopisce da svecima naslikaju njihova lica. Začudo, Anjes je naslikana kao Bogorodica na dvodelnom crkvenom panelu. Na tom panelu, koji se danas nalazi u Kraljevskom muzeju u Antverpenu, Anjes, sa krunom i ogrtačem od hermelina, nudi oblu i zrelu dojku malom Isusu, koji nezainteresovano okreće glavu. Na drugom panelu, međutim, danas u Gradskom muzeju u Berlinu, nalazi se njen dobar prijatelj Etjen Ševalije, na kolenima u zanosu pobožnog divljenja. Ovaj diptih na kojem je kraljeva ljubavnica, majka

njegove nezakonite dece, predstavljena kao Majka Božja, sigurno je prenerazio vernike, tim pre što se na drugom delu iste slike vidi kako se njen prijatelj klanja njenim golim grudima.

Verovatno nije slučajno što su, ubrzo pošto je ova slika nastala, nebeske sile poslale Smrt da pokosi Anjes. Negde oko četrdesete godine, nakon što je petnaest godina bila kraljeva ljubavnica, prijateljica i savetnica, Anjes je umrla na porođaju. Možda je, osvrćući se s nebesa i gledajući svoje poraženo telo, tiho rekla: „To je beznačajna, prljava stvar, koja miriše na našu slabost." Sklopila je oči. Očajni kralj posthumno ju je proglasio vojvotkinjom i sahranio sa svim počastima.

Naša saznanja o kraljevskim ljubavnicama naglo se proširuju početkom šesnaestog veka. Procvat misli poznat pod imenom renesansa, osvežio je zaparloženu Evropu. Brodovi su odjednom zaplovili preko sedam mora, donoseći neslućene dragocenosti. Po manastirima su se tražili požuteli rukopisi u kojima su se krile misli drevnih paganskih mudraca. Društva koja su hiljadu godina padala na kolena pred kamenom statuom Bogorodice, odjednom su zaplesala oko zaobljenog kipa Venere. U tom razdoblju Vatikan je izgubio ključeve kovčega svih znanja; njegov čelični stisak nad moralom i načinom ponašanja znatno je oslabio – čak i među onim narodima koji su ostali verni katoličanstvu i posle reformacije.

Izum štamparske prese pokrenuo je eksploziju pismenosti među plemstvom. Pisanje pisama postaje omiljena zabava dvorana željnih da upute svoje rođake sa sela u sočne dvorske spletke. Od njih saznajemo o suzama mnogih porodica, histeričnim napadima ljubavnica i nezasitoj kraljevskoj požudi. Madam Mentenon, poslednja omiljena ljubavnica i morganatska supruga Luja XIV (1638-1715), napisala je za života više od devedeset hiljada pisama. Lujeva snaha Elizabeta Šarlot, vojvotkinja od Orleana, u pedeset godina napisala je šezdeset hiljada pisama o životu u Versaju. Madam Sevinje, koja je lično poznavala ljubavnice Luja XIV, dvadeset pet godina je tri puta nedeljno pisala voljenoj kćerki koja je živela u Provansi. Ponešto od lične prepiske između kraljeva i njihovih ljubavnica

preživelo je požare, poplave, crve i namerna uništenja, a deo sačuvanih pisama bavi se i romantičnom stranom života.

I ambasadorski izveštaji takođe pružaju podroban uvid u dvorski život. U dobu kad je kraljev hir mogao značiti rat ili mir, gozbu ili glad, nijedna pojedinost u vezi sa životom kralja nije se mogla smatrati beznačajnom. Neki zvanični dopisi govore o kraljevom vršenju nužde. Znajući da brojne ljubavnice Čarlsa II imaju veliki uticaj na njega, Luj XIV je tražio od svojih ambasadora u Engleskoj da mu šalju „detaljne izveštaje o svemu što se dešava na britanskom dvoru, a posebno o *onome što se tiče intimnosti.*" Mnogi od tih golicavih izveštaja ostali su sačuvani.

Zavladala je moda pisanja dnevnika, koji su iz prve ruke pružali uvid u kraljevske spletke. Jedan od najpoznatijih jeste dnevnik Semjuela Pepisa, koji je zauzimao visok položaj u službi engleske mornarice šezdesetih godina sedamnaestog veka i bio požudno opčinjen ljubavnicama Čarlsa II. Pisao je o tome kako ih je viđao u parku i u pozorištu, poredio je njihovu lepotu, opisivao njihovu odeću i vodio s njima ljubav u snovima. Veselo je pisao o tome kako je posle predstave poljubio Nel Gvin, a prizor raskošnog donjeg rublja ledi Kaslmejn na konopcu za veš ostavio je na njega snažan utisak.

U modu su ušli i memoari, mada ih treba čitati oprezno i upoređivati sa ostalim dokumentima iz tog razdoblja. Budući da su pisani s namerom da budu objavljeni, mnogi memoari su imali dvojaku namenu: samopravdanja i optuživanja drugih. Neposredno pre svoje smrti 1615, francuska kraljica Margareta napisala je memoare da bi sebi obezbedila vrlinu čistu poput netaknute hartije, opisujući brojne priče o nedoličnom ponašanju svog supruga sa ljubavnicama, ali izostavljajući sopstveno neprilično ponašanje sa svojim ljubavnicima. Osvetoljubivi vojvoda Sen-Simon, koji je kao razočarani dvoranin napustio Versaj 1722, tvrdoglavo je ispunio četrdeset tomova memoara, umačući pero u jaku dozu otrova.

U to vreme pojavljuju se i savremene biografije, ali čak i njih treba čitati oprezno. Grof Karl fon Pelnic putovao je po dvorovima Evrope od 1710, a 1740. postao je ceremonijal-majstor Fridriha Velikog. Opčinjen ljubavnim avanturama saksonskog izbornika Avgusta II Jakog (1670-1733),

koji je navodno imao više od tri stotine nezakonite dece, grof Fon Pelnic je objavio biografiju 1734, godinu dana posle kraljeve smrti. Iako su osnovne činjenice o kraljevim ljubavnim aferama bile istinite, možemo pretpostaviti da je grof doterivao opisane razgovore, trudeći se da ih učini duhovitim.

Zajedno s pismenošću pojavilo se i novo poštovanje prema ženskom civilizujućem uticaju na društvo. Francuski dvor je u šesnaestom veku prihvatao ideju da su žene jednako inteligentne i sposobne kao muškarci, ali beskrajno privlačnije. Gotovo preko noći, svi su počeli da se dive kraljevskim ljubavnicama, da ih hvale i podržavaju.

Od šesnaestog do osamnaestog veka položaj kraljevske ljubavnice bio je gotovo jednako zvaničan kao i položaj premijera. Od ljubavnice se očekivalo da izvršava određene – seksualne i druge – dužnosti, u zamenu za titule, prihode, počasti i uticajno mesto na dvoru. Kraljevska ljubavnica je podržavala umetnost – pozorište, književnost, muziku, arhitekturu i filozofiju. Svoj šarm je koristila kao oruđe protiv stranih ambasadora. Smirivala je kralja kad je bio besan, bodrila ga kad je potišten, podsticala ga na hrabrost kad je bio slab. Svakodnevno je prisustvovala crkvenim obredima, davala milostinju siromašnima i predavala svoje dragulje riznici u slučaju rata.

Francuski kralj Fransoa I (1494-1547) bio je prvi kralj koji je svojoj miljenici dodelio zvaničnu titulu kraljevske ljubavnice – *maîtresse-en-titre*. S velikim uživanjem promenio je nekoliko ljubavnica zaredom. Od druge polovine šesnaestog veka francuske ljubavnice su bezmalo dve stotine godina imale veću moć nego bilo gde u Evropi. Dijana de Poatje, ljubavnica Anrija II (1519-1559), postala je član francuskog Saveta, tela posebno sazvanog za razmatranje političkih pitanja. Dijana je donosila zakone, nametala poreze i potpisivala zvanične dekrete zajedno s kraljem: „AnriDijana". Gabrijela d'Estre, ljubavnica Anrija IV (1553-1610), takođe je ušla u Savet, donosila zakone, primala ambasadore i umnogome doprinela okončanju verskog građanskog rata.

U Engleskoj je Henri VIII (1519-1559) napravio veliku zbrku zahtevajući da se oženi dvema ženama za kojima je žudeo, a kasnije im

odrubio glave. U sledećem veku Čarls II se, ne gubeći vreme, popeo na ljubavnicu istog dana kada i na presto. Na dan svog krunisanja 1660. odveo je u krevet lepoticu smeđeriđe kose Barbaru Palmer, koja mu je devet meseci kasnije rodila kćerku. Kao nagradu za to, on ju je proglasio groficom od Kaslmejna. Čarls je objašnjavao da „on nije ateista, ali ne može da zamisli zašto bi Bog unesrećio čoveka samo zato što malo uživa sa strane".

Neopterećen vernošću – čak ni svojoj ljubavnici – Čarls je bio jedan od malobrojnih monarha koji je na svom dvoru istovremeno imao po nekoliko glavnih ljubavnica. Nikada nije sasvim uspeo da se po ležernosti meri sa francuskim dvorom, te je njegov harem poprilično podsećao na bučni kokošarnik. U danima uoči svoje smrti 1685, kralj je bio okružen svim svojim kokama, kako opisuje zblanuti pisac dnevnika Džon Evelin, oplakujući „neopisivu raskoš i profanost, kockanje i raspusnost", koje je imao prilike da vidi. Kralj Čarls je „sedeo i zabavljao se sa svojim konkubinama Portsmutovom, Klivlendovom i Mazarenovom i drugima, mali Francuz je na prelepoj galeriji pevao ljubavne pesme, dok je dvadesetak uglednih dvorana i drugih razvratnika sedelo igrajući baset [kartaroška igra] oko velikog stola, na kojem je stajao ulog u visini od najmanje dve hiljade u zlatu".

Čarlsov rođak, francuski kralj Luj XIV, ukrasio je svoj dvor čitavim nizom mirisnih ljubavnica. Atene de Montespan – koja se svojim položajem dičila trinaest godina – bila je po mnogo čemu blizanka svog engleskog pandana, Barbare, ledi Kaslmejn, koja je vladala dvanaest godina. Obe su bile lepe, pohlepne, bistre i blistave, mada je Atene možda svojim savremenicima delovala prihvatljivije jer je njena grubost bila zaglađena francuskom otmenošću. Obe su doprinele veličini svoje nacije, sve vreme pljačkajući riznicu, i za obema su duboko žalili kad su ih zamenile manje živopisne naslednice.

Baš kao što su nešto bleđe kopije francuske mode, arhitekture, muzike i umetnosti nastajale širom Evrope, isto se dogodilo i sa francuskim konceptom *maîtresse-en-titre*. Krajem sedamnaestog veka uloga kraljevske ljubavnice na svakom velikom dvoru smatrana je tako neizostavnom da su

ovu modu prihvatili čak i uštogljeni nemački vladari. Fridrih III, knez izbornik Brandenburga (1657-1713), vladar koji je veoma voleo svoju ženu i prezirao neverstvo, imenovao je prelepu dvorsku damu za svoju zvaničnu ljubavnicu i obasipao je draguljima, iako je nikada nije ni takao – da jeste, žena bi mu došla glave.

Saksonski knez Avgust II Jaki izabran je za poljskog kralja 1697, postajući tako vladar dve nacije. U Saksoniji je već devet godina imao ljubavnicu, ali su ga posavetovali da isti položaj dodeli nekoj Poljakinji u Varšavi. Po rečima grofa Fon Pelnica, kralju su rekli: „Jer, kako vaše visočanstvo ima dva dvora, jedan u Saksoniji a drugi u Varšavi, treba da budete pravi vladar i, ravnopravno, držite po jednu ljubavnicu na svakom dvoru. To će nesumnjivo doprineti zadovoljstvu obaju naroda. Trenutno Poljaci negoduju zbog toga što imate saksonsku ljubavnicu. Ako je odbacite i prihvatite neku poljsku damu, Saksonci će imati jednako razloga da se žale. Dok će, ako budete zaljubljeni šest meseci u Poljskoj a drugih šest meseci u Saksoniji, obe nacije biti zadovoljne."

Dok su kraljevi Francuske, Engleske i Nemačke u sedamnaestom veku uživali sa bogato nagrađivanim ljubavnicama, španski kraljevski dvor ostao je oaza ustajalog srednjovekovnog katoličanstva. Zemlja iz koje je potekla inkvizicija bila je pobožnija od Vatikana, gde su kardinali priređivali raspusne orgije. Genetski slabi i ispijeni španski kraljevi vladali su sumornim dvorom na kojem je masovno spaljivanje jeretika bilo omiljena javna zabava.

Španske kraljevske ljubavnice nisu imale priznat položaj niti bilo kakvu priliku da steknu moć na dvoru, a i materijalno su slabo nagrađivane. Nakon što bi pale u nemilost, život im je bio još gori – proterivane su u manastire. Budući da se kralj nalazio tek na korak od Boga, nijedan običan smrtnik nije se mogao nadati da će moći da takne ženu koja je osveštana zagrljajem vladara.

Pričalo se da je jednom španski kralj Filip IV (1605-1665) jurio po svojoj palati jednu mladu ženu i nasrnuo na vrata iza kojih se ona zatvorila,

naređujući joj da ga pusti u svoju sobu. Devojka je jecajući odgovorila: „Ne, ne, gospodine! Ne želim da postanem opatica!“

Portugalski kralj Žoao V (1689-1750) nije se zamajavao slanjem otpuštenih ljubavnica u manastir; on je svoje ljubavnice tražio među časnim sestrama, pretvorivši jedan lisabonski samostan u sopstveni harem i obdanište. Nastojnica samostana mu je rodila sina koji je postao nadbiskup.

Međutim, običaji s Iberijskog poluostrva nisu bili popularni u ostatku Evrope. Kada je 1714. nasledio britanski presto, izborni knez Hanovera Džordž (1660-1727), podražavajući Čarlsa II, doveo je u svoju novu kraljevinu ne jednu, već dve kraljevske ljubavnice. Džordžove nemačke ljubavnice nisu se dopale njegovim britanskim podanicima, koji su bili preneraženi – ne njegovim nemoralom, već ukusom kada je o ženama reč. Jedna od njih je bila visoka i mršava do neuhranjenosti, dok je druga bila niska i izrazito debela, a obe beznadežno *ružne*. Kralju je pak bilo drago kad su se njegovi engleski podanici rugali njegovim ljubavnicama, čak i kada je neko ulicama Londona proveo staru ragu s polomljenim sedlom i natpisom: „Ne zaustavljajte me – ja sam kraljevska pratnja iz Hanovera koja dovodi njegovu visost i njegovu kurvu u Englesku.“ Džordž je zaključio da takve šale veličaju njegovu muškost.

Kada je Džordžov sin princ Džordž od Hanovera, budući Džordž II (1683-1760), uzeo englesku ljubavnicu, njegova stara baka je to pohvalila kao odličan način da Džordž popravi svoje znanje jezika. Dvadesetak godina kasnije lord Hervi opisao je odnos kralja Džordža II s istom ženom, gospođom Hauard, kao formalan radije nego strastven. Činilo mu se da kralj „posmatra svoju ljubavnicu više kao neophodnu odliku svog kraljevskog dostojanstva nego kao predmet ljubavnog uživanja, i tako se samo pretvarao da ceni ono na šta očigledno nije obraćao pažnju i da ljubi ono što očigledno ne voli“. Kralja su čuli kako svoju vernu ljubavnicu naziva „starom, dosadnom, gluvom i kilavom ragom“.

Opet se pokazalo da se na južnoj strani Lamanša sve to radi sa daleko više stila. Džordžov savremenik Luj XV (1710-1774) proglasio je madam Pompadur za *maîtresse-en-titre* 1745. Lepa, otmena, bistra i ljubazna,

madam Pompadur je praktično vladala Francuskom devetnaest godina. Podržavala je pisce i slikare, priređivala drame u kojima je pevala i plesala, ulagala u francusku industriju, osmišljavala zamkove, oblikovala drago kamenje, pravila gravire, eksperimentisala sa hortikulturom i upravljala vojskom tokom Sedmogodišnjeg rata.

Međutim, na vrhuncu svoje moći, ona je oprezno posmatrala nadolazeću oluju. „Posle nas potop“, rekla je, mada se po gubilištu posutom slamom zapravo nije zakotrljala njena, već glava njene ljupke naslednice, madam Bari. Francuske palate spaljene su i opljačkane. Grobnice kraljeva i dvorana otvorene su i poharane, a njihove kosti rasute. Naglim, silovitim treskom giljotine, Francuska revolucija sasekla je moć kraljevskih ljubavnica u čitavoj Evropi, a njene posledice širile su se poput talasa u svim pravcima. Ta raskošna i samopovlađujuća civilizacija zaista je doživela potop, utopivši se u moru krvi crvene poput vina. S njom je nestala i slava posrnule žene okićene krunskim draguljima.

Mada su se običaji posle revolucije promenili, seksualni prohtevi kraljeva ostali su isti. Kraljevskih ljubavnica i dalje je bilo u izobilju, ali one koje su bile osuđene da žive u osrednjosti devetnaestog veka mogle su da očekuju daleko manje od svojih srećnijih prethodnica. One nisu proglašavane vojvotkinjama i groficama, nisu dobijale palate i zamkove, ogromne prihode, mesto u savetima i veličanstvene odaje u palati. U devetnaestom veku, kraljevske ljubavnice mogle su se nadati lepoj kući u gradu, ponekom komadu nakita, kreditu kod najpomodnijeg krojača, i opojnom mirisu parfema zbog kojih su ih pozivali na sve najbolje zabave.

Bavarski kralj Ludvig I (1786-1868) suprotstavio se ovakvom trendu i skupo platio zbog toga. Godine 1847. naterao je svoj parlament da njegovu pohlepnu ljubavnicu Lolu Montez proglasi vojvotkinjom od Landsfelda. Za nekoliko meseci suočio se s revolucijom; Lolu je razjarena rulja oterala iz grada, a Ludvig je abdicirao. Da je Lola svoj plan pokušala da sprovede u delo sedamdesetak godina ranije, veoma je verovatno da bi uspela.

Pre Francuske revolucije novine su oštro cenzurisane i nije im dopuštano neblagonaklono pisanje o kralju. Istovremeno su cvetale pesme

koje su lepljene po stubovima, i koje su oduševljeni građani skidali i čitali u krčmama. Mnoge od tih pesama ismevale su kraljevske ljubavnice. Međutim, sa pojavom slobodne štampe u devetnaestom veku, novinski naslovi razglašavali su najnovije kraljevske skandale. Skaredni crteži prikazivali su debele, ostarele vladare u krevetu s njihovim pohlepnim ljubavnicama. Kraljevi su postali obazriviji kada je reč o vanbračnim vezama. Međutim, promena njihovog ponašanja ticala se samo javnosti. Preljubničke kraljevske veze bile su brojne kao i uvek, samo su se skrivale ispod bezličnog plašta uljudnog licemerja.

Hiljadu devetstote godine, belgijski kralj Leopold II (1835-1909) često je šetao po parkovima sa svojom šesnaestogodišnjom ljubavnicom Karolinom Delakroa. Međutim, kad bi mu prišao neki ministar, od Karoline se očekivalo da se krotko udalji i pretvara se da je sestra nekog od kraljevih ađutanata.

Najstariji sin kraljice Viktorije, Edvard VII (1841-1910), tako je vešto krio svoje veze da su mnogi bili ubeđeni kako su mu te dame samo dobre prijateljice i da su sve ostalo klevete. Edvard je svoje ljubavnice posećivao u vreme popodnevnog čaja, kada su njihovi muževi bili službeno odsutni – ili pak obilazili sopstvene ljubavnice – i nikada im nije padalo na pamet da se vrate kući u nezgodnom trenutku.

Seksualna revolucija dvadesetog veka zaobišla je evropske kraljevske porodice, koje su se jednom rukom držale viktorijanske tradicije dok su drugom čvrsto stezale skiptar. One dinastije koje su imale dovoljno sreće da prežive sve jaču plimu demokratije, čuvale su svoje ljubavnice duboko u pozadini, s jednim značajnim izuzetkom. Poput svog pretka Henrija VIII, britanski kralj Edvard VIII (1894-1972) izazvao je skandal zahtevajući da se oženi svojom ljubavnicom Volis Vorfild Simpson. Za razliku od Henrija, Edvard svojoj ženi nije odrubio glavu – mada je to kasnije možda i poželeo – ali bi se moglo reći da je odrubio svoju. Bes javnosti, koji je u Henrijevo vreme ublažavan pogubljenjima, izazvao je Edvardovu abdikaciju.

Strast britanskog princa Čarlsa prema bivšoj ljubavi Kamili Parker Bouls uništila je njegov brak sa princezom Dajanom i zapanjila čitav svet.

Princevi su se tradicionalno venčavali ružnim ali prikladnim devicama i posle toga imali lepe ljubavnice. Međutim, kada se Čarls odrekao natprirodno blistave Dajane u korist neugledne i konjaste Kamile, javnost mu se podsmevala.

Još odpamtiveka, moć je predstavljala moćan afrodizijak. Bilo da su skrivane ili javno pokazivane, kraljevske ljubavnice su oduvek postojale i zauvek će postojati. „Ništa nije pogubnije za muškarce, i za moćne muškarce, od predavanja zabranjenoj ženskoj ljubavi", jadikovao je engleski kralj Džejms II (1633-1701). „Od svih poroka taj je najprimamljiviji, i najteže ga je obuzdati ako se ne saseče u pupoljku." Međutim, poput Džejmsa, mnogi kraljevi nisu sasecali zabranjenu ljubav u pupoljku, već tek kada bi ona svenula na stabljici.

PRVO POGLAVLJE

SEKS SA KRALJEM

Tamo gde postoji brak bez ljubavi,
postojaće i ljubav bez braka.
– Bendžamin Frenklin

Kraljevsku ljubavnicu zamišljamo, pre svega i iznad svega, kao seksualno biće. Ona ima bujne grudi, zanosan osmeh i pogled koji iskri od žudnje. Spremna da za tren prebaci preko glave svoje baršunaste skute, ona pohotnom vladaru nudi neodoljive užitke. Preklinjanja njegove očajne porodice, upozorenja sveštenika, čak i njegova sopstvena kraljevska savest i grešni osećaj krivice, nemoćni su pred privlačnošću ljubavnice u poređenju sa hladnom, čednom kraljicom.

Zaista, užasavajuće stanje mnogih kraljevskih brakova otvorilo je prostor za procvat kraljevskih ljubavnica. Kraljevski brak, slavljen raskošnim obredima, često nije bio ništa više od lične katastrofe dve žrtve koje kleče pred oltarom. Svrha kraljevskog braka nije bila sreća muža i žene ni seksualno uživanje, pa čak ni osnovna usklađenost. Jedina svrha bilo je stvaranje naslednika, a ako je mlada sa sobom donosila dobar miraz i povoljne ugovore, utoliko bolje.

Napoleon, iskreniji od većine vladara, rekao je: „Želim da se oženim matericom.“ I zaista, mnoge kraljevske neveste nisu smatrane ni za šta drugo do za hodajuće plodne utrobe s krunom na glavi i suknjom oko struka.

Katastrofa pred oltarom

Princeze su od rođenja odgajane tako da budu čedne i bezmalo frigidne, čime se obezbeđivalo zakonito potomstvo. Bilo ih je moguće naučiti vrlini, ali ne i lepoti. Ambasadori su, prodajući robu naslepo kraljevskim mladoženjama, opisivali lepotu princeza kitnjastim hvalospevima, često donoseći i laskave portrete kao dokaz.

Godine 1540. Henri VIII je u potrazi za svojom četvrtom ženom obmanut ulepšanim portretom. Želeo je da učvrsti savez sa Francuskom i pisao kralju Fransoi I, tražeći savet. Fransoa je ljubazno odgovorio imenima i portretima pet plemenitih dama. Međutim, Henri nije bio zadovoljan. „Tako mi boga", rekao je, posmatrajući bezlična i bezizrazna lica žena na platnima, „verujem samo sebi. To je za mene suviše važno. Želim da ih upoznam, da provedem neko vreme s njima pre nego što donesem odluku." Želeo je da održi neku vrstu smotre kraljevskih lepotica u Kaleu na severnoj obali Francuske, koji je bio pod vlašću Engleza, a gde bi, posle podrobnog ispitivanja, mogao lično da izabere pobednicu.

Francuski ambasador mu je jetko odgovorio da bi možda Henri trebalo da spava sa svih pet i oženi se najboljom. Fransoa je podrugljivo primetio: „U Francuskoj nije običaj da se dame tog položaja i tako plemenitog i kraljevskog porekla zagledaju kao kobile [kurve] za prodaju."

Pomalo otrežnjen, Henri se vratio portretima i na osnovu slike Ane od Kleva odlučio se za protestantski savez. Međutim, kada se kraljevski mladoženja upoznao s Anom, zapanjio se uočivši koliko se ta krupna, rošava Valkira razlikovala od ljupke žene savršene puti s portreta. Kralj je „bio zaprepašćen kada su mu pokazali kraljicu" i „nikada u životu nije video damu koja je manje ličila na svoj portret". Zagrmeo je: „Na ovoj ženi ne vidim ništa od onoga što su mi o njoj pričali, i čudim se da su pametni ljudi mogli tako da je opišu." Potom je nastavio: „Kome da verujem? Uveravam vas da ne vidim ništa slično onome što su mi opisivali i pokazivali. Stidim se što su je moji ljudi onako hvalili – ona mi se ne dopada!"

Koliko god da se trudio, kralj nije mogao da izbegne brak sa svojom „flamanskom kobilom“, kako je nazvao Anu. Vojvoda od Kleva bi se uvredio da mu je Henri vratio mladu. Dva dana pre venčanja, Henri je gunđao: „Da nije već izdaleka doputovala u moje kraljevstvo, da moj narod i država nisu već sve pripremili, i kada se ne bih time obrukao pred svetom i oterao njenog brata u zagrljaj cara i francuskog kralja, ne bih se oženio njome. Ali sada je sve već otišlo predaleko, zbog čega žalim.“

Henri je stao pred oltar s manje dostojanstva nego što su mnoge njegove žrtve pokazale na gubilištu. Na putu do kapele rekao je svojim savetnicima: „Gospodo, da ne moram da udovoljim svom kraljevstvu i svetu, ne bih ovo što činim danas učinio ni za kakva zemaljska blaga.“

Prva bračna noć bila je prava katastrofa. Ujutru posle te noći, kada je lord Tomas Kromvel, koji je ugovorio ovaj brak, nervozno upitao kralja kako mu se sviđa nevesta, Henri je zagrmeo: „Svakako, gospodine, ni dosad mi se nije sviđala, ali sada mi se sviđa mnogo manje! Nije nimalo lepa, i vrlo ružno miriše. Shvatio sam da nije devojka, zbog opuštenosti njenih grudi, koje su mi se, kad sam ih opipao, toliko zgadile da nisam imao, niti ću imati hrabrosti da vidim ostatak. Ne podnosim neprijatne mirise. Ostavio sam je devicom, kako sam je i zatekao.“ Celog tog dana svima redom je pričao da je „njeno telo nezgrapno i neprikladno da u njemu probudi imalo žudnje.“

U skladu sa dvostrukim aršinima tog vremena, niko nije ni pitao Anu šta je mislila o kralju. Njen kraljevski mladoženja imao je struk od sto četrdeset centimetara i zagnojen čir na nozi. Ana se brzo razvela i vratila kući, još uvek s glavom na ramenima. Međutim, lord Kromvel je osetio svu silinu Henrijevog besa, u vidu sekire na vratu.

Zahvaljujući ovakvim debaklima, svi su brzo shvatili da portreti lažu. Godine 1680. Luj XIV je zatražio bavarsku princezu Mariju Anu Kristinu kao nevestu za svog sina i naslednika. Ljupki portret koji su na dvoru pokazivali bio je beznačajan u poređenju s bračnim ugovorom. Po rečima madam Sevinje, kada se mlada pojavila, „kralj je bio tako znatiželjan da vidi kako ona izgleda da je poslao Sangvina [svog glavnog batlera], za kojeg je znao da je iskren čovek i da nije laskavac. ‘Gospodine’, rekao mu je on,

‘pošto pregrmite prvi utisak, bićete oduševljeni’.“ Nesrećni par je uspeo da na svet donese troje dece, pre nego što je zapostavljena supruga umrla.

Još manje sreće sa svojom bavarskom princezom imao je budući austrijski car Jozef II (1741-1790). Hiljadu sedamsto šezdeset pete Jozef je svoju nevestu, princezu Jozefu, smatrao tako odbojnom da nije bio u stanju da konzumira svoj brak. „Ona je niska“, pisao je on ogorčeno, „zdepasta, i bez trunke privlačnosti. Lice joj je puno bubuljica. Zubi su joj grozni.“

„Traže od mene da imam decu“, jadikovao je on u drugom pismu. „Kako to da uradim? Ako bih mogao vrhom prsta da taknem najmanji delić njenog tela koji nije prekriven bubuljicama, potrudio bih se da dobijemo dete.“ Jozef nije žalio kada je njegova mlada ubrzo posle venčanja umrla od malih boginja.

Nisu svi vladari pristali da se žrtvuju na oltaru boga Himena za dobro države. Sedamdesetih godina sedamnaestog veka budući engleski kralj Džejms II ostao je udovac bez sina i počeo po Evropi da traži privlačnu mladu ženu. Luj XIV, koji se nadao da bi mogao da postavi Francuskinju na engleski presto, očigledno je imao teškoća da na versajskom dvoru pronađe lepu i čednu kandidatkinju. Konačno zaključivši da izgled žene ne može biti presudan, Luj je ponudio plemenitu ali ružnu francusku udovicu, madam Giz. Francuski ministar Luvoa poslao je u Englesku pismo: „Ako vojvoda od Jorka želi ženu da bi s njom izrodio decu, ne može odabrati bolju suprugu od madam Giz, koja je zatrudnela tri puta u tri godine i čije poreklo, bogatstvo i plodnost nadoknađuju nedostatak lepote.“

Džejms je odbio ponudu, a razočarani francuski ambasador prezrivo je pisao svom kralju da vojvoda od Jorka zahteva *lepu* ženu. Madam Giz i njena plodnost su odbačeni. Džejms se oženio najlepšom evropskom princezom, petnaestogodišnjom Marijom Modenskom, visokom i vitkom, prelepom brinetom u koju se strasno zaljubio.

Budući britanski kralj Džordž IV (1762-1830) godinama je izbegavao bračni jaram, ali su ga, razapetog dugovima, njegov kraljevski otac i parlament podmićivanjem podstakli da se konačno oženi princezom Karolinom od Brunzvika. Džordž, dendi koji je sate provodio u vezivanju

kravate, nije se dobro slagao sa dobroćudnom ali neotesanom princezom, koja nije marila ni za eleganciju ni za ličnu higijenu.

Kada su princa upoznali s nevestom, on se toliko užasnuo njenim izgledom da je obrisao čelo, prošaputao: „Nije mi dobro“, i zatražio konjak da umiri živce. Ni mlada nije bila zadovoljna mladoženjom. Pošto se Džordž udaljio, Karolina je svojoj dvorskoj dami rekla: „Je li princ uvek ovakav? Prilično je debeo i ne izgleda ni izdaleka onako lepo kao na portretu.“

Džordž je uspeo da izvrši svoju bračnu dužnost sa svojom ženom tri puta u njihove prve dve bračne noći. Svom prijatelju je pisao: „Imala je... takvu prljavštinu kako na svom prednjem tako i na *zadnjem* delu... da mi se utroba prevrnula i tog trenutka sam se zakleo da je više nikada neću dotaći.“ Na Džordžovu sreću, Karolina je prilikom njegovih prvih pokušaja već ostala trudna. S rođenjem naslednika pritisak je splasnuo, i Džordž je zaista više nikada nije ni takao. Godine 1821. Britanci su imali prilike da vide neobičan prizor – boksere koje je unajmio novi kralj da na vratima Vestminsterske opatije čuvaju vrata dok je Karolina urlala da je puste da uđe i kruniše se zajedno sa svojim otuđenim mužem. Iste godine, kad je Napoleon preminuo, kralja su obavestili da je njegov „najveći neprijatelj“ mrtav. Džordž je oduševljeno upitao: „Bože, je li stvarno umrla?“

Međutim, najneskladniji par bili su izvan svake sumnje brat Luja XIV Filip, vojvoda od Orleana, kojeg su zvali „Mesje“, transvestit koji je mnogo više voleo ljubavnike nego ljubavnice, i Elizabeta Šarlota, kćerka izbornog kneza Rajnskog palatinata / Pfalca, toliko siromašnog da je morao da krpi cipele. Međutim, nemačke princeze bile su čuvene po plodnosti. Štaviše, otkada je mladoženjin ljubavnik, lorenski vitez, osumnjičen da je u nastupu ljubomore otrovao Mesjeovu prelepu prvu ženu, englesku princezu Henrijetu, Luj XIV je zaključio da bi ružna nevesta imala bolje šanse da preživi.

Godine 1670, kada je mlada stigla u Francusku da se sretne s mladoženjom s kojim se, preko posrednika, već bila venčala, zatekla je feminiziranog pomodara s ružem, dijamantskim minđušama, čipkanim

karnerima i okovratnicima, desetinama narukvica, pantalonama ukrašenim trakama i u cipelama s visokom potpeticom. Na glavi je imao kovrdžavu crnu periku, a jak miris njegovog parfema prosto ju je gušio. Kada su se upoznali Mesje se poklonio, jednim pogledom odmerio njeno široko i dobroćudno nemačko lice, sveže umiveno posle puta, široku nemačku zadnjicu i odeću tako jednostavnu da su njene nove francuske dvorske dame bile užasnute. Zgroženi suprug došapnuo je svojim pratiocima: „Oh! Kako da spavam s tim?“

Pošto se naklonila, nevesta se tako prenerazila izgledom svog mladoženje da nije mogla da izgovori nijednu reč unapred pripremljenog govora. Konačno je uspela usiljeno da se nasmeši. Gotovo je čujemo kako iza lepeze mrmlja sebi u bradu: „Oh! Kako da spavam s *tim*?“

Tokom svog tridesetdvogodišnjeg braka Elizabeta Šarlota istrpela je štošta čega je većina kraljevskih nevesta bila pošteđena. Mesje je zahtevao da joj na lice nanosi šminku – možda u nadi da će je tako učiniti privlačnijom – koju je ona odmah brisala. Često ju je živcirao otimajući joj haljine i dragulje za sebe i svoje muške ljubavnike. Uživao je da prdi – mada im je to možda bilo jedino zajedničko. Elizabeta Šarlota je, ne želeći da ga dodiruje u postelji, spavala na samoj ivici kreveta, zbog čega je često padala na pod i budila se.

Činjenica da su u braku uspeli da izrode troje dece služi na čast njihovoj kraljevskoj samodisciplini, mada su im u tome možda pomogli i zveckajući medaljoni svetaca koje je Mesje vezivao za svoje intimne delove tela. Kada je on konačno prekinuo te neželjene seksualne odnose, Elizabeta Šarlota je bila u iskušenju da njegovim ljubavnicima kaže: „Slobodno pozobljite to zrnevlje; meni ne treba.“

Seks sa kraljem

Za razliku od usiljenih kraljevih podviga sa suprugom, možemo da zamislimo nežnije odnose s ljubavnicom – toplu predigru, ljubavničke veštine, strastvenu kulminaciju i zadovoljno opuštanje posle ljubavnog čina. To možemo samo da zamišljamo, jer nam je istorija ostavila relativno malo zapisa o seksualnom životu kraljeva i njihovih ljubavnica. Najvatrenija pisma koja su zaljubljeni parovi pisali, primaoci bi spaljivali za života – ponekad u poslednjim trenucima života – ili bi to ubrzo po njihovoj smrti činili postiđeni rođaci. Da nam zagolica maštu ostalo je tek nekoliko takvih pisama, ili brojne priče koje bacaju svetlo na seksualne odnose između kraljeva i njihovih ljubavnica.

Barbara, ledi Kaslmejn, opisala je svog kraljevskog ljubavnika Čarlsa II kao veličanstveno obdarenog, što je njenog prijatelja lorda Ročestera navelo da napiše:

Njegova pohota i moć iste su jačine
A skiptar i kita jednake dužine.

Čuvši ove stihove, ljubavnica Luja XIV, princeza od Monaka, primetila je kako je Lujeva moć velika, ali mu je „skiptar" mali u poređenju s njegovim kraljevskim rođakom sa suprotne strane Lamanša.

Godine 1540. budući kralj Francuske Anri II bio je tako zaluđen svojom riđokosom ljubavnicom Dijanom de Poatje da nije poklanjao mnogo pažnje svojoj neuglednoj, smeđokosoj supruzi, dofini Katarini de Mediči. Ozbiljnu Katarinu jedan ambasador je opisao kao lepu ženu kada joj je lice sakriveno velom, međutim, bez vela lice joj je ličilo na dasku. Odabrana je za Anrijevu nevestu samo zbog svojih bliskih veza s papom i bogatog miraza koji je obuhvatao nekoliko gradova, dragulje, konje i nameštaj. Godine 1542, posle devet godina braka, Anri i Katarina još uvek ne samo da nisu imali naslednika, već Katarina nijednom nije ni zatrudnela.

Premda osamnaest godina starija od svog kraljevskog ljubavnika, Dijana je bila izvanredno negovana i izgledala je privlačnije od dofine. Vitka i sportski građena Dijana započinjala je svaki dan s tri sata jahanja. Pazeći na svoju čistu belu kožu, napolju je uvek nosila crnu somotsku masku, svakodnevno pila napitak koji je sadržao zlato i kupala se u magarećem mleku i hladnoj vodi. U strahu od izboranosti Dijana je spavala sedeći, poduprta jastucima. Njen režim lepote je uspevao. Anri je skoro svake noći vodio ljubav sa Dijanom, ostavljajući suprugu samu u hladnoj postelji.

Kazna za princezu nerotkinju često je bila poništenje braka, progonstvo ili život u manastiru. Mada nije mnogo volela Katarinu, Dijani je bilo drago što je ona neugledna i neupadljiva, i što nema nikakav uticaj na svog muža. Dijana je strahovala od kraljevog novog braka s kakvom lepom stranom princezom koja bi mogla da osvoji Anrijevo srce. Zaključila je da bi bilo bolje da pomogne Katarini da rodi naslednika.

S vremena na vreme Dijana bi započela vođenje ljubavi sa Anrijem i uzbudila ga, a zatim ga poslala na sprat, u ženinu sobu, da „završi posao". Pošto bi obavio svoju kraljevsku dužnost, princ bi se vratio u Dijaninu sobu, da zaspi u njenom naručju. Ubrzo pošto su počeli da primenjuju ovakav pristup, Katarina je zatrudnela i rodila zdravog sina. Anri je svoju ljubavnicu nagradio „za pohvalne i dobre usluge" koje je pružila dofini.

Bistra Katarina nije razumela šta njen muž vidi u svojoj vremešnoj ljubavnici. Iz radoznalosti, nagovorila je jednog italijanskog stolara da joj izbuši dve rupe u podu, tačno iznad Dijanine spavaće sobe. Tako je sa svojom sluškinjom mogla da gleda Anrija i Dijanu kako vode ljubav pri svetlu plamena, kako se kotrljaju s kreveta na pod i tu iskazuju svoju strast. Katarinu je zaprepastila nežnost koju je Anri ispoljavao prema Dijani i plačući je priznala svojoj dvorskoj dami da s njom muž „nikad nije tako lepo postupao".

Lepotica bademastih očiju, madam Pompadur, koja je postala ljubavnica Luja XV 1745. godine, možda je smatrala da se s njom postupa i *suviše* lepo. Ova čuvena kraljevska ljubavnica imala je jednu nezgodnu tajnu – bila je frigidna. Izvesni dokazi ukazuju na to da je patila od hronične

vaginalne infekcije koja izaziva beli sekret neprijatnog mirisa, za šta u ono doba nije bilo leka. „Naleteo sam na hladnu zverku“, jadikovao je Luj XV. Ponekad bi bio tako razočaran njenim uslugama da je napuštao njenu postelju bez uobičajenog poljupca za laku noć.

Luj XV je imao ogromne seksualne prohteve i uživao je u vođenju ljubavi po nekoliko puta dnevno. Međutim, njegova ljubavnica, večito zarobljena negde između zdravlja i bolesti, brzo bi se iscrpela i morala je da se pretvara da uživa u njegovim naporima. Možemo da zamislimo njenu svilenkastu put na satenskim čaršavima, njeno nago telo obasjano plamenom sveća, kako čeka da kralj završi sa svojim užitkom.

U nadi da će podstaći svoj libido, madam Pompadur je eksperimentisala hraneći se celerom, tartufima i vanilom, ali je uspela jedino da naruši svoje zdravlje. Kad je jednog dana njena prijateljica vojvotkinja od Brankasa izrazila zabrinutost, kraljevska ljubavnica briznula je u plač i rekla: „Strahujem da više neću moći da udovoljim kralju i da ću ga izgubiti. Znaš, muškarci pridaju veliku važnost određenim stvarima, a ja sam, na nesreću, po prirodni hladna. Mislila sam da ću uspeti da se uzbudim ako primenim dijetu koja zagreva krv... Znaš li šta se desilo prošle nedelje? Kralj je rekao da je pretoplo, i to mu je bio izgovor da pola noći provede na mojoj sofi. Zamoriće se od mene i pronaći neku drugu.“

Vojvotkinja je mudro posavetovala prijateljicu: „Ali tvoja dijeta ga u tome neće sprečiti, a tebe će ubiti. Ne, moraš postati neophodna kralju tako što ćeš uvek biti ljubazna prema njemu. Naravno, nemoj ga prekorevati u tim drugim trenucima, samo pusti da vreme učini svoje i on će se vezati za tebe zauvek, snagom navike.“

Da je madam Pompadur izgubila svoj položaj kad je prestala da vodi ljubav s kraljem, ostala bi bez posla negde početkom pedesetih godina osamnaestog veka. Međutim, ona je njihovu ljubavnu vezu vešto preobratila u duboko prijateljstvo, postajući mu blizak politički savetnik i starajući se o njegovoj zabavi.

Ironično je da je glavna ljubavnica Luja XV dok je bio mlad – madam Pompadur – bila frigidna, dok je njegova ljubavnica u zrelosti – madam Bari

– bila jedna od najveštijih prostitutki svog vremena. Ili možda i nije tako ironično. Dok je bio mlad, Luj se oslanjao na odanost, šarm i inteligenciju madam Pompadur, a seksualno uživanje tražio na drugom mestu. Kao ostareli monarh, drhteći pred dverima smrti, više nije tražio inteligentnu ženu. Bila mu je potrebna ljubavnica s kojom će moći često i strasno da vodi ljubav, da bi osetio kako je još uvek pun života. U starosti je teško pronalazio žene koje su mogle da ga uzbude, dok nije upoznao ovu živahnu parisku prostitutku koju je proglasio svojom poslednjom ljubavnicom.

Žana de Bari ušla je u Lujev život u pravom trenutku za oboje. Da se pojavila nekoliko godina ranije, u doba suverene vladavine madam Pompadur, ostala bi samo prolazna ljubav. Ovako je, četiri godine posle prerane smrti madam Pompadur, madam Bari vratila setnog vladara u život a sebi donela slavu o kakvoj nikad nije ni sanjala.

Stari razvratnik, vojvoda Rišelje, toliko je uživao u lepoj plavuši da ju je preporučio utučenom kralju. Posle njihovog prvog seksualnog susreta, kralj je rekao vojvodi: „Oduševljen sam vašom Žanom. Ona je jedina žena u Francuskoj koja je uspela da me navede da zaboravim kako imam šezdeset godina."

Međutim, umesto da se s njom samo zabavi i otpusti je, kao sve ostale, kralj ju je zadržao uz sebe. Gotovo izvinjavajući se, objašnjavao je svom prijatelju vojvodi ajenskom da je „otkrio neka zadovoljstva koja su za njega sasvim nova". Vojvoda je odgovorio: „To je zbog toga, gospodine, što nikad niste bili u bordelu."

Kralja su naveli da poveruje kako je Žana ugledna udata žena, koja se povremeno zabavljala s plemićima i bankarima. Njegov odani sluga i dugogodišnji svodnik Lebel – uznemiren kraljevom naklonošću prema tako nepoželjnoj ženi – konačno je, za vreme njegove jutarnje toalete, otkrio Luju da su Žanine seksualne veštine plod dugogodišnje profesionalne obuke, i da ona nema muža koji bi joj pružio bilo kakav formalni ugled. Možemo da zamislimo Luja kako, dok ga puderišu i parfimišu, kraljevskim pokretom ruke daje znak Lebelu da ućuti i pronađe Žani odgovarajućeg muža.

Potpuno zaprepašćen, Lebel – koji je najveći deo svog života proveo u kraljevoj službi – ubrzo potom je preminuo.

Dvorski lekari upozoravali su Luja da je nova ljubavnica premlada za njega i posavetovali ga da bi starija žena možda više odgovarala njegovom srcu. Međutim, kralj na takve preporuke nije obraćao pažnju. U međuvremenu, neki dvorani su primetili kako nikad nisu videli Luja zdravijeg – delovao je mlađi i energičniji nego nekoliko prethodnih godina.

Međutim, nekoliko nedelja uoči svoje smrti, šezdeset četvorogodišnji vladar shvatio je da čak ni Žana više nema moć da ga uzbudi. Poverio je svom lekaru: „Ostario sam i vreme je da malo zauzdam konje." Doktor mu je odmah odgovorio: „Gospodine, nije reč o tome da treba da ih zauzdate. Najbolje bi bilo da ih sasvim ispregnete."

Suočen sa smrću i Strašnim sudom za koje je znao da ne mogu biti daleko, vremešni monarh je povremeno patio od snažnih napada griže savesti zbog svojih telesnih grehova i odbijao da se vidi sa svojom ljubavnicom. Međutim, napade kajanja ubrzo su zamenili drugi napadi, te se Luj ponovo prepustio njenim ljupkim belim rukama. Kraljev strastveni burbonski temperament potrajao je, bukvalno, do trenutka njegove smrti. Čak i kada mu je oronulo telo bilo izmučeno boginjama, Luj je pružao zagnojenu ruku da pomiluje zanosne grudi svoje ljubavnice.

Možda je Luj XV svoj neumorni libido nasledio od svog prethodnika, Luja XIV, koji je svoje ljubavnice opterećivao ne samo svojim nezasitim seksualnim potrebama već, još gore, i neiscrpnom plodnošću. Luiz de La Valijer rodila mu je četvoro dece za sedam godina. Njena naslednica, blistava Atene de Montespan rodila je sedmoro dece za devet godina. Sumorna madam Mentenon bila je već u menopauzi kad se tajno udala za Luja, ali se u sedamdeset petoj godini požalila svom svešteniku da kralj zahteva od nje seks svakog dana, ponekad i više puta dnevno. Sveštenik je odgovorio da, budući da ju je bog odabrao da spreči kralja da greši, ona to jednostavno mora da istrpi. Verovalo se da preterivanje u seksu kod muškaraca izaziva „giht, zatvor, zadah i crven nos", a Luj je patio od svega nabrojanog, ali ni to nije bilo dovoljno da ublaži njegove prohteve.

Iako čak i strasti najpohotnijih parova obično izblede posle nekoliko godina, ruski car Aleksandar II (1818-1881) i njegova ljupka tamnokosa ljubavnica Katja Dolgorukova uživali su u strastvenom seksu tokom čitave svoje petnaestogodišnje veze, koja se završila tek njegovom smrću. Mada priglupa, Katja je bila trideset godina mlađa od Aleksandra i obožavala je seks. Godine 1870. car joj je napisao: „Videla si šta sam osećao, baš kao što sam ja video šta se dešavalo s tobom. Zato smo se grlili kao gladne mačke od jutra do večeri, slatko do ludila, tako da čak i sada želim da urlam od radosti i još uvek sam zadovoljen svim svojim bićem."

Godine 1876. činilo se da se kraljevo zdravlje pogoršava. Pregledao ga je dvorski lekar koji nije otkrio nikakvo oboljenje, ali je diplomatski nagovestio pedesetosmogodišnjem caru da pati od iscrpljenosti i „preterivanja sa seksualnim odnosima". Međutim, ova dijagnoza cara nije obeshrabrila. Ubrzo posle toga, napisao je Katji: „Ludo sam uživao u našoj ljubavi, i još uvek sam opijen njome. Tako si zanosna da ne mogu da ti odolim! Nema reči koje mogu da opišu to oduševljenje."

Iste godine, pripremajući se da rodi njihovo treće dete, Katja se žalila da neće moći da vodi ljubav neko vreme posle porođaja. „Tako sam teška", pisala je, „ali se ne bunim jer znam da sam sama za to kriva, i priznajem da ne mogu bez tvog izvora, koji toliko volim, te se nadam da ću, kada prođe šest nedelja, moći opet da uživam u njegovom mlazu."

Ljubavne veze Napoleona III (1808-1873) nisu bile ni izdaleka tako prijatne. Carev libido naveo ga je da se oženi jedinom ženom koja je odbila seks sa njim, Euheni di Montiho, prelepom kćerkom sitnog španskog plemića. Jedan duhoviti čovek rekao je da je Napoleon III postao car zahvaljujući izborima, ali da je Euheni postala carica zahvaljujući erekciji.

Međutim, kad je saznao da je uzrok vrline njegove supruge zapravo frigidnost, Napoleon je počeo da se šunja po dvoru poput lava koji traži plen, krstareći balskim dvoranama u ljubavnom pohodu. Šezdesetih godina devetnaestog veka, sada već u svojim pedesetim, car više nije imao strpljenja za predigru i bacao se na sopstveno zadovoljstvo, ne obazirući se mnogo na svoje partnerke.

Markiza de Tese-Šatenoa istrpela je jednu takvu seansu, nakon što je tokom bala u Tijeriju ugovorila sastanak s carem. Posle ponoći on se pojavio u njenoj spavaćoj sobi u svetloljubičastoj pidžami, u kojoj je izgledao pomalo smešno. Ona svedoči: „Usledilo je kraće fizičko naprezanje tokom kojeg je on dahtao a vosak na krajevima brkova mu se topio zbog čega su mu se brkovi obesili, i napokon, brzi kraj nakon kojeg je markiza ostala nezadivljena i nezadovoljena."

Novinar i poznanik carske porodice Žil de Gonkur napisao je: „Kada neku ženu dovedu u Tijeri, ona se skida u jednoj sobi a zatim gola ulazi u drugu sobu u kojoj je čeka car, takođe go. [Komornik] koji je za to zadužen, daje joj sledeća uputstva: 'Možete poljubiti njegovo visočanstvo u bilo koji deo tela sem u lice'."

Jedna žena, supruga nekog dvorskog zvaničnika, zatražila je sastanak nasamo s carem da bi razgovarala s njim o karijeri svog muža. Posle toga, ispričala je da „čak nije imala ni vremena da se pobuni pre nego što se car prihvatio njenog intimnog dela tela... Sve se desilo tako brzo da su u takvim okolnostima čak i najjači principi nemoćni."

Neki od osvajačkih pohoda Napoleona III bili su krajnje neuspešni. Jedne večeri pohotni car je ušao u polumračnu prostoriju, seo na sofu pored neke osobe u kitnjastoj odori, zavukao joj ruku ispod skuta i uštinuo lepo oblikovanu nogu u svilenoj čarapi. Biskup od Nansija tada je ustao, glasno negodujući.

Najbizarniji seksualni odnos zabeležen između nekog monarha i njegove ljubavnice bio je odnos crnokose Lole Montez i bavarskog vladara Ludviga I. Ludvig je postao opsednut stopalima plesačice. Nakon što je prognana, pisao joj je: „Sisam ti stopala, što nikad nisam radio nikome drugom, to bi mi bilo odvratno, ali s tobom je sasvim suprotno." A u drugom pismu on joj kaže: „Želim da ti sisam stopala, odmah, pre nego što stigneš da ih opereš kad se vratiš s puta."

Njihova pisma nagoveštavaju da je Lola oralno zadovoljavala Ludviga, dok je ponekad on masturbirao sisajući njena stopala. Verovatno je da su to činili umesto seksualnih odnosa, koje je Lola s kraljem imala svega nekoliko

puta. Moguće je da nju nije seksualno privlačio muškarac trideset i četiri godine stariji od nje, s izbočinom nasred čela. Često je izbegavala odnose s njim izgovarajući se menstruacijom, bolešću ili mogućnošću da zatrudni.

Pored toga, tokom njihove petnaestomesečne veze u Minhenu, Ludvig je tražio od Lole da nosi komade flanela na dva mesta na koži – možemo samo da zamišljamo o koja je dva mesta reč – i da ih kasnije da njemu. Potom je, tokom njenog izgnanstva, ponovo zatražio isto, a ona mu je poslala flanel koji je nosila. Njega je posebno zanimalo koja se strana tkanine nalazila na njenoj koži, da bi je prislonio na svoju. Takođe je zahtevao da zna da li ga je stavljala na oba mesta.

Tokom svog progonstva, Lola je poslala Ludvigu pismo s malim krugom koji je nacrtala umesto svojih usana, da bi ga on poljubio. Ludvig joj je odgovorio: „Crtež u tvom pismu koji predstavlja tvoja usta (svaki put ga poljubim), najpre sam zamislio kao tvoju *cuño* [vaginu], te je moj *jarajo* [penis] počeo da se diže. Koliko god mi zadovoljstva pružaju tvoja usta, tvoja *cuño* bi me silno zadovoljila. Ljubim i jedno i drugo."

Po svemu sudeći, Lili Langtri i budući britanski kralj Edvard VII imali su buran seksualni život. Edvard je bio očaran kada je 1877. prvi put video dugonogu, zamamnu riđokosu lepoticu koja se kretala „kao predivni lovački pas na dve noge". Ubrzo ju je proglasio za svoju prvu zvaničnu ljubavnicu, i tri godine su bili gotovo nerazdvojni. Lili je pričala da joj je jednoga dana princ rekao: „Na tebe sam potrošio toliko da sam mogao da kupim bojni brod", na šta je ona spremno odgovorila: „A mene si toliko napunio da bi imao po čemu da ploviš."

Vernost u preljubničkoj vezi

Poput biblijskih patrijarha, turskih sultana i kineskih careva, evropski kraljevi su obično imali seksualne odnose s više žena istovremeno. Dok je jedna žena najčešće nosila titulu zvanične ljubavnice – *maîtresse-en-titre* –

uvek je pored njih bilo i manjih plamičaka strasti od kojih su se neki brzo gasili, a drugi privlačili manje pažnje, ali tiho tinjali godinama.

U skladu s tradicionalnim dvostrukim seksualnim standardima, dok su kraljevi i prinčevi uživali među čaršavima s drugim ženama, od njihovih supruga se očekivalo da mirno čekaju u svojim odajama, možda uz ručne radove, ili planiranje raskošnih večera kojima će zabaviti svoje neverne ljubavnike. Takav je bio slučaj madmoazel Šoan, ljubavnice francuskog dofina Luja (1661-1711), sina i naslednika Luja XIV. Lujeva odanost ljubavnici – kojom će se tajno oženiti posle smrti svoje supruge – nije ga sprečila da opšti sa glumicama koje je viđao u pariskim pozorištima ih drugim ženama s kojima se sretao.

Jednom prilikom, dofin je pozvao jednu lepu mladu glumicu da ga poseti u njegovim odajama u Versaju. Ona je došla tamo zajedno sa starijom, neprivlačnom pratiljom. Obavešten da je glumica stigla, dofin je otvorio vrata svoje sobe, zgrabio najbližu ženu – a to je slučajno bila starija – i uvukao je u svoju sobu. Kad je njegov prijatelj i svodnik mesje Di Mont zatekao lepu glumicu kako čeka u predvorju, smejući se toj grešci počeo je da lupa na dofinova vrata, vičući: „To nije ona koju ste tražili! Uzeli ste pogrešnu!“ Tada su se vrata otvorila, a dofin je gurnuo stariju ženu napolje. „Čekajte, evo je!“, kazao je Di Mont, gurajući lepoticu u sobu. „Ne, posao je obavljen“, odvratio je dofin. „Ona će morati da čeka drugu priliku.“

Nasuprot tome, kraljevske ljubavnice se najčešće nisu usuđivale da se upuste u ljubavne veze s drugim muškarcima. Nekima od njih koje su se ipak odvažile na to, njihovi vladari-ženskaroši velikodušno su opraštali preljube. Međutim, mnoge su mogle da očekuju kaznu sličnu onoj kakvu je doživela madam D'Esterl koja je 1704. postala ljubavnica Avgusta, poljskog kralja i izbornog kneza Saksonije. Kada je ovaj kralj-ženskaroš otkrio da je madam D'Esterl imala ljubavne veze s nekolicinom dvorana, naredio joj je da se u roku od dvadeset i četiri sata spakuje i napusti zemlju. Još gora je bila osveta Petra Velikog (1672-1725), koji je 1703. saznao da ljubavnica s kojom je bio u vezi trinaest godina, Ana Mons, spava sa švedskim ambasadorom. Petar, koji je u toku svoje veze s Anom rutinski uživao u pijanstvu i orgijama,

toliko se razbesneo zbog njenog neverstva da ju je, zajedno s tridesetoro njenih prijatelja, bacio u tamnicu.

Za ženu koja je javno izjavljivala da joj je kurvanje profesija, odvažna Nel Gvin se pokazala izvanredno verna Čarlsu II, čak i posle njegove smrti. Nakon što je ostala bez svog kraljevskog ljubavnika, lepoj Nel su se udvarali mnogi muškarci. Ona je tužno obavestila jednog svog vatrenog obožavatelja da „ne bi pustila psa da legne na mesto jelena".

Ironijom sudbine, Čarlsove ljubavnice plemenitog roda, kraljevske vojvotkinje, nisu mu bile ni izdaleka tako odane kao njegova otresita kurva. Najozloglašenija među njima bila je lepotica crvenosmeđe kose Barbara Palmer, koju je Čarls proglasio groficom od Kaslmejna i vojvotkinjom od Klivlenda. Možda je Čarls tolerisao njene bezočne preljube jer je ona bila njegova seksualna partnerka iz snova. Jedan Barbarin poznanik iz detinjstva opisao ju je kao „pohotnu devojčicu... [koja je] svoju stvarčicu trljala prstima".

Godine 1667. ledi Kaslmejn je uživala u ljubavnoj vezi s poznatim dvorskim razvratnikom Herijem Džerminom. Jednog dana kada je kralj neočekivano posetio svoju ljubavnicu, Hari je morao da se sakrije ispod kreveta. Kad je ona šesti put ostala u drugom stanju, kralj je dobro znao da to dete nije njegovo. Nije bio siguran ni za neka od njeno prethodno petoro dece, ali je odlučio da ih ipak prizna, jer je bilo veoma verovatno da jesu njegova. Njeno šesto dete, međutim, nije priznao.

Ledi Kaslmejn je bila besna što ju je kralj time proglasio bludnicom. „Neka sam prokleta, ali ćeš ga priznati!", vikala je. „Krstiću ga u kapeli u Vajtholu i proglasiti tvojim... ili ću ga doneti u Galeriju Vajthola i prosuti mu mozak pred tvojim očima." Čarls je i dalje uporno tvrdio: „Ja nisam začeo ovo dete." „Ko god da ga je začeo, ti ćeš ga priznati", vrištala je goropadnica. Pričalo se da je koji dan kasnije kralj od svoje ljubavnice molio oproštaj na kolenima.

Godine 1671. kralju su rekli da ledi Kaslmejn spava sa dramskim piscem Vilijemom Vičerlijem u kući jedne svoje prijateljice. Čarls je otišao da se lično uveri u to i na stepeništu naleteo na Vičerlija, koji je pokušao da

se sakrije umotavši se u ogrtač. Kralj mu ništa nije rekao, već se popeo na sprat gde je zatekao ledi Kaslmejn u krevetu. Zatražio je od nje da mu objasni šta to radi. „Upravo počinje post“, odgovorila je ona, „a ja sam se povukla ovamo da se molim.“ Kralj je prezrivo rekao: „Mogu misliti. Sreo sam ti ispovednika na stepeništu.“

Zalazeći u godine, ledi Kaslmejn je počela da žudi za mlađim, mišićavim pastuvima iz nižih klasa. Iskazujući krajnje nepoštovanje prema klasnim podelama, dopustila je svom sluzi da vodi ljubav s njom u kadi i imala je odnos sa Džejkobom Holom, plesačem na žici, u njegovom šatoru na vašaru, pred zaprepašćenom publikom.

Jedan duhoviti dvoranin ovako je opisao njene ljubavne poduhvate:

Četrdeset muškaraca dnevno tu kurvu podmiruje
A ona kuja vrti repom i još joj dosta nije.

Ledi Kaslmejn je uvek bila zaljubljena, a volela je pohotno. Bila je velikodušna prema svojim mladim ljubavnicima i trošila je prihode dobijene od kralja da bi im pomagala. Džon Čerčil, budući vojvoda od Marlboroa, zatekao se jednoga dana u krevetu s ledi Kaslmejn kada se njen kraljevski ljubavnik pojavio nenajavljen. Čerčil je tada pobegao kroz prozor. Čarls je prišao prozoru, pogledao dole i jetko primetio: „Opraštam ti, jer to radiš za koru hleba.“

Kada joj je Čerčil zatražio pet hiljada funti, ledi Kaslmejn je pristala da se prostituiše ser Edvardu Hangerfordu, koji je imao preko sedamdeset godina i izrazio želju „da ide tamo gde je bio i Čarls“. Ledi Kaslmejn mu je rekla da je njena cena deset hiljada funti – želela je da zadrži nešto i za sebe – na šta je bogati razvratnik spremno pristao. Međutim, poslala je drugu ženu da se nađe sa ser Edvardom u mračnoj sobi i pokupi nagradu. Potom je javila ser Edvardu da je prevaren, i ponudila mu da mu se *stvarno* poda za još deset hiljada. Ser Edvard je tu ponudu mudro odbio.

Znatan deo prihoda ledi Kaslmejn kao kraljevske ljubavnice – procenjen na stotinu hiljada funti – našao se u pohlepnim rukama Džona

Čerčila. Pa ipak, kad ga je ledi Kaslmejn jedne večeri zamolila da joj pozajmi nekoliko gvineja u igri karata, on ju je odlučno odbio. Kraljevska ljubavnica se toliko razbesnela da joj je potekla krv na nos, a vezice na korsetu popucale.

Lola Montez je svom kraljevskom ljubavniku bila jednako neverna, ili čak i više, nego ledi Kaslmejn svome dva veka ranije. Njene bezočne preljube bile su u tragičnom raskoraku s predanom vernošću kralja Ludviga. Ubrzo pošto su Lolu proterali iz Minhena, Ludvig joj je napisao pismo koje joj nikad nije poslao, i u kojem je moli da mu ostane verna. Što se tiče njegove vernosti njoj, pisao je: „Voljena, seti se prethodnih šesnaest meseci, i kako se tvoj Luj ponašao za ovo vreme otkad se poznajemo. Nikad nećeš naći srce vernije od moga."

Međutim, još dok je kao kraljevska ljubavnica boravila u Minhenu, Lola je promenila brojne ljubavnike, a sa svojim preljubama nastavila je i u progonstvu. U Minhenu je dovodila brojne ljubavnike u svoj hotelski apartman, a kasnije i u kuću koju joj je Ludvig kupio i opremio. Lola je retko izlazila iz kuće bez grupe mladića koji su obletali oko nje pretvarajući se da su njeni telohranitelji, kao i bez svojih obožavatelja – studenata Minhenskog univerziteta.

Do kralja su neprestano dopirale vesti o Lolinim preljubama. On je odbijao da u njih poveruje, zaključivši da su to klevete. Pošto je Lola proterana a Ludvig abdicirao, imao je dovoljno vremena da hladne glave razmotri brojne izveštaje koji su pristizali o njenim bezočnim prevarama širom Evrope. Dok je s jedne strane molila Ludviga da joj šalje novac i obećavala mu večitu vernost, Lolino ponašanje bilo je tako besprizorno da su se njene dve pratilje, čiji je jedini zadatak bio da joj stvaraju privid pristojnosti, spakovale i otišle.

Bivši vladar je sigurno imao i druge ljubavnice da mu greju usamljeno srce, ali se nikad nije potpuno oporavio od svoje ljubavi prema Loli. Čak ni gubitak prestola nije ga toliko pogodio kao spoznaja da je njegova voljena Lolita bezočna lažljivica. Sve do svoje smrti, dvadeset godina kasnije, svrgnuti kralj je lutao po imanjima koja su mu ostala, pišući banalne stihove o svom slomljenom srcu.

Fransoa I je imao više sreće od većine kraljeva u sprovođenju osvete nad nevernom ljubavnicom – mada toga u to vreme ni sam nije bio svestan. Godine 1518. njegova *maîtresse-en-titre*, dvadeset trogodišnja Fransoaz de Foa, ledi Šatobrijan, varala je kralja. Jedne noći je njen ljubavnik admiral Bonivet, čuvši kralja kako dolazi, skočio iz kreveta svoje ljubavnice i sakrio se u njenom prostranom kaminu. Srećom, bilo je leto i ognjište beše puno mirisnih jelovih grana iza kojih se Bonivet šćućurio. Na nesreću, to ognjište je takođe služilo i kao nužnik, a pre vođenja ljubavi sa svojom ljubavnicom, kralj je urinirao po sirotom Bonivetu sakrivenom iza granja, pokvasivši ga do gole kože.

Drugo poglavlje

IZVAN KREVETA – UMETNOST UDOVOLJAVANJA KRALJU

To što zovemo lepotom nije oko ili usna samo,
Već objedinjeni utisak svega što gledamo.
– Aleksander Poup

Seksualna veština sama po sebi nije mogla da uzdigne ženu do položaja *maîtresse-en-titre*. Kralj je mogao da digne suknju skoro svake žene u svom kraljevstvu koliko god puta bi poželeo i ne dajući joj odgovarajuću titulu ili pripadajuće prihode. Znajući gospodarev ukus, kraljeve sluge bi često dobro okupale dopadljive prostitutke i ubacile ih u kraljevu postelju. Te žene bi pri odlasku zahvalno primile zlatnik kao nagradu. Sluškinje koje su spremale kraljevske odaje ponekad su postajale žrtve iznenadne i neumoljive požude svog gospodara. Zaglađujući izgužvane podsuknje, uzimale su ponovo metle i vedra u ruke i neupadljivo odlazile da očiste sledeću sobu.

Sa dvorskim damama kraljevi su imali ljubavne sastanke – intimne večere posle kojih bi usledilo vođenje ljubavi i poklanjanje skupocenog nakita. Takva plemkinja bi, za razliku od sluškinja i prostitutki, mogla da postane zvanična kraljevska ljubavnica, ako bi vladar odlučio da joj dodeli tu čast. Međutim, to se najčešće ne bi dogodilo. Kakve osobine su ženu činile ozbiljnom kandidatkinjom za kraljevsku ljubavnicu?

U iskušenju smo da lepotu proglasimo najvažnijim uslovom. Kraljevsku ljubavnicu vidimo kao baroknu Afroditu koja blista u svili, okićena čipkama i sjajnim draguljima. Ulazeći u balsku dvoranu, ona osvaja kralja jednim jedinim pogledom od kojeg mu kolena zaklecaju, izazivajući ga da postavi sudbonosno pitanje: „Ko je ona?“

Ona ima prozračnu kožu, sjajne uvojke, lice i telo zapanjujuće lepote. Ispod elegantnog držanja krije se divlja strast koju muškarci osećaju još izdaleka. Glas joj je dubok i grlen a osmeh zanosan. Ona obara muškarce s nogu jednim pogledom blistavog oka. Odlazi nasmejana, praćena šuštanjem sukanja i oblakom opojnog parfema koji ostaje da visi u vazduhu. Potpuno nam je jasno zašto je kralj odabrao baš nju.

Međutim, ako bismo odabrali lepotu kao najznačajniju odliku kraljevske ljubavnice, ozbiljno bismo pogrešili. Žene čije su prednosti bile vidljive golim okom i koje ih nisu nosile u sebi, jednostavno nisu potrajale. Lepota bez inteligencije i ljubaznosti dovodila bi do nekoliko strasnih sastanaka sa spuštenim pantalonama i izgužvanim suknjama, ali retko kada do toga da ženi bude ponuđen položaj *maîtresse-en-titre*. Mnogi vladari uživali su u čarima najlepših žena na svojim dvorovima i smatrali ih krajnje *dosadnim*.

S druge strane, mnoge neugledne žene uspevale su da privuku kraljevu pažnju, ali ne svojom zanosnom pojavom na balu. Takvim ženama bili su potrebni češći kontakti s monarhom da bi mu otkrile svoju unutrašnju lepotu, plemenitu prirodu, oštar um i bridak duh. Kralj bi se unapred radovao razgovorima s takvom ženom, utesi koju je osećao u njenom prisustvu, njenoj sposobnosti da ga nasmeje. Ubrzo bi čitav dvor podsmešljivo primećivao da je kralj uzeo ružnu ženu za ljubavnicu.

Lepa ili ne, seksualno darovita ili ne, uspešna kraljevska ljubavnica umela je da postane nezamenljiva i da udovolji svim kraljevim čulima. Bila je spremna da duhovito ćaska s njim čak i kad je umorna, da vodi ljubav s njim u svako doba, čak i kad je bolesna, da udovolji svakom njegovom hiru, da mu poslužuje omiljena jela, da ga teši kad je nervozan, da mu masira

stopala, uređuje kuće i odgaja njegovu nezakonitu decu – ponekad i onu koju su mu rodile druge žene. A sve to je morala da radi sa mnogo *vedrine*.

Svega nekoliko vladara uživalo je u strastvenim svađama sa svojim ljubavnicama. Za kraljevske ljubavnice je tipično da se nikad nisu mrštile, zvocale, niti pravile ljubomorne scene. Nepokolebljive u svom dostojanstvenom spokoju, oprezno su birale svoje bitke, retko kada napadajući isukanim kandžama.

U kraljevom prisustvu, njegova ljubavnica nikad nije smela da bude umorna, bolesna, džangrizava ili tužna. Tokom svih nedaća nosila je masku nasmešene radosti. Kada bi Luj XIV svojim ljubavnicama i njihovim prijateljicama ukazao čast da putuju u njegovoj kočiji iz jedne palate u drugu, to je zapravo za njih bilo mučenje. Vojvoda Sen-Simon je to ovako opisao: „Povorka ne bi prešla ni kilometar kad bi kralj upitao dame u svojoj kočiji žele li nešto da pojedu... Tada su sve morale da kažu da su gladne i da veselo, s voljom i apetitom prihvate hranu, inače bi se kralj naljutio i otvoreno pokazivao svoje nezadovoljstvo... Kralj je uživao u svežem vazduhu i zahtevao je da svi prozori budu otvoreni; bio bi vrlo nezadovoljan ako bi se bilo koja dama usudila da navuče zavese da bi se zaklonila od sunca, vetra ili hladnoće. Nije im preostajalo ništa drugo osim da se prave da to ne primećuju, kao ni bilo koju drugu nelagodu... Osetiti mučninu bio bi neoprostiv greh."

Što je možda bilo najgore od svega, damama nije bilo dopušteno ni da pominju fiziološke potrebe. Tokom jedne vožnje od Versaja do Fontenbloa koja je trajala šest časova, vojvotkinja Ševrez je imala takvu potrebu za noćnom posudom da se umalo onesvestila. Sa osmehom na licu, nijednom nije spomenula kralju svoju muku. Čim je stigla do Fontenbloa, utrčala je u najbližu prostoriju – što je slučajno bila kapela – i olakšala se u prvu posudu koju je tamo zatekla – a to je bio putir.

Međutim, nevolje kraljevske ljubavnice nisu se na tome završavale. Ona je bila primorana da učestvuje u kraljevim zabavama, dopadale joj se one ili ne. Sa osmehom na licu jahala je s njim po hladnoj šumi odlazeći u lov i zadivljeno klimala glavom dok bi on hvatao i ubijao jadne životinje, a

potom ih čerečio. Vedra i nasmejana, provodila je sate i sate u močvarama posmatrajući kraljevske sokolove kako love sitnije ptice. Veselo se kikoćući, pretvarala se da uživa u dosadnim kartaroškim igrama do sitnih jutarnjih sati. A potom je, ječeći i glumeći ljubavni zanos, trpela neželjeni seksualni odnos.

Retko kada čujemo da se kraljica naprezala da udovolji kralju. Dok je ljubavnica pevala i lovila, recitovala poeziju i dovodila žonglere, vodila ljubav po celu noć i jela i kada je sita, zaboravljajući na zov bešike i creva, kraljica je plovila kroz svoj brak spokojna i opuštena. Zašto su ljubavnice morale toliko da se trude, za razliku od kraljica? Sasvim jednostavno, zato što je ljubavnica u svakom trenutku mogla biti odbačena, dok je kraljica imala svoje mesto u palati trajno poput mermernog poda ili kamenih stubova – sve do svoje smrti. Šta god da bi učinila – osim otvorene preljube – kraljica bi i dalje zadržala svoj brak i položaj. Ljubavnica je, s druge strane, mogla da izgubi sve što ima tek jednim treptajem kraljevskog oka.

UMETNOST UDOVOLJAVANJA

Uzor kraljevske ljubavnice bila je Žana-Antoaneta d'Etiol, markiza Pompadur, koja je devetnaest godina vladala Lujem XV i Francuskom. Ova dvadesetčetvorogodišnja devojka iz srednje klase probila se kroz zastrašujuće kapije Versaja 1745, preživela bezbrojne zavere i protiv-zavere ljubomornih plemića koji su želeli da je svrgnu s položaja, i napustila dvor tek po svojoj smrti. Kakvim je svilenim nitima kralj bio vezan za nju?

Madam Pompadur je u početku privukla zgodnog Luja svojom lepotom i zavodljivošću. Grof Difor de Ševerni je pisao: „Na zemlji ne postoji muškarac koji je ne bi uzeo za ljubavnicu ako bi to mogao. Visoka, mada ne previše, divno građena; ovalnog lica pravilnih crta; predivne puti, ruku i šaka; očiju ne tako krupnih ali najbistrijih, najdopadljivijih i najblistavijih koje sam ikad video. Sve je kod nje bilo blago zaobljeno, čak i

svi njeni pokreti. Bila je ubedljivo najzanosnija žena na dvoru na kojem je bilo mnogo izuzetnih lepotica."

Međutim, lepota madam Pompadur podsećala je na lepotu cveta iz staklenika koji je ubrzo počeo da vene u otrovnoj sredini Versaja. U svojim dvadesetim dičila se svežom, prozračnom lepotom, savršenom kožom, svilenkastom kestenjastom kosom i tamnim bademastim očima. Svoju čistu lepotu isticala je jednostavnim haljinama od ružičaste, bledoružičaste ili plave svile i satena, ukrašenim nezaobilaznom čipkom.

Međutim, kada su napori dvorskog života počeli da ispijaju njenu prirodnu lepotu, oblačila se i kitila sve raskošnijom odećom i draguljima da bi odvukla pažnju od svog lica – nosila je sve skupoceniju čipku, krupnije drago kamenje, teški brokat i somot izvezen zlatom, srebrom i biserima. Jedne večeri pojavila se u haljini ukrašenoj čipkom vrednom dvadeset dve i po hiljade livri – bila je to cena za koju se moglo kupiti čitavo imanje.

Frigidnost je, naravno, predstavljala veliku prepreku za ljubavnicu. Da bi nadoknadila svoju nedovoljnu umešnost u postelji, tokom dana je madam Pompadur svaki trenutak posvećivala zabavljanju vladara koji je bio veoma sklon dosadi. Luj se od stroge dvorske etikete Versaja sklanjao iza zatvorenih vrata njenih odaja. Tu ga je čekao čitav svet osmišljen za njegovu ličnu udobnost. Njegova ljubavnica je svoje sobe nameštala u bojama i tkaninama koje su ga opuštale. Ispunjavala ih je slatkim mirisima cveća iz dvorskog staklenika, čak i usred zime. Naručivala je jela i vina koja su prijala njegovom kraljevskom nepcu.

Madam Pompadur je naučila da oštrim okom procenjuje kraljeva raspoloženja, svaki izraz njegovog lica i ton njegovih reči. Tačno je znala kada on iza fasade kraljevskog spokoja krije dosadu, bes ili ogorčenje. Svaki treptaj njegovog kapka ili drhtaj glasa govorili su joj kako treba da mu udovolji. Da li kralj želi prijatnu tišinu? Treba li da mu ispriča neku zabavnu priču, odsvira umirujuću melodiju na čembalu, da ustane i odrecituje neki monolog?

Luj se tajnim spiralnim stepeništem, koje je iz njegovih odaja vodilo u njene, po svoj prilici peo trepereći od iščekivanja. O čemu će razgovarati s

njom te večeri? Možda o graditeljstvu. Madam Pompadur je bila opsednuta izgradnjom palata i tražila je od kralja savete u vezi sa arhitekturom, prepravkama i ukrašavanjem zgrada. Možda mu je pripremila kakve arhitektonske planove da ih odobri. Ili će možda tema biti botanika. Njegova ljubavnica je osmislila botaničku baštu u palati Trijanon u parku Versaja, gde je vršila eksperimente i gajila prve jagode u Francuskoj, posebno za svog kraljevskog ljubavnika. Takođe je tražila da joj naprave i staklenik, da bi Luj mogao da jede sveže pomorandže i limun u bilo koje doba godine.

Povremeno ga je izveštavala o napretku seoskog imanja koje je za njega izgradila u blizini palate, zajedno sa štalama i mlekarom. Ili je pak razgovarala s njim o umetnosti brušenja dijamanata, kojom se takođe bavila, ili o svojim planovima za izgradnju fabrike porcelana.

Jedna od omiljenih Lujevih zabava bili su i odlomci iz pisama njegovih dvorana, koja mu je madam Pompadur čitala. Sva pisma koja su stizala u dvor ili iz njega odlazila, redovno su se otvarala i čitala, proveravala u slučaju zavere, i obazrivo puštala dalje. Madam Pompadur je od dvorskih službenika nabavljala kopije najzanimljivijih poslanica – koje su sadržale najintimnije pojedinosti – i čitala ih kralju. Posle napornog dana, Luj se grohotom smejao dok mu je ona čitala ta pisma, zabavljajući ga i opuštajući.

Da bi odagnala kraljevsku dosadu, madam Pompadur je osmislila i malo pozorište, samo za šačicu odabranih gostiju, u kojem je igrala glavne uloge, a kralj je na svim tim predstavama uvek bio počasni gost. Bila je darovita glumica; posle prve predstave u kojoj je glumila, Luj joj je prišao i iskreno joj rekao: „Ti si najzanosnija žena u Francuskoj." Njeno pozorište je bilo tako uspešno da je izvodila komedije ponedeljkom i pevala opere sredom – uz sve ostale zahtevne dužnosti koje je imala. Dvorani su se utrkivali u nastojanjima da dobiju pozivnice za njene predstave.

Madam Pompadur je možda bila najbolja u ulozi kraljevog slušaoca. Kralj je imao nezgodnu naviku da iste priče ponavlja bezbroj puta i pripoveda o uvek istim temama – lovu, bolestima i smrti. A njegova ljubavnica, koja je mrzela razgovore o lovu, bolestima i smrti, prikrivala je zevanje osmesima, podsticajno klimala glavom i nadala se da joj oči blistaju

od znatiželje dok je slušala iste stare priče, dosadne i sumorne, iznova i iznova.

Neumoljiva posvećenost madam Pompadur nastojanju da ugađa kralju prouzrokovala joj je bezbrojne nelagode. Ustajala je rano da bi odlazila na misu i ostajala budna dokasno, uporno trpeći raskošne večere i neželjene ljubavne odnose. Mnoštvo jela i vina, beskrajna prepiska i dvorske dužnosti veoma su je iscrpljivali. Nije smela da napušta svoje odaje ili da odlazi u šetnju jer bi kralj mogao iznenada da se pojavi tražeći hranu, razgovor ili seks. Uprkos zahtevnom dnevnom rasporedu, nikada nije dopustila sebi da ispolji umor, dosadu ili nelagodu; nikada nije pokazala slabost, hirovitost ili bes.

U prvim godinama svoje veze s kraljem, madam Pompadur je često pratila Luja prilikom odlazaka u lov, jašući ili se truckajući u kočijama, u svakim vremenskim uslovima. Iako se često dešavalo da na takvim izletima oboli od upale pluća, oblačila je odeću za jahanje i s večitim osmehom na licu odlazila da se pridruži kralju. Kada je ostarila i počela da poboljeva, to je bila jedina dužnost koje se odrekla.

Madam Pompadur je koristila gusti, beli olovni puder da bi prikrila tamne podočnjake i ispijenost lica. Mrlje nastale od olovnog pudera prikrivala je novim olovnim puderom, ili modernim crnim mladežima. A da bi stvorila iluziju svežine i zdravlja, obilno je mazala obraze ružem. Slojevi ruža, mladeži i puder predstavljali su masku prijatnosti iza koje je skrivala iscrpljenost, bol i gnev.

Jedne večeri je madam Pompadur, ophrvana jednom od svojih strahovitih migrena, poslala kralju poruku da se ne oseća dobro i da neće moći da dođe na večeru. Luj se namrštio i upitao glasnika da li ona ima groznicu. Glasnik je odgovorio da nema. „Pa onda neka dođe!“, naredio je kralj. Izmučena glavoboljom, ljubavnica je bila primorana da ustane iz kreveta, stegne korset i obuče svečanu haljinu, okiti uši i vrat draguljima, namaže lice puderom i ružom, i što je najvažnije, naslika osmeh na usnama iskrivljenim od bola.

Godine 1754. Aleksandrina, desetogodišnja kćerka jedinica madam Pompadur, iznenada je umrla u svom internatu. Nekoliko dana kasnije, skrhan bolom zbog gubitka jedinog unučeta, preminuo je i otac madam Pompadur. Satrvena jadom, kraljevska ljubavnica je znala da bi kralj, koliko god da je rado pričao o bolesti i smrti, brzo osetio dosadu u njihovom prisustvu. Nakon što je za samo dve nedelje izgubila brižnog oca i voljenu kćerku, još jednom je obrisala suze i okitila se draguljima. Knez Kroa, koji ju je posetio neposredno posle toga, rekao je: „Video sam markizu prvi put otkad je izgubila kćerku. Smatrao sam da ju je taj strahoviti udarac morao potpuno skrhati. Međutim, pošto bi preveliki bol mogao da naškodi njenom izgledu, a verovatno i njenom položaju, nisam je zatekao nimalo neraspoloženu ni utučenu.“ Mada ju je knez video kako vedro ćaska s kraljem, pomislio je da je „u sebi najverovatnije jednako nesrećna kao što spolja izgleda srećna“. Zaista, madam Pompadur je godinama govorila svojim prijateljima: „Moja sreća je umrla s mojom kćerkom.“ Nije smela da pokaže svoj bol.

Madam Pompadur, koja je iskreno volela Luja, u jednom pismu je napisala: „Izuzev sreće koju nam pruža ljubav onoga koga volimo, što je najlepše od svih osećanja, usamljenički i mirniji život daleko je prijatniji.“ Njena sluškinja madam Oset, koja je dobro razumela sve životne teškoće madam Pompadur, rekla joj je: „Dok vam svi drugi zavide, madam, ja vas iskreno žalim.“

U madam Pompadur kralj je pronašao zanosnu družbenicu koja mu je uvek bila na raspolaganju. Pošto je s tri godine izgubio roditelje i živeo odvojen od sveta kao kakav polubog, Luj je po prirodi morao biti usamljen. U svojim odajama pod krovom Versaja, ona mu je ponudila topao dom pun ljubavi kakav on nikada nije mogao imati s roditeljima, braćom i sestrama, a svakako ne sa suprugom s kojom se nimalo nije slagao. Po cenu velike lične žrtve, ona mu je ublažila životni bol i usamljenost kakvu samo kralj može da oseti.

Očajan zbog prerane smrti madam Pompadur – čemu je bez sumnje doprinelo i devetnaest napornih godina koje je provela kao kraljevska

ljubavnica – Luj je tek 1768, četiri godine kasnije, izabrao novu *maîtresse-en-titre*, parisku prostitutku madam Bari.

Madam Bari nije imala inteligenciju svoje prethodnice, ali se mogla pohvaliti izuzetnom lepotom. Jedan mladi oficir došao je kod nove miljenice da je zamoli za uslugu i bio je tako opčinjen njenom dopadljivošću da je umalo zaboravio na svoju molbu. „Još uvek je vidim kako nemarno sedi, zavaljena u udobnoj fotelji", priseća se on, „u beloj haljini ukrašenoj venčićima ruža. Bila je jedna od najlepših žena na dvoru na kojem je lepih žena bilo tako mnogo, a najupečatljivije od svega bilo je savršenstvo njene lepote. Njena kosa, koju najčešće nije puderisala, bila je prelepe zlataste boje i tako gusta da ni sama nije znala šta da radi s njom. Krupne plave oči odisale su zadivljujućom iskrenošću. Imala je ljubak, prav nosić i blistavo čistu put. Jednom rečju i ja sam, kao i svi ostali, od prvog trenutka bio očaran njenom ljupkošću."

„Blistava" put madam Bari zaista je predstavljala retkost u dobu kad je koža većine žena bila naružena ožiljcima od malih boginja. I dok su mnogim mladim ženama nedostajali zubi – ponekad i *svi* zubi – madam Bari je imala blistavo beo, širok osmeh.

Njene pedantne higijenske navike bile su veoma neobične u osamnaestom veku. Većina dvorana pokrivala je prljavštinu i smrad svojih tela somotom, čipkom i velikim količinama kolonjske vode. Žene su umetale češljeve u komplikovane frizure da ublaže svrab ujeda vašiju po masnim skalpovima. Međutim, nikakve prljavštine, smrada ni vašaka nije bilo kod madam Bari, koja se nekoliko puta nedeljno kupala u vodi namirisanoj ružnim uljem.

Madam Bari je svoju izuzetnu prirodnu lepotu isticala upečatljivom odećom. Neke njene haljine bile su naizgled jednostavne – jedna prozračna bela haljina, nemarno vezana s nekoliko prelepih traka, koštala je toliko da je od tog novca jedna pariska porodica mogla komotno da živi godinu dana. Druge haljine su bile još raskošnije – od zlatnog ili srebrnog platna, izvezene zlatnim i srebrnim nitima i ukrašene hiljadama sitnih bisera. Njeni rukavi, suknje i podsuknje opšivani su najfinijom čipkom.

Po rečima jednog očevica, madam Bari se na venčanju kraljevog unuka 1773. pojavila „blistajući kao sunce u haljini od zlatnog platna ukrašenoj draguljima vrednim preko pet miliona livri“. Imala je korset ukrašen hiljadama dijamanata ušivenih u obliku prepletenih traka, koji je u današnjem novcu koštao milione dolara. Uz svaku haljinu imala je odgovarajuće cipele s kopčama od dragog kamenja – dijamanata, ametista ili safira.

Ali madam Bari je Luju nudila mnogo više od svoje blistave lepote. Vezala ga je za sebe svojom seksualnom umešnošću, a svojom veselošću lečila ga je od čestih depresija. Za njega, ona je predstavljala otelotvorenje svih ženskih likova – radosnog deteta, darovite bludnice, dobroćudne majke. A kao i Madam Pompadur, uvek je bila spremna da oprosti zlobnim dvoranima koji su joj stvarali nevolje.

Po uzoru na svoju prethodnicu, madam Bari je preuzela kraljevu zabavu u svoje ruke. Ukrašavala je svoje odaje po Lujevom ukusu i ispunjavala ih njegovim omiljenim cvećem. Njena majka je radila kao kuvarica u mnogim plemićkim kućama, i dok su joj se oholi dvorani rugali zbog toga, madam Bari je mamila otupelo kraljevsko nepce bezbrojnim ukusnim jelima po majčinoj preporuci. Pored toga, dovodila je žonglere i klovnove i organizovala za kralja predstave, operete i farse.

Mada je dovoljan izazov bio zabavljati kralja u palati, 1590. prelepa Gabrijela d’Estre imala je zadatak da Anriju IV stvori prijatno okruženje na bojnom polju. Prvih nekoliko godina njihove veze, Anri je sa svojom vojskom ratovao protiv pobunjeničkih snaga širom Francuske. Zlatokosa Gabrijela je, čak i kad je bila u odmakloj trudnoći, zahtevala da neprestano bude uz njega u hladnom, promajnom šatoru. Brinula se da on posle bitke dobije dobru večeru i sama mu čistila odeću – često je tukući kamenjem kad bi joj ponestalo sapuna. Dok je Anri ratovao na bojištu, Gabrijela je u njihovom šatoru pisala politička i diplomatska pisma. Uveče su razgovarali o događajima minulog dana.

Gabrijela je bila visoka, divne građe i otmenog hoda. Blagoslovena izuzetnom puti, svetloplavom kosom i krupnim plavim očima, imala je

široko čelo, istaknute jagodice i nos malčice predugačak da bi bio savršen. Njeni savremenici – čak i neprijatelji koji su je mrzeli zbog katoličke vere, njenog mešanja u politiku i zauzimanja kraljeve postelje – pesnički su se izražavali o njenoj lepoti.

Pored toga što je svog kraljevskog ljubavnika bodrila blistavom lepotom i prijatnim okruženjem, Gabrijela mu je politički bila vatreno odana. U toku jednog bala u Parizu stigao je glasnik koji je javio kralju da su Španci iznenada napali i zauzeli grad Amijen. Anri je odlučio da odmah krene u bitku. Gabrijela je mirno otišla do svojih sefova u Luvru, ispraznila ih do poslednje pare i predala Anriju pedeset hiljada zlatnika da isplati početne troškove vojske i snabdevanja. Dok je on skupljao vojnike, Gabrijela je sela u svoju kočiju i obilazila domove plemića tražeći od njih donacije i tako prikupila još dvesta pedeset hiljada ekija.

Međutim, Gabrijela ni time nije bila zadovoljna. Odnela je svoj veličanstveni nakit najbogatijem pariskom bankaru i založila ga. Još uvek u balskoj haljini i plesnim cipelicama, Gabrijela se zaputila na front, gde se brinula o svom kraljevskom ljubavniku uprkos smrtnoj opasnosti. Anri je pisao: „Sinoć sam pronašao tri rupe od metka u šatorskom platnu moje ljubavnice i preklinjao je da se vrati u svoj dom u Parizu, gde joj glava neće biti u torbi, ali ona se samo smejala, gluva na sve moje molbe... Odgovorila je da je srećna samo u mom prisustvu. Ne plašim se za sebe, ali svakodnevno strahujem za nju."

Jednoga dana, tokom izuzetno krvave bitke, iznenada se pojavila četa austrijskih vojnika te su se Francuzi razbežali. Ne obraćajući pažnju na topovsku đulad koja su letela na sve strane, Gabrijela je iz sve snage vikala francuskim vojnicima da ostanu i da se bore. Austrijanci su prišli na pet stotina koraka od kraljevske ljubavnice, dok je ona i dalje bodrila svoje zemljake i pozivala ih u borbu. Uznemiren, Anri je dojahao do nje i naredio da je stave na konja i odvedu u pozadinu logora. Od pedeset i šest poznatih ljubavnica koje je za života imao, Anri je bio veran samo Gabrijeli. Kralj, je bio toliko zaljubljen u ovu hrabru i lepu ženu, da se zarekao da će se oženiti Gabrijelom i proglasiti je francuskom kraljicom.

U razdoblju od šesnaestog do osamnaestog veka, kraljevi su uzdizali svoje ljubavnice na visoke položaje i obezbeđivali im odaje u svojoj palati. One se najverovatnije nisu bunile zbog jezive hladnoće od koje im se ledilo mastilo u mastionici i voda u umivaoniku. Razumele su da udaljenost sporednih zgrada od palate zahteva u skoro svakoj prostoriji noćne posude pune izmeta, sakrivene iza elegantnih ormara obloženih ružnim drvetom, dok ne budu ispražnjene. Kraljevska ljubavnica nije očekivala ni toplu hranu; udaljenost kuhinje od kraljevskih odaja i to je onemogućavala. Ona je znala da se, iza tanke skrame pozlate, dvor sastoji od „tkiva zlobe“, kako se izrazila Madam Pompadur, jer je uvek poprište ogorčenih sukoba i sitničave oholosti.

U devetnaestom veku vladar se, umesto da uzdiže svoju ljubavnicu do svog ranga, spremno spuštao na njen. Bežao je iz svog zlatnog kaveza u njen lepo uređeni buržoaski dom, gde je nalazio toplinu, udobnost i intimnost kojih na dvoru nije bilo.

Austrougarski car Franjo Josif (1830-1916), tužan i sumoran čovečuljak pritisnut teretom carstva koje se raspadalo, pronalazio je radost uz kafu i kroasane sa svojom ljubavnicom Katarinom Srat. Kažu da je Katarina, koja je na početku njihove ljubavne veze 1886. bila tridesettrogodišnja komičarka iz Carskog pozorišta, jedina žena za koju se znalo da ume bučno da nasmeje cara. Trideset godina je Franjo Josif u njenom mirnom domu nalazio oazu zabave i opuštanja, daleko od krute dvorske etikete. Katarina ga nije zamarala politikom, već mu je pričala viceve i prijatne i zabavne tračeve.

Katarina je bila jedna od onih žena čija se lepota lako raspršri kada se čovek podrobnije zagleda u njene crte. Imala je dežmekasto lice, isturenu bradu, debele i crne obrve nad nasmejanim očima, špicast nosić i tanke usne koje su večito obuzdavale osmeh. Njeno zaobljeno telo u srednjem dobu postalo je gojazno. Međutim, radost kojom je zračila, njena toplina i ljubaznost, davale su joj pravu lepotu.

Godine 1895. nemački ambasador grof Ojlenberg opisao je ovu četrdesetdvogodišnju glumicu kao „zanosno lepu i izuzetno mladoliku,

prelepe puti, blistave plave kose i krupnih plavih očiju ljupkog pogleda, izrazito dobru dušu koja nikad ne izgovara nijednu prekornu reč, i uvek je vesela i vedra, spremna da pomogne kome god može. Osim toga, izvanredno je prijatna u društvu i ume vrlo zabavno da priča razne anegdote."

Car je voleo svoju prelepu ženu caricu Elizabetu, koja je neprestano lebdela na samoj ivici ludila. Međutim, izbezumljena carica nije bila u stanju da zabavlja i teši svog muža, i vreme je najčešće provodila lutajući Evropom u bezuspešnim pokušajima da savlada svoje unutrašnje demone. Zapravo, ona je sama odabrala Katarinu za ljubavnicu svog muža, da bi se oslobodila sopstvene griže savesti zbog toga što ga je napustila. Carica je neprestano pokušavala da ih međusobno zbliži – iako su oni to pomalo sporo shvatali – sve dok njihova ljubavna veza nije konačno započela. Bio je to mudar izbor. Franjo Josif je pisao Katarini da su njegove posete njenom vedrom domu „jedini zraci svetlosti u mom inače sumornom životu".

Kad su mu se deca poženila, odnosno poudala, a supruga otišla, usamljeni car je često sam lutao beskrajnim hodnicima kraljevske palate u kojoj nije bilo nikog da ga uteši. Imao je desetine slugu koji su trčali na svaki njegov mig, ali se niko od njih ne bi usudio da primeti šta caru nedostaje ni da mu nešto predloži. Katarina je ispunila tu ulogu, obezbedila mu oslikani paravan kojim će ga štititi od promaje, debeli, vuneni kućni kaput, topli mali ćilim. Njegov omiljeni dar bilo je ručno ogledalo na kojem je na francuskom pisalo: „Portret onoga koga volim".

Neukroćene goropadnice

Dok je ogromna većina kraljevskih ljubavnica pred vladarem uvek pokazivala samo nasmejano lice, bilo je i nekoliko značajnih izuzetaka. Neke od najvećih harpija vladale su šezdesetih i sedamdesetih godina sedamnaestog veka. Ljubavnica Luja XIV, Atene de Montespan, i ljubavnica

njegovog rođaka Čarlsa II, Barbara, poznatija kao ledi Kaslmejn, bile su lukave, svojeglave, osvetoljubive i pohlepne.

Kad je postala ljubavnica Luja XIV, Atene de Montespan bila je najlepša žena na francuskom dvoru. Imala je gustu crvenkastosmeđu kosu, krupne plave oči s pomalo teškim kapcima, prav nos, lepe zube i anđeoske usne koje su na dvoru bile vrlo cenjene. Vrat joj je bio dug i lepo oblikovan, a bujne grudi i snežnobela ramena dolazili su do izražaja u smelim haljinama šezdesetih godina sedamnaestog veka koje su otkrivale poprsje. Kako je napisao jedan dvoranin, „njena najveća privlačnost jesu otmenost, duh, i osobena duhovitost".

Za razliku od svoje prethodnice Luiz de La Valijer, čija je lepota potrajala približno koliko i lepota ljubičice s kojom su je poredili, madam Montespan je uspela da zadrži svoju lepotu gotovo do četrdesete, ali samo zahvaljujući ogromnom trudu. Svakodnevno se mazala kremama, uljima i cvetnim esencijama da bi održala svežinu kože. Mnogo je trošila na kozmetiku, mažući svoje belo i ružičasto lice u bojama kajsije, kao da je priroda već nije bogato obdarila u skladu sa svim njenim zahtevima.

Pošto je svakodnevno prisustvovala veoma obilnim kraljevskim večerama – na kojima je kralj zahtevao od nje da jede – i uz ograničeno kretanje kakvo je priličilo ženama iz viših klasa u to vreme, madam Montespan je često bila punija nego što je moda propisivala. Primi Viskonti, Italijan koji je plemićima proricao sudbinu, vedro je primetio: „Kad je jednoga dana izlazila iz kočije uočio sam joj nogu, i mogu se zakleti da je bila debela gotovo kao celo moje telo." Da bi se izborila s ovom sklonošću ka gojaznosti, madam Montespan se trljala pomadom po dva sata, nekoliko puta nedeljno, ležeći naga na krevetu. Povremeno je odlazila i u banju, gde je gladovala dok ne smrša.

Hiljadu šeststo sedamdeset šeste vratila se posle višenedeljnog boravka u banji u Burbonu. Kada je madam Sevinje posetila dvor, zatekla je kraljevsku ljubavnicu „opet vrlo vitku otpozadi... njena lepota je zadivljujuća... Iako je smršala, nije izgubila ništa od svog blistavog sjaja... njena koža, oči i usne blistaju... Haljina joj je bila obilato ukrašena

francuskom čipkom, kosa uvijena u hiljadu lokni, sa dva veoma duga uvojka na slepoočnicama koji joj padaju na obraze, a čitava frizura beše joj ukrašena crnim somotskim trakama i iglama s draguljima, njena čuvena biserna ogrlica... s prefinjenim dijamantskim kopčama i šnalicama. Ukratko, to je izvanredna lepotica kojom se kralj može dičiti, i ponositi pred svim ambasadorima."

Atene de Montespan je bila kao zlatna lavica, veličanstvena mačkasta lepotica koja zadovoljno prede, ali je u stanju da začas isuče kandže i očnjake, spremna da njima rastrgne neprijatelja. Njeni napadi besa bili su poznati i ozloglašeni. Kad bi dvorani čuli njen oštri, gnevni glas kako odjekuje hodnikom, izbegavali bi čitavo njeno krilo palate, radije nego da „prolaze kroz tešku paljbu".

Jednom prilikom, dok je ulazio u kočiju sa svojom kraljicom i svojom ljubavnicom, Luj je osetio dah jakog parfema madam Montespan i ljutito primetio kako ju je više puta opominjao da stavlja manje parfema, jer mu je muka od tako teškog mirisa. Ljubavnica mu je odgovorila kako mora da stavlja parfem jer se kralj nikad u životu nije okupao i da, iskreno rečeno, smrdi. Ulazeći u kočiju, kralj i njegova ljubavnica nastavili su žučnu svađu, u prisustvu kraljice. Dvorani su se međusobno kladili koliko će kraljeva ljubavna veza potrajati.

Začudo, vladavina madam Montespan trajala je trinaest godina. Kralj je očigledno uživao u prepirkama sa svojom gordom ljubavnicom. A ona je ponekad pokazivala i odanost koja je odlikovala većinu kraljevskih ljubavnica. Na primer, u zimu 1678. zahtevala je da se pridruži Luju u obilasku granica, mada je bila u odmakloj trudnoći. Obolevala je od groznice, ali je odbijala da se vrati u Versaj, truckajući se po blatnjavim putevima zajedno s kraljem, noćila s njim na seoskim imanjima, nikada se ne žaleći. Zbog toga što se tako ponašala između svojih napada besa, kralj se iskreno vezao za nju.

Lujev rođak Čarls II trpeo je svoju prelepu džangrizavu Barbaru, ledi Kaslmejn, skoro dvanaest godina. Barbara je imala tamnu smeđecrvenu kosu, divno telo, porcelansku kožu, ovalno lice i sjajne tamne bademaste oči

pod prelepo izvijenim crnim obrvama. U njenom klasičnom nosu i punim napućenim usnama bilo je nečega prefinjenog, sa ironičnim nagoveštajem ranjivosti.

Ledi Kaslmejn je džangrizanjem, pretnjama i zvocanjem primoravala Čarlsa da ispunjava njenu beskonačnu bujicu zahteva za novcem, titulama i počastima koje je tražila za sebe i za svoju decu, a ponekad, u nastupu nesebičnosti, i za svoje prijatelje. Njena drskost je bila bezgranična. Godine 1666. Veliki londonski požar uništio je srednjovekovnu Katedralu Svetog Pavla i oštetila mnoge grobove. Mumificirani posmrtni ostaci londonskog biskupa iz četrnaestog veka – „sasušeni i tvrdi poput skorene kože" – pronađeni su netaknuti i izloženi za posetioce među ruševinama. Ledi Kaslmejn je naložila čuvaru da je nekoliko trenutaka ostavi samu s lešom. Kada se vratio, video je da je penis leša otkinut i posumnjao da je dama to učinila ustima.

Međutim, čak je i goropadna ledi Kaslmejn znala kako joj je dužnost da kralju obezbedi finu večeru. Njena kuća u Londonu nalazila se na obali Temze. Jedne večeri, kad joj se kuvarica požalila da ne može da pripremi meso jer je reka nadošla i poplavila kuhinju, ledi Kaslmejn je vrisnula: „Dođavola, zapali celu kuću ako treba, ali meso moraš ispeći."

Skoro dva veka pošto su se dve goropadne žene borile sa svojim kraljevskim ljubavnicima sa obe strane Lamanša, Lola Montez se sa isukanim kandžama bacila na Bavariju, ujedinjujući najgore osobine obe svoje prethodnice. Pohlepna kao ledi Kaslmejn i nadmena kao madam Montespan, crnokosa Lola je ubrzo vrtela ostarelog Ludviga I Bavarskog oko malog prsta. Njega je strast opčinila. Njegova supruga i bivše dvorske ljubavnice delovale su dosadno u poređenju s Lolinom vatrenom prirodom. Kad god nije bilo po njenom, Lola je iskolačenih modrih očiju i raširenih nozdrva udarala nogom o pod, pretećи da će nauditi sebi. Uz sebe je uvek držala noževe i pištolje, radi zaštite. Nekoliko puta je dolazila u sukob sa zakonom zbog toga što je šibala gospodu koja su je uvredila. Siroti, zaluđeni Ludvig verovatno bi zadržao Lolu uz sebe godinama, da se njegovi podanici

nisu pobunili i prognali je iz Bavarske nakon što je bila njegova ljubavnica svega šesnaest meseci.

Te tri neukroćene goropadnice bile su, međutim, izuzeci pre nego pravilo. Većina kraljeva je, poput Luja XV, zahtevala vedrinu i zabavu. Kada je njegova obično smirena madam Bari počela da pravi ljubomorne scene zbog njegovih planova za venčanje sa stranom princezom, kralj je prestao da je posećuje. Vratio joj se tek pošto se primirila.

Dosadna lepota

U prvoj deceniji osamnaestog veka Avgust Jaki, izborni knez Saksonije i poljski kralj, zaljubio se na prvi pogled u izvesnu madmoazel Diskau zbog njene platinaste kose, krupnih plavih očiju i „vrata blistave beline". Prema rečima njegovog biografa, madmoazel Diskau je „bila, izuzimajući njen um, najsavršenije biće koje je priroda ikad stvorila".

Međutim, nastavlja pisac, „koliko god da je madmoazel Diskau zaista bila lepa, nije bila nimalo zanimljivija od grudve snega. U njoj nije bilo nikakve živosti, na pitanja nikad nije odgovarala drugačije do sa da i ne. Kralj je bio očaran njenom neizmernom lepotom, razgovarao je s njom... ali se razočarao kad je shvatio da u njoj nema života."

Ipak, telesne žudnje ubrzo su prevazišle duhovne potrebe i pošto je njenoj majci platio pozamašnu sumu zbog devojčine nevinosti, Avgust se našao u naručju madmoazel Diskau. Nakon što je udovoljio svojoj pohoti, ubrzo je napustio madmoazel Diskau u potrazi za bistrijom ženom.

Slično tome, 1680. Luja XIV je opčinilo novo lice na dvoru, lice madmoazel Fontanž. Dvorani su se oduševljavali njenom lepotom. Jedan ambasador ju je opisao kao „izvanredno lepu plavušu, kakva u Versaju nije viđena mnogo godina. Poseduje držanje, odvažnost i stav da zadivi i osvoji čak i taj otmeni i prefinjeni dvor."

Ipak, nakon što je zamro prvobitni talas ushićenja zbog lepote madmoazel Fontanž, počelo je da se priča o njenoj zapanjujućoj gluposti. Onog trenutka kad bi devojka otvorila usta, mnoga nežna maštanja nadahnuta njenim izgledom u trenu bi se raspršila.

Madam Kejlis je napisala: „Kralj je, odista, bio privučen samo njenim licem. Njeno budalasto trućanje sasvim ga je zbunilo... Na lepotu se može navići, ali ne i na glupost.“ Jedan dvoranin je novu ljubavnicu nazvao „lepom poput anđela i tupom poput kante“. Luj se brzo zamorio ovom „tupavom kantom“.

Najslavnija praznoglava lepotica, izvan svake sumnje, bila je devetnaestogodišnja Viržini di Kastiljone, koju je 1856. godine poslao italijanski premijer Kamilo Kavur da zavede francuskog cara Napoleona III. Ona je svoj zadatak izvršila brzinom svetlosti. Neopterećena skromnošću, Viržini je sebe nazivala najlepšom ženom na svetu a kasnije je to proširila, prozvavši se „najlepšom ženom veka“.

Mnogi su se slagali sa Viržininom procenom njene lepote. Princeza Meternik opisala je Viržinino lice kao „ljupki oval, oči tamnozelene i baršunaste, natkriljene obrvama koje kao da je nacrtao kakav minijaturista, njen maleni nos... prćast, ali sasvim pravilan, zubi kao biseri“.

Dvoranin Vjel Kaštel u svom dnevniku je zabeležio da Viržini „nosi teret svoje lepote sa izvesnom drskošću, i uvredljivo se razmeće njome“. I on je, kao i mnogi drugi na dvoru, bio oduševljen „zaista zadivljujućim“ obimom njenog poprsja, i priznao kako se trudio da zaviri ispod prozirne tkanine ne bi li otkrio oblik njenih grudi. Viržini je odbijala da nosi korset, taj neophodni deo ženske odeće devetnaestog veka, koji je meke obline grudi pretvarao u neprobojnu tvrđavu. Ona je puštala da joj se grudi slobodno njišu. Vjel Kaštel je primetio kako se „čini da te grudi dobacuju izazov svim ženama“.

Međutim, dok je u prsima bila obilato nadarena, Viržini je štošta nedostajalo između ušiju. Dok su uspešne kraljevske ljubavnice bile posvećene svojim muškarcima, Viržini se bavila isključivo sobom. Razgovor s njom uglavnom se vrteo oko njene sopstvene veličanstvene lepote. Sam

Napoleon je svojoj rođaki Matildi priznao da mu je „Viržini, premda veoma lepa, smrtno dosadna“.

Dugoročno gledano, Viržinin izgled nije mogao da nadoknadi njenu ledenu sebičnost. Potrajala je samo godinu dana. „Moj život je tek počeo, a moja uloga je već završena“, jadikovala je ona ogorčeno.

Zanosna ružnoća

Kada je 1714. Džordž I napustio Hanover i otišao da preuzme britanski presto, sa sobom je kao svoje ljubavnice poveo dve najružnije žene koje su njegovi podanici ikada videli. Jedna, visoka i mršava, nosila je zvučno ime – Ermengarda Melusina, grofica od Šulenberga. Zbog malih boginja izgubila je kosu, zbog čega je nosila neprivlačne perike i bezoblične haljine. Nedostatke svog izgleda nadoknađivala je dobrotom i odanošću, ali ne i vrcavim humorom. Ledi Meri Vortli Montegju zabeležila je da, dok kralja Džordža mnogi smatraju dosadnim čovekom, Ermengarda je „dosadnija od njega, te ga ona sama ne smatra dosadnim“.

Druga ljubavnica, niska i debela, zvala se Sofija Šarlota Kilmansege. Mada su je ismevali zbog debljine, bila je veoma živahna i obrazovana i uživala je u seksu. Kako joj je majka bila ljubavnica oca Džordža I, bilo je nekih nagađanja da Džordž spava sa svojom polusestrom. Dok su mršavu groficu od Šulenberga nazivali „Motkom“, stamenu madam Kilmansege zvali su „Slon i tvrđava“.[1] Horas Volpol kaže da je imala „dva sjajna oka, krupna i živa, ispod dve visoko izvijene obrve, dva ogromna tamnocrvena obraza, nepregledni vrat što se preliva i ne može se razlučiti od ostatka njenog tela, koje se ne može sapeti uzicama i korsetom“.

[1] Engl.: *Elephant and Castle* (slon i tvrđava) – i danas naziv oblasti u centralnom Londonu, koji potiče od naziva stare krčme. (Prim. prev.)

Filip Dormer Stenhoup, budući lord Česterfild, opisao je obe ove ljubavnice kao „dva značajna primerka kraljevog lošeg ukusa i jakog stomaka“. Govoreći o madam Kilmansege, dodao je: „Merilo ukusa njegovog visočanstva vidljivo u njegovim ljubavnicama, navodi sve dame koje teže da budu u njegovoj milosti i koje su odgovarajućih godina, da se naprežu i napinju, kao žabe iz basne, da se mere s veličinom i dostojanstvom vola. Neke u tome uspevaju, dok druge puknu.“

Engleski kralj Čarls II jednom je rekao da je njegov brat, budući kralj Džejms II, svoje ljubavnice dobio od sveštenika kao pokoru. U veku koji je obožavao bujne grudi i bokove i punačke ruke, Džejms je voleo izuzetno mršave žene. Njegova ljubavnica Arabela Čerčil bila je „visoka, bleda, i sama kost i koža“. Dvorani su se smejali njenom izgledu sve dok jednom pred njima nije pala s konja, pokazavši tako prelepe noge. Jedan zadivljeni svedok čudio se što „udovi tako izvanredne lepote mogu pripadati licu gospođice Čerčil“. Mada je tadašnjom modom bila primorana da najlepše delove svog tela krije ispod metara i metara teških skuta, Arabela je često iskazivala bridak duh i inteligenciju koja je Džejmsa privukla toliko da je s njom proveo deset godina i izrodio četvoro dece.

Potonja Džejmsova ljubavnica, šesnaestogodišnja Katarina Sedli, bila je podjednako mršava i bleda, ali i kratkovida i izrazito razroka. Mada duhovita i inteligentna, bila je očigledno zbunjena time što ju je Džejms odabrao. „To sigurno nije zbog moje lepote, jer on svakako vidi da je ne posedujem“, primetila je s nevericom. „A ne može biti ni zbog mog duha, jer ga on ne poseduje u dovoljnoj meri da primeti da li ga ja imam.“

Francuski dofin Luj, naslednik Luja XIV, uživao je u ljubavi neverovatno neugledne ljubavnice nekoliko godina, sve do svoje smrti. Za Emiliju de Šoan, nezgrapnu ženu debelog vrata, obešenih usana i spuštenog nosa govorili su da ima držanje bureta. Na dvoru poznatom po otmenim i duhovitim ženama, madmoazel Šoan izgledala je kao mops, pas opuštene njuške, a činilo se da ni po inteligenciji nije daleko od njega.

Snaha Luja XIV, Elizabeta Šarlota, pisala je da madmoazel Šoan ima crne, trule zube koji tako smrde da se taj zadah oseća do drugog kraja

prostorije. Međutim, dodala je, „ima najveće poprsje koje sam ikad videla; te njene ogromne odlike oduševljavaju dofina“. Užasnuta Elizabeta Šarlota zatekla je dofina kako prstima dobuje po Emilijinim grudima kao po timpanima.

Međutim, dobroćudna Emilija je svom kraljevskom ljubavniku, koji je bio u nesrećnim brakovima sa dve strane princeze, obezbedila prijatan domaći život. Ne obraćajući pažnju na njegov čuveni tvrdičluk, Emilija je, ne žaleći se, živela od prihoda jedva boljeg od plate kakve sluškinje. Luj bi ponekad svojoj ljubavnici kupovao sitne poklone, a zatim danima razmišljao da li da joj ih preda, ili da ih vrati i povrati novac. Pa ipak, radije nego da se i po treći put žrtvuje pred oltarom, Luj se tajno oženio Emilijom, najružnijom ženom na dvoru, i uživao svirajući u njene timpane sve do svoje smrti.

Vladar najpoznatiji po tome što je odabrao ružnu ljubavnicu možda je ipak bio Filip, vojvoda od Orleana, koji je postao francuski namesnik 1715. Filip je bio bratanac Luj a XIV i sin dostojanstvene Elizabete Šarlote, koja se zgražavala nad njegovim ukusom kada je o ženama reč. Na dvoru koji se dičio najlepšim ženama sveta, Filip je uvek birao najružniju da je odvede u postelju. Njegova majka je prezrivo govorila: „U tom pogledu on nije nimalo zahtevan; dokle god su dobroćudne, drske, i umeju dobro da pojedu i popiju, njihov izgled ga ni najmanje ne brine.“

Pošto je uvek bila oštra na jeziku, Elizabeta Šarlota je jednom prilikom rekla sinu da svoje ljubavnice posećuje kao noćne posude i otvoreno ga prekorila zbog njihove ružnoće.

„Ah! *Maman*“, našalio se Filip, „u mraku su sve mačke crne.“

Treće poglavlje

SUPARNICE U BORBI ZA KRALJEVU LJUBAV – LJUBAVNICA I KRALJICA

Ženi koja voli svog muža nikada se
ne može svideti njegova kurva.
– Kraljica Katarina Mediči

Savetujući kćerku Vilhelminu u vezi s mogućim brakom sa engleskim princem Frederikom Vilijemom, pruska kraljica Sofija Doroteja je 1726. godine primetila da je mladić „dobre naravi, dobroćudan ali vrlo budalast. Ako budeš dovoljno razumna da trpiš njegove ljubavnice, moći ćeš s njim da radiš šta god poželiš."

Princeza, pripremana od rođenja za važnu ulogu koju će igrati kao kraljica, shvatala je da će njen budući muž verovatno imati ljubavnicu. Trebalo je samo da se osvrne po sopstvenom dvoru i da vidi ljubavnice svog oca, stričeva i braće.

Pa ipak, stidljiva kraljevska nevesta uvek se nadala da će baš *njen* muž biti izuzetak; da će *njen* muž uživati samo u svetom gaju Himena, ne vraćajući se u oskrnavljenu postelju grešne ljubavnice. Gotovo bez razlike, sve bi se razočarale.

Odgajana kao cvet u stakleniku, princeza bi potom bila grubo otkinuta sa svog rodnog tla i bačena u hladnu, stranu zemlju, gde bi s vremenom

svenula. Zaslepljena suzama, ukrcavala se na raskošno ukrašeni brod koji će je odvesti u novu domovinu, znajući da verovatno nikad više neće videti roditelje, sestre, braću i prijatelje. Srce bi joj uplašeno lupalo dok bi se iskrcavala u zemlji čiji je jezik jedva razumela. Uz slavljenički zvuk crkvenih zvona i veselo pucketanje logorske vatre, vodili su je na dvor na kojem su vladali strani običaji, moda i politika.

U početku bi princeza-nevesta, nova kraljica, predstavljala blistavu zvezdu dvora. Dvorani su joj se klanjali i ulagivali, donosili joj skupocene poklone, udeljivali komplimente i trčkarali oko nje. Međutim, pošto bi bubnjevi svadbenih svečanosti zamrli, svadbena zvona utihnula a vatre sagorele u pepeo, lukavi dvorani obično bi se okupljali oko zanosne kraljeve ljubavnice, radije nego oko njegove dosadne, strane kraljice.

Uprkos visokom položaju, baš kao i svaka druga žena u kraljevstvu i kraljica je zavisila od hirova svog muža. Samo je on odlučivao o tome hoće li njegova supruga uživati u prostranim kraljevskim odajama u srcu palate, ili u hladnim sobama u nekom udaljenom dvorskom krilu. Kralj joj je birao dvorske dame, mlade i vedre, ili stare i uvele. Kralj je odlučivao hoće li ona živeti u bogatstvu i raskoši ili u bedi i oskudici. Kralj joj je nalagao da prisustvuje dvorskim društvenim događajima – balovima, gozbama, baštenskim zabavama, pozorišnim predstavama – ili da ostane usamljena u svojim odajama.

Dvorani su podražavali kraljevo ponašanje prema kraljici. Ako se on prema njoj odnosio s poštovanjem, to su činili i oni. Ako bi je on vređao i zanemarivao, isto su postupali i oni. Ako je kraljica želela da sačuva svoj značaj na dvoru, u tome je morala imati čvrstu podršku svog muža.

Kraljeva podrška kraljici, međutim, često je bila uslovljena kraljičinim ponašanjem prema njegovoj ljubavnici.

„On je moj gospodar“

„Lakše je održati mir u Evropi nego mir između dve žene“, jadikovao je Luj XIV sedamdesetih godina sedamnaestog veka. Istorija je, i pre i posle toga, potvrdila da je Kralj Sunce bio u pravu.

Legenda kaže da je 1176. pedesetčetvorogodišnja kraljica Eleonora Akvitanska otrovala lepu i mladu ljubavnicu svog muža engleskog kralja Henrija II. Ili ju je izbola nožem. Ili udavila prilikom kupanja. Niko to ne zna zasigurno, mada je ta legenda verovatno nastala na osnovu očigledne mržnje koju je Eleonora ispoljavala prema Rozamundi de Kliford, koja nije bila samo kraljeva seksualna partnerka već i kraljičina suparnica na dvoru. Izvesno je jedino da je ljutita Eleonora, razjarena muževljevim drskim preljubama, kovala zaveru da svrgne Henrija. Prerušena u muškarca da bi izbegla muževljev gnev, Eleonora je uhvaćena kako na konju pokušava da pobegne i provela poslednjih šesnaest godina Henrijevog života u zatvoru.

Život je bio lakši kraljici koja je krotko prihvatala muževljeve prevare. Četrdesetih godina petnaestog veka francuska kraljica Mari ostala je u dobrim odnosima sa Anjes Sorel, ljubavnicom svog muža Šarla VII. Jedan flamanski gost na dvoru sažalio se nad kraljičinim neuglednim licem nalik na lasicu s krupnim, preplašenim očima i dugim, upadljivim nosem. Mari, koja nikad nije bila lepa, čak ni u cvetu mladosti, trpela je zlatokosu ljupkost ljubavnice koja je najčešće bila uz njenog muža. Flamanac je zapisao kako je kraljica bila primorana „da svakodnevno u svojoj blizini gleda suparnicu koja je imala sopstveno domaćinstvo u kraljevoj palati, uživala u društvu svih plemićkih skupova, pojavljivala se u dvorani pre nje, posedovala finiju posteljinu, lepše prstenje i dragulje, dobijala bolju hranu i sve bolje od kraljice. Sve to morala je kraljica ne samo da podnosi, već i da se pretvara da je sasvim zadovoljna.“

Dok je pobožna kraljica Mari nosila samo crninu nakon što je sahranila četvoro od svojih četrnaestoro dece, Anjes je diktirala dvorsku modu. Dvoranina Žana Živenala dez Ursena uznemirio je način oblačenja

na dvoru koji je smatrao nepristojnim, i prebacivao je kralju da ne bi smeo dozvoliti da izrezi na haljinama budu tako duboki da se damama vide grudi i bradavice. Međutim, kralju se ova moda očigledno sviđala, te nije preduzeo ništa da je zabrani.

Mari se, ne žaleći se, posvetila svom domaćinstvu, svojoj veri i potomstvu. „On je moj gospodar, on ima vlast nad svim mojim postupcima, dok je ja nemam", ponavljala je pokorno odana žena. Bio je to koristan moto za kraljice i u narednim vekovima.

„Prezir prema svetu"

Jednog lepog majskog dana 1662. godine brod koji je nosio dvadesettrogodišnju portugalsku princezu Katarinu Bragancu, uplovio je u Portsmutsku luku. Mada ova odana katolikinja nije bila zanosna lepotica, odabrana je za ženu kralja Čarlsa II zbog bogatog miraza koji mu je obezbedila – predaju Bombaja i Tandžera, koji će Engleskoj otvoriti vrata Indije.

Stojeći na brodskoj palubi, krhka tamnokosa Katarina bila je puna nade, strepnje i straha. Nade da će biti dobra kraljica, voljena supruga i srećna majka. Strepnje zbog susreta sa svojim mužem – naočitim, tamnoputim Čarlsom. Straha zbog toga što će se naći izgubljena u stranoj zemlji, bez ikog svog.

Međutim, pored nade, strepnje i straha, Katarina je doputovala u Englesku naoružana i čeličnom rešenošću. Obećala je svojoj majci, strogoj portugalskoj kraljici namesnici, da *nipošto*, ni po koju cenu neće trpeti Čarlsovu zloglasnu ljubavnicu Barbaru, ledi Kaslmejn, na svom dvoru. Majka je pričala Katarini o toj crvenokosoj kurvi koja je bezočno izneverila svog dobrog muža, poharala riznicu, rodila kralju jedno kraljevsko kopile devet meseci pošto je njihova veza počela, i ponovo ostala u drugom stanju.

Ser Džon Reresbi, koji je zvanično poželeo dobrodošlicu princezi u Portsmutu, objavio je sa izvesnim žaljenjem da Katarina „naizgled nema ništa čime bi navela kralja da zaboravi svoju naklonost prema grofici Kaslmejn, najlepšoj ženi svog doba". I zaista, kada su crkvena zvona u Londonu oglasila nevestino iskrcavanje na englesko tie, Čarls je kod kuće večerao sa svojom prelepom ljubavnicom u već odmakloj trudnoći. Dok su vatre gorele po čitavoj zemlji, a njegova nevesta čekala u Portsmutu, Čarls je punih šest dana svaki trenutak provodio sa ledi Kaslmejn.

Kada se Čarls konačno zaputio ka Portsmutu, nesrećna Katarina, ponižena čekanjem, već je ležala u groznici. Kad su kralja predstavili nevesti, njega nisu toliko zaprepastili njeni istureni prednji zubi koliko frizura u iberijskom stilu, sa uvojcima horizontalno skupljenim u punđe sa obe strane glave a zatim puštenim da joj kao kobasice vise s ramena. „Na prvi pogled", rekao je Čarls jednom prijatelju, „pomislio sam da su mi doveli slepog miša umesto žene."

Kralj ju je ovlaš poljubio, a zatim otišao u svoju sobu i s olakšanjem se bacio na krevet. Bio je umoran od putovanja i napisao je svojoj sestri da mu je drago što se od njega ne očekuje da tog dana vodi ljubav s Katarinom. Trudeći se da bude optimističan kad je o njegovoj nevesti reč, Čarls je sutradan rekao svom kancelaru: „Lik joj se ne bi baš mogao nazvati lepim, mada su joj oči izvanredne, a ništa na njenom licu nije nimalo zastrašujuće."

Na dan kraljevskog venčanja ledi Kaslmejn je u znak protesta naredila da se sve njeno rublje opere i obesi u vrtovima palate, da ga svi vide. Semjuel Pepis je u svom dnevniku napisao kako je, šetajući po kraljevskom vrtu, „ugledao najlepše rublje i podsuknje ledi Kaslmejn, ukrašeno najraskošnijom čipkom koju sam ikada video, i prijalo mi je da ga posmatram".

Katarina se odmah strasno zaljubila u svog visokog, tamnoputog muža, a Čarls je, pomalo prečesto, ponavljao kako je i on oduševljen. Izdržljivi ljubavnik Čarls u Katarini je verovatno pronašao čvrsto zatvoren pupoljak, koji se nikada neće otvoriti. Možemo da je zamislimo, stidljivu i

čednu, kao poslušnu suprugu u postelji, dok se s druge strane ledi Kaslmejn s njim prepuštala seksualnim strastima.

Ispod osmeha s kojim je Čarls započeo svoj bračni život, krila se tajna koja bi, znao je, njegovu nevestu bacila u očajanje. Da bi umirio bes ledi Kaslmejn zbog njegovog venčanja, on joj je obećao da će postati dvorska dama kraljičinih odaja. Ne samo da će živeti na dvoru, već će kao dvorska dama ledi Kaslmejn upoznati najintimnije pojedinosti iz kraljičinog života, uključujući i njene seksualne odnose s mužem, telesne funkcije, menstruaciju i trudnoću. Takva služba podrazumevala je visok status, jedan od retkih dostupnih ženama. To je trebalo da osigura položaj ledi Kaslmejn na zavidljivom i osvetoljubivom dvoru.

Dva meseca posle kraljevog venčanja kraljeva ljubavnica rodila je njihovo drugo dete, a Čarls je sumorno zaključio da je došlo vreme da ispuni svoje obećanje, čak i po cenu da uvredi svoju nevestu. Pozvao je ledi Kaslmejn u dvorac Hempton i, držeći je za ruku, izveo je pred kraljicu. Diveći se lepoj dami, Katarina je ustala i smešeći se pružila ruku, kada joj je muž predstavio ledi Kaslmejn. Čuvši njeno ime, Katarina je burno reagovala. Prebledela je i sela, vidno uznemirena. Suze su joj potekle niz obraze. Odjednom joj je krv krenula na nos i bez svesti se srušila na pod. Odneli su je u susednu sobu, ali joj se Čarls tamo nije pridružio; smrknutog tamnoputog lica odveo je svoju ljubavnicu nazad u kočiju.

Kada je Čarls prekorio kraljicu zbog njenog neprikladnog ponašanja, ona je ispoljila više neumoljivosti nego kajanja. On joj je uzvratio tako što je vratio kući njenu pratnju sastavljenu od portugalskih dvorskih dama i sveštenika – od kojih su joj mnogi bili prijatelji još od detinjstva. Potom je dodatno kaznio ženu tako što joj više nije poklanjao ni najmanju pažnju. Po celu noć je ludovao sa svojim prijateljima, dok je kraljica provodila besane noći u hladnoj postelji.

Čarlsov verni lord kancelar Edvard Klarendon preklinjao ga je da se odrekne ledi Kaslmejn i učvrsti svoj brak. Time bi takođe umirio i nezadovoljstvo među svojim podanicima, od kojih su neki već izgubili poštovanje prema kralju zbog njegovog privatnog života. Međutim, kralj je

ogorčeno branio ledi Kaslmejn. „Ja sam upropastio tu damu“, rekao je, „i uništio joj ugled, koji je bio neokaljan dok se nije zbližila sa mnom, te me čast i savest obavezuju da je štitim koliko god je u mojoj moći.“

Čarls je brinuo da će „ispasti smešan pred svetom“ ako ne pobedi u svojoj veoma javnoj prepirci sa svojom novom suprugom. Primorao je sirotog lorda Klarendona, koji je prezirao ledi Kaslmejn, da ubedi kraljicu da je prihvati kao svoju dvorsku damu. Na njegov zahtev, kraljica je odgovorila: „Takav kraljev zahtev ne može proisteći ni iz čega drugog već iz njegove mržnje prema meni. On želi da me osramoti pred svetom. A ako ja prihvatim takvu uvredu, svet će smatrati da sam je zaslužila. Radije nego da to uradim, ukrcaću se u prvi brod i otploviti u Lisabon.“

Čarls je tvrdoglavo predao svojoj ženi da odobri listu dvorskih dama s položajem dvorske dame kraljičinih odaja. Na vrhu liste nalazila se Barbara, ledi Kaslmejn. Katarina je podjednako tvrdoglavo precrtala njeno ime i ponovo zapretila da će se vratiti kući.

Kralj je preselio svoju ljubavnicu u raskošne odaje u dvorcu Hempton, koje su se nalazile tik iznad njegovih i bile povezane s njima tajnim stepeništem. Za trpezom je sedeo pored ledi Kaslmejn, veselo se smejao i ćaskao s njom, dok je odbačena kraljica sedela ćuteći. Niko nije želeo da razgovara s njom, jer bi tako mogao probuditi gnev kralja i ledi Kaslmejn. Čim bi se Katarina povukla, dvorani bi počeli uvredljivo da se šale na njen račun.

Krajem leta Katarina je popustila. Usamljena i daleko od kuće, jednostavno više nije mogla da trpi odbačenost. Izvinila se Čarlsu i prihvatila njegovu ljubavnicu u najuži krug svojih prijatelja. Kraljica i ledi Kaslmejn često su delile kočiju, dok je kralj sedeo između njih. Zahvalni Čarls postao je pažljiv muž. Njegovo poštovanje prema Katarini pretvorilo se u prijateljstvo, a konačno i u neku vrstu ljubavi. Kada je ledi Kaslmejn zahtevala da bude prva koja će se provozati s kraljem u revolucionarnoj, novoj otvorenoj kočiji – i zapretila da će na licu mesta pobaciti ako se to ne desi – Čarls je za tu čast odabrao Katarinu. Dok je kralj držao za ruku svoju

nasmešenu suprugu, njegova ljubavnica je bila primorana da se pridruži povorci koja je ih pratila na konjima, držeći se podalje od veselih dvorana.

Pošto je pokorila muža svojoj volji vedrom poslušnošću, Katarini se povremeno pružala prilika za osvetu. Dva dana pošto je, septembra 1663, ledi Kaslmejn rodila treće kraljevsko kopile, kraljica je – pretvarajući se da ne zna ništa o kraljevskim kopiladima – zahtevala da ledi Kaslmejn jaše s njom do Oksforda ili izgubi svoj položaj dvorske dame kraljičinih odaja. Porodilja je, još uvek krvareći i u ranama, uzjahala svog konja i krenula ne žaleći se, ali škrgućući zubima.

Ironijom sudbine, kada se kraljica Katarina 1663. godine ozbiljno razbolela, niko u Engleskoj nije priželjkivao njen oporavak iskrenije od kraljeve ljubavnice. Ledi Kaslmejn je znala da će se Čarls, ako Katarina umre, oženiti prelepom šesnaestogodišnjom plemkinjom Frensis Stjuart, koja je probudila njegovu požudu ali odbila da joj udovolji. Uzletevši iz duboke žalosti do vrhunca strasti, Čarls više ne bi osećao potrebu za svojom ogorčenom ljubavnicom. Barbara se svim srcem molila bogu da supruga njenog kraljevskog ljubavnika poživi.

Slično se dogodilo i kada su se 1670. Čarlsove ljubavnice – sada ih je imao čitav harem – okupile oko kraljice Katarine nakon što je lord Bakingem u Parlamentu predložio novi zakon kojim bi kralju omogućio da se razvede od svoje jalove žene i da se ponovo oženi. Kraljevske ljubavnice su bučno zahtevale da jalova i nemoćna kraljica ostane na svom položaju. Plodna mlada devojka svakako bi potopila sve njihove brodove s bogatim tovarom, pogotovo ako bi nova kraljica donela na svet kraljevske naslednike. Tada bi Čarls svakako zanemario svoju brojnu kopilad.

Međutim, Čarls je po sopstvenoj savesti odbio takav zakon, rekavši: „Ružno bi bilo unesrećiti sirotu gospu samo zato što mu je žena i što mu nije rodila decu, što nikako nije njena krivica."

„Matora, dosadna, gluva, bedna raga“

Nasuprot slavi veselog engleskog vladara Čarlsa II koji je vladao pola veka ranije, počevši od 1714, „čini[lo] se da je hanoverska dinastija donela sa sobom izvestan trijumf pudinga, repe i mutnog piva nad čipkom, majskim štapovima, šampanjcem i burguncem prethodnog razdoblja“, prema rečima dvoranina Brajmlija Džonsona.

Krupna plavokosa engleska kraljica Karolina svakako je pratila trend pudinga i repe. Radije nego da krotko trpi neverstva svog muža poput krune od trnja na glavi kraljice-mučenice, Karolina je rekla jednom dvoraninu da, što se tiče ljubavnica njenog muža, „žali zbog skandala kakvim se to čini ostalima, ali što se nje tiče, njoj to ne smeta ništa više od njegovog odlaska do noćne komode [toaleta]“.

Još dok je bio hanoverski princ, Karolinin muž, budući engleski kralj Džordž II, za svoju prvu ljubavnicu uzeo je tridesetogodišnju Henrijetu Hauard, ljupku, dopadljivu i diskretnu. Jedan dvoranin je rekao da je Henrijeta bila „uljudna prema svakome, prijateljica mnogima a ni prema kome nepravedna“. Kod Karoline je Džordžov izbor izazvao olakšanje. Dok je tipična supruga osećala krajnju zlobu prema muževljevoj prvoj ljubavnici, razumna Karolina je znala da Henrijeta neće opustošiti riznicu, neće je prezirati kad postane kraljica, težiti političkoj moći niti širiti neprijatne spletke po dvoru.

Kako je zapisao lord Hervi, prijatelj kraljice Karoline, „kraljica je, znajući za taštinu svog muža, te kako on mora imati neku ženu za koju će svet verovati da spava s njom, mudro istrpela na tom položaju onu koju je prezirala i nad kojom je imala moć, da ova ne bi ustupila mesto kakvoj naslednici u koju bi se on mogao zaista zaljubiti, i koja bi mogla imati moć nad njom“.

Kao i većina kraljevskih ljubavnica, Henrijeta je postala kraljičina dvorska dama. Za razliku od drugih, međutim, Henrijeti niko nije naročito zavideo na tom položaju. Debeljuškasti rumeni Džordž, poznat po tome što

je umeo da strgne periku i šutira je po podu kad se razbesni, suprotstavio se tradiciji time što je voleo svoju ženu i trpeo ljubavnicu. Mada je verovao da je Karolina najlepša, najpametnija i najšarmantnija žena na svetu, takođe je smatrao da je ljubavnica neophodna jednom vladaru, baš kao i kruna i skiptar. Džordž je neizostavno posećivao Henrijetu svake večeri provodeći kod nje po nekoliko sati, i zaključavao vrata sobe. Dvorani su grubo nagađali o njihovom seksualnom životu – jedan duhoviti dvoranin uporedio je Džordža s konjem koji beskonačno vuče svoj dolap – a većina se slagala da njih dvoje najčešće provode vreme igrajući karte.

Hiljadu sedamsto dvadeset druge, u svojim ranim četrdesetim godinama, Henrijeta je prerano ogluvela. Budući da je Džordžu udovoljavala pre svega time što mu je bila pažljiv slušalac, on sada nije pokazao mnogo razumevanja za njenu manu. Henrijeti je, međutim, gluvoća možda došla i kao spas, jer ju je oslobodila svakodnevnog dosadnog slušanja Džordžovih priča.

Džordž je postao toliko netrpeljiv prema svojoj ljubavnici da je jednom prilikom strgao maramu koju je ona vezala Karolini oko vrata i rekao: „Zato što ti imaš ružan vrat, hoćeš da sakriješ kraljičin“, besneo je.

Međutim, kao čovek veran svojim navikama, Džordž se ipak nije odrekao svoje ljubavnice. A onda je 1729. Henrijetin muž, pošto je petnaest godina proveo razdvojen od svoje žene, izjavio da više ne može da živi s takvim poniženjem i naredio joj da se vrati svojim bračnim dužnostima. Pribavio je dozvolu od vrhovnog sudije da je dograbi kad god i gde god da je pronađe. Pošto je to saznala, Henrijeta se dan i noć krila u palati. Kraljica se, u strahu da kralj više ne želi Henrijetu dok je njen muž traži nazad, trudila da je zadrži u palati. Ako bi ga Henrijeta napustila, Džordž bi osećao obavezu da odabere drugu zvaničnu ljubavnicu, a ta nova možda ne bi bila tako podatna.

Kada je surovi gospodin Hauard – često besan i retko kada trezan – presreo kraljičinu kočiju i zapretio da će oteti svoju ženu, Karolina je shvatila da mora nešto da preduzme. Nakon što joj je iznesen predlog da podmiti Hauarda sa hiljadu i dvesta funti godišnje da svoju ženu ostavi na miru,

kraljica je primetila kako zaista nije lako što je prinuđena ne samo da trpi muževljeve „kurve pod svojim krovom, već i da ih plaća".

Tada se galantno umešao Džordž i velikodušno platio pomenutih hiljadu i dvesta funti godišnje, što je bez sumnje bilo upravo ono čemu se gospodin Hauard nadao kada je dizao toliku buku. Kako je zabeležio lord Hervi, gospodin Hauard je morao da potpiše dokument kojim se obavezuje da Henrijeti „ubuduće stvara isto tako malo nevolja u svojstvu muža koliko joj je ikad pružio zadovoljstva. I tako se priča završila time što je kralj platio hiljadu i dvesta funti godišnje za nešto u čemu nije želeo da uživa, a gospodin Hauard primio taj novac zato što se odrekao nečega što nije bio rad da zadrži."

Godine 1734. Džordž je prebacivao Henrijeti zbog prijateljstva s nekoliko poznatih ličnosti, među kojima je bio i pesnik Aleksander Poup, koji je svojim zajedljivim političkim stihovima kritikovao kralja. Kad je Karolina prigovorila Džordžu zbog toga što je grub prema Henrijeti, on joj je besno odgovorio: „Zašto si se, dođavola, trudila da nateraš tu matoru, dosadnu, gluvu i bednu ragu da ostane ovde i gnjavi me kad sam imao tako dobru priliku da je se otarasim!"

Tako se završila njihova dvadesetogodišnja veza. Matora, dosadna, gluva i bedna raga ostala je udovica i ubrzo potom se ponovo udala. Kad ga je kraljica obavestila o tom braku, Džordž je smejući se rekao da se „moja stara ljubavnica udala za onog matorog razvratnika Džordža Berklija, a meni je veoma drago zbog toga. Ja tako nešto ne bih poklonio prijateljima, a kada me neprijatelji pljačkaju, daj bože da to uvek izgleda ovako." To nije bio naročito galantan oproštaj od dugogodišnje ljubavnice, ali Henrijeta se izbavila od njega i odlično je prošla. Uživala je u veoma srećnom braku s tim matorim razvratnikom Džordžom Berklijem, koji je zapravo bio desetak godina mlađi od svoje neveste. Henrijeta je svog drugog muža nadživela za dvadeset godina i lepo i udobno poživela na svom seoskom imanju.

Kao što je Karolina i strahovala, Henrijetu je zamenila mlađa, lepša i lukavija ljubavnica. Ležeći na samrti pošto joj je prsla trbušna kila 1737, umotana u peškire dok joj se utroba prosipala, kraljica je, pribrana i

razumna do samog kraja, predložila Džordžu da se ponovo oženi. Međutim, očajni kralj, koji je kraljičine poslednje trenutke proveo kraj njene postelje, zaklinjao se da se nikada neće ponovo oženiti i da će imati samo ljubavnice.

„O bože!“, kazala je umiruća kraljica na francuskom, s tipičnom prisebnošću, „u čemu je razlika!“

„Ta kurva će me sahraniti“

I Luj XIV, najmoćniji čovek u Evropi, propatio je zbog nesloge između svoje žene i svojih ljubavnica. Hiljadu šeststo šezdesete, sa dvadeset i dve godine, lepi mladi kralj oženio se španskom infantkinjom Marijom Terezom, devojkom patuljastog rasta koji je bio posledica višegeneracijskih brakova među srodnicima. Srećom, kraljica nije patila od ludila i nekih fizičkih nedostataka poput svojih srodnika Huane Lude, Huana Slaboumnog i Izabele Bezumne. Jedina njena mana bila je detinjasta jednostavnost – mada je i ona okrutno ismevana u prefinjenom svetu Versaja.

Marija Tereza nikad nije dobro naučila francuski, a njenim novim podanicima njen grubi španski naglasak parao je uši. Ona nije imala pojma o politici, književnosti ni o duhovitom ćaskanju, i najradije je satima igrala karte. Dvorani su strpljivo čekali mesto za kraljičinim stolom za kartanje, što je gotovo bilo ravno dobitku na lutriji, jer je ona redovno loše igrala u visoke uloge. Primi Viskonti je zabeležio da „kraljičini gubici obezbeđuju sirotoj kneginji D’Elbof jedini izvor prihoda.“

Luj je bio veran svojoj odanoj supruzi čitavih godinu dana pre nego što je počeo da flertuje sa ženom svog brata, engleskom princezom Henrijetom. Da bi ga odvratila od tako nesrećnog izbora, Lujeva majka, kraljica udova Ana, dovela mu je nadohvat ruke tri mlade devojke. Te tri gracije u kosi su nosile upadljivo čapljino perje i na gozbama su uvek sedele u kraljevoj blizini.

Ovaj mamac je delovao i bolje nego što se kraljeva majka nadala. Kralj se do ušiju zaljubio u jednu od njih, Luiz de La Valijer, sedamnaestogodišnju kćerku jednog sitnog plemića. Devojka je imala pepeljastoplavu kosu, blistavu belu put i krupne plave oči. Jedna noga joj je bila malo kraća od druge, te je nosila posebno napravljene cipele. Mladog kralja najviše su privukle njena iskrena nevinost i dobrota, pobožnost i skromnost.

Kada je čula da je njen muž našao ljubavnicu, kraljica je bila očajna. „Ta mlada devojka s dijamantskim minđušama", rekla je ledenim glasom Marija Tereza na španskom jednoj dvorskoj dami, „jeste ona u koju je kralj zaljubljen."

U poređenju s drugim kraljevskim ljubavnicama, ljupka Luiz de La Valijer nije zaslužila da postane meta kraljičinog ogorčenog besa. Postiđena pred bogom zbog svoje preljube, ponižena pred kraljicom za ukradene trenutke nežnosti s njenim mužem, Luiz se prema Mariji Terezi odnosila s poniznošću i poštovanjem. Međutim, kraljica ju je ponižavala kad god bi joj se pružila prilika.

Iako je shvatila da joj muž ima ljubavnicu, Marija Tereza je ostala izuzetno naivna. Kraljeva rođaka An-Mari de Monpensje zapisala je: „Jednog dana za stolom mi je rekla da kralj nije došao u postelju do četiri ujutru. Odgovarajući na njena pitanja, kazao joj je da je do tada bio zauzet čitanjem pisama i sastavljanjem odgovora. Kada ga je kraljica upitala zar ne može to da radi u neko drugo vreme, on se okrenuo da prikrije osmeh. Da ne bi primetila i moj osmeh, oborila sam glavu i gledala u tanjir."

Marija Tereza bi uvek poslednja saznala kada bi joj muž uzeo novu ljubavnicu. Mislila je da je Luj još uvek zaljubljen u svoju snahu Henrijetu kad je on, zapravo, već bio u vezi s Luiz de La Valijer. Sedam godina kasnije, dok je bljuvala otrove ka Luiz, kraljica nije primetila da je struja kraljeve strasti promenila tok i da se sada kreće u sasvim drugačijem pravcu. Jer Luj, sada naočiti tridesetogodišnjak, više nije želeo ljupku i skromnu ljubavnicu. Sada je bio spreman za opaku, blistavu Atene de Montespan, Luizinu najbolju prijateljicu i kraljičinu dvorsku damu.

Madam Montespan često je pred kraljicom besnela zbog drskosti Luiz de La Valijer, zaklinjući se da bi radije umrla nego igrala takvu ulogu. Odjednom je kraljeva nova ljubimica bila madam Montespan, dok je Luiz ostala u neudobnom skrajnutom položaju, niti u igri niti van nje. Kraljičino neznanje o toj značajnoj promeni postalo je tema dvorskih šala, dok joj neko konačno nije objasnio šta se dogodilo.

Madam Kejlis je napisala: „Ona je volela madam Montespan jer ju je smatrala časnom ženom, odanom svojim dužnostima i svom mužu. Zbog toga je iznenađenje njenog visočanstva bilo ravno njenoj tuzi kada je otkrila da madam de Montespan nije onakva kakvom ju je zamišljala. Kraljičino očajanje nije nimalo ublažila ni neuviđavnost madam Montespan... Od svih kraljevih ljubavnica, madam Montespan je njenom visočanstvu nanela najviše bola; ne samo zbog toga što je izrazita strast između madam Montespan i kralja toliko dugo trajala, ne samo zbog toga što se ona veoma malo trudila da poštedi kraljicu, već, iznad svega, zato što je kraljicu ranila žena kojoj je verovala i koju je smatrala svojom posebnom prijateljicom."

Dok se Luiz de La Valijer uvek s poštovanjem odnosila prema kraljici, madam Montespan se trudila da je uznemirava i vređa na svakom koraku. Kao kraljičina dvorska dama, umesto da joj krotko pomaže, kraljevska ljubavnica često ju je prekorevala zbog toga što joj treba toliko vremena da se obuče. Marija Tereza, koja se retko žalila mužu, često je jadikovala pred svojim prijateljima: „Ta kurva će me sahraniti!", i „Ta drolja će me ubiti!"

Hiljadu šeststo sedamdesete godine kralj je želeo da povede madam Montespan sa sobom u vojni pohod, ali je tada morao da povede i kraljicu, da bi izbegao skandal, i Luiz, da bi u javnosti stvorio zabunu o svojoj vezi s madam Montespan. Vojvoda Sen-Simon beleži: „Paradirao je s njima dvema u kočiji s kraljicom, duž čitave granice, u vojnim logorima... Celim putem pratile su ga mase sveta, upirući prstom u kočiju i naivno pozivajući jedni druge da dođu i vide tri kraljice!"

Godine 1671. sirota kraljica se ponovo našla na putu, nagurana u kočiju s mužem i njegove dve ljubavnice. Jedne noći, sedmoro uglednih putnika bilo je prinuđeno da odsedne u jednoj sobi s jednim krevetom.

Krevet su prepustili Mariji Terezi, dok su ostali – kralj, njegovi brat i snaha, njegova rođaka An-Mari, Luiz de La Valijer i Atene de Montespan – spavali na madracima na podu. Zaprepašćena kraljica kriknula je svojim grlenim španskim naglaskom: „Šta? Svi mi ovde, zajedno?“ na šta je njen muž odvratio: „Ako raširiš zavese na svom krevetu, možeš sve da nas gledaš!“

Marija Tereza je često dokasno čekala svog muža koji, iz poštovanja prema njoj, nikad nije propuštao da dođe u njenu postelju, čak i ako je već svitalo. Kad bi se konačno pojavio, još uvek zagrejan zagrljajem svoje ljubavnice, žena bi ga dočekala sa osmehom. Bila je zahvalna što joj kralj pred dvorom tako jasno pokazuje poštovanje. Kako je primetio jedan dvoranin: „Kralj joj ukazuje sve počasti njenog položaja. Jede i spava s njom... razgovara s njom prijatno, kao da u svom životu nema ljubavnice... i ispunjava svoje bračne dužnosti... Obično opšti s njom oko dva puta mesečno.“

U nekom trenutku kraljica je prestala da se opire plimi lepih i putenih žena koje su lepršale oko njenog muža. Možda je vreme zalečilo prve rane i pretvorilo ih u debele i jake ožiljke. Kraljica je čak počela da nosi i osobenu frizuru madam Montespan – kovrdže na čelu i sa obe strane lica do tik ispod uha, i pletenicu uvijenu na potiljku, ukrašenu trakama i biserima. Jednoga dana, primetivši da obe imaju istu frizuru, kraljica je objasnila: „Napravila sam ovakvu frizuru zato što se kralju dopada, a ne da bih vas imitirala.“

„BOLJE ONA NEGO NEKA DRUGA“

Hiljadu sedamsto dvadeset pete petnaestogodišnji Luj XV oženio se neuglednom dvadesetdvogodišnjom poljskom princezom, zbog dokazane plodnosti njene porodice. Dosadnu, pobožnu i intelektualno ograničenu Mariju Lecinsku, jednom od dve najdosadnije kraljice u Evropi prozvao je njen rođeni otac, pri čemu je druga najdosadnija kraljica bila njegova žena. Marija se jutrom najradije molila u crkvi, dok je popodneva provodila uz

ručne radove i karte. Kao i sve dame u osamnaestom veku, bavila se muzikom i slikarstvom. Međutim, njene slike nikad nisu bile nimalo bolje od dečjih crteža, a njene dvorske dame obuzimao je užas kad bi kraljica najavila da će im odsvirati nešto na klaviru.

Marija je bila izgubljena na blistavom francuskom dvoru, koji se dičio najlepšim, najduhovitijim i najprefinjenijim muškarcima i ženama u Evropi. Ispunila je, međutim, svoje obećanje o plodnosti, izrodivši ništa manje od desetoro kraljevske dece koje je donela na svet za isto toliko godina. Često se žalila: „Stalno sam u postelji, stalno trudna, stalno se porađam!"

Osam godina je Luj predstavljao kraljevski izuzetak u pogledu prilježne odanosti ženi. Naočiti mladić izrastao je u izuzetno privlačnog muškarca, lepo građenog, s jakom bradom, visokim jagodicama i kukastim nosom. Mariji je sigurno bilo drago što, uprkos njenoj neuglednosti i Lujevoj slavi, on gotovo i ne gleda druge žene. Bila je očajna kada je Luj uzeo za ljubavnicu jednu od njenih dvorskih dama, madam Maji. Madam Maji je bila neupadljiva i dobroćudna i radije je šetala Versajem u poderanim podsuknjama nego da od svog kraljevskog ljubavnika traži novac. Sledeće dve kraljeve ljubavnice – obe sestre njegove prve ljubavnice – nisu bile tako skromne. Drske i grabežljive, javno su vređale kraljicu, razmetale se svojom lepotom nasuprot njenoj neuglednosti i svojom duhovitošću nasuprot njenoj nezanimljivosti. Treća ljubavnica, madam Šatoru, čak je tražila da se u zidovima kraljičinih odaja izbuše rupe, da bi njene prijateljice mogle da je uhode. Kad je kralj odabrao novu ljubavnicu, ženu iz pariske buržoaske porodice radije nego taštu plemkinju, Marija se sigurno ponadala da će ovog puta bolje proći.

Da bi dobila položaj *maîtresse-en-titre* i živela u Versaju, Lujeva ljubavnica morala je da ima titulu i da bude zvanično predstavljena na dvoru. Titulu je lako dobila – kralj je dvadesetčetvorogodišnjoj Žani-Antoaneti d'Etiol dodelio markizat Pompadur. Međutim, predstavljanje je bilo vrlo napeto. Novopečena markiza morala se predstaviti pred kraljem i kraljicom u dve odvojene odaje, pred očima čitavog dvora. Kandidatkinja nije smela da dopusti sebi ni najsitniju grešku. Ovaj ritual podrazumevao je

hod u ogromnoj suknji koja se širila po metar sa obe strane i težila više od dvadeset kilograma. Dama bi se poklonila vladarima, saslušala po nekoliko reči koje bi se oni udostojili da joj kažu, a zatim se udaljavala klanjajući se i hodajući unazad, sve vreme pazeći da ne stane na dugi šlep svoje suknje. Čitav postupak morao je da deluje savršeno lako. Međutim, da se saplete preko šlepa ili, daleko bilo, da padne, donelo bi doživotni podsmeh čitavog dvora.

Kada mu je predstavljena madam Pompadur, kralj je bio nervozan i promrmljao je svojoj ljubavnici svega nekoliko reči. U njegovoj primaćoj sobi tada nije bilo mnogo ljudi, jer se većina dvorana tiskala u susednoj sobi, izgarajući od želje da vidi zanimljiviji susret ljubavnice i žene. Bilo je to večernje predstavljanje, a punačka, sredovečna kraljica, nakićena trakama, mašnicama, čipkama i dragim kamenjem, stajala je ćuteći pod treperavim svetlom sveća kada joj je prišla mlada i lepa žena. Možda je kraljica osetila silni strah madam Pompadur, pažljivo skrivan ispod neprobojne uglađenosti i otmene haljine. Najgore što bi kraljica mogla da kaže – i čime bi nagovestila potpuni prezir prema predstavljenoj osobi – bila bi neka sitna primedba na račun odeće. Zadržavajući dah, posmatrači su se naginjali ka njima.

Kraljica Mari se nasmešila i upitala madam Pompadur za jednog zajedničkog poznanika. Ljubavnica je, bez sumnje osetivši veliko olakšanje zbog kraljičinog javnog ljubaznog gesta, prošaputala: „Iskreno želim da vam ugodim, madam." Njih dve su razmenile zapanjujućih dvanaest rečenica – dvorani su ih izbrojali – što je madam Pompadur obezbedilo dobrodošlicu na dvor. Bila je to ljubaznost koja nikada neće biti zaboravljena, i koja će kraljici u potonjim godinama doneti mnogo dobrog.

Nekoliko nedelja kasnije kralj je pretrpeo kratak napad žutice i Mari je zatražila dozvolu da ga poseti u njegovom zamku Šoazi. Luj – koji bi je u uobičajenim okolnostima odbio – ovog puta je odgovorio sa izuzetnim oduševljenjem. Kada je Mari stigla, on joj je lično pokazao nove ukrase. Za večerom, kojoj su prisustvovale i kraljica i madam Pompadur, Luj se prema supruzi odnosio s velikim poštovanjem, dok ona „nije pokazivala nikakvu

želju da ode, već je srdačno razgovarala s madam Pompadur, koja se prema njoj ponašala s poštovanjem, bez imalo drskosti".

Kraljica je znala da je muž postao ljubazniji prema njoj na nagovor madam Pompadur. Knez Kroa je primetio da je ljubavnica „u dobrim odnosima s kraljicom, pošto je ubedila kralja da se prema njoj lepše ponaša".

Ljubaznost na stranu, madam Pompadur je znala da će joj kraljičino prijateljstvo biti korisno u zmijarniku kakav je bio Versaj. Njeno poštovanje i uviđavnost prema kraljici naišli su na odobravanje časnih dvorana. Ljubavnica je redovno slala Mari bukete njenog omiljenog cveća, i ubedila Luja da treba da isplati ženine dugove – uglavnom dobrotvornim ustanovama. Što je bilo još neverovatnije, dok je dvor bio u Fontenblou, majstori su vredno radili na novom dekorisanju kraljičinih odaja u Versaju. Kad se Mari vratila, otkrila je da su njene stare, prašnjave odaje preobražene u najmodernije sobe opremljene pozlaćenim ogledalima i zidovima, nameštajem tapaciranim belim satenom i novom posteljom sa baldahinom od crvenog damasta. Što se kraljici još više dopalo, na zidovima su visile tapiserije sa scenama iz Biblije. Mari je u ovim novim ukrasima prepoznala istančan ukus madam Pompadur.

Kraljica se potom ponovo zaprepastila kada je od muža dobila skupocen novogodišnji poklon – prvi put posle mnogo godina. Bila je to prelepa burmutica od zlata i emajla, s malim satom na poklopcu. Srećom, kraljica nije znala da je Luj taj poklon prvobitno naručio za majku madam Pompadur – koja upravo beše umrla.

Ipak, svaka žena oseća se povređeno kada joj muž nađe ljubavnicu. Kraljica bi sigurno više volela da je Luj bio samo njen. Uzdišući, često je govorila: „Pošto neku mora imati, bolje ona, nego neka druga."

„U SUZAMA I JADIKOVKAMA“

Kao i mnogi drugi kraljevi, francuski kralj Anri IV verovao je kako je kraljičina dužnost da se u svemu povinuje mužu, ispunjava svaku njegovu želju i nikad se ne žali. Ta dužnost je podrazumevala i prihvatanje njegovih ljubavnica, čak i srdačan odnos prema njima. Anri je imao nesreću da bude u braku s dvema ženama koje takvi zahtevi nisu baš oduševili.

U prvim godinama svog braka s princezom Margerit, Anri, koji je tada bio samo kralj Navare, zaljubljivao se u razne dvorske dame. Zanosna tamnokosa Margerit – koja je i sama imala brojne ljubavnike – samo je odvraćala pogled. Ona nikad nije želela da se uda za Anrija, krivonogog sitnog vladara kojem je, kako su neki duhovito primećivali, nos bio veći od kraljevstva, i koji je toliko mrzeo da se kupa da je smrdeo kao jarac. A onda se njen muž zaljubio u Fransoaz de Montmorensi, kćerku barona Foseza, i samu poznatu pod imenom Fosez. Margerit je u svojim memoarima zapisala: „Voleo je društvo dama i, štaviše, u to vreme bio silno zaljubljen u Fosez... Fosez me nije vređala, te smo moj muž kralj i ja nastavili da živimo u vrlo dobrim odnosima, naročito kada je shvatio da ne želim da se opirem njegovim sklonostima.“

Međutim, 1581. petnaestogodišnja Fosez je ostala u drugom stanju i hvalisala se da joj je Anri obećao da će se razvesti od Margerit i oženiti se njome ako mu rodi sina. Margerit, koja još uvek nije imala dece, osetila se ugroženom. Pokušala je da otpremi devojku sa dvora, ali je Anri, razgnevljen, zahtevao da ona ostane tu. Anri je postao „hladan i ravnodušan“ prema svojoj supruzi, kako je pisala Margerit. Dok je devojčina trudnoća napredovala, i Fosez i kralj su se kleli Margerit da ona nije trudna.

Jednog jutra kraljevski lekar je ušao u spavaću sobu i objavio zbunjenom Anriju da se Fosez porađa. Margerit se probudila i ugledala nos svog postiđenog muža kako proviruje između zavesa njene postelje. „Draga“, rekao je on, pometeno je gledajući, „da li bi bila ljubazna da ustaneš

i odeš kod Fosez, jer je veoma bolesna? Znaš koliko je volim, i nadam se da ćeš uslišiti moj zahtev."

Na to mu je žena ljubazno odgovorila, „da ga suviše poštuje da bi je uvredilo bilo šta što on učini, i da će odmah otići kod nje i učiniti za nju sve što bi učinila i za rođeno dete".

Margerit je posavetovala Anrija da ode u lov, odvodeći sa sobom i brojne dvorane, dok je ona odvela devojku u udaljeni deo palate, gde niko neće čuti njene krike. Kad se kralj te večeri vratio, čuo je da je njegova ljubavnica donela na svet mrtvorođenu kćerku. Skrhan tim vestima, zamolio je svoju ženu da se vrati kod ljubavnice i da je teši u njenom bolu. Međutim, Margeritino supružansko strpljenje bilo je već iscrpljeno. Sećala se kako se prethodnih meseci Fosez razmetala kraljevom pažnjom, hvaleći se da će on odbaciti Margerit i oženiti se njom ako mu podari sina. Iscrpljena dnevnim događajima, Margerit je glatko odbila kraljev zahtev, podsećajući ga da je bila uz devojku u toku porođaja i da ništa više ne može da učini. Njeno odbijanje razbesnelo je Anrija. „Činilo se da su ga moje reći veoma razjarile", pisala je Margerit, „što je mene još više razljutilo, jer sam smatrala da to ne zaslužujem posle svega što sam tog dana učinila za njega."

Njihov brak je nastavio da tone. Nakon što je Margerit pokušala da digne ustanak protiv muža, on ju je prognao u jedan daleki zamak. Kada je Margeritin brat Anri III umro ne ostavivši za sobom sina, njegov rođak Anri od Navare postao je francuski kralj i konačno se razveo od Margerit, koja se predala piću, neumerenom jelu i seksu s baštovanima i konjušarima.

Hiljadu petsto devedeset devete, posle smrti svoje ljubavnice Gabrijele d'Estre, kojom je nameravao da se oženi, četrdesetšestogodišnji kralj krenuo je u potragu za odgovarajućom kraljevskom nevestom. Odabrao je Mariju de Mediči, bratanicu velikog toskanskog vojvode. Srećna nevesta odabrana je više zbog mana svojih suparnica nego zbog sopstvenih preporuka. Španska infantkinja je bila stara i odbojna, nemačke princeze debele i nespretne, a ljupka princeza Giz odgajena je u škorpionskom gnezdu kraljevih najljućih neprijatelja. Osim toga, Anri je često pozajmljivao novac

od Marijinog strica i nadao se da će ti dugovi biti zaboravljeni ako ona postane francuska kraljica.

U toku bračnih pregovora kralj se zaljubio u dvadesetdvogodišnju plemkinju Anrijetu-Katarinu de Balzak d'Antrag. Kao vrhunska kurtizana, Anrijeta je nudila kralju mnogo više od lepote – odlikovala se otmenošću, šarmom, britkim humorom i zahtevnim i vatrenim strastima koje su ga uzbuđivale. Bila je gipka, podatna, mišićava, a hladne vijuge njenog uma brzo su se hvatale za svaku reč ili postupak koji bi mogli da nahrane njenu nezajažljivu ambiciju. Jedna od tih ambicija bila je i da postane francuska kraljica.

Pre nego što se podala kralju, Anrijeta je zahtevala neverovatnu sumu od stotinu hiljada kruna, na koju je vladar gladan ljubavi spremno pristao. Njegov savetnik vojvoda od Silija, koji je Anrijetu nazivao „ta zlobna zolja", bio je primoran da joj preda novac iz riznice. U znak protesta, vojvoda je ovu sumu umesto u zlatu izneo u srebrnjacima, i raširio ih po podu kraljevog kabineta, da pokaže Anriju koliko novca traći na tu budalastu devojku. „*Ventre saint-gris*!", uzviknuo je kralj, ulazeći u sobu. „To je vrlo skupo zadovoljstvo!"

„Da", odgovorio je ledeno Sili. „Roba je očigledno preskupa."

Pošto je stavila novac u džep, Anrijeta je sada izjavila da kralj, pre nego što udovolji svojoj strasti za njom, mora da joj preda pismeni dokaz da namerava da se oženi njom čim bude u mogućnosti. Bio je to zaista bezočan zahtev – posebno imajući u vidu njegove pregovore s vladarskom porodicom Toskane – ali Anri je toliko goreo od želje za Anrijetom da je svojom rukom napisao: „Mi, Anri IV... obećavamo i zaklinjemo se svojom verom i kraljevskom rečju... da ćemo, ukoliko rečena Anrijeta-Katarina de Balzak u roku od šest meseci, od današnjeg dana, ostane trudna te u slučaju da rodi sina, javno osveštati brak u svetoj crkvi u skladu sa običajima."

Pre nego što ga je poslao devojci, Anri je svoje obećanje pokazao vojvodi od Silija i pitao ga za mišljenje. Vojvoda je zgrabio poslanicu i iscepao je na komadiće. Užasnuti kralj je upitao svog savetnika da li je poludeo. Na to mu je vojvoda odgovorio: „Kamo sreće da sam jedini luđak

u Francuskoj!“ Kralj, međutim, nije odustao, već je zatražio od svog sekretara da mu napiše identično obećanje i poslao ga je svojoj ljubavnici.

Anrijeta je likovala nad kompromitujućim pismom, koje je u to vreme predstavljalo punovažan ugovor i moglo je na sudu poništiti Anrijev potonji brak s drugom ženom. Sada joj je preostalo samo da mu rodi zdravog sina i postaće francuska kraljica. Njenu radost donekle je kvarilo to što je Anri nastavio pregovore s Marijom de Mediči. Krajem aprila 1600. godine – kada je Anrijeta bila u sedmom mesecu trudnoće i na dobrom putu da ispuni svoj deo pogodbe – Anri je potpisao bračni ugovor sa vladarskom kućom Toskane. Anrijetina maska pritvorne velikodušnosti i dobroćudnosti tada je spala, i prvi put se ukazalo proračunato čudovište koje se iza nje krilo.

Dobacivši joj skupocenu kosku, Anri je odmah proglasio Anrijetu za markizu od Verneja, i darovao joj veliku teritoriju i zamak. To ovu damu nije umirilo. Zapretila je da će, ako on zaključi brak sa toskanskom princezom, objaviti njegovo obećanje da će se oženiti njom. Anri je bio svestan da bi njegovo budalasto obećanje moglo da izazove međunarodni skandal i okalja ugled njegove zemlje. „Madmoazel“, napisao joj je, „ljubav, čast, kao i sve povlastice koje ste od mene dobili zadovoljili bi i najlakomiju dušu na svetu, sem ako nije prirodno obdarena zlom naravi kao što je vaša... Molim vas da mi dotično obećanje vratite i da me ne primoravate da ga se domognem na drugi način. Molim vas, vratite mi takođe i prsten koji sam vam pre nekoliko dana poklonio... Želeo bih brz odgovor.“ Kralj je uzalud čekao na taj brzi odgovor.

Odbijajući da mu vrati pismeno obećanje, Anrijeta je ponovo navukla masku blagosti i dobrote. Budući da je već bila u odmakloj trudnoći, Anri je izbegavao da je uznemirava i stoga ju je doveo u kraljevsku palatu u Fontenblou da se porodi. Iako Anrijeta nije mogla da utiče na pol deteta – što ju je svakako duboko uznemiravalo – veoma je vodila računa o svom zdravlju te se odmarala, šetala i zdravo hranila. Mada je preklinjala Anrija da ostane uz nju prilikom porođaja, on je – bez sumnje još uvek besan zbog njenog odbijanja da mu vrati pismeno obećanje – ne obraćajući pažnju na njene molbe, odjahao poslom u Lion.

Na Anrijetinu nesreću, njen porođaj je počeo za vreme jake oluje. Munje su sevale oko palate; jedna je uletela u njenu sobu i prošla ispod njenog kreveta. Anrijeta je dobila nervni napad. Satima je neobuzdano vrištala, a ujutru je na svet donela mrtvorođenog sina. Kada je saznala da njen adut u trci za presto leži mrtav i beživotan, Anrijeta je pala u duboko očajanje. Nedeljama je nepomično ležala u postelji. Bila je tako blizu. Vojvoda od Silija je, međutim, bolno svestan Anrijevog budalastog obećanja, smatrao da je munju poslao sam Bog da ih sve spreči da padnu u grabljive šake kraljice Anrijete.

Obuzet olakšanjem zbog takvog ishoda, kralj je postao pažljiv i nežan ljubavnik. Anrijeta je, konačno prihvativši da nikada neće postati kraljica, okorela i pretvorila se u još proračunatiju kurtizanu, koja je zahtevala barem materijalna obeležja prestola. Kada se opravila, posetila je Anrija u Lionu „u nepokrivenoj kočiji, kao kraljica“, kako je primetio jedan očevidac. Engleski ambasador je zapisao: „Kralj je ovamo doveo svoju ljubavnicu kojoj iskazuje više ljubaznosti nego što kraljevi obično ukazuju svojim ženama, i ponaša se prema njoj s toliko poštovanja kao da je zaista njegova kraljica.“

Trećeg novembra 1600. godine Marija de Mediči je dočekana u marseljskoj luci kao francuska kraljica. Nevesta je bila već pomalo zašla u godine jer je napunila dvadeset i šest, i bila je sklona gojenju. Dičila se izvanrednom vrlinom, otmenim držanjem i pribranošću. Francuzi su pozdravili njen otmeni izgled. Onako krupna, izgledala je kraljevski u debeloj odeći ukrašenoj draguljima. Njeno mirno držanje delovalo je dostojanstveno. Jedna vojvotkinja je ovako opisala novu kraljicu: „Marija de Mediči ima krupne oči, puno i okruglo lice... Koža joj je tamna, ali čista... pomalo je gojazna. Izraz lica joj je vrlo dobroćudan, ali“, dodala je sumorno, prisećajući se lepote kraljeve pokojne ljubavnice, „u njoj nema ničeg što bi se makar izdaleka moglo porediti s Gabrijelom d’Estre.“

„Prevaren sam! Ona nije lepa!“, gunđao je mladoženja prijatelju pošto se sreo s Marijom. Anri IV je prevaren starim trikom s portretom i očekivao je vitku lepoticu finih crta, a ne krupnu ženu s neuglednim seljačkim licem. Uspeo je, međutim, da ispuni svoje kraljevske dužnosti i već tokom njihovog

medenog meseca Marija je zatrudnela. Ubrzo potom Anri ju je ostavio – da bi se pozabavio hitnim državnim poslovima, kako joj je rekao – i otišao kod Anrijete, koja je takođe ostala u drugom stanju. Kad je Marija sama zvanično ušla u Pariz, iznenadio ju je potpuni muk. Što je bilo još gore, kad je stigla u Luvr, zatekla je kraljičine odaje prazne i mračne. Kralj je zaboravio da ih pripremi za svoju nevestu.

Lukava Anrijeta je naterala Anrija da je što pre predstavi kraljici, da bi joj to uvećalo ugled na dvoru. Dame je obično predstavljala neka ugledna plemkinja, te je ovaj zadatak dobila nesrećna vojvotkinja Nemur, koja je znala da joj to kraljica nikada neće oprostiti. Vojvotkinja je drhteći predstavila Anrijetu kraljici. Mada Marija još uvek nije savršeno govorila francuski, već je bila čula to ime i neprijatne priče povezane s njim. Anri je, s vojničkom iskrenošću, kratko dodao: „Ovo je moja ljubavnica koja želi da vam služi." Ta izjava je samo dodala so na ranu sirote neveste koja se očajnički držala poslednjih tragova svog dostojanstva.

Drhteći od besa zbog te primedbe, Anrijeta se poklonila kraljici, ali ne dovoljno duboko, te joj je Anri dao znak da se sagne još dublje. Ljubavnica je sa gnušanjem poljubila skut Marijine haljine. Toskanski ambasador je, u izveštaju koji je poslao Marijinom stricu, velikom vojvodi, opisao svaku pojedinost ovog istorijskog događaja. Ponosno je govorio o Marijinoj kraljevskoj pribranosti: „Kraljica ju je primila držeći se sasvim uobičajeno i cele večeri ponašala se prema njoj ne pokazujući nikakvo nezadovoljstvo."

Međutim, maska otmenog dostojanstva skrivala je ranjeno srce. Marijina italijanska krv ključala je zbog ove uvrede. Hitra za razliku od spore kraljice, gipka dok je Marija bila nespretna, Anrijeta je koristila svaku priliku da kazni ženu koja joj je preotela mesto za koje je Anrijeta smatrala da joj s pravom pripada. Jedan dvoranin je zabeležio: „Markiza je, uverena da ima potpunu moć nad kraljem i koristeći se kao i obično svojom živahnošću i oštrim strelicama svojih reći, toliko bockala i vređala kraljicu da je između njih najpre zavladala hladnoća, a zatim su zagospodarili i ogorčenje i bes, te se kralj naprezao da ih razdvaja u nastojanju da očuva mir na obe strane."

Anrijeta je rado oponašala kraljičin italijanski naglasak i njen nesavršeni francuski, kao i njeno nespretno držanje. Anri i njegovi dvorani od srca su se smejali tim imitacijama, što je Marija saznala i veoma se razljutila. Anrijeta je, misleći na njene trgovačke pretke, nazvala Mariju „debelom firentinskom bankarkom". Kraljica je pak Anrijetu nazvala „kraljevom kurvom".

Dok su meseci prolazili, kraljica Marija je, debela i trudna, posmatrala svog muža i njegovu ljubavnicu, takođe debelu i trudnu, kako se smeju i flertuju jedno s drugim. Ćutljiva i besna, nesposobna da razume njihove dvosmislene šale i hitre duhovite odgovore, Marija je sumorno ćutala. Nešto više od devet meseci posle njihove prve bračne noći, ispunila je svoju najvažniju dužnost i Anriju, sad već umornom i sredovečnom četrdesetosmogodišnjaku, podarila naslednika. Marija je uživala u muževljevoj pažnji. Četiri nedelje je bila u velikoj prednosti nad Anrijetom, i oduševljavala se time.

Međutim, tada je i Anrijeta rodila sina, pomračivši tako donekle sjaj kraljičinog uspeha. Uprkos tome što je narod iskazivao veliku ljubav i poštovanje prema Marijinom blagovremenom rođenju princa i naslednika, Marija je jasno videla da čak ni rođenje sina ne može navesti njenog muža da je zavoli. Njegova ljubav prema Anrijeti bila je prejaka. Marijina neuzvraćena ljubav pretvorila se u ogorčenu bol, koja se prelivala u vatreni bes.

Marija je bila ushićena kada je uspela da se domogne Anrijetinih ljubavnih pisama upućenih jednom dvoraninu, u kojima je ismevala svog ljubavnika kralja. Prikrivajući pobedonosni osmeh, kraljica je ova pisma uručila svom mužu. On je pocrveneo i drhtao od besa čitajući ih. Zatim je poslao glasnika da uhapsi Anrijetu zbog izdaje i liši je svih povlastica. Međutim, lukava Anrijeta uverila je Anrija da su ta pisma vešte krivotvorine, verovatno napravljene po nagovoru same kraljice Marije. Anrijeta se udostojila da oprosti Anriju za zapanjujuću sumu od šest hiljada funti. Sada je kralj bio besan na ženu što mu je pokazala takve drske falsifikate.

Posle ovog događaja Marija je potpuno izgubila muževljevu naklonost. Njihov brak, u kojem su izrodili petoro dece koja su poživela do zrelosti, sveo se na besne svađe i seksualne odnose iz političke dužnosti. Posle Henrijetinog oproštaja, engleski ambasador je pisao da se kraljica „zatvara u svoju sobu, provodeći po čitav dan u postelji, u suzama i jadikovkama, a ako bi i ustala, nisu mogli da je ubede da obuče bilo kakvu drugu odeću sem kućne haljine. Odbijala je da otvori vrata kralju kad bi pokucao."

Hiljadu šeststo druge godine Marija je rodila princezu, a kao što se moglo i očekivati, Anrijeta je ubrzo zatim i sama rodila kćerku. Kad je čula tu vest, kraljica je potpuno pobesnela. Vojvoda od Silija video je kraljicu kako je u svađi kralju izgrebala lice. Kad je digla ruku na kralja, vojvoda ju je zgrabio da spreči udarac.

Anri je priznao: „Žena mi ne pruža ni prijateljstvo, ni vedrinu ni utehu, ona neće ili ne može da mi ukaže bilo kakvu ljubaznost ni prijatan razgovor, niti želi da se prilagodi mom raspoloženju i namerama. Umesto toga, tako je hladna i puna prezira kada dođem da je poljubim i zagrlim i da se malo nasmejem s njom, da sam prinuđen da se iznerviran udaljim i da radost potražim negde drugde."

Anrijeta je konačno pala u Anrijevu nemilost 1608, nakon izdajničke zavere sa Španci ma, za koje se nadala da će svrgnuti Anrija i na presto dovesti njeno kraljevsko kopile. Pošto ju je kralj odbacio, Anrijeta se držala po strani i čekala da se on predomisli. Međutim, kad je Anri 1610. godine ubijen, nova namesnica Francuske, kraljica Marija de Mediči pustila je na volju svojoj mržnji prema Anrijeti i prognala je s dvora. Tada je nekadašnja kraljeva ljubimica utopila svoju tugu u hrani i neverovatno se ugojila. Anrijeta je poživela još dvadeset tri godine posle Anrijeve smrti, sve do 1633, kada je umrla s približno pedeset i pet godina, sama i neožaljena.

ČETVRTO POGLAVLJE

KRALJEVSKI ROGONJA – LJUBAVNIČIN MUŽ

Ne možeš brati ruže ne plašeći se trnja,
ni uživati u lepoj ženi bez straha da ne postaneš rogonja.
– Bendžamin Frenklin

U mnogim slučajevima, tradicionalni ljubavni trougao – kralj, kraljica i ljubavnica – zapravo je bio ljubavni četvorougao. Mnoge kraljevske ljubavnice bile su udate, bilo pre početka svoje veze s kraljem bilo u toku te veze, na zahtev samog kralja. Mada to u svetlu našeg morala dvadeset prvog veka zvuči kao krajnja protivrečnost, smatralo se da brak kraljevskoj ljubavnici daje privid ugleda. Prećutni muževljev pristanak pružao je legitimitet nezakonitoj vezi. Štaviše, neudata trudna žena uvek je bila predmet društvene osude. Čak i ako trudna kraljevska ljubavnica godinama nije spavala sa svojim mužem, ipak je – na kraju krajeva – bila udata.

Neki kraljevi, međutim, na primer Luj XIV i njegov praunuk Luj XV, zazirali su od dvostruke preljube i stoga su, sa stanovišta smrtnog greha, radije imali neudate ljubavnice, što je njihove prestupe činilo upola manjim. Luj XIV se zadovoljio vezom samo s Luiz de La Valijer, za sedamnaest godina – tokom kojih mu je ona, skandalozno, rodila četvoro dece. Kada se zaljubio u veoma udatu Atene de Montespan – koja mu je rodila sedmoro

dece – zabrinuo se za spas svoje duše. Zapravo, toliko se zabrinuo da se posle kraljičine smrti tajno oženio dostojanstvenom, postarijom i čednom madam Mentenon da bi mogao da uživa u seksu bez griže savesti.

Nastavljajući stopama svog pradede, Luj XV – koji se, kako se činilo, nije preterano sekirao zbog toga što je varao sopstvenu ženu – patio je zbog osećaja krivice spavajući sa ženom drugog muškarca, madam Pompadur. Savest ga je posebno mučila u vreme posta, razdoblja kada treba odmeravati svoje grehe u prethodnoj godini.

Međutim, Luja savest nije sprečila da svoju poslednju ljubavnicu, zanosnu prostitutku Žanu Beku, uda za osiromašenog plemića da bi joj popravio ugled. Luj je naredio da u francuskom tavernama i bordelima traže brata, njenog svodnika, grofa Barija. Grof je pred oltarom dobio kesu zlata, doživotnu penziju i konja na kojem će odjahati. Tako je ova ugledna udata žena, sada grofica, mogla da bude predstavljena na dvoru, uprkos podsmesima iza oslikanih lepeza.

Taj formalni brak se, međutim, vratio da muči ljubavnike. Četiri godine kasnije, 1773, bolesni i sada već obudoveli vladar razmišljao je da se oženi svojom ljubimicom i tako umre u blagoslovenoj vezi, kao i njegov pradeda Luj XIV s madam Mentenon. Sa svoje strane, madam Bari je bila oduševljena. Nakon što je na dvoru trpela neprestano ponižavanje, videla je sebe kao francusku kraljicu pred kojom će svi neprijatelji morati da se klanjaju. Međutim, tada su se prisetili da ona ima nekakvog muža koji se negde opija, i koji je približno u to vreme obavestio kralja da će doći da mu stvara neprijatnosti u Versaju ako ne bude prikladno nagrađen. Suprug je brzo isplaćen s nekoliko hiljada livri i proglašen vitezom reda Svetog Luja – dobivši orden za izuzetne zasluge, u ovom slučaju izuzetnu ucenu. Planovi za venčanje su zaboravljeni.

U desetom veku pre nove ere kralj David se otarasio Vitsavejinog muža Urije Hetejina tako što ga je poslao u prve borbene redove. U sedamnaestom veku, kraljevi su primenjivali nešto humanije rešenje – progonstvo muževa u strane zemlje pod okriljem diplomatskih misija. Takav je bio slučaj Rodžera Palmera, muža Barbare, ledi Kaslmejn, ljubavnice Čarlsa II. Rodžer

je po Čarlsovom naređenju preko volje tumarao po evropskim dvorovima. Vraćali su ga kući kad god je Barbara trebalo da rodi neko kraljevsko kopile, a od njega se očekivalo da ostane uz ženu do porođaja, kao da je dete njegovo.

Dva veka kasnije, Nikolasa fon Kisa, naočitog ali nesposobnog muža Katarine Šrat, ljubavnice austrijskog cara Franje Josifa, car je pozvao u diplomatsku službu – bio je to poziv koji se nije smeo odbiti. Kada bi se Nikolas požalio da mu je neko mesto dosadilo, Katarina bi tražila od cara da ga prebaci na neko drugo. Nikolas je povremeno posećivao suprugu u Beču da napuni džepove njenim novcem, pre nego što se ponovo otisne u inostranstvo.

Nagrada za poslušnost

Hiljadu osamsto pedeset pete poslušni muž Viržini di Kastiljone, ljubavnice Napoleona III, jezgrovito je opisao tradicionalnu ulogu kraljevskog rogonje rekavši: „Ja sam savršen muž. Ništa ne vidim i ne čujem.“ I zaista, mnogi muškarci bili su spremni da predaju ženu za dobro svoje zemlje.

Sedamdesetih godina sedamnaestog veka kneginja de Subis uživala je u kratkoj vezi s Lujem XIV uz pomoć svog muža, kneza. Jedne večeri je kraljev sluga Bontomp pokucao na vrata knjeginjih odaja da je pozove na sastanak s kraljem. Knez se sve vreme pretvarao da glasno hrče. Mada je ta veza bila kratka, kneza su na dvoru gromoglasno ismevali. Ali prevareni muž se smejao preziru dvorana celim putem do banke. „Nikada porodično bogatstvo nije tako brzo stečeno“, pisao je vojvoda od Sen-Simona. Njihov dom *Hôtel de Soubise* postao je najraskošnija kuća u Parizu, a danas je u njemu smeštena francuska nacionalna arhiva. Jasno je zbog čega je toliko dvorana podsticalo svoje žene da spavaju s kraljem – cena greha je bila visoka.

Dvadesetih godina devetnaestog veka kralj Džordž IV flertovao je sa svojom ljubavnicom ledi Koningem u prisustvu njenog predusretljivog muža. Kralj ju je držao za ruku ispod stola i nije otpio nijedan gutljaj iz svoje čaše a da njome prethodno nije dodirnuo njenu. Imao je i skandaloznu naviku da šmrče burmut s njenih bujnih grudi. Tokom tih izliva nežnosti, lord Koningem je često sedeo tik pored srećnog para, i zadovoljno pijuckao. Sigurno je uživao u bogatstvu, koje se brzo gomilalo. Kralj je ovog poslušnog gospodina predložio za lorda komornika svog domaćinstva, ali je njegov zgroženi kabinet brzo odbacio tu mogućnost.

Sudbina poljskog grofa Anastasa Valevskog – koji je svoju ženu Mariju gurnuo u strasno naručje Napoleona Bonaparte – nije bila tako srećna. Bogati grof se oženio Marijom kada je njoj bilo šesnaest, a njemu šezdeset osam godina. Bila je to odlična prilika za nevestinu porodicu, čiji je imetak pre toga propao zbog ratova i podela. Poljska više nije bila suverena nacija, jer su joj od 1786, kao u kakvoj međunarodnoj „redaljci", teritorije oduzimale Rusija, Pruska i Austrija.

Međutim, Marijino mlado srce venulo je u naručju starca. Na oltaru samomučeništva, Marija se u pismu jadala prijateljici: „On je dobar. Platio je sve majčine dugove... Moram mu biti dobra žena... Da li iko ikada dobija *sve* što želi u ovom životu?"

Grof, koji je bio izuzetno mladolik za svoje godine, ostario je brzo posle venčanja. Postao je svadljiv, kritikovao je izgled i ponašanje svoje žene i pravio ljubomorne scene kada bi muškarci razgovarali s njom. Pa ipak, društveno ambiciozni muž vodio je Mariju na balove i zabave, gde je njena lepota neprestano privlačila pažnju. U svetu lukavih i proračunatih žena, Marijinu najveću privlačnost predstavljala je njena iskrena skromnost – možda čak više i od duge plave kose, nevinih plavih očiju i besprekornog belog tena.

Decembra 1806. Napoleon je sa francuskom vojskom ušao u Varšavu, gde ga je oduševljeni narod dočekao raširenih ruku. Poljaci su bili ubeđeni da će ih Napoleon osloboditi strane okupacije i obnoviti Poljsku kao slobodnu i suverenu naciju. Desetine hiljada mladih Poljaka pohrlilo je u

carsku vojsku da bi svojom krvlju zadužili Napoleona, ne sumnjajući da će on taj dug isplatiti njihovoj otadžbini.

Januara 1807. Napoleon je priredio blistavi bal za varšavsko društvo. Na taj bal su pozvani i grof Anastas Valevski i njegova mlada supruga. Marija je bila izuzetno napeta pred susret sa svojim junakom, čovekom za kojeg je bila uverena da će spasti Poljsku. Zamolila je muža da ostane kod kuće. On ne samo da je odbio njenu molbu, već ju je nagovorio da obuče najlepšu haljinu i naredio da se s njihovog imanja donese porodična ogrlica od dijamanata i safira. Mada je bio sitničavo ljubomoran na pažnju muškaraca koje je njegova žena privlačila, ipak je želeo da je pokaže caru.

U uskoj haljini boje različka koja joj se slagala s očima, s visoko vezanim srebrnim pojasom, Marija je predstavljena Napoleonu. On ju je zagledao i ćuteći pošao dalje. Kasnije se okrenuo ministru Taljeranu i izgovorio one drevne, sudbonosne reći koje su promenile život tolikih žena: „Ko je ona?“

Marija je te večeri otišla zadovoljna zbog toga što se upoznala sa svojim junakom, ali više nije razmišljala o tom susretu. Svi sem nje su znali da je osvajač Evrope očaran njenom lepotom i da se njegov komentar: „U Varšavi ima mnogo lepih žena“, odnosio na Mariju.

Nekoliko dana kasnije, na ministarskom balu, Napoleon nije gubio vreme zamolivši Mariju za ples. Primećeno je da joj je posle plesa stezao ruku i kasnije gledao u nju, ka suprotnom kraju prostorije. Zaista, činilo se da je Napoleon cele večeri gledao samo u Mariju.

Sirota žena je odjednom postala najveća atrakcija na balu. Stotine plemićkih usana zaklonjenih lepezama šaputalo je samo o njoj. Stotine oštrih pogleda piljilo je u nju. Marija se osećala poniženom zbog toga što je u centru pažnje, ali se njen muž razmetao kao tašti paun. Konačno je imao nešto čime je mogao da se ponosi.

Sledećeg dana je maršal Dirok, uravitelj carskog domaćinstva, posetio Mariju s buketom cveća za koji je bilo pričvršćeno pismo s carskim zelenim pečatom. U njemu je pisalo: „Video sam samo vas, divio sam se samo vama;

ne želim nikoga osim vas; molim vas da mi brzo odgovorite i umirite moju strast i nestrpljenje. Napoleon".

Zaprepašćena Marija je maršalu rekla da neće biti odgovora. Te večeri je stigao još jedan buket i još jedno pismo. Ono je glasilo: „Jesam li vas uvredio, gospo? Čini mi se da je vaše zanimanje za mene splasnulo, dok moje svakog trenutka raste... Uništili ste moj mir... Preklinjem vas da mom jadnom srcu, tako spremnom da vas obožava, pružite malo radosti. Zar je tako teško napisati odgovor? Dugujete mi dva. Napoleon". Ni ovoga puta Marija nije odgovorila.

Ubrzo potom stigla je i treća poslanica, u kojoj joj je Napoleon bacio svoje srce pod noge i mudro dodao: „Oh, hajde dođi... sve tvoje želje biće uslišene. *Tvoja zemlja će mi biti mnogo draža* ako se ti smiluješ mom jadnom srcu."

Poslednja rečenica je bila lukavi mamac, jer se obraćao Marijinim patriotskim osećanjima rečima koje je ona razumela. Poljska. Iskoristiće svoj uticaj na tog velikog čoveka da spase Poljsku. Ono što Marija nije znala, bilo je Napoleonovo mišljenje o ženama koje se petljaju u politiku. „Države su izgubljene čim se žene umešaju u javna pitanja", rekao je on. „Ako žena zagovara neki politički potez, za mene bi to bio dovoljan razlog da učinim suprotno." U poruci upućenoj svojoj vojci, napisao je: „Koliko su nesrećni oni vladari koji dopuštaju da ih u političkim pitanjima savetuje žena."

Ubrzo su svi u Varšavi saznali za Napoleonovu strast prema Mariji. Mnogi gosti su navraćali kod nje da joj ponude savet. Dame iz visokog društva nudile su Mariji neželjene čestitke na uspehu, pa čak su čestitale i njenom mužu. Njen najstariji brat Benedikt, koji je već odslužio deset godina u francuskoj vojsci, smatrao je da je njena patriotska dužnost da spava s carem. Grof je bio počastvovan što Napoleon želi da vodi ljubav s njegovom ženom i podsticao ju je da ga poseti kako je on i zahtevao.

Zaista, činilo se da svi žele da Marija spava s Napoleonom sem nje same. Prekorevali su je: šta bi se desilo ako bi se car, pošto bi ga Marija odbila, okrenuo protiv Poljske? Marija bi bila kriva za to! I tako je njen odlučni muž ugurao uzdrhtalu Mariju u kočiju i poslao je u Napoleonove

odaje u varšavskom zamku. Prve večeri Napoleon je četiri sata samo razgovarao s njom, i ništa više. Druge noći ona je „postala nevoljna žrtva njegove strasti“, kako je deceniju kasnije zapisala u svojini memoarima, što uznemirujuće podseća na silovanje. Međutim, kasnije je sigurno bilo i nežnosti, jer je Napoleon kod Marije probudio čulnost koju nikada nije upoznala sa svojim starim i bolesnim mužem.

Stari grof je podstakao ljubavnu vezu koju više nije mogao da zaustavi. Marija se zaljubila u Napoleona, a njena zahvalnost prema mužu iščezla je kada ju je on gurnuo u naručje drugog muškarca. Oni su se rastavili i konačno razveli. Marija se strasno zaljubila u Napoleona i tokom tri godine njihove burne ljubavi pratila ga u pohodima po Evropi. Kada je zatrudnela s njim, Napoleon – koji je sebe oduvek smatrao neplodnim – shvatio je da može da začne princa i naslednika. Razveo se od jalove Žozefine, odbacio očajnu Mariju i oženio se osamnaestogodišnjom austrijskom princezom.

Marijina žrtva u ime njene voljene nacije bila je osuđena na propast, baš kao i njena ljubav s carem. Iako joj je obećavao da će obnoviti Poljsku, Napoleon je naložio svom ambasadoru u Rusiji da kaže caru: „Njegovo visočanstvo je spremno da vidi kako reči Poljska i Poljaci nestaju iz svih savremenih političkih zbivanja“, i „pristao bi da se poljsko kraljevstvo *nikad* ne obnovi“.

Čak i posle dvostruke Napoleonove izdaje, Marija nije oklevala da ga poseti, osramoćenog i prognanog, na ostrvu Elbi. Dovodeći sa sobom i njihovog petogodišnjeg sina i donoseći sve svoje dragulje da mu pomogne u novčanim teškoćama, stigla je tamo spremna da ostane s njim. Međutim, strahujući da će taj skandal sprečiti njegovu ženu caricu Mariju Lujzu i njihovog sina da mu se pridruže, Napoleon je poslao Mariju nazad posle samo tri dana. Marija i cela Evropa znali su da je carica u Beču u ljubavnoj vezi s jednim zgodnim oficirom, i da svoj raskošni način života nikad ne bi zamenila izgnanstvom na krševito ostrvo. Ne želeći da Napoleonu ruši iluzije, Marija se mirno ukrcala na brod i otišla, da ga više nikad ne vidi.

Dugogodišnja trpeljivost

Nije svaki muž skakao od radosti kad bi mu se kralj zagledao u ženu. Hiljadu sedamsto šesnaeste nova ljubavnica francuskog namesnika Filipa od Orleana imala je nezgodan dodatak – zaljubljenog i ljubomornog muža. Dok je Mari-Madlen de Paraber uživala u skupocenim draguljima koje joj je namesnik poklanjao i žudela da ih nosi, morala je da objasni mužu kako je došla do njih.

Madam Paraber je mužu ispričala da neki prijatelji koji su u novčanim teškoćama žele da prodaju nakit po smešno niskim cenama. Velikodušni muž joj je odmah dao novac da ga kupi. Kada se ona ponosno pojavila u javnosti sa svojim blistavim draguljima i kada su je dvorani zapitkivali kako ih je nabavila, odgovarala im je da joj je dragulje kupio muž. U tu priču nije poverovao niko sem njenog muža. Uživajući u navodnoj ženinoj odanosti, mesje Paraber je odgovorio da muž treba da bude širokogrud prema ženi koja voli samo njega. Tada su svi prasnuli u smeh. Paraber je nešto kasnije uviđavno umro, poštedevši svoju ženu traumatičnih scena kada bi, neizbežno, otkrio istinu. Madam Paraber je sada sa olakšanjem mogla slobodno da se razmeće namesnikovim poklonima.

Međutim, većina kraljevskih ljubavnica nije imala muževe koji bi im uviđavno pružili slobodu ranog udovištva. Kada je četrdesetih godina osamnaestog veka postala ljubavnica Luja XV, madam Pompadur je bila primorana da se reši zaljubljenog muža. Rođena kao Žana Poason, udala se – prilično iznad svog društvenog statusa – za bogatog i zgodnog buržuja Le Normana d'Etiola. Gospodin D'Etiol je bio bratanac Le Normana de Turnema, ljubavnika Žanine majke, za kojeg se takođe pretpostavljalo i da je Žanin otac. Gospodin D'Etiol je idealizovao svoju nevestu i davao joj novac šakom i kapom da ulepšava sebe i njihove kuće i učvrsti njihov društveni položaj, donekle narušen mutnom prošlošću njene majke.

Još od detinjstva, jedina ambicija madam D'Etiol bila je da postane kraljevska ljubavnica. Veoma je verovatno da je njen brak sa mesje

D'Etiolom ispunio dvostruku svrhu – omogućio joj da uživa u boljem društvenom statusu, i da taj status iskoristi kako bi došla do kralja. Iako je lepa i mlada supruga imala mnogo obožavalaca, nije imala ljubavnike, što je u osamnaestom veku u Parizu bila retkost. Znalo se da je na večernjim zabavama izjavljivala da bi je samo kralj mogao navesti da prevari muža. Svi prisutni bi se uvek bučno smejali ovoj primedbi, a najgromoglasnije od svih smejao se njen muž. Tada još nije shvatao živu istinu koja se krila iza tih duhovitih reči i bol koji će mu ona naneti.

D'Etiolovi su bili u braku četiri godine kada je Žana uspela da ostvari svoju želju da upozna – i osvoji – kralja. Mesje Turnem je zauzimao položaj *ferme générale* – bogatog poreznika – i, pokazujući više odanosti svojoj navodnoj kćerki Žani nego svom rođaku, brzo je poslao njenog muža na dugo putovanje po unutrašnjosti. Kada se nekih dva meseca kasnije gospodin D'Etiol vratio kući, stric mu je saopštio neprijatnu vest da je njegova lepa žena postala kraljevska ljubavnica. Gospodin D'Etiol se onesvestio od šoka.

Kada se osvestio, toliko se razbesneo da mu se stric uplašio da će pokušati da se ubije i sklonio je iz kuće sve pištolje. Gospodin D'Etiol je zapretio da će otići u Versaj po svoju ženu. Stric ga je ubeđivao u besmislenost takvog pokušaja.

U međuvremenu, madam D'Etiol je iskoristila burnu reakciju svog muža da ubedi kralja da je što pre zvanično proglasi za *maîtresse-en-titre*. Pošto se već zasitila ulaženja u dvor krišom na zadnja vrata i uz tajne stepenice noću, želela je da se njen položaj ozvaniči; želela je da okusi moć, da uživa u raskoši Versaja u sjaju dnevnog svetla. Madam D'Etiol je rekla kralju da je u opasnosti od sumanuto ljubomornog muža, i da je samo on može zaštititi. Plakala je, obilno prolivajući blistave suze u svilenu maramicu. Luj je, potresen i dirnut njenim plačom, pristao na sve njene zahteve. Kao potvrdu da je prihvata za *maîtresse-en-titre*, proglasio ju je markizom Pompadur.

Mesje D'Etiola su poslali na službeni put u Provansu, u nadi da će mu promena okruženja ublažiti bol. Hiljadu sedamsto četrdeset sedme kralj je

nagradio D'Etiola za nevoljni pristanak tako što mu je dodelio striče v netom upražnjeni položaj *ferme générale*, koji mu je obezbedio ogroman prihod od četiri stotine hiljada livri godišnje. On je za ljubavnicu uzeo opersku pevačicu madmoazel Rem i godinama živeo s njom u vanbračnoj zajednici u kojoj su izrodili i decu. Kada mu je ponuđena služba francuskog ambasadora u Konstantinopolju, odbio ju je, jer tamo ne bi mogao da povede svoju ljubavnicu i njihovu decu, a dokle god je madam Pompadur bila živa, nije mogao ponovo da se oženi.

Hiljadu sedamsto pedeset šeste madam Pompadur je želela da svoj ugled uveća tako što će postati kraljičina dvorska dama, ali joj je njena veza s kraljem, koja joj je otvorila tako izvanredne mogućnosti, sada u tome zasmetala. Od kraljičinih dama se očekivalo da svakodnevno uzimaju svetu pričest, ali je crkva madam Pompadur zabranjivala ovaj sveti čin zbog njene prethodne preljubničke veze s kraljem kao i dugogodišnje razdvojenosti od muža. Mada s Lujem nije spavala godinama, još uvek nije mogla da priđe oltaru. Madam Pompadur, koja nije imala želje da se pomiri s mužem, ali je sada morala da se pomiri s Crkvom, tada je prema uputstvu svog ispovednika napisala gospodinu D'Etiolu pismo u kojem ga je molila da je primi nazad. „Moji gresi su već u prošlosti", objasnila mu je ona, „a sada je potrebno samo da okončam i njihov privid – što iskreno želim. Čvrsto sam rešena da svojim ponašanjem u budućnosti okajem svoje nekadašnje grehe. Primi me nazad; videćeš da iskreno želim da svetu pokažem sklad našeg života, isto onoliko koliko sam ga nekada zapanjila napuštajući te." Odmah za ovim pismom stiglo je i drugo, koje je obavestilo gospodina d'Etiola da bi se kralj veoma naljutio ukoliko bi on prihvatio ponudu madam Pompadur.

Međutim, mesje D'Etiol nije nipošto imao nameru da primi nazad ženu koja ga je tako javno osramotila. „Primio sam, madam, vaše pismo u kojem me obaveštavate o svojoj rešenosti da mi se vratite i želji da se posvetite Bogu", odgovorio je. „Ne mogu da se ne divim takvoj odluci. Razumem da bi vam bilo veoma neprijatno da me vidite, i moram vam priznati da i sam osećam isto. Vaše prisustvo bi samo podstaklo bolna sećanja. Stoga je za nas najbolje da živimo razdvojeno. Koliko god da ste mi

neprijatnosti izazvali, verujem da brinete o mojoj časti, a ja bih je smatrao okaljanom kad bih vas primio u svoj dom i živeo u njemu s vama kao sa svojom ženom. Svesni ste da vreme ne može ispraviti ono što čast zahteva."

Duboko odahnuvši od olakšanja, madam Pompadur je pokazala muževljevo pismo predusretljivom svešteniku, te je oslobođena greha i dobila je dozvolu da primi svetu pričest. Pošto je pomirena s Crkvom, sada joj je bilo dopušteno da ispuni svoj san i postane kraljičina dvorska dama.

Priča mesje D'Etiola imala je srećan kraj. Kada je madam Pompadur sa četrdeset dve godine umrla, njen odbačeni muž oženio se madmoazel Rem i priznao njihovu decu, te su srećno poživeli još mnogo godina. Preživeo je i Revoluciju i umro 1800. u osamdeset trećoj godini.

Neki muževi, koje je mogućnost da svoju ženu prepuste kralju prvobitno užasavala, brzo su se pomirili s tim. Avgust Jaki, izborni knez Saksonije, imao je sreće s muževima nekoliko svojih ljubavnica. Visok i naočit, pun sirove snage koja je bila tek donekle obuzdana otmenošću toga doba, Avgust je došao na vlast 1694, sa dvadeset četiri godine. Kako mu je dužnost nalagala, oženio se princezom i dobio naslednika, ali ga je nemirna priroda navodila da nastavi s putovanjima u kojima je uživao pre nego što je seo na presto. Krunisani kralj koji luta Evropom u to vreme je predstavljao retkost, i obilazeći strane dvorove, lutajući monarh je nailazio na mnoštvo plemkinja spremnih da mu uskoče u postelju.

U Beču, na dvoru svetog rimskog cara Josifa I, Avgust se zaljubio u madam D'Esterl, čiji je otpor savladao poklonom u vidu minđuša vrednih četrdeset hiljada florina. Ushićena tako vrednim dokazom kraljevske žudnje, madam D'Esterl je zaboravila na oprez i na kraju zavela kralja. Ubrzo potom, njen muž je jednog jutra ušao u njenu spavaću sobu i zatekao svoju ženu kako spava, s kovrdžavom glavom saksonskog kralja na golim grudima. Izbezumljeni muž je viknuo: „Ti, pokvarena bednice!" Kada je potreseni kralj skočio iz kreveta i latio se mača, gospodin D'Esterl je pobegao. Brzo se obukavši, Avgust je poslao ljubavnicu u bezbedni dom svog izaslanika u Beču, kud je otišla stežući svoju kutiju za nakit.

Gotovo izbezumljen, gospodin D'Esterl je odjurio do carevog predvorja i izjadao se dvoranima, opisavši prijateljima sav svoj bes i očaj. Međutim, oni mu nisu dali za pravo. Jedan Avgustov biograf kaže: „Prijatelji su ga utešili koliko su mogli, govoreći mu da nema razloga da se toliko žesti zbog takve sitnice. Navodili su mu pesničke primere iz književnosti i istorije, kako drevne tako i moderne."

Prijatelji su gospodinu D'Esterlu ukazali na to kako se, prema jednom drevnom mitu, Amfitrion razbesneo kada je otkrio da ga žena vara. Međutim, kada je shvatio da je njegov suparnik zapravo Zevs, kralj svih bogova, odmah se smirio. Podsetili su ga i na to da su mnogi rimski plemići prepuštali carevima svoje supruge. Kada im je gospodin D'Esterl odgovorio da njegova žena nije spavala ni sa božanstvom ni s njegovim vladarem, austrijski ambasador u Rimu ga je posavetovao: „Podražavajući primere muževa koje smo vam spomenuli, stupite u službu saksonskog vladara; pa će on moći da spava s vašom ženom bez ikakvih smetnji."

Prevareni muž se na pomisao o pozajmljivanju svoje žene Zevsu osetio mnogo bolje i odmah uputio saksonskom vladaru pismo tražeći službu. Zbunjen ovakvim preokretom, Avgust je zatražio mišljenje madam D'Esterl. Nju je užasnula pomisao da bi se njen muž mogao vratiti sa Avgustom na njegov dvor, biti uvek u njihovoj blizini i u prilici da im stvara nevolje. Zato je posavetovala ljubavnika da umesto toga njenom mužu odobri izdašne prihode, ukoliko ispuni nekoliko uslova koji bi njoj obezbedili istovremeno i slobodu i ugled. Njen muž je trebalo da se odrekne svih bračnih prava, ali da svoje ime da svim kraljevskim kopiladima koje bi njegova žena mogla da rodi. U zamenu za godišnju platu, rogonja je prilježno poštovao uslove ovog ugovora.

Još jedan muž koji nije odoleo da ženu ne pozajmi Zevsu bio je Edvard Langtri, čija je zanosna supruga Lili postala prva zvanična ljubavnica Edvarda, princa od Velsa, 1877. Edvard Langtri se vukao po Lilinom sjajnom tragu dok je ona plovila do slave, nikad ne uspevajući da je stigne. Dok je Lili na zabavama blistala, Edvard je smrknuto sedeo u nekom uglu i pio.

Edvard nikada nije javno pokazao netrpeljivost prema princu od Velsa, ali bi ponekad iznenada dao oduška besu prema svojoj supruzi. Jednog dana su Lili i Edvard zajedno s princem bili gosti u domu lorda Malmesberija. Ona je svom kraljevskom ljubavniku napisala lascivno pismo koje je njen muž uspeo da pročita držeći upijač pred ogledalom. Edvard se toliko razjario da je uspeo da obično otresitu Lili dovede do suza. Čitava kuća se orila od njihove svađe. Razbesneo se, takođe, i lord Malmesberi – na sluge što ne menjaju upijače svakodnevno u svim gostinskim sobama kako im je rečeno, da bi sprečili ovakve neprilike.

Nakon što je tri godine bila kraljeva ljubavnica, Lili je taj položaj ustupila glumici Sari Bernar, koja je preko noći osvojila London i princa od Velsa. Lili je svoju pažnju preusmerila na nemačkog princa Luja Batenburga i uskoro ostala u drugom stanju. Princ od Velsa, koji je još uvek bio naklonjen Lili, obezbedio joj je porođaj u Francuskoj, daleko od radoznalih očiju. Čak ni Edvard Langtri nije saznao da se njegova žena porodila.

Sada već rastavljena od muža, koji je bio na ivici bankrota, Lili više nije imala na raspolaganju princevo bogatstvo. Da bi izdržavala sebe i kćerku, odlučila je da, po ugledu na svoju suparnicu Saru Bernar, zarađuje za život na pozorišnoj sceni. Njena slava princeve bivše ljubavnice obezbedila joj je dobru posetu, a princ i princeza od Velsa redovno su dolazili na njene nastupe u Londonu. Putujući s kraja na kraj zemlje u sopstvenom raskošnom vagonu sa deset soba, šest godina je izvodila predstave širom Sjedinjenih Država i doživela veliki uspeh u rudarskim gradovima na Divljem zapadu.

Edvard je, čuvajući uspomenu na nekadašnju ljubav, odbijao da se razvede od Lili uprkos njenim molbama, a bez pristanka obe strane britanski sudovi nisu želeli da odobre razvod. Pošto su američki sudovi bili fleksibilniji, da bi se oslobodila ponižavajućeg braka Lili je postala američka građanka. Nakon što je izgubio ženu najpre zbog princa, a potom i zbog kasnije slavne karijere, Edvard je nepovratno utonuo u alkoholizam i depresiju. Mada je bila srećna što ga se rešila, Lili mu je odano slala novac četiri puta godišnje, sve do njegove smrti.

Cena prkosa

Dok su neki muževi skakali od radosti što im kraljevi odvode žene u krevet, a drugi poslušno trpeli, nekoliko njih je imalo dovoljno hrabrosti da se odupre takvim preljubama. Jedan od najstarijih upamćenih slučajeva takvog otpora zabeležen je tokom vladavine engleskog kralja Džona, poznatog po potpisivanju Magna karte (1167-1216). Kralj Džon je mrzeo izvesnog plemića Justasa de Vesija, „jer mu je umesto svoje supruge u kraljevsku postelju doveo običnu seljanku".

Ovakve zabeleške iz trinaestog veka često nam nude više pitanja nego odgovora. Zamislimo, recimo, kralja Džona kako veselo luduje u neizrecivoj tami feudalne postelje s baldahinom sa ženom za koju pretpostavlja da je prelepa i vrla plemkinja. A zatim u praskozorje, kada hladna zora obasja ženu u postelji, na svoje ogorčenje ugleda kuvaricu ili pralju.

Dvadesetih godina šesnaestog veka kralj Fransoa I ušao je u spavaću sobu jedne dame i tu pored kreveta zatekao njenog muža, kako s mačem u ruci čuva čast svoje supruge. U napadu kraljevskog besa, kralj je obavestio muža da će, ako naudi svojoj ženi, izgubiti glavu. Tada je izbacio nesrećnog čoveka iz sobe i legao u krevet s njegovom ženom.

Francuski kralj Anri IV pretrpeo je otpor ne jednog, već dvojice tvrdoglavih muževa svojih ljubavnica. Kada mu je Gabrijela d'Estre rodila sina, Anri je strahovao da bi njen vremešni muž Nikolas d'Armeval mogao da prisvoji dete i uzme ga od majke. Zbog toga je odlučio da njih dvoje treba da se razvedu. Jedan od malobrojnih razloga zbog kojih je Katolička crkva odobravala razvod bila je muževljeva impotencija.

Siroti D'Armeval našao se u veoma nezavidnom položaju. Priznavanje impotencije – neprijatno čak i za današnjeg muškarca – u šesnaestom veku predstavljalo je sudbinu gotovo goru od smrti. S druge strane, ako bi razljutio kralja, mogao je da ugrozi svoj posed pa čak i život, jer bi Anri mogao narediti da ga ubiju. D'Armeval je svedočio: „Da bih udovoljio kralju i u strahu za svoj život, pristajem na razvod svog braka sa damom D'Estre...

Izjavljujem i tvrdim pred Bogom da će razvod, ukoliko do njega dođe, biti sproveden silom, protiv moje volje, i isključivo iz poštovanja prema kralju, jer je tvrdnja, priznanje i izjava da sam impotentan i nemoćan neistinita.“ Zaista, D'Armeval je sa svojom prvom ženom imao čak četrnaestoro dece.

Nekoliko dana kasnije D'Armeval je iznenada promenio iskaz i priznao da je zaista impotentan. Razlog ovog preokreta nije poznat. Nije nigde zabeleženo da mu je Anri pretio, ali je moguće da ga je potkupio. D'Armevalove sluge pozvane su kao svedoci i potvrdile su da na njihovim čaršavima nikada nisu viđene mrlje. Razvod je odobren.

Posle Gabrijeline smrti 1599, a potom i nesrećnog braka s Marijom de Mediči naredne godine, Anrija su dočekale još veće nevolje s mužem-rogonjom kada se 1609. godine zaljubio u prelepu Šarlotu de Montmorensi. Strast ovog večno romantičnog vladara nisu mogle da ublaže ni njegove pedeset četiri godine, niti pak razlika u godinama; predmet njegove žudnje bila je četrnaestogodišnja devojčica koja se donedavno igrala lutkama. Šarlota je bila verena za mladog, zgodnog i muževnog momka. Kralj je raskinuo njihovu veridbu i naložio joj da se uda za poslušnog princa od Kondea, krhkog i mršavog mladića kojeg su smatrali homoseksualcem.

U maju je Šarlota napunila petnaest godina i venčala se s princem od Kondea u raskošnom obredu. Zapaženo je da kralj nije prisustvovao venčanju, ali je mladu nevestu obasuo skupocenim poklonima. Na Anrijevu nesreću, neupečatljivi mladoženja nije bio baš onako krotak kako je kralj očekivao. Kneževski ponos bio je povređen zbog bolnog i javnog proglašenja za kraljevskog rogonju. Mesec dana posle venčanja knez je zatražio kraljevo odobrenje da se sa suprugom povuče na svoje imanje. Odgovor je bio odlučno ne.

Razjareni Konde suočio se s kraljem i nazvao ga tiraninom. Anri je zapretio knezu da će mu ukinuti prihode ako napusti dvor bez dozvole. Ne hajući za to, Konde je otišao zajedno sa ženom. Anri je tada, prerušen u lovca – s crnim povezom preko oka – uhodio kneževo imanje, nadajući se da će ugledati svoju voljenu. Romantično prerušavanje prepričavalo se u

legendama iz njegove mladosti – navodno je prelazio u neprijateljske redove da bi na nekoliko dragocenih sati posetio svoju ljubavnicu Gabrijelu – ali je u zrelim godinama ono delovalo nedostojno. U svakom slučaju, Šarloti se nije dopalo. Šetajući po vrtu, ugledala je kralja u lovačkoj odeći i vrištala iz glasa sve dok on nije pobegao. Čuvši za kraljev dolazak, Konde je shvatio da mora odvesti Šarlotu iz Francuske.

Ubrzo potom Anri je saznao da je knez sa Šarlotom pobegao u Nizozemsku. Anrijev savetnik vojvoda od Silija, zabeležio je: „Kad sam došao u Luvr, zatekao sam kralja u kraljičinim odajama kako šeta gore-dole, sagnute glave i s rukama na leđima." Kralj je rekao: „Pa, naš čovek je otišao i odneo sve sa sobom." Dodao je: „Izgubljen sam." Anri je posle toga proveo nekoliko dana zaključan u svojim odajama, u dubokoj depresiji, ne viđajući nikoga.

U međuvremenu je španski kralj Filip III, nastavljajući tradiciju izazivanja nevolja s Francuskom, uverio kneza Kondea u špansku podršku u njegovoj pravičnoj borbi protiv razvratnog kralja. Filip je ponudio Kondeu utočište u Španiji ili, ako poželi, u delovima Italije pod španskom dominacijom. U međuvremenu je papa – kojem su se obratili i Anri, Filip Španski i knez Konde, ne želeći da naljuti ni Španiju ni Francusku – pokušao da izigrava mirotvorca. Nekoliko meseci evropskom politikom je upravljala Anrijeva zaluđenost petnaestogodišnjom devojčicom i tvrdoglavo odbijanje njenog muža da je isporuči svom kralju.

Nedelje su se protegle u mesece, a Anrijeva čežnja za Šarlotom pretvorila se u opsesiju. Svom zastupniku u Briselu je pisao: „Toliko sam izmučen bolom da sam se pretvorio u kost i kožu. Sve mi smeta; izbegavam društvo, a ako, tek da bih učinio drugima, dopustim da me odvuku na nekakav skup, umesto da se razgalim, postajem još utučeniji."

Izaslanik sa španskog dvora pisao je svom gospodaru: „Rečeno mi je da bi francuski kralj dao i dofina i sve svoje sinove za kneginju De Konde, što me navodi na pomisao da je spreman da sve izgubi zbog ljubavi. Zdravlje mu je narušeno; izgubio je san, a neki veruju i da je poludeo. On koji je toliko uživao u društvu sada satima samuje, i utučeno šeta tamo-amo."

U martu je kriza došla do vrhunca. Šarlotin otac je tužio kneza, tražeći razvod svoje kćeri. Muž je pristao na razvod, a Šarlota je odlučila da se vrati u Francusku i postane kraljeva ljubavnica. Konde se zamorio od sukoba s francuskim kraljem, a Šarlota je verovatno pretpostavljala raskošni dvorski život dosadnom izgnanstvu. Međutim, Anrijevi neprijatelji nisu želeli da dopuste da se Šarlota vrati u Francusku. Odbili su da joj izdaju propusnicu za putovanje. Anri im je objavio rat i skupio vojsku.

Ipak, Anriju je bilo suđeno da više nikada ne vidi Šarlotu. Četrnaestog maja 1610, dok je sedeo u kočiji sa svojim savetnicima, Anrija je luđak Ravajak ubo nožem u grudi, nakon čega je kralj preminuo. Pokunjena Šarlota se brzo vratila mužu i s dubokom poniznošću izmirila se s Anrijevom udovicom kraljicom Mari, novom kraljicom namesnicom i najmoćnijom vladarkom Evrope.

Šezdesetak godina kasnije, Anrijev unuk Luj XIV takođe je trpeo optužbe buntovnog muža. Atene de Mortmar, koja je uzaludno jurišala na položaj ljubavnice Luja XIV, digla je ruke i 1663. udala se za markiza Montespana. To nije bio naročito povoljan brak za nevestu, koja je već bila kćerka markiza, i to daleko bogatijeg od njenog muža. Tamnokosi, naočiti markiz Montespan nije bio naročito otmen ni razuman. Ubrzo po venčanju potrošio je svoj mali imetak – i ženin miraz – i do guše se zadužio.

Markiz je bio vojnik, koji je uživao u svim povlasticama vojnika sedamnaestog veka – pljačkanju, silovanju i spaljivanju kuća. Mesecima je bio u pohodima, i često uletao u nevolje. Jednom prilikom je zaveo jednu devojku, obukao joj mušku uniformu i postavio je na položaj u konjici – sve dok se njena porodica nije pojavila s tamošnjim zapovednikom policije. Uprkos dugim odsustvovanjima, žena mu je ubrzo po venčanju rodila dvoje dece, 1664. devojčicu, a naredne godine i sina. Ubrzo je decu prepustila muževljevim rođacima, da bi mogla u potpunosti da se posveti uživanjima na dvoru.

Hiljadu šeststo šezdeset šeste, njen ratoborni muž krenuo je u dugi pohod na jug Francuske. Ovog puta markizov površni šarm verovatno više

nije mogao da zadovolji njegovu prefinjenu ženu. Godine 1667. uspela je da postane kraljeva *maîtresse-en-titre*.

Mada je markiz svakako morao čuti da je njegova žena dospela na visok položaj kraljevske ljubavnice, u početku se nije izjašnjavao o tome. Možda je čekao da vidi kakve će mu to koristi i počasti doneti. Kad se 1668. vratio u Versaj, zatekao je ženu u drugom stanju s kraljem. Što je bilo još gore, kako se izrazio jedan dvoranin, madam Montespan „navikavši se na kraljeva milovanja, više nije mogla da podnese muževljeva."

Markiz se poneo kao pravi ludak, kakvim su ga uobičajeno i smatrali. Svima redom je beskrajno pričao o kraljevoj nemoralnoj vezi s njegovom ženom – mada su tu novopečenu pobožnost mnogi smatrali neobičnom kod čoveka za kojeg se znalo da je upadao u samostane i u njima silovao nevine devojke. Neke dvorske dame su bile tako preneražene njegovim izražavanjem da su morale da legnu i posegnu za mirišljavim solima. Jednom je uleteo u odaje svoje žene, dobro je izudarao i nestao. Pričalo se da markiz zalazi u najgore javne kuće da bi u njima pokupio kakvu bolest i preko svoje žene je preneo kralju. Ako je to bilo tačno, njegova logika je bila krajnje pogrešna. Madam Montespan je odbijala da spava sa svojim ozloglašenim mužem.

Jednoga dana markiz se dovezao do kraljevskog zamka Sen-Žermen u kočiji presvučenoj u crninu – žaleći za svojom ženom, kako je objasnio – ukrašenoj na uglovima sa četiri ogromna para jelenskih rogova, tradicionalnim simbolom prevarenog muža. Kralj je naredio da ga nakratko zatvore, a zatim prognaju na njegova imanja na jugu. Međutim, markizova predstava još nije bila završena. Pozvao je sve rođake i prijatelje u svoj dvorac, gde je održao raskošnu tobožnju sahranu madam Montespan, žaleći zbog njene smrti „od koketerije i ambicija". Tom prilikom je stajao u crnini pored ulaznih vrata sa dvoje male dece i svečano primao saučešće.

Elizabeta Šarlota, vojvotkinja od Orleana, primetila je da je kralj mogao da potkupi markiza i tako ga umiri. „Gospodin Montespan je pravi oportunista", zapisala je ona. „Da je kralj bio spreman da ga bogato isplati, on bi se pomirio sa sudbinom."

Godinu dana posle lažne sahrane izbezumljeni markiz je upao u samostan da bi obljubio jednu devojku koja se krila od njega. U metežu su povređeni devojka, njena majka, starešina samostana i nekoliko seljaka. Luj je iskoristio tu priliku da markiza baci u tamnicu, iz koje je on pobegao u Španiju, kao što se kralj i nadao. Međutim, na pobožnom španskom dvoru markiz se tako glasno žalio na preljubu svoje žene sa francuskim kraljem da je Luj zaključio kako bi bilo bolje da ga pomiluje i pusti da se vrati u Francusku kako ga više ne bi brukao u inostranstvu.

Sukob sa zakonom je ipak uspeo da umiri markiza. Ostao je u izgnanstvu na jugu Francuske i upravljao svojim imanjima, poljima i vinogradima, lovio zveri i divljač, opijao se i ludovao. Ali Luj ga je preko svojih uhoda ipak pažljivo držao na oku. Kralj je čuo govorkanja da markiz namerava da Ateninu brojnu kraljevsku kopilad prizna kao svoju decu, rođenu u njihovom braku, i da ih sve odvede u Španiju, odakle čak ni Lujeva duga ruka ne bi mogla da ih izbavi. Hiljadu šeststo sedamdesete, kada je markizu dozvoljeno da poseti Pariz, Luj je pisao svom ministru Kolberu: „Mesje Montespan je ludak. Pažljivo ga posmatrajte... da biste mu uskratili bilo kakav izgovor da se duže zadrži u Parizu... znam da je pretio da će potražiti svoju ženu... Oterajte ga iz Pariza što pre."

Iste godine, Atene je na sudu tražila rastavu od muža da bi njegov pokušaj prisvajanja kraljeve dece bio nezakonit. Sud je četiri godine otezao s donošenjem odluke uprkos, ili možda baš zbog kraljevog zahteva za brzim rešenjem. Ovi moralni arbitri nisu bili zadivljeni kraljevim raskalašnim načinom života. Kad je rešenje 1674. konačno doneseno, u jednom njegovom delu je pisalo da će madam Montespan, „ta otmena i ugledna dama... sada i ubuduće živeti odvojeno od svog muža... a njemu je, štaviše, od sada... zabranjeno da posećuje ovu damu i da joj se obraća".

Istorija se sigurno slatko smeje sudbinskim obrtima. Hiljadu šeststo osamdesete madam Montespan je izgubila svoj položaj kraljevske ljubavnice, ali je tvrdoglavo ostala da živi na dvoru. Godine 1691, u svojoj pedesetoj, proterana je iz Versaja i otišla da čami na svojim seoskim imanjima.

Utučenu zbog dugotrajnog izgnanstva, bivšu kraljevsku ljubavnicu njen ispovednikje ubedio da „traži oproštaj od svog muža i da se preda u njegove ruke“, pisao je vojvoda od Sen-Simona. „Ona mu je svojeručno napisala pismo, krajnje pokorno mu nudeći da se vrati pod njegov krov ukoliko se on udostoji da je primi; a ako ne, da ode kuda god je on pošalje.“

Madam Montespan je sa svojim zahtevom imala isto onoliko sreće koliko će imati i madam Pompadur vek kasnije. Vojvoda od Sen-Simona je zabeležio: „Za svoj čin dobila je pohvalu, ali nije morala da trpi posledice. Mesje Montespan joj je odgovorio da ne želi da je primi u svoju kuću niti da joj bilo šta preporuči; niti pak da je ikad više u životu vidi i čuje.“ Najteži poraz koji je madam Montespan morala da podnese svakako je bio povratak njenog muža na dvor krajem hiljadu šeststo devedesetih. Dok je ona i dalje živela u ponižavajućem progonstvu, markiz Montespan, čija se burna narav s godinama ublažila, preselio se u Versaj. Sin kojeg je markiz dobio u braku s njom 1665. godine postao je kraljev ljubimac, te je kralj iz obzira prema njemu poželeo dobrodošlicu i njegovom ocu. Na dvoru se sa podsmehom prepričavao čudan prizor: markiz, koji je toliko ludovao zbog ženine preljube, sada je spokojno igrao karte s njene dve vanbračne kćeri koje je rodila u vezi s kraljem. Elizabeta Šarlota je zapisala: „Čak i on je svakako uviđao koliko je ta situacija ironična, jer se povremeno osvrtao i blago smeškao.“

Peto poglavlje

VEČNA BUDNOST – CENA USPEHA

Opsedale su srce vladara kao tvrđavu.
– Luj XIV

Za razliku od kraljice, čiji je položaj bio uklesan u kamenu, status ljubavnice bio je daleko krhkiji. Za nju nije bilo ni mira ni predaha. Pošto bi osvojila najveću nagradu, nova ljubavnica nije mogla mirno da uživa u njoj. Nije smela ponosno da se osvrće po svojim veličanstvenim odajama, ni da se zadovoljno smeška igrajući se svojim blistavim nakitom – jer ni na trenutak nije smela da se opusti.

„Svaka žena je rođena sa ambicijom da postane kraljeva ljubimica", pisao je Primi Viskonti, italijanski prorok koji je živeo na dvoru Luja XIV. Stotine, možda čak i hiljade žena nadale su se da će uspeti da osvoje tu titulu, što je značilo svrgavanje trenutne *maîtresse-en-titre*, baš kao što je i ona smenila svoju prethodnicu. Održavanje ovog položaja uobičajeno je zahtevalo više truda nego njegovo osvajanje. Zapravo, položaj kraljevske ljubavnice ličio je na maraton, u kojem je cilj neprestano izmicao.

Da bi odbranila svoju teritoriju, *maîtresse-en-titre* morala je neprestano da drži na oku sve lepe žene koje su se trudile da privuku kraljevu pažnju. Prostitutke, služavke i slične nisu imale šanse da se uzdignu do visokog položaja kraljevske ljubavnice i stoga nisu predstavljale pretnju. Mada bi te sitne prevare mogle da je zabole, *maîtresse-en-titre* je morala da

se pretvara da su one tako beznačajne da ih ona i ne primećuje. Neke kraljevske ljubavnice čak su same podvodile kralju izvesne žene niskog roda da bi mu odvukle pažnju od prave opasnosti koja je vrebala od lepih plemkinja.

Međutim, kad bi neka nasmejana grofica uspela da se istakne u kraljevom društvu, iskusna kraljevska ljubavnica pokrenula bi sve svoje snage. Imala je čitavu četu bliskih dvorana i dobro plaćenih slugu, spremnih da došapnu kralju da dotična lepotica ima neku polnu bolest, ili gramzivu porodicu, ili da je krajnje indiskretna. Takva govorkanja obično bi ublažila kraljevo interesovanje.

Najveći deo truda ljubavnice da pronađe i uništi svoje neprijatelje morao se odvijati iza kraljevih leđa. Ljubavnica nije smela dopustiti sebi da se sroza do ljubomornog supružanskog zvocanja. Vladar je već imao jednu takvu ženu koje nije mogao da se otarasi. Međutim, ljubomorna ljubavnica koja zvoca mogla je biti oterana u tren kraljevskog oka.

„Osećam miris svežeg mesa“, pisala je madam Sevinje svojoj kćerki s jetkom iskrenošću. Kad god bi kraljevsko oko odlutalo, što se dešavalo uznemirujuće često, mnogo se špekulisalo s time da li će se predmet kraljeve žudnje pokazati kao beznačajni flert, ili će u potpunosti izmeniti strukturu moći na dvoru. Kakva god bila kraljeva odluka, pobednička strana je uvek slavila. Hiljadu šeststo sedamdeset sedme madam Sevinje je pisala o još jednoj pobedi desetogodišnje veteranke madam Montespan nad prolaznim suparnicama u borbi za naklonost Luja XIV.

„Ah, kćeri, kakva pobeda u Versaju!“, oduševljavala se madam Sevinje. „Udvostručeni ponos! Kakvo snažno učvršćivanje naklonosti!... U njihovom odnosu vidljiva je pojačana strast – sve je sad još slađe posle ljubavničke svađe i pomirenja. Kakva odlučna pobeda! Provela sam sat vremena u njenoj odaji – madam Montespan... Sve je odisalo ljubavlju i radošću!“

Kraljevske ljubavnice vešto su se snalazile u okruženju punom spletaka, gde su suštinska pitanja života, smrti i ljubavi malo značila u poređenju s mrvicama uspeha ili trunkama neuspeha na dvoru. Za dvoranina je blago klimanje glavom vladara u prolazu značilo slavnu

pobedu, a izostanak klimanja glavom ponižavajući poraz. Dvor je bio svet izopačenih vrednosti, čudnih časti i poniženja neshvatljivih kasnijim naraštajima.

Godine 1671. Fransoi Vatelu, glavnom batleru kneza Kondea, naređeno je da pripremi raskošnu gozbu za Luja XIV. Uoči kraljevske posete Vatel nije spavao čitavih dvanaest noći, jer su mu nedostajale dve vrste pečenja za banket za stotine gostiju. „Izgubio sam čast", rekao je on prijatelju koji je primetio njegov nemir. „Ne mogu da podnesem ovakvo poniženje." A zatim, sledećeg jutra, kada naručena riba nije stigla na vreme da se pripremi gozba za kralja, Vatel se proburazio mačem. Kola koja su odvezla njegovo telo u parohijsku crkvu usput su se mimoišla s kolima koja su dovozila ribu.

Baš kao što su najfiniji saten i čipka skrivali smrdljiva i vašljiva tela dvorana, tako su i topli osmesi i uljudne reči skrivali britko oružje kojim se baratalo na dvoru. Žene su, okružene varljivim oklopom lepote i šarma, bile spremne da suparnicama nanesu najteži poraz, a onima koje su smešeći se klizile pozlaćenim hodnicima, strah je u potaji nagrizao srce.

Neki dvorani su bar autentično gledali na svoju neautentičnost. Jedan je zapisao: „To je zemlja u kojoj je radost vidljiva ali lažna, a tuga skrivena ali stvarna." A jedan posetilac Versaja je primetio: „Iskrena osećanja tako su retka da, napuštajući Versaj, ponekad stojim na ulici i gledam psa kako glođe kosku."

Kraljevska ljubavnica koja nije prezala ni od čega da stekne a zatim i zadrži svoj položaj i odbrani ga od suparnica, bila je Atene de Montespan. Zanosno lepa i otrovno lukava, madam Montespan se godinama nadala da će uspeti da zameni *maîtresse-en-titre* Luja XIV Luiz de La Valijer. Međutim, očijukanje madam Montespan nije privuklo kralja. „Ona se mnogo trudi", kazao je on svome bratu, „ali me ne zanima." Hiljadu šeststo šezdeset sedme, nadajući se da će uspeti da raskine kraljevu vezu, madam Montespan se obratila veštici za pomoć.

La Voazen, kako su je zvali, izgledala je mnogo starije od svojih trideset pet godina. Živela je u mračnoj i ruševnoj kući u predgrađu Pariza, okružena

prostranim i zapuštenim vrtom. Odevena u lepršavu odeću izvezenu drevnim simbolima, La Voazen je, zajedno sa svojim pomoćnicima, izvodila čarolije, čitala iz dlana i tarot karata, izrađivala horoskope, brbljala na raznim jezicima i držala seanse za paprenu naknadu.

Njene bezazlenije usluge podrazumevale su izradu losiona za ulepšavanje i čarolija za uvećavanje grudi ili zatezanje opuštenih butina. Zlokobnije usluge uključivale su ubadanje igala u lutke da bi se neprijatelj onesposobio ili ubio, izvođenje abortusa, pribavljanje otrova pomoću kojih bi se žena lakše izborila sa dosadnim mužem, i izvođenje „crne mise" s krvlju mrtvog novorođenčeta, uz koje je pripremala svoje čarobne napitke. Godinama su se kočije bogatih i slavnih zaustavljale ispred njene kuće dok su se mušterije međusobno utrkivale za njene usluge, nudeći joj bogate nagrade. Ali madam Montespan nisu bili potrebni napici za ulepšavanje grudi i butina. Ona je želela da kralj zaboravi Luiz i zaljubi se u nju.

Luiz de La Valijer nije ličila na žrtvu crne magije. Izuzetno pobožna, poticala je iz plemenite ali malo poznate porodice, imala je sreće da se nađe u Versaju a ubrzo potom i u naručju mladog kralja. Opat iz Šoazija zabeležio je da je Luiz „imala izuzetnu put, plavu kosu, plave oči, sladak osmeh... izraz lica istovremeno ljubak i skroman". Mada su se svi slagali da je ona lepa, ljupkost i skromnost nisu dobro prolazile na krvavom bojnom polju Versaja, u kojem su debeli sloj otmenosti i miris parfema jedva prikrivali surove ambicije i opaku pohlepu.

Pošto je pet godina bila kraljevska ljubavnica, Luiz je naslutila da Luja obuzima nemir. U odmakloj trudnoći s njihovim četvrtim detetom, pozvala je svoju dobru prijateljicu Atene de Montespan da se pridruži njenim obrocima nasamo s kraljem. Luiz je znala da je njena drugarica duhovita i vrcava – sve ono što ona sama, Luiz, nije bila. Ironijom sudbine, dosadna Marija Tereza je takođe bila trudna, a i njoj je isto tako bila potrebna pomoć da zabavi kralja. Razmotrila je sve dame koje je poznavala i takođe odabrala svoju dragu prijateljicu madam Montespan da zabavlja kralja za trpezom. I kraljica i ljubavnica počinile su naivnu i kobnu grešku.

Madam Montespan je iskoristila prilike kada je večerala s kraljem da mu u vino i jelo ubacuje ljubavne napitke – gnusne mešavine krvi, kostiju i utrobe mrtvih beba, zajedno s delovima tela žaba i slepih miševa. Odjednom se Luj – bilo zahvaljujući njenom duhovitom ćaskanju, bilo zahvaljujući čarobnim napicima – zaljubio u madam Montespan. Bez imalo kajanja zbog kraljice ili Luiz, ona je pobedonosno udarila pečat izdaje na oltar prijateljstva.

Posle rođenja Luizinog četvrtog kraljevskog kopileta 1667. ona više nikad nije ostala trudna, dok je madam Montespan gotovo neprestano bila u tom zanimljivom stanju. Da bi svoju novu ljubavnicu zaštitio od zakonskih manevara njenog bezumno ljubomornog muža, Luj je obezbedio da Luiz de La Valijer i madam Montespan dele iste odaje u palati. Tada se na dvoru mogla čuti šala: „Njegovo visočanstvo je otišlo da se pridruži damama." Niko nije tačno znao koju od njih dve posećuje. „Ili ih posećuje obe zajedno?", pitali su se zlobni jezici.

S vremenom je na dvoru postalo kristalno jasno da je madam Montespan sada prava ljubavnica, a sirota Luiz samo izgovor. Madam Montespan je zahtevala, što je kralj očigledno podržao, da joj Luiz pomaže u oblačenju. Samo Luiz, govorila je ona, može da joj ukroti neobuzdane uvojke, zakopča ogrlicu, namesti čipku tako da je učini neodoljivom za kralja. Mada se bivša ljubimica sigurno osećala poniženo izvršavajući sve te zadatke za svoju kraljevsku naslednicu, nikada se nije žalila. Blaga, dobroćudna, krotka kao sluškinja, Luiz bi ispratila blistavu madam Montespan na sastanak s njenim kraljevskim ljubavnikom.

Kraljeva snaha Elizabeta Šarlota, bezbedno udaljena od romantičnih spletaka, posmatrala je te događaje sa strane kao da prati konjske trke. „La Montespanova ima belju put od La Valijerove", pisala je ona, „ima divna usta i lepe zube, ali joj je izraz lica uvek nabusit. Dovoljno je da je čovek pogleda pa da shvati da nešto smera. Ima divnu plavu kosu i ljupke ruke i šake, što La Valijerova nije imala, ali je La Valijerova bar bila čista, dok je La Montespanova prljava."

Elizabeta Šarlota je primetila da je „Madam Montespan zadirkivala madam La Valijer u javnosti, vrlo ružno postupala s njom i podsticala i kralja da se tako ponaša... Da bi došao do odaja La Montespanove, kralj je morao da prođe kroz odaje madam La Valijer. Imao je malog španijela zvanog Zloba; na nagovor madam Montespan, ubacio je tog psića u krilo La Valijerovoj prolazeći pored nje, i rekao: 'Evo, ostavljam te u dobrom društvu... da ne patiš.'" I tako bi je ostavio samu sa Zlobom.

Luiz je u svojoj autobiografiji zapisala: „Ostajem u ovom zemaljskom svetu da okajem svoje grehe na istom onom gubilištu na kojem sam Te uvredila. Iz mog greha proizlazi moje pokajanje... Oni koje sam obožavala sada su moji dželati."

Hiljadu šeststo sedamdeset četvrte, bilo zahvaljujući napicima madam Montespan ili Luizinim poniženjima, odbačena ljubavnica se povukla u samostan. Međutim, madam Montespan nije smela da zaboravi svoje čarobne napitke. Kraljev pogled je i dalje lutao. Njegov sluga Bontomp dovodio mu je u kraljevske odaje mlade dame, koje su često tamo slale ambiciozne majke i tetke. Najvažniji cilj je, naravno, bio da dotična devojka zameni madam Montespan na položaju *maîtresse-en-titre*. Međutim, ni utešne nagrade nisu bile tako loše. Čak i posle kratke veze s kraljem, devojke iz ne tako uglednih porodica našle bi se u braku s pripadnicima slavnih, plemenitih loza.

Hiljadu šeststo sedamdeset pete madam Montespan – svesna da se kralj interesuje za nekoliko mladih i lepih kraljičinih dvorskih dama – svojim spletkama ih je uspešno smenila i zamenila starijim ženama. Kako piše Primi Viskonti, kraljevska ljubavnica koja je rodila sedmoro vanbračne dece bila je „preneražena, tvrdeći da te mlade dame ruše ugled dvora".

Krajem hiljadu šeststo sedamdesetih Luj je već bio sa svojom ljubavnicom duže od decenije. Ona se ugojila i izgubila mladalačku svežinu; ta mirisna ruža sad već beše ocvala, a njene latice uvele; ali joj je trnje bilo oštrije nego ikad. Kako se izrazio vojvoda Sen-Simon: „Zlovolja madam Montespan sve je pokvarila. Ona nikad nije naučila da kontroliše svoja

raspoloženja... čija je žrtva najčešće bio kralj. On je i dalje bio zaljubljen u nju, ali je trpeo zbog toga."

Madam Sevinje je zabeležila da se madam Montespan stalno durila zbog uspeha svojih suparnica i zaključavala se u odaje. Ponekad je pak širom otvarala svoja vrata u očajničkim nastupima veselosti. Madam Sevinje je predviđala da je kraj blizu, jer se „toliki ponos i tolika lepota ne mogu lako pomiriti s drugim mestom. Ljubomora je žestoka, ali kada je ljubomora promenila tok događaja?"

Godine 1676. meta te ljubomore bila je kneginja Subis. Mada lepa i visoka, kneginja je imala nesreću da ima vatrenocrvenu kosu. Smatralo se da se crvenokose osobe rađaju iz seksa za vreme menstruacije, i verovalo se da i one poseduju istu seksualnu neumerenost nasleđenu kroz neumesni odnos svojih roditelja. Sokolovo oko madam Montespan uočilo je da kad god njen muž ode sa dvora u Pariz, kneginja uvek nosi isti par visećih smaragdnih minđuša. Kraljeva ljubavnica je naložila svojim uhodama da posmatraju kraljevo kretanje čim se smaragdne minđuše pojave, i razbesnela se kad je otkrila da one predstavljaju poziv na seksualni randevu. Međutim, kralj je, mada u početku privučen seksualnom neobuzdanošću oličenom u kneginjinoj kosi, brzo izgubio interesovanje za nju.

Sledeća suparnica ie bila prelepa madam Ludr, koja je sebe smatrala naslednicom madam Montespan i nadmeno se ponašala. Pretvarala se da je trudna. Kad bi ona prolazila, plemići su ustajali, što je prema dvorskim pravilima bila čast rezervisana samo za princeze kraljevske krvi, a uobičajena i za kraljevu *maîtresse-en-titre*. Zahvaljujući ovoj pometnji koja je nastajala kada bi plemići ustali dok je madam Ludr prolazila, kraljica je shvatila da njen muž ima još jednu ljubavnicu.

Nadmeno ponašanje madam Ludr brzo je odbilo njenog kraljevskog ljubavnika, koji se ubrzo potom zaljubio u prelepu i veoma mladu Mari-Anželiku de Fontanž. Odjednom se madam Montespan našla u nezavidnom položaju u kakvom je deceniju ranije bila Luiz de La Valijer – morala je da uvija kosu i zateže steznik Lujevoj novoj ljubavnici. Ali vatrena Atene de Montespan nije krotko pristala na to kao Luiz de La Valijer. Markiz La Far

je zabeležio da „madam Montespan samo što ne pukne od besa, i kao Medeja, zapretila je da će pred kraljevim očima rastrgnuti njihovu decu".

Još od njenog detinjstva, rođaci plavokose madmoazel Fontanž smatrali su njenu zadivljujuću lepotu dostojnom kralja. Kada je ova naslednica sitne plemićke porodice napunila sedamnaest godina, njena osiromašena rodbina skupila je novac da devojku obuče i pošalje u Versaj isključivo s tom namerom. Ulog im se lepo isplatio – devojka je postala vojvotkinja i dobila godišnju rentu od četrdeset hiljada ekija.

Međutim, kratkotrajna kraljeva veza sa madmoazel Fontanž nije mogla da svrgne Atene de Montespan s položaja kraljevske ljubavnice. Ravnajući svoje tasove, pravda se pobrinula za to da se kralj zaljubi u ženu s kojom ga je upoznala sama Atene. Kad je madam Montespan tražila dadilju i guvernantu za svoju i Lujevu decu, ženu s kojom bi on mogao provoditi dosta vremena, nije odabrala mladu i lepu ženu. Oprezni pogled njenih uskih očiju zaustavio se na pobožnoj, nevinoj udovici bolesnog pesnika, ozbiljnoj madam Fransoa Skaron. Udovica Skaron večito je zveckala brojanicama i raspelima i nosila crninu, ukrašenu srebrnim ili crnim obrubom, samo zato jer su to zahtevala dvorska pravila. Kada je Kralj Sunce, središte lepote, boja, umetnosti i skandala, upoznao ženu koju je njegova ljubavnica odabrala da brine o njegovoj deci, bio je užasnut njenim strogim izgledom nalik na slepog miša. „Ne sviđa mi se tvoj *bel esprit*", rekao je madam Montespan, što je nju sigurno uverilo da je napravila dobar izbor.

Međutim, Luj je uskoro počeo da se divi ovoj inteligentnoj, plemenitoj ženi. Dok je njegova ljubavnica poklanjala malo pažnje njihovoj deci, madam Skaron ih je neumorno negovala kad su bolovali i starala se o njihovom obrazovanju. Bila je duhovita, razumna, sposobna, a njena stroga pobožnost dopadala se kraljevoj potisnutoj žudnji za verom. U znak zahvalnosti za njen trud kralj joj je poklonio imanje Mentenon, tvrđavu opasanu jarkom, a ona je tada uzela ime madam Mentenon.

Dok su se ljubomorni ispadi i pohlepni nasrtaji madam Montespan na kraljevsku riznicu nastavljali, kralj je postepeno uviđao dublju lepotu

guvernante svoje dece. „Madam Mentenon ume da voli“, rekao je on jednom čežnjivo. „Bilo bi veliko zadovoljstvo osetiti njenu ljubav.“

Jednog dana, zaljubljivi vladar se obratio ovom neprikladnom predmetu žudnje s ponudom da je uzme za ljubavnicu i tada je, verovatno jedini put u životu, odbijen iz verskih razloga. Mada je njena pobožnost bila iskrena, u tom odbijanju je možda ipak bilo i malo lukavosti. „Ništa nije tako mudro kao besprekorno ponašanje“, pisala je madam Mentenon jednoj prijateljici. Njeno besprekorno ponašanje samo je pojačalo kraljevu strast – kao što je ona i očekivala – i krajem hiljadu šeststo sedamdesetih on je svaki slobodan trenutak provodio s madam Mentenon u njenim otmenim odajama u Versaju, razgovarajući s njom o politici, veri, privredi, o teškim temama koje bi čak i bistra madam Montespan teško pratila.

Glamurozna kraljevska ljubavnica bila je iskreno zbunjena divljenjem njenog ljubavnika prema takvoj dosadnoj mršavici kao što je madam Mentenon. Između dve nekadašnje prijateljice došlo je do bezbroj burnih scena, kada je nekad svemoćna ljubavnica osetila kako joj moć klizi kroz mirisne bele prste. Jedan dvoranin je tvrdio da je čuo madam Montespan kako kaže madam Mentenon: „Kralj ima tri ljubavnice. Ona mlada kurvica [madmoazel Fontanž] ima pravu dužnost ljubavnice; ja titulu; a ti njegovo srce.“

Početak kraja madam Montespan dogodio se 1679, kad je pariska policija započela istragu o brojnim optužbama za trovanje u gradu. Osumnjičene su neke od najuglednijih dama u zemlji, koje su – pošto su posećivale vešticu La Voazen – postale bogate udovice nakon smrti nezgodnih muževa. Neke od dotičnih dama odmah su pobegle iz Francuske, radije nego da se suoče sa istragom.

U narednih godinu dana ispitano je dvesta osamnaest osoba – neke su čak i mučene – a trideset šest je pogubljeno mačem, vešanjem ili na lomači. Ova policijska istraga je ličila na ogromnu paukovu mrežu koja nije rasla samo u širinu, već i u visinu. Nekoliko optuženih posebno je pominjalo izvesnu uglednu damu, toliko moćnu i značajnu da se nisu usuđivali da joj izgovore ime. Hiljadu šeststo osamdesete, veštica Voazen je izgorela na

lomači, odlučno poričući da je takva dama ikad bila njena mušterija. Međutim, ubrzo potom, njena kćerka je priznala da dama o kojoj je reč nije niko drugi do madam Montespan, žena koja je trinaest godina bila kraljeva ljubavnica i majka njegove dece.

Devojka je ispričala: „Kad god bi se pojavilo nešto što bi uznemirilo madam Montespan, kad god bi se pobojala da više neće biti u centru kraljeve pažnje i milosti, došla bi po spas kod moje majke, a majka bi pozvala nekog sveštenika da održi misu i poslala madam Montespan prašak da ga dâ kralju."

Ona je opisala i „crne mise" održane u prvim godinama njihove veze, 1666-1668, da bi madam Montespan osvojila kraljevu naklonost, koje je u napuštenim kapelama držao razvrgnuti opat Gibur, sa svetim peharom na preponama madam Montespan. „Na jednoj misi održanoj za madam Montespan videla sam kako moja majka donosi bebu... očigledno nedonošče... i stavlja je u krstionicu, nad kojom joj je Gibur preklao vrat, iscedivši krv u pehar... nakon čega je osvetio krv i hostiju... izgovarajući imena madam Montespan i kralja... Telo deteta je spaljeno u baštenskoj peći, a njegove ostatke moja majka je sutradan odnela... na destilaciju, zajedno s krvlju i posvećenom hostijom... i sve to sipala u staklenu bočicu po koju je kasnije došla madam Montespan..."

Na drugoj „crnoj misi", po rečima kćerke La Voazen, madam Montespan je pozvala demone iz pakla da joj pomognu. „Zdravo Aštarote i Asmodeuse, kneževi prijateljstva", navodno je bajala. „Pozivam vas da prihvatite žrtvu ovog deteta u zamenu za usluge koje vam tražim, da steknem i zadržim kraljevu ljubav... da kraljica bude jalova... da kralj napusti njenu postelju i dođe u moju... da mi da sve što zatražim od njega za sebe i svoje... da učestvujem u državnom savetu, u svim državnim poslovima... i da kraljeva ljubav prema meni procveta i raste... da on napusti i da više ne gleda La Valijerovu... da kraljica bude odbačena... i da me kralj uzme za ženu." U tom trenutku detetu je presečen vrat, a njegova krv izlivena u pehar.

Kad su istražitelji saznali za priče o mrtvim bebama zakopanim u bašti La Voazen, policija je počela da kopa. I kopa. I kopa. Otkrili su ostatke dve

hiljade i pet stotina beba – abortiranih, mrtvorođenih, nedonoščadi i onih koje su žrtvovane žive. U baštenskom paviljonu nalazila se mala peć u kojoj je La Voazen spaljivala decu, ako bi bila prevelika da se neupadljivo sahrane.

Luj je konačno shvatio zašto se trinaest godina svakog jutra budio s glavoboljom nakon što bi prethodnog dana večerao sa Atene de Montespan. Bio je zgrožen količinom otrovnih napitaka koje je tokom godina popio, ali možda još više zgađen ponašanjem žene koju je voleo. Nije moglo biti govora o tome da policija ispita madam Montespan – ako bi se to saznalo, Luj bi bio predmet podsmeha cele Evrope. Svedoci koji bi samo pomenuli njeno ime bili su pogubljeni ili doživotno zaključani u zabačene samice. Nekadašnja miljenica ostala je u Versaju još deset godina, priređivala je zabave i oduševljavala goste svojom vrcavom duhovitošću. Ali kralj ju je retko posećivao i nikada nije bio nasamo s njom, i nikada više nije jeo ni pio bilo šta što bi mu ona ponudila.

Otkriće o veštičarenju madam Montespan navelo je kralja da se obrati madam Mentenon, tražeći utehu vere. Ona ga je posavetovala da se vrati u ženinu postelju, što je on i učinio, te su poslednje tri godine života za kraljicu Mariju-Terezu bile najsrećnije. Posle njene smrti, on se tajno venčao s madam Mentenon, koja inače nikada ne bi spavala s njim. Siromašna udovica, dadilja njegove dece, tako je postala nekrunisana kraljica Francuske.

Guja u nedrima

Izvesne kraljevske ljubavnice, vešte u otkrivanju i uništavanju potencijalnih suparnica, bile su zaslepljene pred sopstvenim rođakama, često siromašnim devojkama sa sela koje su bile pozvane da uživaju u dvorskom životu.

Madam Maji, prvoj ljubavnici Luja XV, pripala je neobična čast da je smene njene tri sestre zaredom. Rođena kao Luiz-Žili de Maji-Nel, udala se za svog rođaka grofa Majia i imenovana je za kraljičinu dvorsku damu.

Madam Maji je bila obična, dopadljiva žena koja je sedam godina tih hiljadu sedamsto tridesetih pomagala mladom kralju da prevaziđe svoju bolnu stidljivost. Paradoksalno, jedna od njenih najvećih prednosti u Lujevim očima bio je upravo njen nedostatak lepote i sjaja – napadno udvaranje bezbrojnih prelepih žena na dvoru zapravo je plašilo povučenog vladara.

Po rečima jednog savremenika, madam Maji je imala „duguljasto lice, dugačak nos... velika usta... [Bila je] visoka, lišena otmenosti i šarma... vedra, vesela, dobroćudna, dobra prijateljica, velikodušna i ljubazna."

Njena lukava mlađa sestra Polin-Felisite bila je podjednako neugledna, ali ne i podjednako dobroćudna. Zelena od zavisti što joj je sestra kraljevska ljubavnica, dok ona vene na selu, Polin-Felisite je preklinjala za poziv u Versaj, gde bi mogla da uživa na dvoru. Dok se njena kočija sa seoskog imanja danima truckala izlokanim putevima ka palati, imala je dovoljno vremena da smišlja i kako da svojoj sestri preotme kralja.

Viša, bučnija i duhovitija od svoje starije sestre, Polina-Felisite je uskoro zablistala na kraljevim večernjim zabavama. Njena veština, udružena s naivnošću madam Maji, osigurala joj je nagradu, i Luj se uskoro do ušiju zaljubio u mlađu sestru. Kad je ona zatrudnela s njim, on ju je udao za jednog plemića, mesje Ventimija, kojeg je odmah poslao u unutrašnjost. Madam Maji, mada još uvek zvanično *maîtresse-en-titre*, zbunjeno je stajala sa strane kršeći ruke dok je njena sestra sticala sve veću kraljevu naklonost. Kralj je svakodnevno posećivao madam Ventimij, ostavljajući svoju zvaničnu ljubavnicu samu u takvoj bedi da su dvorani primećivali kako su joj podsuknje iscepane. Dok je mlađa sestra dobila prelepi *château* opremljen u plavoj i zlatnoj boji, madam Maji je živela skučeno u dve male hladne sobe u Versaju.

Nekoliko dana pošto je kralju rodila sina, madam Ventimij je dobila napad grčeva i umrla. Očajni Luj je potražio utehu u naručju madam Maji. U naredne dve godine ona je ostala neprikosnovena kraljevska ljubavnica. Naivna kao i uvek, madam Maji je prihvatila želju i druge sestre da je pozove u Versaj. Mari-An, markiza udova La Turnel, naumila je da skine udovičku crninu i osvoji Versaj – i kralja. Naoružana inteligencijom i lukavošću, s

krupnim plavim očima i zanosnim telom, bila je najlepša od svih sestara Maji-Nel.

Madam La Turnel je upotrebila svu svoju veštinu da privuče Luja i odvoji ga od svoje sestre, u čemu je ubrzo i uspela. Međutim, ona nije nameravala da trpi da se madam Maji i dalje vuče po palati u iscepanim podsuknjama, noseći titulu *maîtresse-en-titre*. Pre nego što je kralju poklonila svoju čast, madam La Turnel je od njega zahtevala da skloni s dvora zamornu madam Maji, na šta je on pristao. Njen drugi zahtev bio je da je proglasi vojvotkinjom, te je tako postala vojvotkinja od Šatorua. Tek tada, kada je ljubavni čin unapred plaćen hladnim zlatnicima i najavljen počasnim trubama, novopečena vojvotkinja je poželela kralju dobrodošlicu u svoju meku belu postelju.

Lukava madam Šatoru je sa sobom povela još jednu sestru, veselu i debeljuškastu madam Lorage. Međutim, bila je sigurna da joj ta sestra ne može biti prava suparnica. Dok je kralj tu i tamo spavao s madam Lorage, madam Šatoru je suvereno vladala. Šaleći se na račun Lujeve opčinjenosti sestrama Maji-Nel, dvorski stručnjaci su se pitali da li je prevrtljivost ili vernost kada muškarac sve svoje ljubavnice bira iz iste porodice.

Uspeh madam Šatoru je bio kratkotrajan koliko i zapanjujući. Posle samo dve godine na vrhu, podlegla je iznenadnoj groznici. Ne želeći da se odrekne svog položaja čak ni u smrti, madam Šatoru je nastavila da klizi mermernim hodnicima Versaja sada kao duh, što je videla čak i sama kraljica. A sirota madam Maji, prognana sa dvora i zamenjena u postelji svog ljubavnika svim trima sestrama, do kraja života je nosila košulju od kostreti i klečala pred hladnim mermernim oltarima na izranjavljenim i okrvavljenim kolenima.

Pošto je „potrošio“ sve četiri sestre Maji, Luj se iznenada našao bez ijedne kraljevske ljubavnice i počeo da traga za prikladnom zamenom. Izbor je pao na Žanu-Antoanetu d'Etiol, koju je proglasio markizom Pompadur. Tako je madam Pompadur imala sreće da započne svoju karijeru kraljevske ljubavnice na praznoj pozornici, s koje nije morala da istiskuje prethodnu glavnu glumicu.

Međutim, ako je na početku jedina suparnica madam Pompadur bila avet, bojno polje uskoro je vrvelo od živih žena. Ove takmičarke su postale još opasnije kada je, posle sedam ili osam godina, svežina i lepota madam Pompadur oronula, a njena sve izraženija frigidnost onemogućila je da održava seksualne odnose s kraljem. Ona je nastavila da udovoljava svim njegovim ostalim potrebama i prepustila seksualne usluge drugima, uspostavivši majušni bordel pod nazivom *Le Parc aux Cerfs*, Park jelena, na ivici Versaja. Tu bi po jedna ili dve tinejdžerke – dovedene sa ulice i dobro oprane – uvek bile spremne da dočekaju kralja.

„Te neobrazovane devojčice nikad ne bi mogle da mi ga preotmu", govorila je ona o devojkama iz Parka jelena. Međutim, njen najveći strah bio je da će je istisnuti dostojna suparnica. Madam Pompadur je jednom svojoj sluškinji rekla da je ona u „večitom ratu" – kao umorni gladijator u areni koji se bori s nizom izazivača, primoran da zamahuje mačem i udara do sudnjeg dana. Strah od suparnica navodio ju je da se šminka skrivajući bledilo, i za devetnaest godina koliko je provela na položaju *maîtresse-en-titre*, bezbroj puta na silu ustaje iz bolesničke postelje. Luj XV nije imao mnogo strpljenja za bolesnike, a madam Pompadur se plašila da bi se mogao okrenuti drugoj ženi da ga razvedri ako bi ona sebi dopustila da suviše dugo boluje.

Ukoliko bi se dogodilo da kralj umre ili je otpusti, madam Pompadur je mogla da nađe utočište u raskošnom pariskom zdanju – koje je trenutno dom francuskog predsednika. Tamo se rado opuštala po nekoliko nedelja svake godine, daleko od „tkiva zlobe". Ipak, retko je odlazila tamo, jer se plašila da kralja ostavi samog. A imala je i razloga za to. Mlađe i lepše kandidatkinje nicale su na kraljevom putu kao pečurke. Jedna ambiciozna suparnica posebno je zabrinula madam Pompadur. Mari-An de Koalen bila je rođaka porodice Maji, a madam Pompadur je dobro znala da su žene iz njihove loze za kralja neodoljive.

Jedne večeri se madam Pompadur vratila u svoje odaje u Versaju i, skinuvši muf, kazala svojoj dami, madam Ose: „Nikad nisam videla takvu drskost kao kod madam Koalen. Sedela sam večeras za istim stolom s njom

dok smo igrali *brelan*; i ne možeš da zamisliš šta sam sve istrpela. Činilo mi se da nas i muškarci i žene naizmenično posmatraju. Jednom ili dvaput ona me je pogledala i rekla: 'Uzimam sve!', vrlo uvredljivim tonom. A umalo sam se onesvestila kad je pobedonosno objavila: 'Držim kralja u šaci.' Da si samo mogla da vidiš kako mi se poklonila odlazeći."

Madam de Ose je upitala: „A kralj, je li bio srdačan prema njoj?" Madam Pompadur je odgovorila: „Ne znaš ga, draga moja. Da je hteo večeras da je ubaci u moje odaje, javno bi se hladno ponašao prema njoj i vrlo ljubazno prema meni." Ali madam Koalen je napravila stratešku grešku. Po rečima prijatelja madam Pompadur, pisca Šarla Dikloa, „mogla je da uspe, ali umesto da je svog ljubavnika postepeno vodila do konačnog osvajanja, koje bi značilo pad njene suparnice, umesto da je njegovu žudnju raspaljivala svojom uzdržanošću, tako mu se brzo predala da je ugasila kraljevu požudu; podala mu se kao kurva, te ju je on i uzeo i ostavio kao kurvu." Jedna od najboljih savetnica madam Pompadur bila je madam Mirapoa, koja joj je rekla: „Kralj voli tvoje stepenište; navikao se da se njime penje i da silazi. Ali ako bi pronašao drugu ženu s kojom bi mogao da priča o lovu i o poslu, posle tri dana to bi mu bilo svejedno."

Madam Pompadur – koja se uselila u iste raskošne versajske odaje u kojima je osamdeset godina pre nje stanovala madam Montespan – izučavala je živote ljubavnica Luja XIV, trudeći se da nešto nauči iz njihovih uspona i padova. „Madam La Valijer je dopustila da je madam Montespan napravi budalom", kazala je ona svojoj sluškinji, „ali to je bila njena sopstvena krivica, ili tačnije, posledica njene dobroćudnosti. U početku nije ništa slutila, jer nije mogla da poveruje da će je prijateljica izdati. Gospođu Montespan je uzdrmala madam Fontanž a zamenila madam Mentenon; ali se kralj udaljio od nje zbog njene oholosti i hirovitosti."

Iako je znala da je Luiz de La Valijer izgubila Luja XIV zvog svoje najbolje prijateljice, madam Pompadur se u najvećoj opasnosti našla od sopstvene rođake. Madam D'Estra je bila duhovita ali neugledna žena koja je svoj položaj na dvoru dugovala prijateljstvu i velikodušnosti madam Pompadur. Madam D'Estra, imenovana za dvorsku damu kraljeve kćeri i

kao prijateljica koja je umela da ga zabavi, uspela je da stekne Lujevu naklonost. Pokušala je da ga zavede, ali pošto je Luja mogla da zavede samo lepa žena, nije uspela u tome. Uspeh njene rođake i dalje joj je bio trn u oku, te je smislila novi plan da svrgne madam Pompadur.

Madam D'Estra je dovela na dvor svoju prelepu devetnaestogodišnju nećaku Šarlot-Rozali de Šoazel-Romane. Madam Pompadur je devojci obezbedila sjajan brak i izuzetan položaj kao prekobrojnoj dvorskoj dami kraljevih kćeri. Međutim, tetka je neprestano raspaljivala njene ambicije da zameni već poprilično oronulu madam Pompadur i tako stekne bogatstvo, moć i slavu.

Madam D'Estra je pozivala svoju nećaku da igra karte u odajama madam Pompadur prilikom njenih intimnih večera s kraljem i nekolicinom prijatelja. Prijatelji madam Pompadur su joj, ustručavajući se, ukazivali na to kako se čini da se devojka nameće Luju, ali je ona u ovom slučaju naivno odbijala da posumnja da bi ljupka, lepa Šarlot-Rozali mogla da bude tako pritvorna. Meseci su prolazili, a madam Pompadur je nastavila da poziva devojku u prilikama kada je kralj bio prisutan.

Luj se postepeno zainteresovao za koketnu nevestu i zakazao nekoliko sastanaka s njom, na kojima je ona uporno odbijala da spava s njim. Madam D'Estra i njen ljubavnik, grof D'Arženson podučili su Šarlot-Rozali da odbija kraljevo udvaranje sve dok ne bude sigurna da će postati njegova *maîtresse-en-titre* – i tako istisnuti madam Pompadur. Jednog dana, dok su madam D'Estra i D'Aržanson sedeli zajedno, Šarlot-Rozali je upala u sobu sva raščupana, nakon što je očigledno upravo spavala s kraljem. Uzviknula je: „Desilo se. On me voli, srećan je i odbaciće je. Dao mi je reč." Ona je čak od kralja dobila i pismo u kojem joj je obećao da će se otarasiti madam Pompadur.

Budalasta devojka, ponosna na svoj uspeh, pobedonosno je pokazala kraljevo pismo svom rođaku, grofu Stenvilu. Mada nije bio naročito dobar prijatelj madam Pompadur, grof je mudro odlučio da stekne večnu zahvalnost tako moćne žene. Ubedio je Šarlot-Rozali da mu dopusti da neko vreme zadrži pismo kod sebe, a odmah zatim otišao kod madam Pompadur.

Obavestio ju je da je njena rođaka suviše nezrela za tako važan položaj, koji je madam Pompadur tako savršeno odgovarao. Dao joj je pismo i uljudno se povukao.

Bilo je to jedini put da je madam Pompadur istresla svoj gnev na svog kraljevskog ljubavnika. Kada ju je Luj te večeri posetio, pokazala mu je pismo i – jedini put u njihovoj vezi – napravila strahovitu scenu. Kralj je, užasnut što je nepromišljena Šarlot-Rozali dopustila da njegovo strastveno pismo dospe u tuđe ruke, pristao da je iste večeri protera sa dvora. Sedam meseci kasnije ona je umrla prilikom porođaja. Imala je dvadeset jednu godinu.

Umesto izvinjenja, nekoliko dana kasnije kralj je madam Pompadur, koja je do tada bila markiza, proglasio vojvotkinjom. Kada je zvanično predstavljena kralju i kraljici kao vojvotkinja, madam Pompadur je primorala svoju zlu rođaku madam D'Estra da gleda njenu pobedu, da bi je kasnije prognala sa dvora. Grof Stenvil se kladio na pobednika; mada kralj više nije mogao očima da ga vidi – jer ga je podsećao na taj nemili događaj – madam Pompadur mu je obezbedila da ga imenuju za ambasadora u Vatikanu, a kasnije je postao i ministar spoljnih poslova Francuske.

Ponekad su i devojke iz bordela u Parku jelena, unajmljene da bi otklonile ozbiljne rivalke madam Pompadur, i same stvarale nevolje. Jednu takvu devojku, putenu četrnaestogodišnju Lujzu O'Marfi, podučavali su neprijatelji madam Pompadur. Jedne večeri, Lujza je upitala Luja kako stoje stvari između njega i njegove „stare", misleći na madam Pompadur. Kralj je bio preneražen, a „starica" je odmah udala Lujzu obezbedivši joj pristojan miraz, tren pre nego što je rodila kraljevsko kopile.

Posle ove epizode kralj je odlazio u Park jelena inkognito, kao poljski plemić. Međutim, jedna devojka mu je pretražila džepove dok je spavao i otkrila da on nije poljski plemić, već lično kralj Francuske. Bacivši mu se pred noge, izjavila mu je večnu ljubav. Ta sirotica je odvedena u ludnicu – što je bio najsigurniji način da se porekne bilo kakva priča koju bi ona mogla da ispriča o kralju – posle izvesnog vremena u zatočeništvu udata je i poslata da živi na selu.

Još jedna devojka, zanosna prostitutka kojom se dičio najpoznatiji pariski svodnik, želela je da osvoji kralja svojim seksualnim umećem i nadala se nečemu daleko boljem od rada u bordelu u Parku jelena. Kraljev sluga i svodnik Lebel, iskreni prijatelj madam Pompadur, obavestio je Luja da ta devojka ima polnu bolest, čime je njen uspeh trenutno onemogućen.

Kada se Luj očigledno zaljubio u lepu madmoazel Roman, madam Pompadur se opet zabrinula za svoj položaj. Međutim, iskreno se prestravila tek kada je čula da joj je suparnica trudna. Madmoazel Roman, potpuno sigurna da će svojom trudnoćom istisnuti madam Pompadur, počela je javno da se hvališe. Kralj je, užasnut njenim razmetanjem, naredio da joj pretraže kuću i donesu mu ljubavna pisma koja joj je pisao – dokaz da je dete koje je nosila njegovo.

Madmoazel Roman, sigurna da će njen sin postati moćni vojvoda, često ga je nosila u korpi u Bulonjsku šumu, gde bi u svojoj skupocenoj čipkanoj haljini sela na zemlju i dojila ga. Uskoro su Parižani počeli da se zabavljaju posmatrajući kraljevu bivšu ljubavnicu kako doji kraljevsko kopile. Jednog dana je i madam Pompadur pošla sa svojom sluškinjom da vidi devojku sa detetom. Da je madmoazel Roman ne bi prepoznala, natukla je šešir preko očiju i držala maramicu na ustima, kao da je boli zub.

Bio je to tužan prizor: ostarela ljubavnica, koja je pretrpela toliko pobačaja u nastojanjima da Luju rodi dete, posmatrala je mladu majku, crne kose prikačene dijamantskim češljem, kako doji kraljevo čedo. Madam Pompadur i njena sluškinja ljubazno su pozdravile devojku i primetile da je dete slatko pre no što su žurno otišle. Činilo se da je madam Pompadur duboko potresena tim događajem.

Pred kraj života, madam Pompadur kao da je odustala od borbe sa suparnicama. Cenu neprestane budnosti platila je zdravljem. Hiljadu sedamsto šezdeset treće, godinu dana pre nego što je umrla u četrdest drugoj godini, dva puta se nakratko povlačila sa dvora da se odmori, što tokom svoje osamnaestogodišnje veze s kraljem ranije nikad nije činila.

Političke suparnice

Dok su suparnice koje su pokušavale da istisnu i zamene kraljevske ljubavnice uglavnom bile ambiciozne devojke u potrazi za novčanim nagradama, neke kandidatkinje su podržavale određene političke koalicije s namerom da u postelju moći ubace ženu kojom bi mogli da upravljaju.

Jedna od ljubavnica koje su svoj položaj izgubile zbog politike bila je madam Kozel, ljubavnica Avgusta Jakog, kneza-izbornika Saksonije i poljskog kralja. Ova dama natapiranih i napuderisanih belih uvojaka i krupnih crnih očiju uspevala je da zadrži svoj položaj tako što je plaćala čitavu četu uhoda da je obaveštavaju o svakom kraljevom koraku. Na kraju, međutim, nije uspela da savlada koaliciju kraljevih savetnika.

Madam Kozel se grčevito držala Avgusta kao krpelj gotovo dvadeset četiri sata dnevno, osim kada bi se on pobunio da mora da se sastane nasamo sa svojim savetnicima da bi raspravljao o državnim pitanjima. Ti sastanci su kod nje uvek izazivali veliku nervozu, i to s razlogom. To su obično bili izgovori koje je kralj koristio da spava s drugim ženama. Madam Kozel je bila toliko oprezna da je, čak i u odmakloj trudnoći, zahtevala da s njim krene u bitku protiv Švedske. Međutim, ovog puta kralj je bio odlučan i poslao ju je na sigurno, u Drezden, premda protiv njene volje.

Prema rečima Avgustovog biografa Karla fon Pelnica, kad je madam Kozel okrila da je kralj iskoristio njeno odsustvo za ljubavnu vezu sa kćerkom jednog vinskog trgovca u Varšavi, zagrmela je: „Ne pada mi na pamet da doživim sudbinu tvojih prethodnih ljubavnica. Zbog tebe sam ostavila muža, izgubila ugled i sve ovo uradila jer si mi obećao večitu vernost. Čvrsto sam rešena da ti pištoljem prosviram glavu, a onda ubijem i sebe, kao kaznu što sam bila tako luda da te zavolim."

Do još jedne nemile scene došlo je kada se madam Kozel oporavljala od porođaja na Avgustovom dvoru u Drezdenu. Dok je sedeo kraj postelje madam Kozel zajedno sa svojim državnim sekretarom, gospodinom Kasparom Bozeom, kralju su doneli poruku. Kada ju je pročitao, kralj je

pocrveneo. Njegova ljubavnica je bila toliko radoznala da pročita poruku da je skočila iz kreveta i, kako kažu, „tom prilikom pokazala kralju i gospodinu Bozeu ono što nijedna pristojna žena ne bi pokazala mužu bez mnogo ubeđivanja".

Zgrabivši pismo, madam Kozel je videla da ga je napisala Henrijeta, kćerka trgovca vinom iz Varšave. Što je bilo još gore, devojka je u njemu javljala kralju da mu je rodila kćerku. Madam Kozel je podivljala od besa, vičući: „Neka je udavi! Kamo sreće da mogu da udavim i majku!" Avgust se nasmejao, ali mu je madam Kozel kazala da će, ako on odgovori na pismo ili prizna Henrijetino dete, ona, još uvek krvareći posle porođaja, odmah krenuti kočijom u Varšavu da zadavi i majku i dete.

Nezgodna narav madam Kozel nije bila usmerena samo na njene suparnice za kraljevu ljubav već i na dvorane i zvaničnike i, što je bilo još gore, mešala se i u politička pitanja. Nakon što su istrpeli devet godina njene tiranije, 1713. godine kraljevi savetnici zaključili su da je treba zameniti poslušnijom ljubavnicom. Kad je madam Kozel još jednom uoči porođaja boravila u Drezdenu a kralj morao da ode u Varšavu, njegovi savetnici iskoristili su priliku da mu nađu novu ljubavnicu. Održali su sastanak i razmotrili sve moguće kandidatkinje s varšavskog dvora. Konačno su odabrali groficu Mariju Magdalenu fon Denhof, zbog toga što je „dovoljno dobroćudna da ugodi kralju, ali nije toliko umišljena da bi poželela da vlada".

Pošto su odabrali pogodnu ljubavnicu, zaverenicima je preostalo još samo da navedu kralja i groficu da padnu jedno drugom u naručje. Najpre su se pozabavili gospođom Denhof, smirivši preko njene majke sve njene zebnje zbog toga što će izneveriti muža i postati kraljevska ljubavnica. Srećom, madam Denhof je spremno pristala na njihov plan.

Savetnici su znali da će biti malo teže ubediti kralja. „Mogla ga je privući samo otresita i živahna priroda", pisao je njegov biograf, „a upravo je to najviše nedostajalo gospođi Denhof, koja je izveštačenim i dosadnim držanjem podražavala čednost nevine devojke, što je bilo upravo suprotno od onoga što je kralj želeo od svoje ljubavnice." Savetnici su „bili svesni da

ona neće odgovarati kraljevim željama, ali nisu znali nijednu ženu sa dvora koja bi bila prikladnija da mu je ponude".

Avgust se zainteresovao da vidi lepoticu koju su mu prijatelji toliko hvalili, ali je posle njihovog prvog sastanka bio predviđeno razočaran. Rekao je da mu se, „ne dopada kako ona pleše", i, „srce mu još nije zaigralo od njene lepote." Do tada je već bio shvatio da njegovi savetnici žele da mu nametnu novu ljubavnicu. Rekao je jednom od njih: „primoravaju me da se zaljubim, ali dok mi ne nađu bolju od madam Denhof, sumnjam da ću izneveriti madam Kozel."

Ne odustajući od svog nauma, savetnici su često gurali kralja u društvo madam Denhof, a ona mu je upućivala „nežne i čežnjive poglede", kojima je postepeno „zarobila" njegovo srce. Međutim, u Drezdenu su uhode obavestile madam Kozel o novoj suparnici. Čim je rodila sina, sela je u kočiju i požurila u Varšavu da se suoči sa svojim nevernim ljubavnikom. Čuvši da je kraljevska ljubavnica na putu da im pomrsi brižljivo smišljane planove, pristalice madam Denhof su zaključile da se njen dolazak u Varšavu po svaku cenu mora sprečiti. Brzo su posavetovali madam Denhof da te večeri napravi scenu, pretvarajući se da strahuje za svoj život ako madam Kozel stigne u Varšavu.

Obilno lijući krokodilske suze, madam Denhof je rekla Avgustu da će radije napustiti grad nego da se sretne sa svojom nasilnom suparnicom. Kralj je tada izdao naređenje da se madam Kozel spreči da uđe u grad. Verna svojoj prirodi, kad je na prilazima Varšavi dobila poruku da se po kraljevom naređenju mora vratiti nazad, madam Kozel je uzela pištolj i zapretila glasniku da će ga ubiti ako pokuša da je spreči da nastavi put. Konačno su je ubedili da krene kući radije nego da naljuti kralja, i da umesto toga po njegovom povratku u Drezden pokuša da ponovo osvoji njegovu ljubav.

Međutim, politička klika se pobrinula da onemogući njihovo pomirenje. Kralj je svojoj bivšoj ljubavnici dopustio da nastavi da živi u raskoši, poklonivši joj dvorac Pilnic. Ali madam Kozel se nije mirila s tim da ostane po strani. Posle političkih spletaka protiv Avgusta, pobegla je u Berlin, gde ju je pruski kralj zarobio i vratio u Saksoniju. Konačno shvativši

da će mu ona uvek stvarati nevolje, Avgust ju je zaključao u tvrđavu, uprkos tome što je vrišteći molila za milost. Tu je ostala čak i posle njegove smrti 1733, sve do svoje smrti 1765, posle četrdeset devet godina udobnog zatočeništva.

Prijateljice – suparnice

Živahna Nel Gvin, glumica-komičarka rođena i odrasla u siromašnom kraju Londona, zadržala je svoje mesto u haremu Čarlsa II gotovo dve decenije, uprkos suparništvu vojvotkinja i grofica. Hiljadu šeststo šezdeset sedme sedamnaestogodišnja Nel uznapredovala je od prodaje pomorandži u pozorištu do glavnih uloga na sceni. Ubrzo potom je dobila i svoj prvi poziv u dvorac Vajthol da zabavlja goste na kraljevskim prijemima. Francuski ambasador je izvestio Luja XIV da se Čarls smejao njenim „ludorijama".

Mada možemo pretpostaviti da je približno u to vreme počela da spava s kraljem, još uvek nije bila stekla položaj kraljevske ljubavnice sa svim pripadajućim častima i materijalnim nagradama. Nadoknada koju je tada dobijala od Čarlsa svakako nije mogla biti velika, jer Nel nije prestala da glumi u pozorištu još gotovo cele tri godine. Nakon što je 1670. kralju rodila sina, Nel se u znak protesta vratila u pozorište. Htela je da svi njeni obožavatelji vide kako se Čarls prema njoj ponaša mnogo gore nego prema svojim ljubavnicama plemenitog roda. Njen plan je uspeo. Nakon što ju je Čarls preselio u skromnu kuću u gradu, kupio joj nameštaj i pristao da joj plaća svakodnevne troškove, povukla se sa scene.

Nelino skromno poreklo predstavljalo je ozbiljan hendikep. Hirovita ledi Kaslmejn, koju je Čarls nedavno pre toga bio proglasio vojvotkinjom od Klivlenda, posle decenije statusa kraljevske ljubavnice već je polako gubila uticaj; ali umesto da zgodnu Nel proglasi vojvotkinjom i nastani u palati, Čarls je počeo da traga za nekom plemkinjom. Čak i među londonskim

glumicama niskog porekla, Nel je imala ozbiljnu suparnicu u Mol Dejvis, šarmantnoj pevačici i plesačici.

Rivalstvo između Nel i Mol Dejvis sve više se zaoštravalo. Kralj je Mol *kupio* lepu kuću u Londonu, dok je Nelinu samo iznajmljivao. Osetivši se poniženom, Nel je pozvala suparnicu na ručak onog dana kada je Mol imala večernji sastanak sa Čarlsom. Nel je u Molinu hranu ubacila jak laksativ, te je sirota žena zbog bolne dijareje veče provela uz noćnu posudu umesto sa Čarlsom.

Hiljadu šeststo sedamdeset prve Luiz de Kerual, dvadeset dvogodišnja francuska dvorska dama, konačno je popustila i dopustila kralju da razbije staklo njene nevinosti. Mada je naginjala frigidnosti, bila je u velikoj kraljevoj naklonosti, izuzetno obdarena učenošću i dvorskim manirima kojih je Nel bila potpuno lišena. Ledi Kaslmejn je bila gurnuta u stranu, a Luiz je postala kraljeva *maîtresse-en-titre*. Međutim, ako je njen moćni položaj na dvoru bio posut ružama, trnje se pojavilo u vidu Nel Gvin.

Godine 1674. Luiz je dala da se naslika njen portret u beloj haljini s jednom otkrivenom dojkom, kako naslonjena na jastuke leži ispred draperije, sa svojim malim sinom pored sebe u obličju Kupidona. Nel je otišla kod istog slikara kojem je pozirala u istoj haljini, pred istom pozadinom, sa svoja dva sina kao nasmešenim Kupidonima, i kraljem u pozadini, koji je čežnjivo gleda.

Luiz je imala običaj da oblači crninu kad god bi umro neki francuski velikaš, pokazujući time da je s njima u bliskom srodstvu. Nel nije odolela da se ne sprda s tim, zaklinjući se da će obući crninu kada umre sledeći tatarski kan. Nel je rekla: „Ona tvrdi da su joj svi u Francuskoj rođaci; istog časa kada neka važna ličnost u Francuskoj umre, ona oblači crninu. Pa ako je tako visokog roda, zašto je postala kurva? Trebalo bi da umre od stida. Što se mene tiče, to mi je profesija. Ja se ne pretvaram da sam bilo šta drugo."

Nel je rado isticala da su sve njene suparnice, uprkos svojoj plavoj krvi, kraljeve kurve isto kao i ona. Plemenite dame užasavale su se takvih reči. Jednog dana Nel je posetila ledi Kaslmejn i bila uvređena zbog njenog

hladnog držanja. Nel ju je tada „pljesnula po ramenu i rekla joj da pretpostavlja da se majstori istog zanata obično međusobno ne vole“!

Da bi pokazala Nel gde joj je mesto, ledi Kaslmejn se provozala ispred Neline kuće u svojoj raskošnoj kočiji sa šest konja – kralj nikada nije poklonio Nel nešto ni izdaleka tako vredno. Sledećeg dana, Nel se u polomljenim kolima koje je vuklo šest volova pojavila ispred Barbarine kuće, vičući: „Ajmo, kurve, na ulicu!“

Nel je nudila Čarlsu ono što ostale ljubavnice nisu mogle da mu pruže – sirove šale i nepokolebljivo dobro raspoloženje. Jednog dana su kralj i Nel otišli sa društvom na pecanje. Čarls se iznervirao zbog toga što ništa nije ulovio. Nel je rekla nekome da mu odvuče pažnju i za to vreme privezala prženu ribu – koju je uzela iz njihove korpe s hranom – na njegovu udicu, i zabacila je nazad u vodu. Kada se kralj vratio, Nel mu je rekla da proveri svoju udicu. Na svoje zaprepašćenje, otkrio je da je ulovio ribu – i to prženu.

Osim što je bila veliki šaljivdžija, Nel je bila vrlo nadarena za podsmešljivo imitiranje. Biskup Barnet je primetio da ona „svakoga imitira tako živahno i neprestano zabavlja kralja tako dobro da čak ni nova ljubavnica ne može da je istisne“. Nel je posebno rado zabavljala kralja imitirajući Luizin francuski naglasak.

Kada je Čarls Luiz istovremeno dodelio titule baronese od Petersfilda, grofice od Famama i vojvotkinje od Portsmuta, Nel je podivljala od besa. Sve što je ona dobila od kralja bila je iznajmljena kuća, nešto nameštaja i novca. Kad je zatražila od kralja da bolje obezbedi nju i njena dva sina, on se izgovarao time da ga je rat sa Francuskom osiromašio. Na to je Nel gnevno odgovorila: „Ja ću ti reći kako da se spaseš siromaštva. Vrati Francuze [Luiz de Kerual] u Francusku, mene vrati u pozorište, i zaključaj svoj nakurnjak.“

Ako je Luiz bila Golijat plemenitog roda, finih manira i političke moći, Nel je bila mali David koji ju je iz svoje praćke gađao sa smrtonosnom preciznošću. Jednog dana, ubrzo pošto joj je kralj dodelio plemićke titule, Luiz je srela Nel i snishodljivo pohvalila njenu lepu haljinu. „Neli“, ulagivala joj se ona, „po haljini bih rekla da si se obogatila; ženo, dovoljno si fina da

postaneš kraljica.“ Na šta je Nel jetko odgovorila: „Potpuno ste u pravu, gospođo. I dovoljno sam velika kurva da postanem vojvotkinja.“

Još jedna priča kaže da su se jedne večeri Nel, kralj i Luiz našli na mučnoj zajedničkoj večeri. U jednom od retkih pokušaja da bude duhovita, Luiz je kazala da bi mogla da napravi tri pileta od dva koja su pred njih postavljena na sto. „Evo ga jedno“, kazala je, „i drugo, a jedan i dva su tri.“

Nel je tada stavila jedno pile na kraljev tanjir i drugo na svoj, i predložila Luiz da sama pojede treće.

Lišena svega što bi ličilo na smisao za šalu, troma Luiz je bila potpuno nesposobna da odgovara na Neline oštre dosetke. Pošto je bila sasvim potučena, njena jedina odbrana sastojala se u tome da prikupi poslednje mrvice svog krutog dostojanstva.

Ponekad je čak i Čarls uživao u tome da bocka neduhovitu i bespomoćnu Luiz. Francuski ambasador je ispričao da je kralj provocirao Luiz „nazdravljajući dva puta u dvadeset četiri sata u zdravlje Nel Gvin“, koja je „još uvek birala vojvotkinju od Portsmuta za metu svoje britke zajedljivosti“.

Hiljadu šeststo sedamdeset četvrte Mol Dejvis se povukla, a ledi Kaslmejn se preselila u Francusku. Te promene u kraljevskom haremu nisu mnogo značile za Nel, ali je Luiz de Kerual bila oduševljena time što je gotovo sama zagospodarila palatom. Njena radost je, međutim, bila kratkog veka. Uskoro se na sceni pojavila nova suparnica: temperamentna crnokosa Hortenzi Mančini, vojvotkinja od Mazarena. Kralj se brzo zagrejao za putenu zavodnicu koja je uživala u ljubavnim vezama sa najzgodnijim muškarcima i najlepšim ženama Evrope. Luiz, sklona melodrami, smršala je i ubledela, gotovo neprestano plačući i tugujući. Sada je na Nel došao red da obuče crninu. Glumica, koja je umela da se izbori sa Čarlsovim čestim zaljubljivanjima, rekla je da žali za „žalosnom vrbom“ i njenim umrlim nadanjima.

Luiz ponekad nije mogla da izdrži bitku sa spletkama svoje suparnice. Jedne večeri posetio ju je francuski ambasador Onore Kurten, i zatekao je veoma potresenu. „Ljubavnica je gorko plakala“, zapisao je on u svom

izveštaju Luju XIV. „Jecaji i uzdasi gušili su njene reči. Zaista nikada nisam video tako tužan i dirljiv prizor. Ostao sam s njom do ponoći, i na svaki način se trudio da podstaknem njenu hrabrost i objasnim joj kako je za njen položaj neophodno da sakrije svoju patnju."

Dvorani iz 17. veka uvek su uživali posmatrajući taj ekvivalent današnjem ženskom rvanju u blatu, i oduševljeno pljeskali rukama ukrašenim prstenjem pri samu pomisao na tako nešto. Do kraja godine, kraljeva vatrena strast prema Hortenzi počela je da bledi zbog njenog bezočnog neverstva – imala je ljubavnu vezu čak i sa Anom Palmer, Čarlsovom vanbračnom kćerkom, tinejdžerkom, iz veze s ledi Kaslmejn. Lukavoj i pohotnoj Hortenzi je, međutim, dopušteno da zvanično ostane u kraljevom haremu.

Dok mnogi muškarci maštaju o ženi koja je dama u dnevnoj sobi i kurva u spavaćoj, Čarls je lako ostvario tu fantaziju tako što je dane provodio sa hladnom, prefinjenom Luiz a noći s požudnom i vatrenom Nel. Koliko god da se trudila, Luiz nikad nije uspela da izbaci Nel iz igre. Seksualno sputana od samog početka, Luiz se gadno zarazila polnom bolešću od Čarlsa 1674, što joj je mesecima izazivalo neizrecive tegobe. Naterala je Čarlsa da joj to nadoknadi dvema veličanstvenim ogrlicama, jednom dijamantskom i drugom bisernom, ali su je lekari upozorili da više nikada ne treba da ima seksualne odnose s kraljem. O Čarlsovoj ljubavi prema Luiz svedoči i to što ju je zadržao kao svoju zvaničnu ljubavnicu uz malo ili nimalo seksa. Ali kralj je morao da zadovolji i svoje seksualne potrebe, a Nel je bila više nego spremna da mu u tom pogledu izađe u susret.

Jednoga dana Nel je svratila do Hortenzi Mančini i zatekla tamo Luiz de Kerual s njenim bliskim prijateljem, francuskim ambasadorom. Bilo je to neobično društvo. Ledi Harvi je primetila: „Pretpostavljam da se u čitavoj Engleskoj ne bi mogle naći tri žene koje toliko mrze jedna drugu." Pre nego što je Nel stigla da bocne Luiz svojim oštrim strelicama, vojvotkinja je oholo napustila sobu. Nel se okrenula ambasadoru i upitala ga zašto francuski kralj „ne pošalje poklone njoj, umesto žalosnoj vrbi koja je upravo izašla?" Kazala je da bi Luj XIV mudrije utrošio novac kada bi slao poklone njoj, jer je kralj

Čarls više voli nego Luiz. Zapravo, on spava s njom – Nel – svake noći! Ambasador je pocrveneo i, skvrčivši se, nešto promrmljao.

Hortenzi je vešto promenila temu, pomenuvši poznatu prefinjenost Nelinih podsuknji. Nel je u tren oka digla suknju i pokazala ambasadoru svoje podsuknje, čarape i podvezice. Zanimljivo je nagađati šta mu je tom prilikom još mogla pokazati, jer se gaćice tada još nisu nosile. Šta god da je video, ambasador je očigledno bio oduševljen. U svom zvaničnom izveštaju ministarstvu inostranih poslova u Parizu, ovaj ugledni gospodin nesebično je pohvalio Neline podsuknje, „i izvesne druge stvari koje nam je svima pokazala“, tvrdeći da nikada nije video nešto „tako veličanstveno“.

Šesto poglavlje

LJUBAVNA ZARADA – CENA GREHA

Lepota je moćna, ali novac je svemoćan.
– Džon Rej, *Engleske poslovice*

Jednog dana krajem hiljadu osamsto pedesetih, grupa francuskih dvorana posetila je stari zamak koji se upravo preuređivao. Među njima su bili ljubavnica Napoleona II Marija-Ana de Riči, grofica Valevska, italijanska zavodnica koja se udala za sina Marije Valevske, i Napoleon II. Pokazujući jedan gargojl u obliku guštera, grofica je primetila: „Izvanredno je izrađen, ali je takva cev sigurno veoma skupa." Upravnik carevog domaćinstva, maršal Velan, besno je odgovorio: „Ne tako skupa kao vaša, madam". Kad ga je neko prekoreo zbog grubosti, odgovorio je: „Ta cev nas je koštala četiri miliona franaka!"

Za razliku od žene, ljubavnica je u svakom trenutku mogla biti otpuštena bez ikakvog materijalnog obeštećenja. Njeni moćni prijatelji na dvoru podržavali su je samo dok je imala moć, očekujući usluge zauzvrat. Prognana i prokažena, bivša kraljevska ljubavnica mogla je u tren oka pasti iz zenita slave u ponor bede i poniženja.

Stoga su mudre kraljevske ljubavnice, čim bi bile imenovane, počinjale da se spremaju za penziju, obezbeđujući sebi raskošan život koji će ublažiti neizbežni pad. Novac je uvek bio dobrodošao, kao i dragulji, pozlaćene

kočije, dobri konji, zlato i srebrnina – predmeti koji su se lako mogli unovčiti ako bi se desilo da ljubavnica bude odbačena ili proterana.

Kraljevske ljubavnice takođe su veoma cenile titule – grofice, markize ili vojvotkinje – koje su im obezbeđivale zvaničan status na dvoru, na ravnoj nozi sa ostalim dvoranima. Uz titule su išli i zamkovi i imanja s pripadajućim prihodima što im je, pod uslovom da se njima dobro upravlja, takođe moglo donositi novac. Pored toga, većina kraljevskih ljubavnica primala je za svoje usluge i godišnju platu. Nevolja s titulama, imanjima i platama bila je u tome što im je sve to uvek moglo biti uskraćeno ukoliko bi politički vetrovi promenili pravac. Gotovina i dragocenosti su u kriznim situacijama uvek bili od daleko veće koristi.

Ironijom sudbine, punjenje džepova kraljevske ljubavnice novcem poreskih obveznika toliko bi razbesnelo kraljevu porodicu, dvor i podanike da su ljubavnice morale da ih pune što je brže moguće.

Atene de Montespan je zaista umela da unovči svoju ljubav. Kada je započela svoju vezu s Lujem XIV, njene najbolje dijamantske minđuše bile su založene. Za kratko vreme izgradila je tri broda za kralja o svom trošku i skupila vojsku iz svog rodnog kraja, oblasti Poatu.

Engleskim kraljevskim ljubavnicama nije bilo tako lako kao njihovim lepim francuskim koleginicama. Dok je reč Kralja Sunca bila zakon, njegovom savremeniku Čarlsu II često se događalo da mu dvorski zvaničnici zabrane da neki poklon uruči kraljevskoj ljubavnici. Lord kancelar Klarendon – koji je u velikoj meri upravljao kraljevim novcem – govorio je za sebe da je „neumoljivi neprijatelj moći i interesa koje ona [Barbara, ledi Kaslmejn] ima u vezi s kraljem, i da je iskoristio sve što mu je bilo na raspolaganju da ih uništi". Znao je da je „glavni naum" ledi Kaslmejn „da stekne imanje za sebe i svoju decu", i da „isplati svoje dugove, koje je za nekoliko godina neizmerno uvećala, te da plaća svoje stalne troškove, koji su zaista veliki, za kočije i konje, odeću i dragulje". Činilo se da kraljevi zahtevi za darovima za ledi Kaslmejn nikako ne mogu da prođu mimo stola lorda Klarendona, te je kralj morao da pronalazi druge načine da ka njoj preusmeri svoje bogatstvo.

Dragulji

Mnoge kraljevske ljubavnice bile su poznate po svojoj pohlepi prema dragocenom nakitu, a mnoge od njih razmetale su se skupocenijim draguljima nego što je imala sama kraljica. Nije samo taština navodila ljubavnice da svoj vrat i uši, ruke i prste kite dragim kamenjem, već i večno prisutan strah od iznenadnog odbacivanja. Zaista, drago kamenje je bilo najsličnije gotovom novcu. Kraljevsko bogatstvo se moglo spakovati u malu vrećicu ili ušiti u postavu ili korset ako bi ljubavnica morala iznenada da pobegne – što se nekima i dešavalo.

Hiljadu šeststo šezdeset druge, kad je ruski ambasador Čarlsu II doneo bogate poklone od cara – krzna i drago kamenje u vrednosti od oko sto pedeset hiljada funti – lord kancelar Klarendon je preklinjao kralja da ih ne pokloni „bilo kome". Pod „bilo kim", kancelar je mislio na pohlepnu ledi Kaslmejn. Čarls mu je to obećao. Pošto je na taj način prikraćena, ledi Kaslmejn je ubedila svog kraljevskog ljubavnika da joj pokloni sve božićne poklone koje dobije od svojih plemića – to su često bili dragulji, namenjeni za to da ih Čarls pokloni kraljici. Ubrzo je ledi Kaslmejn pribavila mnoštvo dragulja zahvaljujući kojima je „uveliko zasenila kraljicu", kako je u svom dnevniku zapisao Džon Evelin videvši je na jednoj dvorskoj proslavi. Dvoranima nije bilo drago što vide svoje poklone na njegovoj gramzivoj ljubavnici.

Ledi Kaslmejn je bila omiljena kod londonskih draguljara, koji su znali da će kralj uvek platiti sve njene račune. Sačuvane su neke zabeleške o njenim nabavkama – prsten u vrednosti od osamsto pedeset funti i dva dijamantska prstena u ukupnoj vrednosti od dve hiljade funti.

Hiljadu šeststo šezdeset šeste – godine kada su mornari u kraljevskoj mornarici umesto plate dobili bezvredne vaučere – kralj je isplatio dugove ledi Kaslmejn u visini od trideset hiljada funti, među kojima je bilo i dragulja, srebrnine i zlata – i kupio joj još nakita. Nezadovoljna takvom velikodušnošću, ledi Kaslmejn se poslužila nakitom iz kraljevske riznice u

Taueru, potpisavši da će vratiti nakit i srebrno i zlatno posuđe koje je pozajmila. Međutim, ona je uvek nekako uspevala da pozajmice pretvori u dugove.

Engleski princ namesnik, kasnije Džordž IV, bio je tako velikodušan u deljenju dragocenog nakita svojim prijateljicama da je samo time svog draguljara pretvorio u multimilijardera. Uprkos strahovitim dugovima zbog kojih su ga poverioci neprestano proganjali, prestolonaslednik je svakog meseca posećivao izložbeni salon Randela i Bridža. Oktobra 1807. princ je potrošio skoro dve hiljade funti (približno dve stotine hiljada dolara u današnjem novcu) za preko pedeset komada nakita ukrašenog dragim kamenjem, među kojim je bilo osam narukvica, četiri broša, nešto srebrnog posuđa i finih burmutica. Kada bi se udvarao novoj ljubavnici, imao je običaj da joj najpre pokloni svoj minijaturni portret sa uvojkom svoje kose u medaljonu optočenom dijamantima. U nastavku veze obasipao bi je smaragdnim prstenjem, rubinskim ogrlicama i safirnim narukvicama.

Ne treba nikoga da čudi da je upravo ljubavnica Džordža IV u vreme kada je bila na tom položaju, prikupila najveću hrpu dragulja. Debela i dobroćudna, bogata i pohlepna, ledi Koningem nije bila tipična kraljevska ljubavnica. Hiljadu osamsto dvadesete, u svojoj pedesetoj godini, našla je svoj put do kreveta šezdesetogodišnjeg i još daleko debljeg kralja.

Ledi Koningem je odmah požnjela korist od svojih usluga u nakitu. Kralj joj je poklonio veliki safir okružen dijamantima, koji je pripadao stjuartskim vladarima. Kada ga je uzeo iz kraljevske riznice, kralj je rekao da safir treba da se ugradi u krunu za njegovo krunisanje. Umesto toga, pojavio se na širokom struku ledi Koningem. Posle smrti kralja Džordža 1830. ledi Koningem je – pošto ju je vlada podsetila na nesrećno pogubljenje madam Bari na giljotini – vrlo uljudno vratila safir i ostale kraljevske dragulje čuvaru kraljevskog nakita, primetivši da nije sigurna da je pokojni kralj trebalo da joj ih pokloni.

Ledi Koningem je na zabavama uvek blistala u dragom kamenju. Jedan svedok ju je opisao kao vrlo neuglednu i istovremeno vrlo bistavu. Među Džordžovim računima kod draguljara u to vreme našli su se i račun od 3.150

funti za ogrlicu od izuzetno krupnih orijentalnih bisera, 400 funti za par dijamantskih minđuša, 437 funti za par bisernih narukvica, 530 funti za ogrlicu od smaragda i 740 funti za još jednu bisernu ogrlicu. Po nekim procenama, kralj je svojoj ljubavnici poklonio nakit u vrednosti od sto hiljada funti, ili deset miliona dolara u današnjem novcu.

Ljubavnica Luja XV, madam Pompadur, radije je skupljala imanja nego nakit. Nije naročito volela dragulje, mada je njen položaj zahtevao da ih svakodnevno nosi. Njen nakit je bio izuzetan. Jedan deo njene kolekcije sastojao se od dijamantske ogrlice sa 574 kamena, kompleta od smaragda i četrdeset i dva prstena neprocenjive vrednosti. Međutim, taj nakit joj nije mnogo značio; dva puta je predala svoje dragulje riznici u vreme rata da bi pomogla svojoj zemlji.

Njena naslednica madam Bari nikad nije bila tako velikodušna. Ona je bukvalno obožavala svoje dragulje i podstakla je novu modu u nošenju nakita. U prvih sedam decenija osamnaestog veka, žene na dvoru su uglavnom nosile samo dijamante ili bisere, ponekad smaragde ili rubine optočene nizom sitnih dijamanata, ali nikad drago kamenje u različitim bojama. Kada je 1769. postala kraljevska ljubavnica, madam Bari je nagovarala draguljare da eksperimentišu sa dragim kamenjem različitih boja – ametistima i safirima, rubinima i smaragdima, akvamarinima i granatima.

Ozloglašena dijamantska ogrlica koja će deceniju kasnije kraljici Mariji Antoaneti doneti toliko nevolja, prvobitno je izrađena za madam Bari. Kao pravi jaram od najkrupnijih i najfinijih dragulja skupljenih širom Evrope, ogrlica se sastojala od okovratnika od ogromnog dragog kamenja, s kojeg su visili prepleteni nizovi dijamanata. U doba nacionalne katastrofe, ta ogrlica je razjarila čak i površne versajske dvorane. Uprkos kvalitetu dragog kamenja od kojeg je napravljena, mnogi su je smatrali izuzetno ružnom i poredili sa životinjskom ogrlicom. Madam de Bari bi je, međutim, s ponosom nosila da Luj nije umro pre nego što je uspeo da joj je kupi.

Hiljadu osamsto četrdeset sedme Lola Montez je tako motala oko prsta bavarskog kralja Ludviga I, da ju je siroti vladar – koji je terao svoju kraljicu

da u pozorište ide u starim haljinama – zasuo draguljima. Jedne večeri ohola Lola se pojavila u operi blistajući okićena dijamantima vrednim trinaest hiljada florina – između ostalog, i sa tijarom – daleko zasenivši kraljicu, koja je smrknuto sedela sa svojim staromodnim nasleđenim nakitom i u pohabanoj haljini.

Od svih kraljevskih ljubavnica Lola Montez je bila jedna od najomraženijih, te joj je zaista trebalo mnogo dragulja da bi mogla brzo da pobegne. Ironijom sudbine, do njenog progonstva došlo je tako naglo da nije imala vremena ni da uzme svoju kutiju s nakitom. Pošto joj je razjarena rulja zapretila ispred njene kuće, Lolu su prijatelji protiv njene volje ugurali u kočiju koja je odmah odjurila iz grada. U običnoj haljini i bez ogrtača u hladno februarsko veče, Lola je otišla u progonstvo.

Ludvig je sprečio rulju da pohara njenu kuću i upriličio prodaju zgrade i njenog nameštaja, haljina i nakita da bi platio njene dugove. Ono malo novca što je preostalo kralj je poslao Loli, jer su njeni dugovi u Minhenu bili ogromni. Trebalo je samo da zgrabi svoj nakit i pobegne.

Kraljevske kuće, imanja i nameštaj

Jedna od najvećih povlastica koje su kraljevske ljubavnice dobijale – premda samo dok su bile na tom položaju – bile su raskošne odaje u svim kraljevskim palatama, obično spojene s kraljevim sobama tajnim vratima ili stepeništem. Odaje na dvoru oslikavale su status svojih stanara. Stotine plemićkih porodica nadmetale su se za taj ograničeni prostor, žudeći za makar jednom skučenom i sumornom sobicom pod kraljevskim krovom. Iako je većina dvorana imala udobne kuće u blizini kraljevske palate, svi su priželjkivali čast da budu smešteni u kraljevskom domu.

Možemo da zamislimo neizrecivu radost neke nepoznate žene – koja pod uobičajenim okolnostima nikada ne bi mogla da dobije ni najzabačeniji sobičak u kraljevskoj palati – kada postane ne samo kraljevska ljubavnica,

već i gospodarica ogromnog stana u palati. Često su ljubavnice imale prostranije – i lepše – odaje na dvoru od same kraljice. Na primer, hiljadu šeststo sedamdesetih godina kraljica Marija Tereza je imala samo jedanaest soba u Versaju, dok je madam Montespan imala stan od dvadeset odaja.

Ljubavnica Čarlsa II Luiz de Kerual imala je raskošan apartman s tako skupocenim nameštajem da su kraljičine odaje u poređenju s njenim delovale sirotinjski. Džon Evelin u svom dnevniku piše kako je posetio kraljevsku ljubavnicu i zatekao je kako sedi u raskošnoj kućnoj haljini, dok joj je služavka četkala kosu. Osvrćući se po njenim odajama i diveći se „bogatstvu i sjaju ovog sveta, kupljenom grehom i beščašćem", video je „novu francusku tapiseriju, koja je po finoći izrade i besprimernoj imitaciji najboljih slika prevazilazila sve što sam ranije video... japanske ormare, paravane, satove, ogromne vaze od kovanog srebra, stolove, police, garnituru za kamin, svećnjake, žeravnike i tako dalje... sve od masivnog srebra, bezbrojne, pored najlepših slika Njegovog visočanstva".

Koliko god da su odaje u palati bile na ceni, one su bile i prva privilegija koju bi kraljevska ljubavnica, padajući u nemilost, mogla da izgubi. Dok bi oborene glave napuštala svoj prefinjeno namešten stan, njena naslednica bi već jedva čekala da ga zauzme sa svojim prtljagom. Zato je bilo sasvim logično da su ljubavnice težile da steknu nekretnine i van dvora.

Imanja na selu bila su vrlo poželjna, pod uslovom da je prihod od napoličara i od prodaje useva i vina sa imanja bio znatan. Hiljadu četiristo četrdesetih francuski kralj Šarl VII poklonio je nekoliko zamkova i kuća sa imanjem ljubavnici Anjes Sorel, od kojih je prvi bio *Châteaux de Beauté* – Zamak lepote – po kojem je dobila nadimak, Gospa Lepote. Ostala imanja dobila je kao poklone povodom rođenja dece.

Nezadovoljna raskošnim odajama u svakoj od tri kraljevske palate, Atene de Montespan je zatražila od Luja XIV da joj sagradi zaseban zamak. On joj je već bio kupio lepu kuću u Parizu u blizini Luvra, ali je ona tražila i jednu na selu. Kada joj je Luj pokazao planove za kuću u blizini njegove palate Sen-Žermen, ona ih je glatko odbila prokomentarisavši da su „dobre samo za kakvu plesačicu". Tako joj je Luj poklonio zamak Klanji, čija je

desetogodišnja izgradnja, na kojoj je radilo i do hiljadu i dvesta ljudi, u današnjem novcu koštala jedanaest miliona dolara.

Hiljadu šeststo šezdeset osme Čarls II je poklonio Barbari, ledi Kaslmejn, ljupku kuću u Berkširu. Taj poklon je imao dvostruku svrhu – da na izvesno vreme ućutka njene zahteve za novcem i da odstrani njeno naporno prisustvo iz palate Vajthol. Ubrzo je francuski ambasador primetio: „Ona se zabavila procenjivanjem svog poklona i nameštanjem kuće." Shvativši kolika je vrednost zemljišta koje je dobila, ledi Kaslmejn je srušila ogromnu zgradu, a zatim prodala drvenu građu i zemlju, osim jednog malog dela imanja, na kojem je izgradila novu kuću od cigala. U tom procesu, sebi je u džep stavila znatnu sumu.

Početkom hiljadu sedamstotih Avgust, knez izbornik Saksonije i kralj Poljske, izgradio je palatu za svoju ljubavnicu madam Kozel. Njena dva letnja apartmana bila su obložena hladnim mermerom; zidovi dva zimska apartmana bili su obloženi finim drvetom i ukrašeni porcelanom i brokatnim draperijama. Pored toga, on je njenu kuću ispunio srebrnim posuđem, kristalnim stolovima i posteljama sa fino vezenim brokatnim prekrivačima.

U svojoj devetnaestogodišnjoj karijeri ljubavnice Luja XV madam Pompadur je posedovala sedamnaest imanja, pored brojnih kuća koje je kupovala ulažući tako svoj novac. U sređivanje tih imanja uložila je sumu vrednu milione dolara u današnjem novcu – uglavnom za kraljevo zadovoljstvo. Samo rublje ju je koštalo čitavo bogatstvo – u jednoj stavki inventara njenog poseda nabrojano je 112 čaršava, 160 stolnjaka, 1.600 ubrusa i 388 kuhinjskih kecelja. Drva za potpalu, sveće i hrana morali su takođe koštati mnogo. Međutim, njeni troškovi nisu bili tako neozbiljni kako možda izgledaju; njena imanja su donosila lepe prihode od kmetova i prodaje vina i useva. Mnoge posede je, takođe, prodala uz dobru zaradu.

Međutim, za razliku od dragulja, imanja se nisu mogla sakriti u haljinu i poneti sa sobom. Krajem hiljadu šeststo devedesetih, Petar Veliki je svojoj ljubavnici Ani Mons poklonio 295 imanja i kuću blizu Moskve. Ani je sve to oduzeto kada je Petar saznao za njeno neverstvo.

Čak ni dvadesetogodišnji staž nije mogao da zaštiti Vilhelminu Ric od gubitka kuće. Hiljadu sedamsto sedamdeset pete Fridrih Veliki je brinuo zbog velikih troškova koje je u Berlinu pravio njegov bratanac i naslednik princ Fridrih Vilhelm. Nadajući se da će na duži rok uštedeti novac, kralj je svom bratancu poklonio dvadeset hiljada talira da kupi imanje izvan Berlina za sebe i svoju ljubavnicu. Međutim, posle smrti kralja Fridriha 1797, novi kralj je izbacio Vilhelminu sa imanja, prigrabivši ga za sebe.

Titule

Jedna od najvećih povlastica kraljevske ljubavnice bilo je uzdizanje u prefinjeni stalež plemstva. Ljubavnice su proglašavane za grofice, markize ili vojvotkinje jednim potezom kraljevskog pera.

Brojni su razlozi zbog kojih su kraljevi uzdizali svoje ljubavnice na viši status. Hiljadu četiristo pedesete Šarl VII je proglasio Anjes Sorel vojvotkinjom, ali tek posthumno, da bi mogao da joj održi raskošnu vojvodsku sahranu.

Nekoliko kraljeva je svoje ljubavnice proglašavalo plemkinjama pripremajući ih tako za brak. Kraljevo venčanje sa običnom ženom ili nekom nižom plemkinjom ne bi bilo dobro prihvaćeno, ali je brak sa ženom iz višeg staleža smatran prikladnijim. Pripremajući se za venčanje sa Anom Bolen, Henri VIII ju je 1532. proglasio makrizom od Pembroka, engleskom plemkinjom sa sopstvenom titulom, što je bila do tada nečuvena počast za jednu ženu. Titula je sa sobom donosila velike prihode i privilegije. Slično tome, Anri IV je svoju ljubavnicu Gabrijelu d'Estre proglasio markizom od Monsoa 1594, a vojvotkinjom od Bofora 1597. Te titule su joj utrle put do oltara.

Ponekad je plemićki status predstavljao i neku vrstu utešne nagrade kad bi kralj odlučio da svoju ljubavnicu zameni novom. Hiljadu osamsto pedeset treće car Napoleon III je svoju dugogodišnju ljubavnicu Harijetu

Hauard proglasio groficom od Boregarda kada se verio s prelepom Španjolkinjom Euheni de Montiho. Harijeta, koja se nadala počasti da postane francuska carica, odjednom je bila odbačena i prognana. „Njegovo visočanstvo je dolazio sinoć i ponudio mi da me isplati“, pisala je tužno Harijeta prijateljici. „Da, dobiću samostalnu titulu, zamak i pristojnog francuskog muža... Svemoćni Gospodar se dva sata svađao sa mnom... Potom je zaspao na grimiznoj sofi i hrkao dok sam ja plakala.“

Hiljadu šeststo sedamdesete, kada se zamorio od ledi Kaslmejn, Čarls II ju je proglasio vojvotkinjom od Klivlenda. Ta čast joj je donela velike posede i prihode. Njen visoki status umirio je kraljevu savest kada je stupio u vatrenu ljubavnu vezu sa svojom sledećom ljubavnicom Francuskinjom Luiz de Kerual.

Otprilike u isto vreme, s druge strane Lamanša, Čarlsov rođak Luj XIV suočio se sa sličnim problemom. Proglasio je svoju ljubavnicu Luiz de La Valijer, s kojom je sedam godina bio u vezi, vojvotkinjom, navodno kao nagradu za rođenje njenog četvrtog kraljevskog kopileta. Međutim, kralj se zapravo već bio zamorio od nje i žudeo je za njenom prijateljicom madam Montespan. Kao vojvotkinja, Luiz je sada bila u prilici da nosi šlep dug tri metra i sedi na tabureu u prisustvu kraljice.

Popularni tabure bio je stoličica na sklapanje koju su koristile vojvotkinje u Francuskoj – čija su dvorska pravila bila najstroža u Evropi – na kojoj su malobrojni srećnici smeli da sede u prisustvu kraljevske porodice. Stoličica se sastojala od nekoliko izvijenih komada drveta koji su služili kao noge i komadom tapiserije odozgo u vidu sedišta, ukrašenog kićankama. Po dvoru su ga nadmeno nosile sluge s perikama u livreji, pompezno ga rasklapajući i postavljajući kada bi vojvotkinja bila spremna da sedne.

Ta majušna stvarčica, tabure, predstavljala je jednu od najvažnijih počasti na francuskom dvoru. Kada se poljski plemić Jan Sobjeski – koji će 1674. postati poljski kralj – oženio Mari d’Arkijen i nastanio u Versaju, žena ga je stalno nagovarala da iskoristi svoj uticaj kod Luja XIV da je proglasi vojvotkinjom, čime bi automatski dobila tabure. Sobjeski ga je nazvao

„bednom stoličicom“. Hiljadu šeststo pedesete majka Luja XIV, namesnica Ana, odobrila je tabure dvema plemkinjama koje nisu bile vojvotkinje, čime je izazvala takvu buru protesta da je, postiđena, morala da opozove svoju odluku.

Pošto je dobila svoj tabure, međutim, Luiz de La Valijer nije bila oduševljena. Rekla je da joj to liči na poklon koji sluga dobija odlazeći u penziju.

Ljubavnice su često dobijale višu plemićku titulu jer je njihov status odražavao slavu njihovih kraljevskih ljubavnika. Ubrzo nakon što je 1704. izabran za kralja Poljske, Avgust Jaki, izbornik Saksonije, proglasio je svoju novu ljubavnicu madam Lubomirski kneginjom od Ćešina, a uz novi status poklonio joj je i kutiju prepunu svih vrsta nakita. Međutim, ubrzo potom Avgust se zaljubio u madam Hojm, koja je zahtevala prikladnu čast – želela je da bude proglašena groficom Svetog rimskog carstva. Avgust, koji nije bio sveti rimski car, morao je caru da ponudi protivusluge i pribavio svojoj ljubavnici titulu grofice Kozel.

Hiljadu sedamsto četrdeset pete, Luj XV je Žanu-Antoanetu d’Etiol proglasio markizom Pompadur i dao joj titulu, imanje i grb koji je vratila kruni jedna propala plemićka porodica, zajedno sa svim prihodima sa imanja. Godine 1752. uzdigao ju je u rang vojvotkinje. Zahvaljujući novom statusu ne samo da je dobila tabure, već joj je i neko nejasno tumačenje dvorske etikecije omogućavalo da sedi u fotelji, kao princeza, s kraljevskom porodicom na javnim večerama. Njena kočija sa vojvodskim grbom sada je smela da ulazi u unutrašnja dvorišta kraljevskih palata. Obične smrtnice nižeg ranga morale su da izlaze iz svojih kočija u spoljašnjim dvorištima da zadižu skute i gaze preko hrpica konjskog izmeta. Ali iako je uživala u povlasticama svog novog statusa, madam Pompadur ih nikada nije koristila, iz poštovanja prema kraljici.

Ponekad su kraljevi dodeljivali titule svojim stranim ljubavnicama da bi im pomogli da se bolje uklope u svojoj novoj domovini. Džordž I je pretvorio svoju krutu, tevtonsku ljubavnicu Ermengardu Melusinu fon Šulenberg u englesku vojvotkinju od Safoka. Slično tome, hanoverska

ljubavnica Džordža II, Amelija fon Valmoden postala je vojvotkinja od Jarmuta. Čarls II je ukazao čast Francuskinji Luiz de Kerual dodelivši joj mirisni buket engleskih titula – bila je baronesa od Petersfilda, grofica od Famama i vojvotkinja od Portsmuta.

Moguće je da se i Lola Montez osvrnula i zagledala u istoriju kada je zaključila da kao kraljevska ljubavnica i ona treba da dobije titulu. Ako je tako, ona nije shvatala da živi u drugačijem dobu, kada kraljeva reč više nije bila zakon. Stidljivo gunđanje političke opozicije u sedamnaestom i osamnaestom veku sa Francuskom revolucijom pretvorilo se u grmljavinu i više se nije moglo utišati. Uprkos tome, Lola je zahtevala da joj Ludvig dodeli titulu bavarske grofice, nadajući se da će joj ona obezbediti ugled, ili bar zvanično izdići njen status iznad njenih gnevnih neprijatelja.

Ludvig je, uz velike teškoće, nekako uspeo da progura Lolino bavarsko državljanstvo i titulu kroz svoju vladu, proglasivši je za groficu od Landsfelda. Svi članovi njegovog saveta iz protesta su dali ostavke. Ali Lola je sada mogla da se vozi u kočiji sa krunom bavarske grofice sa devet zrakova, i držala se nadmenije nego ikad. Na njeno nezadovoljstvo, iako je sada bila grofica, bavarsko plemstvo je još uvek nije primalo u svoje društvo, jer je kraljica Tereza obznanila da *ona* neće primiti nikoga ko primi Lolu.

Dve godine posle svog izgnanstva iz Bavarije Lola je putovala Evropom, gde su se pravi plemići podsmevali njenoj tituli. Začudo, ta titula joj je donela više ugleda u Sjedinjenim Državama, gde je živela pedesetih godina devetnaestog veka. Za razliku od staromodnog evropskog plemstva, Amerikanci su bili oduševljeni pravom bavarskom groficom i nije im bilo važno kako je ona došla do svoje titule.

Kockarski dugovi

U prošlim vekovima, kockarski dugovi su uobičajeno činili znatan deo životnih troškova. Od pripadnika viših društvenih slojeva očekivalo se da

igraju karte i bacaju kockice i ulažu velike sume u ishod igre. One koji to nisu hteli da rade smatrali su dosadnim ili, što je bilo još gore, siromašnim. Ne treba posebno objašnjavati da su mnogi igrači trpeli velike gubitke, a pitanje časti je bilo isplatiti ih što pre. Jedna od najvećih pogodnosti statusa kraljevske ljubavnice bila je izvesnost da će kralj platiti njene kockarske dugove.

Tokom njene decenijske vladavine na dvoru – kao i deceniju posle toga – Čarls II je plaćao kockarske dugove ledi Kaslmejn, vredne milione dolara u današnjem novcu. Ona je gubila – a ponekad i dobijala – zapanjujuće sume, i ulagala kraljevske iznose i ne trepnuvši. Hiljadu šeststo sedamdeset devete ledi Kaslmejn se vratila u Englesku posle dužeg boravka u Francuskoj. Jedan dvoranin je zabeležio da je, čuvši to, „njegovo visočanstvo izdao službenicima kraljevske riznice upozorenje da se dobro čuvaju, jer će im ona tražiti novac, budući da je nedavno samo jedne večeri izgubila dvadeset hiljada funti u novcu i nakitu."

Kao savremeni francuski pandan ledi Kaslmejn, Atene de Montespan je takođe bila strastveni kartaroš i kladila se u velike sume, nekada ulažući i po nekoliko stotina hiljada funti na samo jednu kartu. Često je dobijala, a kad je gubila, Luj XIV je rutinski plaćao njene dugove. Jednom je na Božić izgubila neverovatnu sumu od 230.000 funti, nastavila da igra i osvojila 500.000 u samo jednoj rundi igre, s tri karte.

Od početka svoje veze s carem Franjom Josifom 1886, Katarina Srat više nije morala da brine o svojim kockarskim dugovima. Ona je uobičajeno gubila velike sume u kasinu u Monte Karlu, i čini se da je bila zavisna od kocke. Hiljadu osamsto devedesete izgubila je sav novac na putovanju i morala je da pozajmljuje da bi se vratila u Beč. To se ponovo desilo 1906, kada je izgubila čak dve stotine hiljada franaka i zatekla se zarobljena na Rivijeri, s gadnim crvenim osipom po celom telu. Odmah se javila caru, koji se toliko razbesneo da joj nije brzo odgovorio, već ju je neko vreme držao u neizvesnosti. Konačno joj je poslao novac i pismo puno prekora.

Carska ljubavnica mu je odgovorila: „Hiljadu puta hvala za vaše ljubazno pismo. Doktor, koji je isprva mislio da imam ovčije boginje, sada

smatra da je Monte Karlo kriv za moj osip. Izgleda da su mi teški gubici poremetili najpre stomak, pa nerve a konačno uticali i na kožu. Da je samo Vaše visočanstvo nasledilo kockarski duh nekoga od vaših predaka, mogli biste da saosećate sa mnom i da me razumete, a ja ne bih morala da idem po svetu ojađena i neshvaćena."

Car, koji je bio toliko štedljiv da je hitne telegrame pisao na komadima stare hartije, odgovorio je: „Drago mi je što ste opet srećni i nadam se da ste se već sasvim oporavili. Medicinska nauka je u vašoj bolesti očigledno došla do novog otkrića, jer nikada ranije nisam čuo za osip koji je izvazvan lošom kockarskom srećom."

Prihodi i gotovina

Kraljevske ljubavnice su obično dobijale mesečnu platu – često ogromne sume – koje su brzo nestajale, ostavljajući ljubavnice krajem meseca bez novca. Šta se dešavalo s kraljevskim prihodom? Vrlo jednostavno, ljubavnica je morala mnogo da brine o svom izgledu – kraljevskom izgledu. Od nje se tražilo da bude kraljevski dodatak kraljevoj slavi. Nisu sve haljine i nakit stizali upakovani kao pokloni od njenog kraljevskog ljubavnika; ljubavnica je svojim novcem morala da prati modu. Po nepisanom pravilu, garderoba kraljevske ljubavnice morala je da zaseni odeću svih drugih dama na dvoru – uključujući i kraljicu.

Čak se i od Lili Langtri, koja nije primala redovnu platu od Edvarda VII, očekivalo da se pojavljuje u očaravajućim novim haljinama. U svojim poznijim godinama, Lili je tvrdila da se tokom svoje trogodišnje karijere Edvardove ljubavnice samo jednom posvađala s njim. „Nosila sam belu i srebrnu haljinu na dva bala zaredom", prisećala se ona. „Nisam znala da će on biti prisutan na oba bala, ali tako se desilo. Druge večeri mi je prišao i uzviknuo: 'Opet ta prokleta haljina!' Potom se besno udaljio... Trebalo mi je dosta vremena da se pomirim s njim... To je bila naša jedina svađa."

Lili, koja je došla u London sa samo jednom običnom crnom haljinom, oblačila se u modnim kućama *Vord* i *Duset*. Njene večernje haljine bile su vezene biserima, popodnevne haljine ukrašene krznom srebrne lisice, a kućne haljine postavljene hermelinom. Na balu u Malboro hausu Lili se pojavila u haljini od žutog tila prekrivenog zlatnom mrežom, ukrašenom leptirima različitih boja i veličina.

Hiljadu osamsto devedesetih Edvardova druga zvanična ljubavnica, Dejzi Vorik, nikada nije platila nijednu haljinu manje od pet hiljada dolara u današnjem novcu, a često ih je plaćala i daleko više. Novinari su oduševljeno pisali o „ljubičastom somotu sa dva božanstvena broša od tirkiza i dijamanata", koji je nosila na balu; „tananoj beloj haljini ispod koje su se talasale trake u prefinjenom bojama", koju je obukla na jednoj zabavi; „raskošnoj odori s purpurnim obrubom i velom od bisera na beloj podlozi", u kojoj se pojavila u jednoj poseti.

Još skuplje – a svakako ne tako prijatno kao lično ulepšavanje ljubavnice – bilo je upravljanje velikim domaćinstvom sa mnogo slugu i kmetova. Devedesetih godina šesnaestog veka Gabrijela d'Estre upravljala je domaćinstvom koje se sastojalo od osamdeset troje dama i gospode, sedamnaest krunskih zvaničnika i više od dve stotine slugu. Tu ogromnu četu prišipetlji trebalo je smestiti, hraniti, isplaćivati, a u nekim slučajevima i oblačiti.

Deo prihoda ljubavnice trošio se i na održavanje vrhunskog statusnog simbola prošlih vekova: raskošne kočije. Ljubavnica je svoju kočiju morala da održava u dobrom stanju – sveža farba i pozlata spolja, meka sedišta i jastuci iznutra. Kočiju su vukli konji, koje je trebalo hraniti i smeštati u štale. Osim toga, trebalo je plaćati i poslugu koja će se brinuti o njima. Madam Montespan, ponosna vlasnica raskošne kočije koju je vuklo šest konja, zaprepastila se kad je videla svoju mlađu suparnicu, tinejdžerku madmoazel Fontanž, kako prolazi u još skupocenijoj kočiji koju je vuklo *osam* konja.

Ljubavnica je priređivala i zabave za kralja, često vrlo skupe, te je plaćala ne samo hranu, kuvare i poslužitelje već i glumce, pevače, muzičare, pozorišni dekor, kostime i vatromet. Na primer, Luiz de Kerual je 1671. u

znak zahvalnosti zbog toga što je proglašena vojvotkinjom, priredila večeru za čitav engleski dvor.

Jedan deo prihoda kraljevske ljubavnice trošile su i na kupovinu skupocenih poklona za dvorane, ambasadore i sluge, kao i za samog kralja. Od njih se očekivalo da daju dobrotvorne priloge – u crkvi, za siromašne, za ranjenike, za bolnice, sirotišta i slično. U vreme rata često im se nagoveštavalo da treba da vrate svoj novac u kraljevsku riznicu, odakle su ga i dobile.

Finansijsku stranu života kraljevske ljubavnice možemo razumeti razmatrajući podrobne izveštaje koje je čuvala madam Pompadur o svojim troškovima od devetog septembra 1745, kad je zvanično postavljena za kraljevsku ljubavnicu u Versaju, sve do svoje smrti aprila 1764. Za tih devetnaest godina ona je dobila neverovatnu sumu od 36.827.268 livri, koja bi u današnjem novcu mogla iznositi približno dvesta miliona dolara.

Međutim, iako je bila široke ruke, madam Pompadur je obično trošila mudro, kupovala i renovirala imanja koja je mogla da izda ili proda, i skupljala zbirku dragulja i porcelana, kojima je cena rasla i koji su na kraju zaveštani kralju. Čak je ulagala i u piratske brodove koji su napadali engleske trgovce, i imala svoj udeo u njihovom plenu. Predstavljala je vodeću snagu u obnovi francuske industrije, osnivanju svetski poznate fabrike porcelana u Sevru – koja i danas postoji – i uspešne fabrike stakla koja je proizvodila boce, karafe i emajlirane predmete od stakla.

Koliko god da je madam Pompadur bila materijalista – volela je kupovinu i ulepšavanje – uvek je bila velikodušna, poklanjala miraz siromašnim nevestama, pa čak i prodala svoje dijamante da bi opremila bolnicu za siromašne. Tokom svog katastrofalnog vođenja Sedmogodišnjeg rata, predala je veći deo svog nakita riznici, za isplatu vojnika. Zbog svoje širokogrudosti i iznenađujuće brzine u plaćanju računa – osobine gotovo nepoznate u Francuskoj osamnaestog veka – madam Pompadur nikada nije skupila veliku sumu gotovine. Prihodi od njenih brojnih ulaganja isto su se tako brzo trošili. Kada je umrla, u njenom stolu je pronađeno svega nekoliko zlatnika.

Njena naslednica madam Bari bila je večno u dugovima, uprkos ogromnom mesečnom prihodu od kralja – koji je u jednom trenutku iznosio tri stotine hiljada livri. Pored raskošnih haljina i nakita ona se okružila i skupocenim nameštajem – lusterima od kristala, ogledalom od čistog zlata, kristalnim bočicama za parfeme sa zlatnim zatvaračima. Imala je šesnaest slugu i bar toliko sluškinja, koje je morala da oblači, hrani i smešta, a takođe je plaćala i hranjenje i timarenje svojih brojnih konja.

Čarls II – koji se nikada nije zamarao isplaćivanjem plata svojim vojnicima i mornarima – stalno je razmišljao o tome kako da finansijski pomogne svoje ljubavnice. Hiljadu šeststo sedamdeset četvrte ledi Kaslmejn je primala petnaest hiljada funti godišnje direktno od kralja, deset hiljada od carinskih taksi, deset hiljada od taksi na pivo, četiri hiljade i sedamsto funti od pošte, i tri i po hiljade od licenci za vino. Luiz de Kerual je dobijala 18.600 od Čarlsa i, ironijom sudbine, godišnji prihod od takse koju je plaćalo sveštenstvo. Postepeno su njeni prihodi narasli na oko 40.000 funti godišnje, mada je jedne godine – 1681. – primila neverovatnih 136.000 funti. Nel Gvin, večito na začelju, dobijala je samo četiri hiljade funti za sebe i svoje sinove.

Dok su novi vladari često ukidali primanja ljubavnicama svojih prethodnika, ledi Kaslmejn je svoja volšebno zadržala. Mnoga njena primanja nastavila su se i posle Čarlsove smrti 1685, posle progonstva njegovog brata Džejmsa II 1688, tokom vladavine Vilijema i Meri i dobrim delom i za vladavine kraljice Ane. Iako je povremeno morala da pritiska vladare i njihove službenike da joj pošalju novac, ledi Kaslmejn je svoje prinadležnosti primala sve do svoje smrti 1709. Njen uspeh je, izvan svake sumnje bio posledica delotvorne kombinacije njene nepokolebljive volje i činjenice da je svoju kraljevsku kopilad brakovima vezala za najuglednije engleske porodice, koje su je podržavale u namerama da zadrži svoje prihode.

Krajem devetnaestog veka vladar nije bio u poziciji da isplaćuje svojoj ljubavnici veće sume u gotovini iz javnih fondova, ni iz svojih ličnih sredstava. Parlament je podrobno razmatrao troškove monarha: tabloidne

novine rado su štampale skandalozne glasine, a kraljevi podanici mrštili su se čitajući ih. Međutim, car Franjo Josif i njegov savremenik Edvard VII pronašli su načine da finansijski pomognu svojim ljubavnicama a da to ne bude izloženo očima javnosti. Obojica su angažovali sposobne finansijske savetnike koji su brzo pretvorili skromne uštеđevine njihovih ljubavnica u ogromno bogatstvo. Obojica su takođe pronašli unosna zanimanja za muževe svojih ljubavnica, čime su im istovremeno obezbeđivali više novca i uklanjali ih iz kuće kada bi im dolazili u posetu.

Mito i pokloni

Pored povlastica koje su dobijale od kraljeva, kraljevske ljubavnice su često dobijale i zvanične poklone od ambasadora, državnih službenika i dvorana, i neke ne tako zvanične poklone u vidu mita, radi obezbeđivanja protivusluga. Ponašanje koje je pre Francuske revolucije bilo prihvatljivo – donošenje vrednih poklona uticajnim ljudima – u sledećem naraštaju smatrano je korupcijom.

Pošto je čuo za ljubavnicu Luja XIV, madam Montespan, jedan afrički ambasador ju je smatrao drugom francuskom kraljicom. Predstavljajući se Luju, predao mu je skupocene poklone za kralja, kraljicu *i* za kraljevsku ljubavnicu. Želeći da po svaku cenu izbegne *faux pas*, ovaj časni gospodin, koji je i sam imao tri žene, poklonio je bisere i safire „kraljevoj drugoj ženi", što je oduševilo madam Montespan, ali je sigurno razbesnelo kraljicu.

Gabrijela d'Estre je redovno primala poklone od stranih vladara i francuskih plemića. Pomno je zabeležila sve poklone koje je dobila kada je sa Anrijem zvanično posetila grad Ruan. Engleska kraljica Elizabeta I poslala je Gabrijeli krupan zlatni broš s dijamantima i safirima; toskanski nadvojvoda Ferdinando de Mediči poklonio joj je komplet od dvadeset i četiri srebrna pehara; francuski političar joj je poklonio smaragdnu iglu;

jedna plemkinja, teglu parfemskog ulja; a jedan dvoranin joj je doneo dva tek ubijena jelena.

Hiljadu šeststo šezdeset devete pohlepa ledi Kaslmejn za poklonima i podmićivanjem uništila je budžet francuskog ambasadora. „Dao sam već sve što sam doneo iz Francuske", jadikovao je on, „čak i haljine moje žene... Što se tiče ledi Kaslmejn, ako je obasipamo skupim poklonima, kralj Čarls će pomisliti da mi verujemo kako ona upravlja njim, uprkos njegovom poricanju. Ne treba da joj poklanjamo ništa više od traka, haljina i sličnih stvari."

Međutim, Luj XIV je ledi Kaslmejn namenio težak zadatak, koji je zahtevao daleko veću nagradu od pukih traka. Pre svega, ledi Kaslmejn je trebalo da ubedi Čarlsa II da ne treba da proširuje versku deklaraciju o oprostu. I drugo, trebalo je da ga ubedi da ne saziva ponovo Parlament.

Francuski ministar spoljnih poslova odgovorio je ambasadoru: „Kralj izuzetno ceni poverenje koje ste izgradili sa ledi Kaslmejn... a pošto... verujete da ona može bolje da izvrši pritisak na kralja Čarlsa... od bilo koga drugog, njegovo visočanstvo želi da i dalje negujete dobre odnose s njom... U vezi s tim, naredio je vašem bratu da vam iz Francuske pošalje dragulje koje joj u svoje ime možete pokloniti – a dragulji su uvek dobrodošli kod dama, kako god da su raspoložene."

Poklonjeni dragulji vredeli su hiljadu funti. Ledi Kaslmejn ih je oduševljeno pokazala kralju Čarlsu, koji se – očigledno nemajući ništa protiv toga što je njegova ljubavnica podmićena da bi uticala na njega – složio da su izuzetno prefinjeni. Stvaranje francusko-engleskog saveza potrajalo je dve godine, ali je Barbara vrlo brzo odustala od nastojanja da ga izgradi. Dijamante je, međutim, zadržala.

Francuski kralj je imao više sreće sa naslednicom ledi Kaslmejn, Luiz de Kerual, koja je, srećom po Luja, bila Francuskinja. Svojim uticajem na profrancuske stavove Čarlsa II učinila je svojoj domovini toliko vrednih usluga da joj je Luj 1675. poklonio minđuše vredne zapanjujućih osamnaest hiljada funti, što je bio najskupoceniji poklon koji je te godine dao

Englezima, i svakako daleko dragoceniji od bilo čega što je ikada darovao Čarlsovoj kraljici.

Pored zvaničnih poklona, bilo je i onih koji su blago mirisali na korupciju, pa i onih koji su žestoko smrdeli. Ljubavnica Džordža I Ermengarda Melusina, grofica od Šulenberga, bila je oduševljena napredovanjem svog ljubavnika od običnog izbornog kneza Hanovera do engleskog kralja zbog novčanih nagrada koje joj je to obezbedilo. Novi kralj joj je dao godišnju platu od sedam hiljada i petsto funti godišnje, i predložio joj da pronađe druge izvore prihoda ako joj to ne bude dovoljno. Grofica je ljubazno prihvatala mito i od po deset hiljada funti od dvorana koji su smatrali da će preko nje moći da utiču na kralja. Džordž je znao za taj njen izvor zarade, i, s tradicionalnom nemačkom štedljivošću, odobravao je prihod koji nije opterećivao kraljevsku blagajnu.

Džordž II je verovatno od oca naučio kako da svojoj ljubavnici obezbedi dosta novca ne posežući za kraljevskom riznicom. Kada mu je ledi Jarmut zatražila trideset hiljada funti, on joj je taktično predložio da proda dve titule i da joj tako pribavi novac. Ledi Jarmut je to zadovoljno prihvatila, a Džordž je bio oduševljen što ništa nije morao da potroši.

Šezdesetih i sedamdesetih godina sedamnaestog veka ledi Kaslmejn je rutinski prodavala političke položaje, čime je zarađivala oko petnaest hiljada funti godišnje. Njena naslednica Luiz de Kerual uspešno je poslovala prodajući kraljevske oproste bogatim prestupnicima. Međutim, vremena su se promenila 1809, kad je Parlament pokrenuo istragu protiv sina Džordža III, vojvode od Jorka, zbog toga što je njegova ljubavnica Meri En Klark prodavala činove u vojsci.

Pošto je proglasio Meri En svojom ljubavnicom, vojvoda joj je obećao godišnji prihod od dvanaest hiljada funti. Oduševljena, ona je odmah iznajmila ogromnu kuću; zaposlila brojne sluge; kupila konje, kočije, haljine i nakit; i počela da priređuje skupe zabave – i to sve na kredit. Kada se pokazalo da vojvoda – kojeg su štedljivi roditelji držali na skromnim prihodima – nije u stanju da održi obećanje, a poverioci počeli da je

pritiskaju, Meri En je počela sama da se snalazi, prodajući unapređenja ambicioznim oficirima.

Protiv vojvode je podneto osam optužnica, ali nijedna nije dokazana. Iako je bilo očigledno da su mu te prodaje donosile dobit, nije se moglo ustanoviti da je on znao za njih. Mada je bilo jasno da je kriva, Meri En nije bila optužena i postala je neka vrsta narodne junakinje, kojoj su ljudi klicali na ulicama. Bila je to pobeda kratkog daha. Vojvoda od Jorka je raskinuo vezu s njom, sakrio se od sramote i odrekao svog položaja glavnog komandanta, izgubivši tako godišnji prihod od šest hiljada funti, koji mu je bio preko potreban. A Meri En se vratila na ulice, s kojih je i potekla.

Škrti kraljevi, siromašne ljubavnice

Nisu sve ljubavnice dobijale hrpe zlata i dijamanata od svojih kraljevskih ljubavnika. Neke su čak gubile novac. Druge su tek krajnjim naporima uspevale da sastavljaju kraj s krajem. Kad je Georg, izborni knez Hanovera, 1714. postao Džordž, kralj Velike Britanije, odmah je uskočio u brod da prihvati svoje bogato nasleđe. Njegovu ljubavnicu Sofiju Šarlotu Kilmansege, međutim, poverioci su zadržali u Hanoveru. Kad je novi kralj Velike Britanije odbio da joj pomogne da isplati dugove, ona je pobegla tako što se prerušila i krenula za svojim ljubavnikom u njegovo novo kraljevstvo.

Pruski kralj Fridrih Veliki držao je svog bratanca i naslednika princa Eridriha Vilhelma na kratkoj finansijskoj uzdi. Princ je živeo na ljupkom imanju izvan Berlina sa svojom ljubavnicom Vilhelminom Ric, njihovom decom i njegovom decom iz veza s još nekoliko ljubavnica. Vilhelmina je morala da se nateže s malim prihodima da bi održala njihov otmeni način života. Pažljivo je birala nameštaj koji je bio elegantan, ali pristupačan. Da bi princu obezbedila raskošnu gozbu, jednom je morala da založi svoje srebro. Vilhelmina je nagrađena za svoje strpljenje kada je njen ljubavnik

1786. postao kralj Fridrih Vilhelm II. Dobila je divnu palatu u Berlinu, lepe prihode i božanstven nakit, a nešto kasnije je proglašena groficom.

Od svih kraljevskih ljubavnica, izvan svake sumnje, finansijski je najgore prošla engleska komičarka Doroti Džordan. Govoreći o svom bivšem kraljevskom ljubavniku, budućem kralju Vilijemu IV, jednom je rekla: „Kad bi me pustio da *umrem* od gladi, nikad ne bih rekla nijednu ružnu reč o njemu!“ Ispostavilo se da su njene reći bile smrtonosno tačne. On ju je *zaista* pustio da umre od gladi, a ona je *stvarno* bila suviše vatreno odana da kaže i jednu jedinu reč protiv njega.

Živahna Doroti Džordan, genijalna komičarka, već je imala četvoro dece s dva muškarca kada ju je Vilijem, vojvoda od Klarensa, video na sceni u Druri lejnu i poželeo je za sebe. Evo kako ju je opisao jedan savremenik: „Njeno lice, ako ne lepo, bilo je neodoljivo dopadljivo; njeno telo i držanje behu izvanredno gipki; glas savršeno sladak i melodičan kad peva, a kada govori, jasan i upečatljiv.“

Hiljadu sedamsto devedeset prve Doroti je popustila pred Vilijemovim vatrenim navaljivanjima, za – kako je pisalo u štampi – kraljevsku sumu od tri hiljade funti pre konzumacije, i hiljadu funti godišnje. Uz prihode koje je dobijala od pozorišta, Doroti je mogla postati bogata žena. Međutim, dobroćudna Doroti se uskoro rastala s novcem.

Ubrzo su novine javljale kako vojvoda, prinuđen da živi na prosjačkim primanjima koja mu je na kašičicu davao škrti otac kralj Džordž III, ne samo da ne isplaćuje Doroti platu, već ugovara povoljne uslove za njene predstave, pa se čak pojavljuje u pozorištu da sam pokupi njenu zaradu. Jedan duhoviti pesnik je napisao:

Pošto Džordanin otmeni gospodin
Po njenu platu upozorište svraća
Neki se drsko pitaju sada
Da li on nju, ili ona njega plaća.

Za dvadeset godina Doroti je Vilijemu izrodila desetoro dece. Da bi što više zaradila, izvodila je predstave širom Engleske, često se danima truckajući u kočiji po blatnjavim putevima. Međutim, koliki god bili njeni glumački prihodi, oni su se brzo topili u izdržavanju njeno četrnaestoro dece – školovanju dečaka, mirazima za devojke i kockarskim dugovima sinova i zetova. Hiljadu sedamsto devedeset sedme vojvoda i Doroti su se preselili u otmeno zdanje Buši haus. Ova kuća nije bila Vilijemov dar njegovoj ljubavnici, već dar ljubavnice princu. Žaleći se na tempo svojih nastupa, u jednom pismu Doroti je napisala: „Igrala [glumila] sam i nasmrt se lomatala, ali mi je to omogućilo da isplatim dobar deo dugova za kuću."

Godine 1810, kada je Vilijem uleteo u dugove, Doroti je osetila da joj on izmiče iz ruku i radila je više nego ikad, nadajući se da će ga novcem zadržati; ali dok je ona jurila po Engleskoj i izvodila predstave, vojvoda je počeo da se udvara dvadesetdvogodišnjoj naslednici. Kada ga je naslednica odbila, Vilijem je hladno rekao Doroti da se moraju rastati, jer svoj odnos s njom smatra glavnom preprekom za uspešan brak.

Hiljadu osamsto petnaeste, narušenog zdravlja i pod pritiskom sopstvenih poverilaca kao i onih kojima su dugovali siromašni članovi njene porodice, Doroti je pobegla u Francusku, radije nego da se suoči sa dužničkim zatvorom. Vojvoda, njen ljubavnik tih dvadeset godina i otac desetoro njene dece, nije hteo ni prstom da makne da joj pomogne. Nije joj čak bilo dopušteno ni da mu piše.

Pod teretom briga i razočaranja, u Francuskoj se Dorotino zdravlje dodatno pogoršalo. Svakodnevno je željno iščekivala poštu, nadajući se uprkos svemu vestima da će smeti da se vrati kući u Englesku. Njeni susedi u Francuskoj, među kojima je bilo i mnogo Britanaca, divili su se Dorotinoj istrajnosti i odanosti. Nikad nisu čuli da je izgovorila ijednu ružnu reč protiv vojvode. Jednog dana, kada joj poštar opet nije doneo očekivano pismo, Doroti se srušila i umrla. Zahvaljujući milosrđu prijatelja, sahranjena je u uglu crkvenog dvorišta. Niko od njene porodice nije prisustvovao njenoj smrti ni sahrani.

Kada je 1830. Vilijem postao kralj, mračna šaputanja o njegovom ponašanju prema Doroti pretvorila su se u bolni krik. Jedne novine su ga oštro kritikovale: „Narod... je video čoveka koji je svoju zemlju preplavio kopiladima, napustio zaslužnu ali bespomoćnu majku svoje dece i konačno je ostavio da skonča kao pas na ulici, i da bude sahranjena kao prosjakinja o državnom trošku kad je prestala da ga svojim trudom izdržava."

Posle njene smrti, jedna od njenih kćerki otkrila je da je vojvoda od Klarensa od Doroti pozajmio – i nikada joj nije vratio – oko trideset hiljada funti.

SEDMO POGLAVLJE

POLITIČKA MOĆ MEĐU ČARŠAVIMA

Blizu Pal Mala živi cura zvana Nel
Kralj Čarls Drugi ju je izdržavao
Njegovom kitom baratala je često
Ali joj skiptar nikad nije dao.
– Stihovi iz 1670-ih

Često se pretpostavljalo da je kralj najpodložniji političkim predlozima kada je u postelji i da kraljevska ljubavnica, pošto zahvaljujući seksu stekne moć, samo iskoči iz kreveta, zagladi izgužvane skute i pobedonosno sprovodi svoju volju kako na dvoru, tako i u celoj zemlji. Takva predstava je u suštini netačna. Uz nekoliko značajnih izuzetaka, većina ljubavnica imala je politički *uticaj*, uticaj voljene žene koja može da ubedi vladara da problem sagleda iz drugačijeg ugla ili da razmotri drugačija rešenja. Neke ljubavnice sarađivale su s kraljevskim savetnicima, obaveštavajući ih o tome kakvo je kraljevo raspoloženje ili koji je najbolji trenutak da mu nešto predlože. One su umele da smire kralja kad je besan i oraspolože ga kad je tužan, podmazujući tako zupčanike upravljanja državom.

Mnoge ljubavnice bile su suviše glupe ili suviše opsednute sobom da bi se zanimale za politiku, i ograničile su se na to da svoje prijatelje i rođake imenuju na visoke položaje. Većinu kraljeva, pošto su bili ponosni na svoj bogomdani autoritet, odbijala je pomisao da bi žena mogla da se meša u

državne poslove. Nakon što bi satima raspravljao o politici sa svojim savetnicima, kralj bi otišao kod ljubavnice na prijatnu večeru, opušten razgovor i dobar seks.

Sedamdesetih i osamdesetih godina šesnaestog veka nadvojvoda Frančesko de Mediči (1541-1587) tvrdio je da ne bi dopustio ženama da se mešaju u politiku. Njegova ljubavnica Bjanka Kapelo taktično je navodila Frančeska da veruje kako su sve njene ideje nastale u njegovom blistavom umu. Nadvojvoda je tako često padao u duboku depresiju da je Bjanka uspešno upravljala Toskanom sa svojim prijateljem, državnim sekretarom Sergvidijem. Zajedno su donosili većinu političkih odluka i imenovali ljude na važne položaje. Čak i pošto se nadvojvoda oženio svojom ljubavnicom 1578. Bjanka je, sada kao nadvojvotkinja Toskane, i dalje naizgled ostala u svojoj ženskoj ulozi, u pozadini, neosetno vukući konce.

Neki kraljevi su, međutim, cenili mudre političke savete svojih bistrih ljubavnica od kojh su mnoge, za razliku od kraljevskih savetnika, barem bile iskrene. Tiho šaputanje u krevetu s baldahinom često je bilo delotvornije od klanjanja i laktanja ambicioznih savetnika koji su se trudili da proguraju svoje samoveličajuće ambiciozne planove. „Ah, i ko je sad ostao da mi kaže istinu?“, jadikovao je Luj XV nakon smrti svoje ljubavnice madam Šatoru.

Prva ljubavnica koja je dosegla istinsku kraljevsku moć bila je, prirodno, Francuskinja. Hiljadu petsto pedesetih, Dijana de Poatje, starija i mudrija ljubavnica Anrija II, potpisivala je zvanična dokumenta; imenovala ministre; dodeljivala počasti, plate i titule; zaveštavala i opozivala velika imanja. Postala je član kraljevskog saveta i imala je veliki uticaj na ostale članove.

Da bi pomogla da se napuni prazna kraljevska riznica, Dijana je nametala poreze – pre svega na so i crkvena zvona. Potpisivala se jednostavno imenom, kao Dijana – kao kraljevi – ne zamarajući se nizom kabastih titula koje je većina plemića ponosno nadovezivala na svoje ime. Ponekad bi Dijana i kralj zajedno potpisali neki dokument, kao „Anri-Dijana“. Kad se jedna grupa kardinala pobunila zbog njenog uticaja, poslala

je njih trinaestoricu u Rim, navodno da štite francuske interese, ali zapravo da bi ih sklonila sa dvora.

„Pariz je vredan mise“

Devedesetih godina šesnaestog veka francuski kralj Anri IV izdao je kraljevsko naređenje da se svi strani ambasadori moraju predstaviti njegovoj ljubavnici Gabrijeli d'Estre, obavezujući sve francuske plemiće, sveštenstvo i zvaničnike koji posećuju dvor da joj se jave odmah posle razgovora sa samim kraljem.

Gabrijela je bila vrlo umešna u korišćenju ženskih oružja – ubeđivanja, mirenja i šarmiranja – radije nego muških – bojnih sekira, topovskih đuladi i mačeva – prilikom smirivanja burnih sukoba koji su opsedali Francusku. Rođena katolikinja, Gabrijela je ubedila protestanta Anrija da se preobrati u katolicizam da bi okončao verski građanski rat, navodeći ga da prizna: „Pariz je vredan mise.“

Mada je kralj proglasio Gabrijelu markizom od Monsoa, a kasnije i vojvotkinjom od Bofora, ona nije imala zvaničan položaj na dvoru u skladu sa svojim diplomatskim dužnostima. Razboriti Anri, koji je umeo da nazove stvari pravim imenom, proglasio ju je „titularnom ljubavnicom njegovog visočanstva kralja Francuske“. Naoružana tom novom titulom, Gabrijela je komunicirala direktno s papom. Vatikan je podržavao Katoličku ligu koju je Španija predvodila protiv Anrija i nije prestao da je podržava čak ni posle onoga što su oni smatrali njegovim lažnim i politički motivisanim preobraćenjem u katolicizam. Filip II Španski rutinski je napadao jug Francuske, iscrpljujući Anrijeve resurse.

Šaljući papi kopije dokumenata u kojima ju je Anri nazvao „titularnom ljubavnicom“, Gabrijela je uljudno zahtevala da Njegova svetost prestane da podržava beskorisni rat nakon što je Anri postao istinski sin Crkve. Podsetila ga je da je ona ubedila Anrija da postane katolik, i izokola

nagovestila mogućnost da Francuska potpuno raskine s crkvom, kao što je šezdeset godina ranije učinila Engleska, ako Vatikan nastavi da podržava kraljeve neprijatelje. Dve nedelje kasnije papa je naložio svim bogomoljama u Francuskoj da se mole za zdravlje kralja Anrija IV. Kad je Anri saznao da je papa prihvatio njegovo preobraćenje, čuli su kako je rekao: „Gabrijela je uspela u onome što nikom drugom nije pošlo za rukom."

Gabrijela se tada posvetila izglađivanju odnosa između Anrija i vojvode od Majena, poglavara moćne porodice Giz. Majen je bio predvodnik Katoličke lige; još uvek je imao moćnu vojsku i odbijao je da se pomiri s kraljem. Majenove rođake bile su bliske Gabrijeli; žene su zajednički smislile kako da nateraju muškarce da se pomire. Gabrijela je ubedila Anrija da bude popustljiviji prema svom neprijatelju, a Gizove su nagovarale Majena da odustane od beznadežnog pokušaja. Konačno se Gabrijela lično savetovala s Majenom dva dana u jednom malom zamku, ugovarajući uslove njegove predaje. Anri je pristao na mnoge ustupke – uključujući i veliku sumu u zlatu i tri zamka – da umiri svog protivnika.

Gabrijela je postala najvažniji Anrijev diplomata, ali nije imala zvanično mesto u savetu koji je krojio državnu politiku. Pa ipak, postojao je presedan – samo četrdeset godina ranije, Dijana de Poatje je bila član saveta. Marta 1596, sa kraljevskom odlučnošću zaobilazeći uobičajeni postupak, Anri je Gabrijeli predao komplet zlatnih ključeva koji su joj davali pravo da se pridruži savetu. Da bi izbegao kritike, istovremeno je identičan komplet ključeva dao i svojoj sestri, pobožnoj Katarini. Tako je jednim potezom imenovao dva ženska člana saveta, Gabrijelu zbog njene diplomatske veštine i Katarinu zbog pobožnosti. U mnogim javnim pojavljivanjima posle toga primećeno je da je Gabrijela, umesto da se razmeće svojim skupocenim nakitom, oko vrata na lančiću ponosno nosila male zlatne ključeve.

Hiljadu petsto devedeset sedme vojvoda Merker, koji je praktično vladao Bretanjom, predvodio je poslednju pobunu. Kada se činilo da je rat neizbežan i kad su se dve vojske suočile na bojnom polju, Gabrijela je pozvala Merkerovu ženu da porazgovara s njom u četiri oka u njenoj kočiji. Dve žene su dogovorile časne uslove Merkerove predaje i brak među svojom

decom. Potom su se potrudile da ubede muškarce da pristanu na njihovu odluku. I tako je Anrijeva poslednja pobeda izvojevana bez ijedne kapi krvi. Bila je to ženska pobeda.

Pošto je građanski rat napokon okončan, Anri je pokušao da spreči još jedan. Napetost između katolika i protestanata, hugenota bila je velika, i Anri je tražio način da pomiri te dve grupe. Anrijeva hugenotska sestra i katolička ljubavnica bacile su se na posao. Vojvoda od Montmorensija, tadašnji konstabl Francuske, zapisao je: „Madam [Katarina] i vojvotkinja od Bofora započele su težak zadatak pomirenja nepomirljivog. Moraće da ispolje svoju umešnost ubeđivanja do krajnjih granica i da upotrebe sav prirodni šarm kojim su obdarene, jer je sigurno da se nikada dve žene nisu prihvatile težeg zadatka."

Neki katolici nisu prihvatali da im kraljeva ljubavnica drži predavanja o veri. Njih su podsetile da je upravo Gabrijela ubedila i samog papu da prihvati Anrija u svoju crkvu. Anri je bio oduševljen Gabrijelinim uspehom u ubeđivanju moćnih katolika, jednog po jednog, da prihvate njegov dekret o verskoj toleranciji. Napisao je: „Moja ljubavnica je postala govornik nenadmašne veštine, tako vatreno zagovara novi edikt." Kombinacijom toplog šarma i hladnih pretnji, Gabrijela je uspela da postigne cilj. Hiljadu petsto devedeset osme potpisan je Nantski edikt, koji je hugenotima obezbedio izvesna prava, ostavljajući slobodu katolicima. Siguran znak da je edikt bio pravedan bilo je to što su obe strane gunđale. Ali Anri je bio oduševljen i siguran da donošenje edikta ne bi uspelo bez Gabrijeline diplomatske veštine.

„Nikad ne smemo predati svoj um"

Anrijev unuk Luj XIV nije dozvoljavao svojim ljubavnicama da steknu iole veću političku moć. Sam je u svojim memoarima, namenjenim da pomognu njegovom nasledniku da vlada posle njega, zapisao: „Nikad ne smemo

dozvoliti da vreme posvećeno ljubavi utiče na državne poslove... A ako predamo svoje srce, nikad ne smemo predati svoj um... Moramo održavati strogu distancu između ljubavničke nežnosti i vladarske odlučnosti... i moramo paziti da lepota koja je izvor našeg ushićenja nikad ne dopusti sebi slobodu da se meša u politička pitanja."

Lujeva madam Montespan nije se mnogo zanimala za politiku, ali je zahtevala da vodi glavnu reč u oblasti umetnosti, arhitekture, književnosti i muzike. Među njenim štićenicima bili su Molijer, Rasin, Boalo i La Fonten. Njen jedini politički uspeh sastojao se u tome što je svoje kandidate uspela da imenuje na visoke položaje – pa čak i u tim slučajevima, obično je obećavala mnogo a činila malo.

Jedan dvoranin, markiz de Puigilem, kome je dosadilo da čeka da mu madam Montespan obezbedi željeni položaj kod kralja, bukvalno se sakrio iza njenog kreveta dok je ona ručala s Lujem, znajući da će oni kasnije otići u njenu sobu da vode ljubav. Ćuteći kao riba, markiz ih je prisluškivao dok su bili u krevetu, kao i njihov razgovor posle odnosa. Razbesneo se kad je čuo da se madam Montespan, uprkos svojim obećanjima, zalaže *protiv* njegovog imenovanja.

Kasnije, kada je madam Montespan sa svojim damama krenula ka dvorskom pozorištu, markiz se suočio s njom, nazivajući je kučkom, kurvetinom i lažljivicom, i ponovio joj od reči do reči sve što je rekla kralju. Drhteći od straha – i ubeđena da se sam đavo urotio sa Puigilemom protiv nje – kraljevska ljubavnica se jedva doteturala do pozorišta, gde se onesvestila, nakon čega su je jedva povratili.

„Dame imaju veliki uticaj na razmišljanje engleskog kralja"

Dok Luj XIV nije dopuštao svojim ljubavnicama nikakav politički uticaj, znao je da je njegov rođak Čarls II daleko podložniji njihovom ulagivanju.

Hiljadu šeststo sedamdesete Čarls je prvi put primetio Luiz de Kerual u pratnji svoje sestre, princeze Henrijete, koja se udala za brata Luja XIV. Bilo je to u toku njene posete Engleskoj. Opijen i zadivljen, Čarls je tražio da devojku zadrži na svom dvoru. Znajući za bratovljevo razvratništvo, Henrijeta je to odlučno odbila i odvela Luiz nazad u Francusku. Nekoliko nedelja kasnije Henrijeta je umrla, a francuski kralj, nadajući se da će Luiz moći da pomogne Francuskoj više nego Čarlsova ljubavnica, ledi Kaslmejn, pristao je da Luiz pošalju u Englesku.

Savojski ambasador je obavestio svog vladara o Luizinom dolasku na engleski dvor. „Madmoazel Kerual... jeste prelepa devojka", pisao je on, „i očekuje se da ona postane ljubavnica britanskog kralja. On [Luj XIV] bi želeo da svrgne s položaja ledi Kaslmejn, koja mu je neprijatelj, i... njegovo vrlo hrišćansko visočanstvo ne bi žalilo da na taj položaj dođe neka njegova podanica, jer se priča da dame imaju veliki uticaj na razmišljanje engleskog kralja."

Luiz se nije žurilo da svoju nevinost preda engleskom kralju. Želela je da bude sigurna da će on ceniti dragoceni dar koji je nameravala da mu pokloni, i smatrala je da će njegova zahvalnost biti srazmerna vremenu koje je proveo čekajući. Dok su meseci prolazili, a Luiz ohrabrivala ali nije i zadovoljavala Čarlsovu žudnju, francuski ambasador je počeo da oseća nelagodu – Luiz se tako dugim čekanjem izlagala opasnosti da kralj potpuno izgubi interesovanje za nju.

Punih godinu dana po njenom dolasku u Englesku izaslanici su sa zadovoljstvom izvestili francuskog ministra da je Luiz osetila mučninu. U jednom izveštaju je pisalo: „Pažnja koju engleski kralj poklanja madmoazel Kerual svakog dana je sve veća, a blagi napad mučnine koji je pretrpela juče dok je večerala sa mnom, budi mi nadu da će se njena dobra sreća nastaviti."

Francuski ministar spoljnih poslova usrdno je odgovorio: „Kralj je iznenađen vašim vestima u vezi s madmoazel Kerual, čije ponašanje dok je bila ovde i otkad je otišla u Englesku, nije podstaklo mnogo očekivanja da će uspeti u tako srećnom poduhvatu. Njegovo visočanstvo jedva čeka da čuje vesti o posledicama veze za koju verujete da postoji između nje i kralja."

Međutim, pokazalo se da te kraljevske nade behu rasplamsane običnim napadom lošeg varenja. Čarls i Luiz još uvek nisu spavali. Razočarani francuski izaslanici su zaključili da Luiz ne razume važnost svog položaja i da ne vrši svoju dužnost u interesu svoje zemlje. Plašili su se da će neko novo lepo lice – ne tako suzdržano kao Luiz – ukrasti srce engleskog kralja, i da za Luiz više neće biti nade. Međutim, pošto su je pritisli sa svih strana – uključujući i pretnju da će je poslati u strogi samostan – francuski ambasador je napisao: „Verujem da vas smem uveriti da će, ukoliko dovoljno napreduje u svom odnosu s kraljem ona na izvestan način biti od koristi njegovom visočanstvu i izvršiti svoju dužnost."

Luiz je konačno izvršila svoju dužnost krajem oktobra 1671. Pričalo se da se leškareći poluobučena – u podsuknjama i košulji, bez korseta – posle tobožnjeg bračnog obreda konačno podala kralju. Ako je koza lagala, rog nije – devet meseci kasnije, rodila je sina, kojem je dala ime Čarls.

Francuski ambasador – i Luj XIV – bili su ushićeni svojim uspehom. Sada je kralj Čarls konačno bio u njihovim rukama. Ambasador Kolber je pisao ministru Luvoau: „Veoma sam obradovao madmoazel Kerual uveravajući je da će njegovom visočanstvu biti veoma drago ako ona ostane u kraljevoj milosti. Sve pokazuje da će to potrajati dugo, nauštrb svih drugih."

Ambasador je bio u pravu. Luiz je u početku preuzela zvanične dužnosti kraljice, a konačno i neke od dužnosti zamorenog kralja. Početkom osamdesetih godina sedamnaestog veka, Čarls je napunio pedeset godina i brzo je stario. Naporan život, uz dugoročne posledice polnih bolesti, polako ga je gurao ka smrti. Često je napuštao London da bi u Vindzoru ludovao s Nel Gvin, ostavljajući državne poslove u sposobnim rukama Luiz koja je, mada nije imala nikakvu zvaničnu moć, iza scene prilježno vršila izbore, imenovanja, hapšenja, i bavila se spoljnjom politikom. Čarls, koji dvadeset godina ranije nipošto ne bi dopustio ženi da drži uzde vlasti, sada ih je zahvalno predao Luiz.

Bio je to mudar izbor, jer je Luiz imala više političkog dara od svih ostalih kraljevih ljubavnica. Ledi Kaslmejn je zanimalo samo guranje

počasti, titula, nakita i prihoda u sopstveni džep, nakon čega bi tražila još. Vatrena Hortenzi Mančini bila je suviše zauzeta ljubavnim vezama s muškarcima i ženama na dvoru da bi se mešala u državne poslove. Nel Gvin je više volela grube šale od politike, i nazivala je sebe „partnerkom u postelji državnog broda".

„Kralj je požuteo od vaše priče"

Moćnija čak i od Luiz de Kerual, madam Pompadur je imala najveću moć od svih kraljevskih ljubavnica u istoriji. U početku ju je zanimala samo njena ljubavna veza s Lujem XV. Međutim, kad se našla u prilici da se bori za opstanak u versajskom zmijarniku, bila je dovoljno mudra da shvati kako su joj potrebni prijatelji na visokim položajima. Nova ljubavnica je počela – isprva oprezno – da ispituje ko su joj među dvoranima prijatelji, a ko neprijatelji. Svoj uticaj na Luja koristila je da otpusti zvaničnike visokog ranga koji su joj se uporno protivili i zameni ih svojim prijateljima. Jedan od njenih prvih poteza bio je da kontrolora koji se bunio protiv njene rastrošnosti zameni svojim prijateljem, koji je bez ikakvog pitanja isplaćivao njene račune.

Uskoro je madam Pompadur počela da kontroliše sočne povlastice poput prihoda, titula, počasti i položaja na dvoru. Osetivši olakšanje što ne mora sam da donosi sve odluke, kralj se sa zahvalnošću oslonio na svoju ljubavnicu, dopustivši joj da se ona brine o tim detaljima. Ogromna većina dvorana, ministara i službenika, pa čak i umetnika, žudela je da se sprijatelji s njom. Ujutru im je bilo dopušteno da uđu u njene odaje i zadivljeno gledaju kako se ona šminka. Mladi pisac po imenu Marmontel doneo joj je rukopis na kojem je radio i zamolio je za komentar. Nekoliko dana kasnije je napisao: „Predstavio sam joj se jednog jutra dok se doterivala, pred punom sobom dvorana." Na njegovo iznenađenje, madam Pompadur ga je povela u svoju kancelariju i vratila mu rukopis sa ispravkama i predlozima.

Kad su se vratili u gužvu koja je vladala u njenoj dnevnoj sobi, „sve oči behu uprte u mene“, zabeležio je Marmontel, „sa svih strana su me dočekali prijateljski osmesi i klimanje glavom, a pre nego što sam izašao iz sobe, dobio sam dovoljno poziva za večeru za čitavu nedelju“.

Dok je seksualni odnos madam Pompadur i kralja slabio, njena politička moć je jačala. Poruke namenjene isključivo kraljevim očima najpre su morale da prođu kroz ruke njegove ljubavnice, i ona je odlučivala da li su one dovoljno važne da se Luj zamara njima. Ambasadori su se uverili da kralja mogu da viđaju samo u prisustvu *maîtresse-en-titre*, koja je pažljivo posmatrala je li Luj požuteo, što je bio jasan znak da ga je razgovor uznemirio. Kada je mesje de Morepa, upravnik Pariza i kraljevog domaćinstva, državni i mornarički sekretar, opteretio kralja dugim i dosadnim izveštajem, madam Pompadur ga je otpustila jednostavno rekavši: „Mesje Morepa, kralj je požuteo od vaše priče. Želim vam prijatan dan, mesje Morepa.“ Morepa je uzalud čekao da kralj opovrgne reči svoje ljubavnice. Kada se to nije dogodilo povukao se, kipteći od besa što ga je jedna nikogovićka, žena iz srednje klase, izbacila iz kraljevskih odaja.

Nakon što je pet godina bila kraljeva ljubavnica, madam Pompadur se preselila iz svojih udobnih odaja pod strehom Versaja, koje su bile tačno iznad kraljevih odaja, u veličanstven apartman u prizemlju, tik ispod kralja. I ovog puta je njen stan bio tajnim stepeništem povezan s kraljevim. U tim raskošnim odajama radila je trinaest godina kao nezvanični premijer Francuske. Zaista, imala je daleko veću moć od bilo kojeg Lujevog ministra, jer je *ona* imenovala *njih*. Hiljadu sedamsto pedeset treće markiz D'Arženson je napisao: „Ljubavnica je premijer, i postaje sve veći despot, takvu ljubimicu Francuska još nikada nije imala.“

Kada je saznao koliko je madam Pompadur moćna, poznati ženomrzac pruski kralj Fridrih Veliki tako se zgrozio da je svog psa – kuju – nazvao po njoj. Prema rečima grofice Lihtenau, ljubavnice Fridrihovog bratanca i naslednika, kralj je „smatrao da vladaru jedne moćne i velike države ne priliči da njime upravljaju i prave ga budalom jedna žena i gomila lenjih parazita. Takve osobe obično su povezivane s bandom pustolova koji

nemaju drugog cilja sem da steknu milost vladara, pod zaštitom lukave kurtizane, a čim uspeju u tome počnu da se mešaju u najozbiljnije i najznačajnije državne poslove."

Možda se za Fridriha pokazalo kao samoostvarujuće proročanstvo to što je madam Pompadur iskoristila svoju moć da odbaci Prusku – tradicionalnog francuskog saveznika – i stane na stranu austrijske carice Marije Terezije u Sedmogodišnjem ratu (1757-1763). Francuska podrška u ovoj teritorijalnoj borbi između Pruske i Austrije mogla je lako prevagnuti na stranu onoga koga Francuska podrži. A Fridrihovi zajedljivi komentari o madam Pompadur podstakli su je da se udruži sa još dve moćne žene, Marijom Terezijom i ruskom caricom Jelisavetom, po kojima je Frederik takođe krstio svoje kuje. Ponekad je te svoje kučke kraljevskih imena nazivao samo Podsuknjom 1, 2 i 3. Fridrih se oduševljavao time što, čim on pucne prstima, madam Pompadur, carica Marija Terezija i carica Jelisaveta odmah dotrče, i što može da ih tuče kad su neposlušne. Ali to su bili samo psi. Prave žene su ga, s isukanim kandžama, zajednički napadale.

Savez sa Austrijom nije bio popularan kod francuskog naroda, koji je donedavno gubio sinove i očeve pred austrijskim puškama i bajonetima. Ali madam Pompadur je ubedila kralja da je Pruska pod Fridrihom postala suviše moćna i da će savez sa Austrijom doprineti boljoj ravnoteži snaga u Evropi.

Madam Pompadur je u ratu postala nezvanični vojni ministar i lično je birala generale. Izbor joj je bio veoma ograničen. Generali su morali biti birani među plemstvom, a mnoge najbolje francuske vojskovođe bile su suviše stare ili suviše bolesne da bi se borile. Na raspologanju je bilo nekoliko sposobnih ljudi, ali oni nisu bili obožavaoci madam Pompadur, koja je želela da imenuje svoje prijatelje.

Francuzi su verovali da su za ratovanje i pobedu važniji fino vaspitanje i plemenita krv nego vojnička darovitost. Nedisciplinovana francuska vojska opterećena kuvarima, frizerima, slugama i kurtizanama postala je neka vrsta pokretnog dvora. Ratni konji vukli su burad pudera za kosu, pomade i parfema. Jedne večeri, posle sjajne pruske pobede, zarobljeni francuski oficir

našao se na veseloj gozbi sa Fridrihom Velikim. Oficir je upitao kralja kako je uprkos svim očekivanjima i izgledima uspeo da ostvari takvu pobedu. „Lako“, odgovorio je Fridrih. „Knez Subis“, nastavio je, misleći na francuskog generala, „ima dvadeset kuvara i nijednog uhodu; dok ja imam dvadeset uhoda i samo jednog kuvara.“

Posle sedam godina ratovanja, obe strane su bile iscrpljene. Francuska riznica je bila prazna i, što je bilo još gore, Francuska je izgubila oko dve stotine hiljada vojnika. Potpisujući primirje, Francuzi su se odrekli brojnih poseda, među kojima su bili Kanada i delovi Indije. Jedini slučaj kad je kraljevska ljubavnica u svojim finim belim rukama držala uzde istinske moći završio se katastrofalno.

Možda je zato bila prava sreća što se naslednica madam Pompadur, madam Bari, manje zanimala za politiku. Često se primećivalo da se ona, dok su dvorani s njom raspravljali o političkim pitanjima, nadajući se da će steći njenu naklonost, neodređeno smeškala, kao da ne razume ni jednu jedinu reč. Madam Bari je bila uspešnija kao zaštitnica umetnosti i književnosti, velikodušno deleći kraljev novac mladim slikarima i piscima koji su tražili njenu pomoć. Svakog jutra, dok je leškarila u svojoj parfimisanoj kupki, njene dame su joj čitale molbe i pisma kojima su joj se mnogi obraćali za pomoć.

Molioci su strpljivo čekali u njenoj dnevnoj sobi dok se kraljevska ljubavnica ne bi pojavila u prepodnevnoj haljini ukrašenoj trakama. Dok su joj frizerke doterivale frizuru, trgovci su se laktali, upinjući se da joj pokažu nakit, porcelan i trube fine tkanine. Kod nje su dolazili i važni političari, kao i bankari, umetnici i filozofi. Mnogi su joj donosili i svoje predloge, tražeći od nje podršku ili savet. Drugi su dolazili naoružani samo zabavnim tračevima. Čak i ako madam Bari nije imala političkog uticaja, posećivanje ljubimice u vreme toalete bio je za njih najbolji način da se sretnu s kraljem, koji je često svraćao da obiđe svoju ljubavnicu kada bi krenuo na misu.

„Moć iza nemačkog prestola“

Fridrih Veliki, koji je umro uveren da je u ratu potukao madam Pompadur i verovatno ubrzao njenu smrt, prevrtao bi se u grobu da je mogao da vidi kako jedva vek kasnije Pruskom vlada američka kurtizana. Meri, grofica Fon Valderze, bila je evangelistička kćerka bogatog njujorškog piljara koja se udala za pukovnika Alfreda fon Valderzea, intendantskog generala nemačke vojske. Ova dama srebrne kose u Berlinu je otvorila salon u kojem je raskošno gostila važne ljude, među kojima i prestolonaslednika princa Vilhelma.

Starija i mudrija žena delovala je umirujuće na nervoznog mladog princa, koji je veoma prilježno slušao njene savete. Ubrzo su iz Berlina ka svim krajevima Evrope krenule tajne diplomatske depeše u kojima se izražavala sumnjičavost u vezi s njihovim odnosom, mada je pobožna Meri bila dve godine starija od prinčeve *majke*. Ministri i ambasadori su odjednom počeli da joj ukazuju veliko poštovanje. Kad su je Francuzi nazvali Pompadurkom, bio je to najveći kompliment. Kada su je pak Nemci nazvali Pompadurkom, to je bila smrtna uvreda.

Hiljadu osamsto osamdeset osme princ Vili je postao kajzer Vilhelm II i ubrzo sva politička pitanja poveravao Meri na razmatranje pre nego što bi objavio svoje mišljenje. Američke novine su podivljale. *Njujork tribjun* je pisao: „Američka princeza osvojila je oholog kajzera – romantična priča o piljarskoj kćerki koja predstavlja skrivenu moć iza nemačkog prestala.“ Jedne bostonske novine su objavile: „Svaki korak koji kajzer preduzima posledica je njenog uticaja i spletaka.“

Njujork tribjun je tvrdio: „Grofica Fon Valderze je do te mere moćna da može da odbacuje najviše oficire i dovodi ljude na najviše položaje.“ *Njujork tajms* je javljao: „Odista je srećan svaki ambasador koji uspe da osvoji povlasticu njenog ličnog zanimanja. Njemu se otvaraju čarobne dveri čudesnog unutrašnjeg kruga, kome se inače može prići samo kroz bezbrojne obračune sa sveprožimajućom nemačkom birokratijom.“

Meri se nadala skoroj smrti svemoćnog kancelara Bizmarka. Rekla je kajzeru da on nikada neće moći stvarno da vlada dok mu popularni Bizmark stoji na putu. Mada je to bila istina, Merin glavni cilj u sklanjaju Čeličnog Kancelara bio je da ga nasledi njen muž. Usmerivši ka kajzeru svu svoju moć ubeđivanja, Meri je dugo i uporno radila na tome da sruši ovog džina.

Marta 1890. Bizmark je pao. Meri i Alfred su samouverno iščekivali plod svojih sedamnaestogodišnjih zajedničkih napora – imenovanje Alfreda za kancelara. Međutim, umesto da na Bizmarkovo mesto odmah imenuje grofa Fon Valderzea, kajzer je za taj položaj odabrao drugoga. Podstaknut svojim novim raspusnim prijateljima, Vili je zaključio da, nakon Bizmarkovog odlaska, *Meri* stoji na putu njegove potpune moći. Besneo je čitajući novinske članke koji su navodili da iza njegovog prestala stoji Merina moć.

Umesto da unapredi grofa Fon Valderzea, kajzer ga je javno s najvišeg položaja u vojsci prebacio na mnogo niži rang komandanta korpusa u predgrađu Hamburga, te se po čitavom Berlinu pričalo kako je grof osramoćen. Meri i Alfred su nastavili da žive u dostojanstvenom progonstvu. Bez Merinog umirujućeg prisustva, Vili se postepeno preobrazio u paranoidnog megalomanijaka i pokrenuo niz događaja koji će izazvati Prvi svetski rat.

„Ona se ne meša i neće se mešati“

Kraljevska ljubavnica koja nikad nije ni okusila moć tokom svog dvadesetogodišnjeg staža bila je Henrijeta Hauard, ljubavnica britanskog kralja Džordža II. Mada je politika nije zanimala, Henrijeta je rado obezbeđivala visoke položaje svojim rođacima i prijateljima, što je bila tradicionalna povlastica kraljevske ljubavnice. „Kunem ti se“, žalila se jednom starom prijatelju, „nemam nijedan položaj na raspolaganju, inače ti ga ne bih uskratila.“

Henrijetin prijatelj lord Hervi pisao je da je ona vrlo svesna „kako bi izvesna količina prezira pratila nedostatak onoga što svet od nje, s obzirom na njen položaj, očekuje, mada se ona nikad nije pretvarala da to poseduje, i da ljubavnica koja nema moć nije mnogo prijatnija ili uglednija ličnost od ministra koji ne može da je zadrži".

Posle povlačenja blage Henrijete, sledeća ljubavnica Džordža II, ledi Delorejn, uzdrmala je i dvor i kraljicu. Nova ljubimica je bila lukava i proračunata opasnica koja se hvalisala kad god bi kralj s njom vodio ljubav. Jednog dana lord Volpol je primetio kako žali što je kralj izabrao ledi Delorejn. Međutim, lord Hervi je odgovorio: „Da ona ima uticaja na bilo koga ko je moćan, to bi zaista bilo vrlo loše, ali pošto je reč samo o kralju, mislim da nije naročito značajno."

Posle kraljičine smrti Džordž se tešio tako što je povremeno slao po ledi Delorejn, mada je ona počela da pije jako špansko vino čiji je miris smetao kralju. Plašeći se mešanja ledi Delorejn u politička pitanja, premijer je odlučio da bi bilo najbolje da iz Hanovera dovedu kraljevu nemačku ljubavnicu, madam Valmoden, koja im se činila politički bezopasna. U međuvremenu, on nije obraćao pažnju na kraljeve povremene sastanke s malom vrtirepkom Delorejn. „Ljudi moraju da nose stare rukavice dok ne dobiju nove", uzdisao je.

Na kraljevo oduševljenje, madam Valmoden je uskoro doputovala. Na njeno oduševljenje, on ju je proglasio vojvotkinjom od Jarmuta. Na oduševljenje ministara, ona se nije mešala u politiku. Postepeno je, međutim, ledi Jarmut postala sprovodnik političkog uticaja između kralja i njegovih ministara, i to veoma uspešan. Obaveštavala je ministre o tome kada je pravo vreme da se obrate kralju s važnim pitanjima i kako da započnu razgovor. Sprečila je mnoge nasrtljive političare da uznemire Džordža.

Francuzi su, proučavajući uticaj ljubavnice engleskog kralja, otkrili da ona umnogome zaostaje za njihovom madam Pompadur. Jedan francuski plemić je iz Londona podsmešljivo pisao u Pariz: „Dok madam Pompadur deli apsolutnu moć Luja XV, ledi Jarmut deli apsolutnu nemoć Džordža II."

Za razliku od Luja XV, koji je svoju ljubavnicu podsticao da zakazuje političke sastanke, Džordž se razbesneo kad je saznao da je tadašnji državni sekretar Vilijem Pit tražio sastanak s ledi Jarmut, da bi s njom razgovarao o svojim kandidatima za različite položaje. „Gospodin Pit više neće ići na tu stranu“, grmeo je kralj. „Ona se ne meša, i neće se mešati.“

Ali ako je kralj uporno odbijao da uvidi politički uticaj svoje ljubavnice, njegovi dvorani nisu. Kako je primetio duhoviti lord Česterfild, ledi Jarmut se mora posmatrati kao osnov razmišljanja njegovog visočanstva, „jer čak i najmudriji čovek, kao kameleon, poprima... boju onoga *na* čemu se često nalazi“.

OSMO POGLAVLJE

VAVILONSKE BLUDNICE – LJUBAVNICA I JAVNO MNENJE

Neki izjutra hvale ono što uveče proklinju
Ali da su sigurno u pravu uvek se zaklinju.
– Aleksander Poup

Možemo samo da se pitamo koliko bi položaj žene u zapadnom društvu u poslednjih četiri hiljade godina bio bolji, da je Knjiga postanja okrivila zavodnika Adama kako je nevinu Evu iskušavao bananom. Međutim, pošto je Eva Adamu dala jabuku, Grešna Žena je postala dežurni krivac za to što je svojim seksualnim smicalicama navela Vrlog Muškarca da skrene sa uskog i pravog puta.

Ovo je dvostruko više važilo za kraljevske ljubavnice. Dok je većina žena svoje vanbračne veze skrivala od očiju javnosti, spolja održavajući sliku časne nevinosti, zbog same prirode njenog položaja, za kraljevsku ljubavnicu se pred celim svetom znalo da održava seksualne odnose s muškarcem za kojeg nije udata. Štaviše, koliko god da je nacija mogla biti nezadovoljna svojim kraljem, javno iskazivanje takvog nezadovoljstva smatrano je izdajom, te je ljubavnica bila daleko češća meta narodnog besa i nezadovoljstva na dvoru.

Kako god da se ponašala, kraljevska ljubavnica često nije mogla da pridobije javno mnenje. Ako bi kralju rodila decu, smatrali bije bludnicom koja na svet donosi skupu kopilad. Ako ih pak ne bi rodila, smatrali bi je još gorom – jalovom kurvom. Ako je bila lepa, govorilo se da je njena lepota dar đavola kojim iskušava nesrećnog vladara. Ako je bila neugledna, tvrdili bi da kralj zaslužuje nešto bolje. Ako je živela raskošno, mislili su da sebično troši novac porezima prikupljen od siromašnog naroda. Ako je, s druge strane, živela skromno, time je umanjivala kraljevu slavu.

Ljubavnice koje su poticale iz moćnih plemićkih porodica često su se mešale u politiku i od svojih rođaka stvarale političku frakciju koja je na dvoru izazivala trvenja. Iz tog razloga neki kraljevi su izbegavali zamke lepih grofica i zanosnih vojvotkinja i tražili ljubavnice skromnog porekla. Takve žene su bile daleko zahvalnije za sve povlastice koje su dobijale i manje sklone spletkama. Obični ljudi su najčešće podržavali uspon takvih ljubavnica, ali su plemići čijim je ljubičastim venama tekla plava krv znali da polude od ljubomore kada bi neki uljez upao u najveće svetilište.

Ljubavnice zemljakinje bile su bolje prihvatane od strankinja, koje su često, i ponekad opravdano, sumnjičene da su strane uhode. Hiljadu sedamsto trideset šeste, kada je Džordž II zahtevao da mu dovedu nemačku ljubavnicu, njegovi engleski podanici hteli su da znaju zašto on ne može da se zadovolji engleskom kurvom. Na kraju krajeva, govorili su: „Ima ih dovoljno i jeftinije su."

„KÖNIGS HURE! HURE!"

Briljantna ljubavnica Luja XIV madam Montespan, bila je podjednako omražena na dvoru i među narodom zbog svoje tašte rasipnosti i nadmenog stava. Podsticala je kralja da gradi palate i vrtove, i priređuje raskošne zabave. Francuski dvor, kao i društveni život u Francuskoj koji se ugledao

na dvor, brujao je od muzike, plesa, vatrometa, kockanja, šuškanja raznobojne svile i sjaja skupocenih dragulja.

Tokom svog trinaestogodišnjeg staža, ova vavilonska bludnica smatrana je pljačkašem kraljevske riznice i teretom na leđima siromašnih radnika. Kad su saznali za njenu zloglasnu slavu, nemački vojnici marširali su pored nje vičući: „*Königs hure! Hure!*“ Pošto nije razumela nemački, madam Montespan je pitala jednog posmatrača šta to vojnici viču i tako saznala da je nazivaju „kraljevom kurvom“. Nimalo potresena, ona je kasnije te večeri ispričala kralju da, iako je uživala u paradi, žali što su Nemci tako bolno precizni da sve nazivaju pravim imenom.

Pošto ju je otpustio, Luj se tajno venčao s pobožnom madam Mentenon, koja je imala sve vrline koje Francuzi ne vole i nijedan od poroka koje oni vole. Javno mnenje se odjednom preokrenulo u korist madam Montespan. Francuzi su želeli da njihov kralj i njihov dvor zasene svet. Nedostajali su im balovi, vašari i maskarade. Prateći novu modu, mnogi dvorani su kockice za igranje zamenili brojanicama a ljubavne romane Biblijom, ali to nije značilo da u tome uživaju. Snaha Luja XIV Elizabeta Šarlota, vojvotkinja od Orleana, ovako je opisala madam Mentenon: „Ni sve kraljeve ljubavnice zajedno nisu napravile toliko štete kao ona!“

„Ako umrem, to će biti od žalosti“

Uprkos svojoj velikodušnosti i podršci francuskoj umetnosti i industriji, madam Pompadur je u svoje vreme bila predmet oštrih, zajedljivih i podsmešljivih pesmica. Mnogi dvorani su jednostavno bili ljubomorni što je Luj XV dodelio takvu čast ženi iz srednje klase, te su grubo ismevali njeno poreklo i njeno devojačko prezime, *Poisson*, što na francuskom znači „riba“. Jednom je za večerom pod svojim ubrusom našla pesmu u kojoj se kaže da ona pati od polne bolesti. Daleko od prefinjene elegancije dvora, Francuzi

su uživali da joj se rugaju u krčmama i kače pogrdne pesme o njoj na stubove.

Po njenom dolasku u Versaj plemići su je gledali s visine i potcenjivali je. „Ona je vrlo prosta“, pisao je grof Morepa, „buržujka koja se našla tamo gde joj nije mesto, i koja će pomeriti čitav svet ako mi ne uspemo da pomerimo nju.“ Slično tome, vojvoda od Luina je prezrivo primetio: „Ona će verovatno biti samo prolazni flert, a ne prava ljubavnica.“

Neprijatelji madam Pompadur rado su među običnim narodom širili priče o njenoj rasipnosti, preuveličavajući njene troškove. Kad je želeći da zabavi kralja opremila majušno pozorište u Versaju, po Parizu se pričalo da je na to potrošena astronomska suma koju je narod platio kroz poreze. Kada je posetila Pariz – u kojem je odrasla i koji je volela mnogo više od Versaja – njenu kočiju su gađali jajima i blatom, rugali joj se, pa čak i pretili smrću.

Prava hajka na madam Pompadur počela je, međutim, tek kada je ona 1757. preuzela upravljanje Sedmogodišnjim ratom. Tada je ranjeno i ubijeno oko dvesta hiljada Francuza, francuska riznica je ispražnjena a porezi povećani. Madam Pompadur je tada često dobijala pretnje smrću, od kojih su se neke volšebno pojavljivale na kaminu u njenim odajama.

Omražena kraljevska ljubavnica pala je u tešku depresiju i patila od nesanice, koju je ublažavala lekovima. Kadje 1763. proglašen mir, Francuska je izgubila mnoge svoje posede. Francuzi za te teške gubitke nisu krivili voljenog kralja Luja, već njegovu đavolsku ljubavnicu. Madam Pompadur, koja nikad nije bila dobrog zdravlja, mnogo je patila zbog tih teških udaraca. „Ako umrem“, uzdisala je ona, „to će biti od žalosti.“ Zaista je umrla sledeće godine.

Parižani su njenu smrt dočekali podsmešljivim stihovima:

Ovde leži ona što je dvadeset godina bila devica,
Sedam godina kurva, *i osam godina svodnica*.

„Nepristojna raskoš koja vređa siromašan narod“

Naslednica madam Pompadur Žana de Bari počela je svoju karijeru kraljevske ljubavnice sa ozbiljnom otežavajućom okolnošću – pre toga je bila poznata pariska prostitutka s kojom su spavali mnogi kraljevi savetnici i dvorani.

Da bi postala *maîtresse-en-titre*, madam Bari je neka plemkinja morala zvanično da predstavi na dvoru. To je takođe bila velika teškoća – nijedna plemkinja nije htela ni da čuje da pomogne prostitutki da se umeša u njihov povlašćeni svet. Konačno je kralj ubedio osiromašenu groficu Bearn da prihvati tu ulogu, isplativši njene dugove i unapredivši njene sinove koji su služili u vojsci.

Onog dana kada je ceremonija predstavljanja trebalo da se održi, međutim, izdašno podmićena grofica Bearn je izgubila živce, znajući da, ako to učini, više niko na dvoru neće razgovarati s njom. Upadljivo šepajući, izjavila je da je tako gadno uganula članak da jedva hoda. Mnogi su smatrali da se, čak i ako je to bila istina, ona namerno povredila. Predstavljanje je otkazano, na oduševljenje versajskih dvorana i francuskog naroda.

Pod velikim pritiskom kralja i pristalica madam Bari, tri meseca kasnije grofica Bearn je ispunila svoj deo pogodbe i predstavila kraljevsku ljubavnicu u Versaju. Odaje behu prepune dvorana koji su se nadali da će pristustvovati teškom porazu. Madam Bari je kasnila, ali kad se pojavila, čak su i njeni najogorčeniji neprijatelji bili zadivljeni njenom lepotom. Nosila je dijamantski nakit vredan stotinu hiljada livri i haljinu od srebrnog i zlatnog platna sa ogromnom krinolinom i dugim šlepom koji je vešto sklanjala izvodeći svoja tri kniksa u hodu unazad. Oni koji su se nadali da će videti neotesanu uličarku, razočarali su se. Po otmenosti, madam Bari se mogla meriti s bilo kojom rođenom plemkinjom.

Uprkos tome, tokom šest godina koje je provela kao kraljevska ljubavnica, madam Bari je ostala neomiljena među dvoranima. Kada bi sela za sto za kartanje, druge stolice bi ostale sablasno prazne. Kad bi priredila zabavu, zvanice se ne bi pojavile. Na kraju je kralj počeo da naređuje svojim dvoranima da dolaze na njene zabave.

Najveći izazov za nju bio je kada je kraljev unuk, budući Luj XVI, kao svoju nevestu doveo četrnaestogodišnju Mariju Antoanetu, kćerku austrijske carice Marije Terezije. Svojeglava, lepa i šarmantna, nova dofina je osvojila kraljevo srce i prezrela Žanu de Bari. Zahtevala je da ona, kao dofina, bude prva dama na dvoru, i u društvu je pokazivala prezir prema kraljevskoj ljubavnici, uprkos blagim Lujevim prekorima. Dvorani su uživali u prizoru dve žene – princeze visokog roda i prostitutke – koje se bore za kraljevu naklonost.

Konačno je to što je Marija Antoaneta dve godine odbijala da se makar jednom rečju obrati kraljevoj ljubimici preraslo u međunarodni skandal. Kralj, carica Marija Terezija i austrijski ambasador u Francuskoj napokon su ubedili dofinu da u javnosti kaže nekoliko uljudnih reči madam Bari. Na pažljivo pripremljenom događaju, princeza je hladno primetila, obraćajući se *maîtresse-en-titre*: „Mnogo je ljudi danas u Versaju." Kralj i njegova ljubavnica bili su joj duboko zahvalni. Napeti odnosi između Austrije i Francuske su se poboljšali, ali je mržnja Marije Antoanete prema madam Bari bila sve jača. Madam Bari nikada nije pozvana u dofinino mlado i veselo društvo, koje je ubrzo postalo centar društvenog života na dvoru.

Madam Pompadur, koja je pred kraj svog života bila omražena, sada je bila posvećena belim ogrtačem vrline koji smrt često donosi preminulima, ma koliko njihovi zemaljski gresi bili skandalozni. Živi su, međutim, osuđeni da pate zbog svojih prestupa, te je bivša prostitutka koja se sada obrela u pozlaćenim odajama Versaja izazivala gnušanje francuskog naroda. Pisanje pornografskih pesmica i prostih stihova o kraljevskoj ljubimici postalo je omiljena nacionalna zabava. U poslednjim mesecima na položaju kraljevske ljubavnice 1774. madam Bari je postala toliko omražena da je zazirala od odlaska u Pariz. Rulja koja ju je nazivala „kraljevskom

kurvom“ napala je njenu kočiju. Oni su njen raskošni način života smatrali uzrokom velike nezaposlenosti, ogromnih poreza i nestašice hleba. Jedan dvoranin je napisao da su njene zabave „priređivane u takvoj nepristojnoj raskoši da su vređale siromašan narod“.

Mnogo godina posle kraljeve smrti madam Bari je mirno živela u seoskoj kući sa imanjem izvan Versaja. Pošto se obogatila u vreme dok je bila kraljevska ljubavnica, tu je zabavljala goste iz čitave Evrope koji su dolazili da vide lice koje je opčinilo kralja. Jedan versajski dvoranin koji je rado uživao u njenom gostoprimstvu rekao joj je, pravdajući se: „Nismo vas mrzeli, ali smo svi želeli da budemo na vašem mestu.“

„Ja sam protestantska kurva“

Kad je 1600. godine Čarls II pozvan da stupi na engleski presto, njegov razuzdani način života predstavljao je dopadljivu suprotnost deceniji smrtno dosadnog puritanskog protektorata. Međutim, u narednih nekoliko godina mnogi pobožni Englezi počeli su da osuđuju razvrat na dvoru, tvrdeći – možda malo previše usrdno – da kralj gubi vreme sa svojom ljubavnicom, dok se „goli u krevetu pipkaju i ljube po celom telu“.

Prva Čarlsova kraljevska ljubavnica, ledi Kaslmejn, često je osećala izlive besa engleske javnosti. „Dajte kralju groficu Kaslmejn i baš ga briga šta narod trpi“, govorili su. Posle rođenja njenog četvrtog deteta s kraljem za četiri godine, neki Englezi su pomislili da je sada stvarno dosta. Jedne večeri, dok je kraljevska ljubavnica prolazila parkom Sent Džejms, napala su je trojica muškaraca, nazivajući je zlom kurvom, i podsetili je da je dvesta godina ranije Džejn Šor, ljubavnica kralja Edvarda IV, umrla sama i odbačena na hrpi đubreta.

Hiljadu šeststo šezdeset pete, dok je s dvorom boravila u Oksfordu, ledi Kaslmejn je rodila njihovo peto dete, a ubrzo potom na njena vrata

prikucani su uvredljivi stihovi na latinskom i engleskom, koji su govorili o kažnjavanju nemoralnih žena potapanjem u vodu:

Razlog zašto ona još nije potopljena?
Taj što je od Cezara jebena.

Kralj je obećao nagradu od hiljadu funti da bi našao počinioce, ali mu se niko nije javio.

Hiljadu šeststo šezdeset osme grupa londonskih šegrta srušila je neke ozloglašene bordele i zapretila da će srušiti i najveći bordel od svih, palatu Vajthol, dom kralja Čarlsa. Ubrzo potom objavljena je podrugljiva peticija, naslovljena „Peticija sirotih kurvi najsjajnijoj, blistavoj, uzvišenoj i istaknutoj Dami Zadovoljstva, grofici Kaslmejn", u kojoj je mole za podršku, jer je to „zanat u kojem vaše gospodstvo ima veliko iskustvo". Dok je ledi Kaslmejn besnela i divljala, neko je objavio i „Milostivi odgovor" sirotim kurvama, koji je navodno napisao niko drugi do lično kraljevska ljubavnica.

Ljubavnica koja je zamenila ledi Kaslmejn, Luiz de Kerual, bila je poznati pristalica francuske politike, kakve god ona nevolje mogla doneti Engleskoj, i francuskog kralja Luja XIV. Englezi su se zgranuli kada joj je kralj dao englesko državljanstvo i titulu vojvotkinje. U vreme rata sa žestokim neodobravanjem su gledali kako joj on pred noge baca novac, dragulje i povlastice. Jednog dana Luiz je našla sledeće stihove prikucane na vrata svojih odaja u palati:

U ovoj odaji postelja je određena stara
Za francusku kurvu i Bogom miropomazanog vladara.

Luiz je imala nesreću da bude katolička ljubavnica u izrazito protestantskoj zemlji, u vreme kad se rasplamsavala verska mržnja. Majka kralja Čarlsa bila je katolikinja, njegov mlađi brat Džejms se preobratio, a sumnjalo se – opravdano – da je i sam Čarls potajno katolik. Protestanti su

živeli u strahu od povratka u doba od pre samo sto dvadeset godina, kada je Krvava Meri spaljivala jeretike na trgovima.

Engleze je razjarila pomisao da katolička ljubavnica, strankinja, šapuće na uvo slatke reči njihovom kolebljivom kralju. Sa čežnjom su se sećali vremena ledi Kaslmejn, s ponosom primećujući kako je ona bila najbolja kurva od svih – rodila je bezbrojnu kraljevsku kopilad, vešto ispraznila riznicu i hvalila se svojim engleskim poreklom.

Do kulminacije je došlo 1680. s provalom sukoba između katolika i protestanata na ulicama. Gotovo svakodnevno su simbolično spaljivali papu. Francuski ambasador je pisao Luju XIV da će novi Parlament zahtevati Luizino progonstvo s dvora, i da će ona najverovatnije biti zatočena u Taueru, a možda i pogubljena. Protestantske vođe su pokušale da optuže Luiz kao običnu kurvu pred porotom. Srećom po Luiz, sudija je odbacio taj slučaj.

Ako su obični Englezi bili zapanjeni Čarlsovim izborom Luiz de Kerual, dvorani su bili još više zgroženi pojavom glumice niskog roda Nel Gvin. Eri od Arlingtona, jedan od kraljevih savetnika, rekao je francuskom ambasadoru da je „za dobre kraljeve sluge bilo u redu što se njegovom visočanstvu sviđala madmoazel Kerual, koja nije bila zle naravi i bila je dama. Bolje je imati veze s njom nego s razvratnim i raskalašnim uličarkama i glumicama, o kojima nijedan čovek nema šta da misli."

Mnogi plemići koji su oberučke dočekali ostale Čarlsove ljubavnice odlučno su odbijali da u svoje društvo prime Nel, zbog njenog niskog porekla. Udova vojvotkinja od Ričmonda rekla je kralju da „ne može da podnese da razgovara s Nel", na šta je vladar odgovorio da su „one s kojima on leže dostojno društvo za najuglednije žene u zemlji".

Običan narod je, s druge strane, smatrao da, ako već Čarls mora da ima ljubavnicu, to treba da bude Engleskinja i protestantkinja kao Nel, radije nego aristokratska francuska papistkinja, kao Luiz de Kerual. Mnogi pripadnici niže i srednje klase divili su se Nel zbog toga što se izdigla iz bede i zahvaljujući svojoj darovitosti, vrednom radu i duhu postala prava dama.

U vreme Katoličke panike sedamdesetih i početkom osamdesetih godina sedamnaestog veka,[2] Nel je prema javnom mnenju bila ubedljivo najomiljenija. Smatrali su je „dobrom građankom kraljevine", protestantkinjom koja nikad „nije rušila naciju radi sopstvene koristi". S druge strane, Luiz de Kerual je očigledno bila uhoda njihovog istorijskog neprijatelja Francuske i pape. Pošto je punila svoje kese novcem od njihovog poreza, postala je poznata kao jedna od „Faraonovih mršavih krava", koja je „umalo progutala naciju".

Jednog dana, Nelinu kočiju je okružila rulja koja je smatrala da ta kočija pripada Luiz de Kerual i zapretila da je prevrne. Nel je provirila kroz prozor i uzviknula: „Molim vas, dobri ljudi, budite pristojni, ja sam *protestantska* kurva." Ljudi su se na to nasmejali, blagoslovili je i poželeli joj srećan put.

„Ubij me ako smeš!"

Hiljadu osamsto četrdeset osme godine Lola Montez je u Bavariji bila toliko omražena da je izazvala revoluciju. Krajem 1846. plesačica je posetila Minhen, s namerom da tu ostane nedelju-dve i zaradi nešto novca svojim nastupima. Međutim, desilo se da je očarala postarijeg kralja Ludviga, koji ju je nagovorio da ostane tu kao njegova posebna prijateljica. Građani Minhena nisu bili slepi za česte posete svog vladara njenom hotelu. Vadeći dvoglede, pomno su je proučavali u raskošnoj loži u operi, koju joj je Ludvig obezbedio.

[2] Papska zavera koju je izmislio Titus Outs, između 1678. i 1681. zahvatila je kraljevstvo Engleske i Škotske izazivajući antikatoličku histeriju. Outs je tvrdio da postoji katolička zavera s ciljem da se ubije Čarls II. Ove optužbe dovele su do pogubljenja bar dvadeset dvojice ljudi. Outsova komplikovana mreža optužbi na kraju se raspala, nakon čega je on uhapšen i optužen za krivokletstvo. (Prim. prev.)

Kao i obično, narod se nije toliko bavio seksualnim moralom svog vladara koliko političkim uticajima koji su na njega vršili spoljašnji izvori. Ova žena nije bila Nemica, kao druge Ludvigove ljubavnice. Što je bilo još gore, Lolina nacionalnost nije bila jasna; ona je tvrdila da je Španjolka da bi prikrila svoj pravi identitet. Rođena je u Irskoj, odrasla u Indiji, udata u Engleskoj gde se i razvela zbog preljube. Lola je pomalo govorila španski sa irsko-britanskim naglaskom. Ko je ona zapravo bila? Ako je zaista radila za neku stranu vladu, o kojoj je vladi bila reč?

Još gora od njene nejasne nacionalnosti i političkog plana, bila je Lolina izuzetno gadna narav. Nabusita, strastvena, neobuzdana, često je šamarala i udarala vlasnike radnji i ljude na ulici za koje je smatrala da su je uvredili. Jednog dana, dok je šetala ulicama Minhena, njen ogromni crni pas ugrizao je potrčka za nogu. Posegnuvši za batinom da se zaštiti, siroti čovek je primio nekoliko jakih udaraca od kraljevske ljubavnice. Ubrzo se oko njih okupila masa, a Lola se sklonila u filigransku radnju. Dok je padao mrak, nekih četiri stotine besnih građana urlalo je na nju ispred radnje, a Lola je pobegla spustivši se niz lestve na zadnjem delu zgrade.

Sedišta oko Loline lože u pozorištu obično su bila prazna, jer niko nije želeo da sedi blizu nje. Za vreme predstava, dok je Ludvig napuštao svoju ženu, decu i kraljevske goste da bi je posetio, Lola je sedela dok je kralj stajao, što je predstavljalo zapanjujuće kršenje protokola.

Na ulici su je ljudi napadali i nazivali je pogrdnim imenima. Momci su je gađali konjskim izmetom. Mada Lola nije bila tipična bespomoćna dama u nevolji, ti događaji su ubrzo privukli grupu univerzitetskih studenata koji su se ponašali kao njeni telohranitelji. Njeni obožavaoci oformili su sopstveno bratstvo, Alemanu, nazvanu po starom nemačkom plemenu, i nosili osobene crvene kape.

Lola je Ludvigovim novcem plaćala pijane zabave – neki su čak tvrdili, i orgije – Alemana u svojoj raskošnoj kući. Na jednoj večeri studenti su, ludujući, bez pantalona, nosili Lolu na ramenima i tom prilikom je ona udarila glavom o luster, zbog čega se onesvestila. Nadmenost nekoliko desetina Alemana razbesnela je ostalih dve hiljade studenata univerziteta,

koji su počeli da zvižde i rugaju se kad god bi se pojavio neki student s crvenom kapom. Kad je Lolino bratstvo dolazilo na predavanja, ostali studenti bi ustajali i odlazili. U izvesnim prilikama, dvojica ili trojica Alemana sedeli su sami u velikoj fakultetskoj dvorani.

Zabrinut zbog neprestanih problema, Ludvig je odlučio da zatvori univerzitet na jedan semestar. Usledili su nemiri u kojima su studenti i ostali građani jurili Alemane i obračunavali se s njima na ulicama. Kada je čula za to, Lola je s tipičnom neustrašivošću uletela usred tuče. Međutim, ubrzo su je prepoznali i napali, namazali izmetom i bacili na zemlju. Ona je uspela da se dočepa crkve, odakle ju je sveštenik odmah izbacio. Konačno ju je okružilo nekoliko žandarma koji su joj pomogli da pobegne do kraljeve palate.

Stotine demonstranata opkolilo je policijsku stanicu, čupalo kamenje iz kaldrme i razbilo sve prozore na zgradi. Narednog dana protesti su se nastavili. Da bi otklonio tu tempiranu bombu, gradski upravnik je rekao okupljenima da će Lola Montez napustiti grad za sat vremena. Oduševljena gomila potrčala je ka njenoj kući da posmatra odlazak kraljevske kurve. Međutim, to je bila laž. Lola je istrčala napolje s pištoljem i izazivala ih da je ubiju. Kada su je zasuli kamenicama, uzviknula je: „Evo me! Ubijte me ako smete!“

Zabrinuti da bi Lola zbog svoje ludosti zaista mogla da nastrada, njen kočijaš i sluga upregli su konje i ubacili je u kočiju. Kočijaš je skočio na svoje mesto i ošinuo konje, projurivši kroz besnu rulju. Lola je napustila Minhen protiv svoje volje.

Za nekoliko dana, obučena u mušku odeću i s lažnom bradom, Lola je krišom došla u Minhen i uspela da nakratko poseti Ludviga da bi se novčano osigurala za budućnost. Ona i Ludvig su se dogovorili da se sastanu u Švajcarskoj nekoliko nedelja kasnije, kad se situacija malo smiri. Međutim, po gradu se pričalo da je Lola posetila kralja i besna rulja je, čuvši da se ona krije na ovom ili onom mestu, opkoljavala zgrade preteći da će ih srušiti.

Usred tog meteža Ludvig je abdicirao, nadajući se da će tako moći da napusti Bavarsku i ode kod svoje Lole. Međutim, kada se to pročulo,

bavarski građani su, besni zbog toga što je on nameravao da pobegne sa državnim novcem i krunskim nakitom koji je namenio svojoj kurvi, opet izazvali nemire. Ludvigov sin, novi kralj, molio je oca da ostane u Bavarskoj, jer bi u suprotnom i on mogao da izgubi vlast. Uprkos upornim pokušajima ljubavnika da se sastanu, u naredne dve godine neprestano su ih ometali u tome. Kako su pristizale vesti o Lolinom načinu života, Ludvig se postepeno razočarao u nju. Čežnjivo se prisećao svog nerazumnog sna i slepe ljubavi.

Međutim, revolucije iz 1848. bile su poslednji trzaji Francuske revolucije. Krajem devetnaestog veka Zapadna Evropa prešla je u uljudniji oblik civilizacije u kojoj društvo nije moglo da se pokrene zbog nečeg tako beznačajnog kao što je kraljevska ljubavnica. Kad je Edvard VII 1908. postao kralj Velike Britanije, nazvali su ga „kraljem Edvardom Zavodnikom“, šaljivo ga poredeći s njegovim svetačkim prethodnikom kraljem Edvardom Ispovednikom. Englezi su vrištali od smeha slušajući priču koju je prvi preneo jedan oficir s kraljevske jahte koji je, prolazeći pored prozora Edvardove kabine, čuo kralja kako govori: „Prestani da mi persiraš i podmesti pod leđa još jedan jastuk.“

Deveto poglavlje

PLODOVI GREHA – KRALJEVSKA KOPILAD

Uvažavanje kraljevske kopiladi
I proglašavanje svake kurve za vojvotkinju
To pljačkanje riznice i naroda
Od mene je napravilo sirotinju.
– Pesma o Čarlsu II iz 1680-ih

Vredniji čak i od dijamanske tijare, trudnički stomak predstavljao je najveći dokaz kraljeve ljubavi. Dete je vezivalo kralja za ljubavnicu još dugo nakon njenog odbacivanja ili povlačenja i obično joj obezbeđivalo lepe doživotne prihode. Stoga nije nimalo čudno što je većina evropskih dvorova bila puna kraljevske kopiladi.

Po opšteprihvaćenom mišljenju, kopilad su bila inteligentnija i lepša od zakonite dece. Verovalo se da je odnos između muškarca i njegove ljubavnice istinski čin ljubavi, ili bar iskrene žudnje. A u trenutku začeća, strast ljubavi i želje su se spajali, stvarajući plod mnogo upečatljiviji od onog koji nastaje prinudnim odnosom. Luj XIV je, žaleći što mu je petoro od šestoro zakonite dece umrlo u mladosti, dok su mu brojna kopilad lepo napredovala, saznao od svojih lekara da je svoje najbolje sokove dao ljubavnicama, ostavljajući kraljici samo talog. Istina je da je prinudni bračni

seks između srodnika često stvarao još jedan genetski inferioran naraštaj, slabog zdravlja, niske inteligencije i sumornog izgleda nasleđenog od roditelja.

Jednog dana 1670. kraljica Luja XIV Marija Tereza, majka princa jednako neprivlačnog i neuglednog kakva je bila i sama, prilično se naljutila slušajući dvorane kako se dive kraljevim prelepim, bistrim sinovima koje mu je rodila madam Montespan. „Svi se oduševljavaju tom decom dok se *Monsieur le Dauphen* nikad i ne spominje", žalila se.

Pored izuzetne inteligencije i lepote, kraljevska kopilad su bila manje nadmena od svoje zakonite polubraće i polusestara, koji su se šetali po dvoru gordi od ponosa zbog svog čistog kraljevskog porekla. Kopilad nisu imala nikakve zvanične položaje sem onih koje bi im podario otac, i obično su mu u zamenu za njegovu velikodušnost nudila vatrenu odanost. Kada je 1189. engleski kralj Henri II ležao na samrti, od sve njegove dece pored njega je sedeo samo njegov vanbračni sin Džefri Plantagenet. Henrijevi živi zakoniti sinovi Džon i Ričard, udružili su se s francuskim kraljem i pobunili protiv oca. „Samo si se ti dokazao kao moj zakoniti i pravi sin", gunđao je Henri. „Moji drugi sinovi su zapravo kopilad."

Ljubav kralja prema kopiladi

Kralj je često svoju kopilad voleo daleko više od prinčeva i princeza koje je prinudno začeo u bračnoj postelji. Francuskog kralja Anrija IV ništa nije toliko potreslo kao kad je video kako njegov sin, dofin, liči na svoju majku, nevoljenu kraljicu Mariju Mediči. Po rečima jednog plemića, ubrzo posle rođenja Anrijevog kopileta sa Anrijetom d'Entraže, kralj je rekao da je dete „lepše od kraljičinog, koje liči na Mediči jeve, crnoputo i debelo". Kada je kraljica čula za kraljev komentar, „gorko je zaplakala". Kada je njegov nezakoniti sin odrastao, Anri je upirao prstom u njega, govoreći: „Gledajte

kako je ovaj sin dobroćudan i koliko liči na mene. On nije tvrdoglav kao dofin."

Anrijev dvorski lekar doktor Eruar pisao je: „Kraljica ne razume kako... kralj... može više da voli kopilad nego zakonitu decu... [i strahuje da] će ceo svet misliti da je njihovom ocu više stalo do njih nego do kraljičine dece."

Kad se 1606. prilikom prelaska reke u naletu bujice kraljevska porodična kočija prevrnula, Anri je zgrabio Sezara, svog dvanaestogodišnjeg nezakonitog sina sa Gabrijelom d'Estre, i otrčao s njim na sigurno, ostavljajući ostatak porodice u opasnosti od utapanja. Možemo da zamislimo debelu kraljicu Mariju kako se koprca i u svojoj teškoj somotskoj haljini tone u blatnjavu reku, gledajući u leđa svog muža koji beži od nje, odnoseći svog nezakonitog sina na obalu. Kraljicu je spasao dvoranin, koji ju je povukao za kosu i izvukao iz reke. Ona ga je nagradila sandukom dragulja, godišnjim prihodom i položajem kapetana kraljičine garde. Ali mužu nikada nije oprostila.

Na Marijin užas, Anri IV je zahtevao da svojih osmoro kopiladi rođenih u vezama s različitim ljubavnicama odgaja u kraljevskim dečjim odajama, zajedno sa svojih šestoro zakonite dece. U početku je Anrijeta d'Entraže, koja je od kralja dobila pismeno obećanje o braku i smatrala sebe njegovom zakonitom suprugom, odbijala da svoju decu pusti u kraljevske odaje. „Neću", grmela je ona, „dopustiti svom sinu da raste u društvu te kopiladi!" Konačno je Anri uspeo da je nagovori, nadajući se da će svakodnevni kontakt među decom razvijati bratsku ljubav, radije nego ogorčeno suparništvo. Kralj je često posećivao svoju decu, ali mu nije bilo lako da se snađe među njima. Napisao je spisak koji je nosio u džepu, opisujući decu i beležeći njihova imena, godište i majke.

Mnoga kraljevska kopilad, omiljena kod svojih očeva, nisu volela svoje majke, koje su živele u većoj ili manjoj sramoti. Sin Luja XIV s madam Montespan, vojvoda od Mena, u trećoj godini je dobio dečju paralizu zbog čega je kasnije šepao, što je bila tragedija neverovatnih razmera u svetu prefinjene otmenosti i grubog podsmeha zvanom Versaj. Vojvoda je za tu nesreću krivio majku i nikada joj nije oprostio njenu potonju hladnoću

prema njemu. Hiljadu šeststo devedeset prve vojvoda je bio tako oduševljen kada je čuo da ju je kralj konačno prognao sa svog dvora, da je zahtevao da majci lično prenese vesti. Samo sat vremena posle njenog iznenadnog odlaska, poslao je sve njene stvari za njom u Pariz. Potom je naredio da se njen nameštaj baci kroz prozore u dvorište, ukoliko ona slučajno dođe po njega. Vojvoda je odmah potom prisvojio njene najbolje odaje.

Slično tome, sin Čarlsa II i Luiz de Kerual, vojvotkinje od Portsmuta, bio je blizak sa ocem ali nije voleo majku. Kada je kralj 1685. godine umro, Luiz je svog četrnaestogodišnjeg Čarlsa odvela u Francusku, gde je primorala ovog odlučnog mladog protestanta da se preobrati u katolika. U devetnaestoj godini Čarls je pobegao u Englesku – pričalo se, s majčinim draguljima – vratio se protestantskoj veri, oženio engleskom plemkinjom i zauzeo svoje mesto u Domu lordova – oteravši u očajanje svoju veoma francusku i veoma katoličku majku.

Najtužniji je bio slučaj glumice Doroti Džordan. Njenih desetoro dece s budućim kraljem Vilijemom IV pustilo ju je da umre sama u izgnanstvu i bedi dok su oni odlazili na zabave kod svog kraljevskog oca. Oni su se stideli svoje majke, ali ih je visoko društvo dočekivalo raširenih ruku kada su bili u Vilijemovom društvu. Svih osmoro od desetoro dece koje je sklopilo brakove venčalo se s pripadnicima engleskog plemstva, uživajući u raskošnom životu i zaboravljajući da im je majka sahranjena u prosjačkom grobu u Francuskoj.

Zakonita kopilad

Kraljevi su obično proglašavali svoje potomke zakonitim pomoću kraljevskog dekreta. Ovakvo ozakonjenje predstavljalo je zvanično priznanje očinstva, nakon kojeg su deca i dalje ostajala kopilad, ali kopilad s visokim očekivanjima. Hiljadu trista šezdesete portugalski kralj Pedro želeo je da ozakoni svoju decu iz veze s ljubavnicom Ines de Kastro, kojom se

oženio posle njihovog rođenja. Papa je proglasio da deca mogu biti zakonita samo ako im je majka krunisana kraljica – a Ines je umrla pet godina pre toga. Međutim, Pedro nije odustao od svoje namere. Iskopao je Ines, obukao njen kostur u kraljevsku odeću, postavio je na stolicu u katedrali i krunisao u raskošnom obredu kojem su svi plemići morali da prisustvuju. Posle toga, više niko nije mogao da se buni kad je svoju decu proglasio zakonitom.

U šesnaestom veku u Evropi to se radilo na malo civilizovaniji način. Kad je 1594. francuski kralj Anri IV poželeo da proglasi zakonitim svog sina sa Gabrijelom d'Estre, samo je izdao dokument kojim je Sezara proglasio sinom. „Posvećujemo mu ovaj dopis", pisao je Anri, „jer stigma koja je obeležila njegovo rođenje lišava našeg sina svih mogućnosti da nasledi našu Krunu... Njegovi izgledi bili bi bedni, da nije ovog njegovog ozakonjenja, kojim je proglašen vlasnim da primi sve darove i povlastice koje mu možemo podariti mi i drugi."

Pored toga što su priznavali svoju nezakonitu decu, kraljevi su ih često proglašavali plemićima, stvarajući tako čitav niz malih grofova i grofica, vojvoda i vojvotkinja. Dok kraljevska kopilad nisu smatrana pogodnim bračnim partnerima za strane prinčeve i princeze, bili su veoma tražene neveste odnosno mladoženje među plemićkim porodicama svojih zemljaka – koje su tako svoju krv mešale sa svetom kraljevskom krvlju. Zbog čestih venčanja kopilanskih vojvoda i vojvotkinja s domaćim plemićima, većina evropskog plemstva danas je u bliskom srodstvu s kraljevskom decom rođenom „s pogrešne strane čaršava".

Govoreći o Čarlsu II, dvoranin Džordž Vilijers je primetio: „Kralj treba da bude otac svom narodu a Čarls je svakako otac brojnim njegovim pripadnicima." Čarls je priznao četrnaestoro svoje nezakonite dece – devet sinova i pet kćerki. Šestoricu svojih nezakonitih sinova proglasio je vojvodama, jednoga erlom, a četiri kćerke groficama. Toliko njegovih nezakonitih sinova nosilo je ime Čarls da se i on, kao i Henri IV pre njega, teško snalazio kad je trebalo da ih razlikuje. Čarls je za svoju kopilad tražio mlade naslednike i naslednice i ugovarao im brakove još u detinjstvu –

nekima sa samo pet godina – da bi osigurao da im bogatstvo ne izmakne iz ruku.

Predmet žestokog suparništva među kraljevskim ljubavnicama često su bile i počasti koje je kralj dodeljivao njihovoj deci. Hiljadu šeststo sedamdeset četvrte Luiz de Kerual je bila ushićena vešću da je Čarls II njenog dvogodišnjeg sina Čarlsa proglasio vojvodom od Ričmonda. Međutim, njena radost se brzo raspršila kada je saznala da je on takođe imenovao jedanaestogodišnjeg sina Barbare, ledi Kaslmejn, vojvodom od Graftona, a Barbara je zahtevala da njen sin dobije pravo prvenstva. Obično je pravo prvenstva dobijao vojvoda čije bi imenovanje bilo prvo potpisano. Obe žene su nasrnule na jadnog Čarlsa, koji je pomirljivo predložio da ukazi budu potpisani istovremeno; ali nijedna od njih nije htela ni da čuje za to.

Oba ukaza su bila sačinjena s istim datumom, ali da bi bili punovažni, bio je neophodan potpis lorda kancelara riznice, Danbija. Danbi je sledećeg jutra trebalo da otputuje u Bat, a ledi Kaslmejn je svom predstavniku naložila da ga sačeka vrlo rano, pre nego što krene. Luiz je, međutim, čula da je lord promenio planove i da će otputovati već prethodne večeri. Njen sluga je predao ukaz Danbiju dok je ulazio u kočiju, a on se predusretljivo vratio u kuću da bi ga potpisao. Kad je sledećeg jutra stigao sluga ledi Kaslmejn, otkrio je da će Luizin sin zauvek imati pravo prvenstva nad sinom njegove gospodarice. Zabavno je zamišljati vatreni bes poražene ljubavnice kad je saznala tu vest.

Zbog njenog skromnog porekla, sinovi Nel Gvin nisu bili predmet ovakve velikodušnosti. Nel je tužno saopštila svojim sinovima da su oni „prinčevi po ocu što ih uzdiže, ali im je majka kurva, što ih unižava". Jednoga dana 1676, kada im je Čarls došao u posetu, Nel je, ogorčena zbog toga što je godinama čekala da kralj ukaže počast njenim sinovima, doviknula svom šestogodišnjaku: „Dođi ovamo, kopile malo!" Kada ju je Čarls prekorio, ona mu je odgovorila: „Nemam boljeg imena kojim bih mogla da ga zovem." Smejući se, Čarls je odgovorio: „Onda mu ga ja moram dati", i uskoro je proglasio dečaka erlom od Barforda. Posle još osam godina Nelinog navaljivanja, umiljavanja i preklinjanja, Čarls ga je proglasio

vojvodom od Sent Olbansa. Naočiti trinaestogodišnjak dobio je raskošne odaje u palati Vajthol i godišnji prihod od hiljadu i petsto funti. Ugovoren mu je i unosan brak s bogatom naslednicom. Vojvoda od Sent Olbansa kasnije je služio svojoj zemlji kao ambasador u Francuskoj.

GURNUTI U RAT, PRODATI U BRAK

Dok su u sedamnaestom veku kraljevska kopilad uglavnom mogla da računaju na titulu vojvode, njihove kolege iz burnog srednjeg veka imale su dobre izglede da sednu i na presto. Vilijem Osvajač, hrabri vanbračni sin Roberta Đavola, normandijskog vojvode, latio se mača i pokorio englesku vojsku 1066; gotovo hiljadu godina kasnije njegov prefinjeniji potomak, Elizabeta II, spokojno nosi krunu na glavi. U Norveškoj su u dvanaestom i trinaestom veku kraljevska kopilad nasleđivala presto ukoliko bi im očevi umrli ne ostavljajući za sobom zakonite sinove. U četrnaestom veku, kraljevska kopilad su osnovala dinastije u Portugalu i Kastilji. Ironijom sudbine, renesansa, koja je sa sobom donela moć kraljevskih ljubavnica, umanjila je izglede njihovih sinova. Srednjovekovni svet, oblikovan bojnim sekirama i buzdovanima, nije imao mnogo zakona o braku, razvodu i zakonitosti potomaka, u poređenju s civilizovanim, prefinjenijim društvom novijeg doba.

Nikoga ne treba da čudi što su neka kraljevska kopilad iz doba renesanse i baroka s čežnjom gledala u prošlost, kad su hrabri vanbračni sinovi mogli da osvoje kraljevstva. Džejms, vojvoda od Monmuta, omiljeni sin Čarlsa II, kovao je zaveru da se domogne engleskog prestola. Njegov otac nije imao zakonitih potomaka, a Čarlsov brat i naslednik Džejms bio je omražen zbog toga što je bio katolik. Posle Čarlsove smrti 1685, popularni vojvoda skupio je vojsku i borio se protiv Džejmsa II. Po naređenju svog strica, Monmuta su uhvatili na spavanju u jarku i odrubili mu glavu.

Mnogi vanbračni sinovi su, shvatajući nepromišljenost borbe za presto, stekli čast i slavu ratujući u ime svojih kraljevskih očeva i braće. Don Huan od Austrije (1547-1578), vanbračni sin Svetog rimskog cara Karla V i Barbare Blumberg, postao je admiral koji je oterao pirate s mora i porazio Turke u Bici kod Lepanta, u ime svog polubrata Filipa II.

Grof Mauricije Saksonski (1696-1750), vanbračni sin saksonskog vladara Avgusta Jakog i Aurore fon Kenigsmark, postao je veliki general i vojni teoretičar. Džejms Ficdžejms, maršal i vojvoda od Bervika (1670-1734), sin engleskog kralja Džejmsa II i njegove ljubavnice Arabele Čerčil, postao je general i pobeđivao u bitkama boreći se najpre za svog prognanog oca, a zatim i za svog rođaka Luja XIV. U Ratu za austrijsko nasleđe, kad su mu bile šezdeset i četiri godine, vojvoda je slavno poginuo tako što mu je top razneo glavu.

Dok su nezakoniti kraljevski sinovi često sticali slavu na bojnom polju, kćerke su korišćene kao zalog u brakovima, da bi se umirile neposlušne ali moćne plemićke porodice. Luj XIV je dve svoje vanbračne kćerke udao za pripadnike klana Konde, moćne porodice koju je nekoliko naraštaja unazad pratio žig izdaje. Luiz-Fransoaz, madmoazel Nant, kćerka kralja i madam Montespan, sa samo dvanaest godina udala se za Kondea, sedamnaestogodišnjeg patuljka ogromne glave. Zbog nevestine mladosti, na konzumaciju braka trebalo je čekati dve ili tri godine ali je madam Montespan, pohlepno prigrabivši tako sjajnu priliku i plašeći se da bi brak mogao biti poništen pre konzumacije, nagovorila svoju kćerku da već prve bračne noći izgubi nevinost.

Mladoženjinoj porodici je bilo podjednako drago zbog tako bliske veze s kraljem, mada su oni uporno zahtevali da par sačeka sa seksom. Madam de Kejli je napisala: „Venčanje je proslavljeno u Versaju u kraljevim zvaničnim odajama... uz blistavo osvetljenje bašte i svu raskoš kakvom se kralj diči. Grand Konde [mladoženjin otac] i njegov sin učinili su sve da pokažu svoje oduševljenje u ostvarenju zaručništva za koje su se toliko zalagali."

Najčudniji od sve kopiladi

Najčudniji ikada zabeleženi slučaj kraljevskog kopileta bio je don Antonio de Mediči, sin – pa ipak, ne sin – toskanskog nadvojvode Frančeska de Medičija i njegove ljubavnice Bjanke Kapelo. Hiljadu petsto sedamdeset šeste Bjanka je bila kraljevska ljubavnica već čitavu deceniju, ali još nikada nije bila začela. Nadvojvotkinja Johana je svom mužu rodila nekoliko beskorisnih kćerki, a Frančesko je obećao svojoj ljubavnici da će se oženiti njom i učiniti je nadvojvotkinjom ako mu podari sina, čim njegova nevoljena žena, oduvek krhkog zdravlja, izdahne. Taj sin za kojim je toliko čeznuo, ozvaničen brakom, mogao je lako naslediti presto.

Kao žena koja nije prihvatala poraz, Bjanka je preduzela vrlo odvažne mere da bi Frančesku obezbedila sina kojeg je želeo. Poslala je saučesnika da odabere tri neudate, siromašne trudne žene, verujući da će jedna od njih tri sigurno roditi sina, i smestila ih o svom trošku u različitim delovima grada. Zatim je Bjanka ponosno objavila Frančesku da je konačno zatrudnela. Počela je da nosi jastuk ispod haljine i nije dopuštala ljubavniku ni da je takne, da ne bi ugrozila trudnoću.

Dve trudnice su, na Bjankino razočaranje, rodile devojčice, nakon čega su isplaćene i otpuštene. Treća žena, Lučija, odabrana zbog svog zdravlja i lepote, rodila je dečaka. Čim je to saznala, Bjanka je počela da glumi porođaj, cepajući vazduh urlicima lažnog bola. Pošto su mu preneli tu vest, Frančesko je potrčao da je uteši, dovodeći sa sobom i dvorskog lekara. Beba, koju su grubo odvojili od majke i u korpi doneli u Bjankinu kuću, ostala je skrivena sve dok ne budu mogli bezbedno da je prokrijumčare u veliki krevet s baldahinom, ispod spuštenih zavesa.

Porođaj je potrajao mnogo sati, sve dok Frančesko nije odustao i vratio se u palatu. Njegov lekar je, međutim, ostao da pomaže porodilji. Kada je doktor, kojem nije bilo dozvoljeno da pregleda ni da takne Bjanku tokom njene bučne predstave, ugledao njenu staru sluškinju Santi kako ide kroz baštu s korpom, shvatio je šta se dešava. Taktično je poslušao Bjanku kada

mu je ona zatražila da joj donese vina. Kada se vratio, ugledao je Bjankino novorođenče.

A prava majka? Lučiji su oduzeli dete i, iako je još krvarila, primorali je da jašući krene na dugo putovanje do Bolonje s Gacijem, Bjankinim grbavim lekarom, koji je pazio na nju u toku trudnoće. Gaci joj je obezbedio mesto dojilje u jednoj bogatoj porodici pod lažnim imenom, i ispričao joj celu priču. Njen sin, kome su Bjanka i Frančesko dali ime Antonio, imaće divan život. Međutim, Lučija je strahovala da Medičijevi neće prezati od toga da je ućutkaju kako bi zaštitili tajnu vezanu za Antoniovo rođenje. Dvanaest godina je lutala Italijom pod lažnim imenima, neprestano se osvrćući da vidi da li je odnekud vreba bodež Medičijevih.

Ubrzo posle Antoniovog rođenja, nadvojvotkinja Johana je konačno rodila svom mužu sina i naslednika i, barem privremeno, Antoniov značaj je oslabio. U međuvremenu je Santi, Bjankina saučesnica u lažnom porođaju, počela da ucenjuje Bjanku. Dok je bila na putovanju sa ostalim slugama, Santi su napali i izboli nožem tajanstveni razbojnici koji nisu naudili nikom drugom od putnika. Santi je preminula – prinuđeni smo da zaključimo da je ubijena po Bjankinom nalogu – ali je pre toga uspela da čitavu priču ispovedi svešteniku.

Nadvojvotkinja Johana umrla je 1578, i još pre nego što se ohladila u grobu, Frančesko se oženio Bjankom. Govorkanja o čudnom Antoniovom rođenju brzo su se širila, dok se Evropa čudila vestima da se nadvojvoda oženio svojom ljubavnicom i krunisao je. Frančeska, Bjanka i Antonio postali su predmet podsmeha širom Evrope.

Kad je dečak napunio dve godine, Bjanka je znala da su priče o njegovom rođenju stigle i do Frančeskovih ušiju. Pošto je on sad imao i zakonitog sina, činilo se da nema mnogo razloga za održavanje laži o Antoniju. Tako je Bjanka otkrila svoju tajnu Frančesku u vidu simpatične šale koju je izvela da bi ga usrećila. Frančesko je, zadovoljan svojim zakonitim naslednikom, nastavio da odgaja i Antonija kao svog sina. Sigurno je zavoleo dečaka i, štaviše, nije želeo da postane predmet sprdnje u Evropi priznanjem da mu je njegova ljubavnica podmetnula tuđe dete.

Kada je Frančeskov jedini zakoniti sin 1582. umro sa samo četiri godine, Bjanka ga je nagovarala da Antonija proglasi prestolonaslednikom. Frančesko je za to zatražio dozvolu od španskog kralja Filipa II, koji je imao veliku moć nad italijanskim državama. Bio je to zapanjujući zahtev, pogotovo s obzirom na to da je većina ljudi znala neobičnu dečakovu istoriju. Veoma diplomatski, Filip je pristao da se dečak proglasi za kneza Kapestrana u napuljskom kraljevstvu, ali ne i za naslednika toskanskog prestola.

Ne čekajući Filipov odgovor, Frančesko je potpuno nezakonitim postupkom proglasio Antonija zakonitim sinom, predstavio ga svojoj zakonodavnoj savetničkoj grupi, Savetu dve stotine, kao svog sina, i naredio da mu se svi obraćaju sa „vaše visočanstvo". Poslao je sina u kočiji pod pratnjom Nemačke garde, što je bila čast rezervisana za princa. Toskanski građani su bili zgroženi. Zakoniti vladari Mediči bili su dovoljno loši, ali nametanje kopileta niskog roda – bez ijedne kapi krvi Medičijevih – kao princa, moglo je podstaći pobunu.

Frančeskov brat Ferdinando, zakoniti naslednik prestola, plašio se da će Frančesko uspeti da ubedi kralja Filipa da prihvati Antonija i pruži mu podršku španskih snaga. Budno je motrio na Bjanku i mrzeo je više nego ikad.

Frančesko i Bjanka umrli su u razmaku od svega nekoliko sati 1587, navodno od malarije, mada se mnogo šaputalo o tome da su otrovani. Novi nadvojvoda, Ferdinando, odmah je jedanaestogodišnjem Antoniju oduzeo sve titule i posede i odbio da ga prizna za svog bratanca. Međutim, već sledećeg dana pošto je pokazao zube i postavio dečaka na pravo mesto, Ferdinando mu je vratio sve dragocene posede. Obećao mu je da će ga štititi i poštovati ga, dokle god mu ostane veran podanik. Kao dobar zaštitnik, Ferdinando je lično obezbedio dečaku odlično obrazovanje.

Pošto je saznala za smrt Bjanke i Frančeska, Antoniova majka Lučija odvažila se da dođe u Firencu, i, na poziv nadvojvode Ferdinanda, sastala se sa svojim sinom. Pokušavajući da izbegne sledeće pokolenje lažnih naslednika koji bi jurišali na presto Medičijevih, Ferdinando je primorao

Antonija da postane malteški vitez. Vitezovi ovog reda ne mogu da sklope punovažan brak. Antonio je živeo bogato i srećno i umro 1626. godine. Tako se završila priča o kraljevskom kopiletu koje je – bez ijedne kapi kraljevske krvi – umalo nasledilo presto.

Deseto poglavlje

KRALJEVA SMRT

Ja sam kao onaj što ostaje sam na gozbi,
Dok vene cveće i dok svetla trnu.
– Edvard Robert Bulver, prvi eri od Litona

Smrt je, u svom crnom ogrtaču, u prošlim vremenima bila čest posetilac kraljevskih dvorova. Ljudi na najvišim položajima u državi često su odlazili na vrhuncu mladosti i moći. Dvoranin ili član kraljevske porodice jedne večeri je mogao veselo da pleše, a već sutra da umre.

Čak i kraljevi moraju da umru. Neizbežno je dolazio dan kada je Smrt, ispijena i praznih očnih duplji, svojim kandžama grabila vladarevu dušu, strpljivo je čeprkajući dok je u samrtnom ropcu ne bi otkinula od kostiju i mesa. Tada zaista nije bilo vremena za lepe uspomene o vođenju ljubavi pod svetlom sveća, o zanosnim večerima opojnim poput vina, o ženskim usnama, bedrima i grudima. Više ne, dok se kralj pripremao da sam krene na put. Prvi put u životu ostao bi istinski sam, bez pratnje ushićenih dvorana ili dosadnih savetnika koji bi mu stazu posipali ružnim laticama. Na kraju je ostajao bez krune, sveden na položaj najbednijeg prosjaka, nimalo vredniji od bilo koje druge duše koja se otima iz gnjilog ljudskog tela.

Gledajući smrti u oči posle sedamdeset godina vladanja, Luj XIV je pribrano primetio: „Dok smo živi radimo šta hoćemo, ali kad umremo, imamo manje moći od najbednijeg stvora."

Kraljevska zaštita nad ljubavnicom prestajala je sa otkucajima njegovog srca; ponekad, u očajničkom napadu kajanja, čak i ranije. Besni rođaci često su branili ljubavnici pristup u kraljevu bolesničku sobu, osim naravno ukoliko je kralj bolovao od kakve zarazne bolesni kao što su boginje, u kom slučaju se od nje očekivalo da ga neguje. Čak i ako bi uspela da dođe do samrtne postelje da se oprosti od svog ljubavnika, izvodili bi je iz sobe pre nego što bi došao sveštenik da izvrši poslednje pomazanje. Za umirućeg vladara, ljubavnica je postajala živa optužba za smrtni greh, i zato mu nisu dozvoljavali da okalja svoju očišćenu dušu čak ni samim pogledom na nju.

Ni za koga nije bilo manje saosećanja do za ljubavnicu mrtvog kralja. Njen pažljivo građeni položaj – koji se održavao isključivo po kraljevom zahtevu – odjednom bi se srušio, bacajući je daleko ispod najobičnijih smrtnika. Retko su joj dopuštali čak i pravo koje su imali i najsiromašniji ljudi, da prisustvuje obredu sahrane svog ljubavnika ili da priđe njegovom posmrtnom odru.

Osveta kraljevske porodice za pretrpljene uvrede često je bila brza i nemilosrdna. Dok su bivše ljubavnice, koje je preminuli monarh davno otpustio, zaboravljene dostojanstveno živele negde na selu, kraljeva poslednja ljubavnica nosila je teret mržnje kraljevske porodice, dvorana i običnog naroda. Hiljadu trista pedesete, kada je Alfonso XI Kastiljski umro od crne kuge, kraljeva odavno zapostavljena žena kraljica Marija naredila je da njegovu ljubavnicu Leonoru de Guzman zatvore u tamnicu, a ubrzo potom i ubiju.

Naredni vek bio je tek nešto malo civilizovaniji. Posle smrti engleskog kralja Edvarda IV 1483, i dvor i javnost bili su toliko netrpeljivi prema njegovoj poslednjoj ljubavnici Džejn Šor da je ona bila primorana da ide kroz London u belom pokrovu i sa šiljatom pokajničkom kapom na glavi, noseći sveću. Mada postoje dokazi o tome da je poživela još četrdeset godina posle toga, tada je nastala i legenda da je skončala na hrpi đubreta, kamenovana, a i mnogim potonjim kraljevska ljubavnicama javnost je od srca želela da završe kao Džejn Šor.

Novi kralj, obično sin prethodnog vladara, često je žudeo da kazni ženu koja je povredila njegovu majku kraljicu. Sin i naslednik Šarla VII, Luj, često je besneo zbog uvreda koje je njegova napaćena majka trpela od očeve ljubavnice Anjes Sorel. Jednoga dana 1444, naletevši na Anjes, Luj je uzviknuo: „Hristovih mi stradanja, ova žena je uzrok sve naše nesreće", i udario je pesnicom u lice. Možda je Anjes imala sreće što je umrla pre svog kraljevskog ljubavnika; ne možemo zamisliti njen miran život pod kraljem Lujem XI.

Hiljadu sedamsto šezdesete, kada je engleski kralj Džordž II ležao na samrtnoj postelji, njegova voljena ljubavnica nije bila blizu njegovog kreveta. Ledi Jarmut, koja je znala da budući kralj Džordž III nije njen obožavalac, mirno je slagala deset hiljada funti u sef koji će poneti sa sobom u svoju domovinu Hanover, gde će biti izvan domašaja mladog Džordža.

Čim bi saznali da je vladar ozbiljno bolestan, prijatelji bi listom počeli da napuštaju njegovu ljubavnicu, nastojeći da se umile budućem kralju. Madam Pompadur je to doživela 1757, kada je jedan luđak napao Luj a XV nožem dok je ulazio u svoju kočiju u Versaju. Mada je rana bila površinska, dosta je krvarila i Luj je bio siguran da umire. Madam Pompadur, čije su sobe uvek bile pune dvorana koji su je molili za usluge, odjednom je imala mnogo manje gostiju, i to uglavnom one koji su dolazili da likuju. „Dolazili su da vide kako ona to podnosi", pisala je jedna njena dama. Njen neprijatelj, markiz D'Arženson, nije mogao da sakrije radost govoreći: „Pravi se da nije ponižena, ali malo-pomalo, ljudi je napuštaju."

Uplakana i napuštena, kraljeva ljubavnica je pakovala kofere spremajući se da pobegne u Pariz u svoje utočište u slučaju kraljeve smrti. Međutim, nekoliko dana kasnije Luj se oporavio, zgrabio štap, doviknuo svome sinu: „Ne dolazi", i odšepao niz svoje privatno stepenište do njenih odaja. Položaj madam Pompadur opet je bio siguran, a servilni dvorani opet su u njenom predvorju čekali na prijem.

Smrt je na izvestan način bila prijatelj odavno zanemarenoj kraljici, kojoj bi poslužila njenog sopstvenog muža na hladnom poslužavniku, u potpunosti njenog prvi put još od medenog meseca. Tada je kraljica znala

gde joj je muž, i znala je da više ne može pobeći od nje svojoj ljubavnici. Onih nekoliko dana između kraljeve smrti i njegove sahrane često su bili svetinja za napuštenu ženu, i poslednje što je kraljica tad želela bila je ljubavnica koja će joj te trenutke ukaljati.

Ubrzo posle smrti Edvarda VII 1910, njegova udovica kraljica Aleksandra pozvala je svog prijatelja lorda Ešera da još jednom, poslednji put, vidi kralja pre sahrane. On je bio zbunjen njenim vedrim osmehom, dok nije shvatio kako je to bilo prvi put za skoro pedeset godina braka, da je Aleksandra nasamo sa svojim mužem, bez ikakve konkurencije na vidiku. „Na kraju krajeva", kazala je ona nad njegovim lešom, „mene je uvek najviše voleo."

„Ogorčenje će... biti slatko u poređenju s mojim teškim gubitkom"

Hiljadu petsto pedeset devete najmoćnija žena u Francuskoj, Dijana de Poatje, izgubila je sve u trenu kada je drveno koplje probilo vizir i oko njenog ljubavnika Anrija II na turniru. I Dijana i kraljica Katarina navijale su u loži za kralja kada se dogodila nesreća. Dok su odnosili Anrijevo beživotno telo i dok mu je krv kuljala iz probijenog vizira i sa drvenog šiljka zarivenog duboko u mozak, njegova nevoljena kraljica postala je vladar imenom i statusom, u ime svog malog sina.

Dijana je pokušala da se probije kroz gužvu da vidi Anrija, ali nije uspela. Njega su na nosilima odneli do palate, gde joj je zabranjen pristup. Neutešna, ona se vratila u svoju kuću u Parizu i očajnički pokušavala da sazna kakvo je kraljevo stanje. Niko je ni o čemu nije obaveštavao. Nije mogla znati da ju je njen ljubavnik na samrti neprestano dozivao, ali je kraljica Katarina odbijala da pošalje po nju. Konačno, sudbina je zanemarenoj supruzi dodelila potpunu vlast nad grešnim kraljem, a ona nije nameravala da je deli sa omraženom Dijanom.

Kraljeva agonija je trajala nekoliko dana dok su lekari pokušavali da pregledaju njegovo probijeno oko. Kraljica je hladnokrvno naredila da se četvorici osuđenih prestupnika odrubi glava da bi lekari mogli da im ispituju lobanje u uzaludnim nastojanjima da joj spasu muža.

Deset dana posle nesreće kraljica je Dijani poslala poruku zahtevajući od nje da vrati krunski nakit koji joj je Anri poklonio. Dijana je tiho upitala: „Je li kralj mrtav?“ Glasnik joj je odgovorio da je smrt na pomolu. Dijana reče: „Dokle god je u njemu bar iskra života, želim da moji neprijatelji znaju da ih se ne plašim. Još uvek mi niko ne može naređivati. Još uvek se ne bojim. Ali kad on umre, ne želim da živim posle njega, i svako ogorčenje koje bi mi neko mogao poželeti, biće slatko u poređenju s mojim teškim gubitkom.“

Dva dana kasnije kralj je umro, a Dijani je poslat novi glasnik s porukom da vrati kraljevski nakit i ključeve kraljevog pisaćeg stola i ormara. Dijana je poslala kutiju s nakitom i ključevima, kao i inventar sadržaja i pismo kraljici, u kojem ju je molila za oproštaj.

Dijani nije dopušteno da prisustvuje Anrijevoj sahrani, već je pogrebnu povorku posmatrala dok je prolazila ispod prozora njenog pariskog doma. Nakon toga je sela i čekala da je uhapse. Ali po nju nikad niko nije došao. Dijana je mudro upravljala Francuskom tokom dvanaest godina Anrijeve vladavine, i nije mogla biti optužena za izdaju. Što je možda bilo još važnije, svoje dve kćerke je brakom vezala za porodice koje su bile moćni kraljičini saveznici. Katarina se zadovoljila time da joj oduzme Šenonso, bajkoviti zamak koji je Anri poklonio Dijani, i izbriše bezbrojne „AD“ monograme koje je Anri postavio po svojim brojnim zamkovima. Naložila je da ih skinu ili spale, ili je pak unajmljivala drvodelju da ih preoblikuje u „AC“.

Dijana se povukla u zamak Anet, koji je nasledila od svog davno preminulog muža. Posvećujući poslednje godine života dobrotvornom radu, izgradila je bolnicu i dom za neudate majke, siročad i udovice. Nekolikim samostanima ostavila je novac za mise za pokoj svoje duše. Hiljadu petsto šezdeset šeste, sedam godina posle Anrijeve smrti, mirno je

umrla posle kraće bolesti u šezdeset petoj godini, još uvek lepa. Jedan dvoranin je zapisao: „Šteta je da zemlja pokrije to divno telo."

„Ne dozvoli da jadna Neli gladuje"

Za razliku od većine kraljeva koji su posle svoje smrti za sobom ostavili jednu zvaničnu ljubavnicu, Čarls II je 1685. za sobom ostavio čitav harem. Sudbina njegove dve glavne ljubavnice bile su veoma različite.

Dok je pedesetpetogodišnji kralj ležao na samrti posle moždanog udara, koji je verovatno bio posledica sifilisa, Luiz de Kerual mu je učinila izuzetnu poslednju uslugu. Jedna od malobrojnih koja je znala da je Čarls zapravo katolik koji se, iz političkih razloga, nikad nije zvanično preobratio, želela je da on primi poslednje pomazanje po pravilima katoličke crkve. On je na samrtnoj postelji odbio obred protestantskog sveštenika, a da niko nije bio siguran zašto – osim Luiz i njegovog brata Džejmsa. Međutim, Džejms je bio izgubljen u izmaglici misli koje obuzimaju čoveka kada shvati da će postati kralj.

Luiz je smatrala da joj pristojnost zabranjuje da ulazi u kraljevu sobu, u kojoj je bdela nesrećna kraljica. Umesto toga, otišla je kod francuskog ambasadora i zahtevala od njega da razgovara sa Džejmsom i nađe sveštenika. Prema ambasadorovim rečima, kazala je: „Idite i recite mu da sam vas zamolila da ga upozorite da razmotri šta se može učiniti za spas duše kralja, njegovog brata." Prisetivši se svoje dužnosti, Džejms je odmah otišao kod Čarlsa i upitao ga da li da pošalje po sveštenika, na šta je kralj odgovorio: „Za ime boga, brate, idi, ne gubi vreme!"

Ubrzo potom, tajnim stepeništem, na isti način kao što su kod kralja dolazile prostitutke, došao je i sveštenik, koji je izvršio poslednje pomazanje. Nakon toga, Čarls je o Luiz rekao: „Oduvek sam je voleo, i umirem voleći je."

Kad je saznala vest o Čarlsovoj smrti, uspaničena Luiz je pronašla utočište u domu francuskog ambasadora. Znajući da nikad nije bila omiljena, jer se mešala u politiku i bila omražena kao vigovka, papistkinja i strana uhoda, Luiz je strahovala od nove vlade isto koliko i od razjarene rulje. Odmah je pokušala da pobegne u Francusku. Kralj Džejms joj je, plašeći se besa njenog moćnog zaštitnika Luja XIV, osigurao bezbednost i penziju od tri hiljade funti godišnje. Međutim, takođe je zahtevao i da ona ostane u Engleskoj, da isplati svoje dugove i vrati kraljevski nakit koji se nalazio u njenom posedu.

Pribravši se i primirivši, Luiz se vratila na dvor tražeći prihode koje joj je davao Čarls – devetnaest hiljada funti godišnje kao svojoj ljubavnici, kao i dvadeset pet hiljada godišnje od prihoda u Irskoj. Džejms joj je dopustio da zadrži devetnaest hiljada, ali je onih dvadeset pet stavio u svoj džep. Šest meseci posle Čarlsove smrti, Luiz je otplovila u Francusku sa čitavom armadom prepunom njenih stvari – dve stotine hiljada zlatnih franaka, sanducima od hrastovine punim dragulja i zlatnog posuđa, srebrnine, nameštaja, kočija, fotelja i umetničkih dela.

Pošto je bila navikla da mnogo troši i da se nepromišljeno kocka, Luiz se uskoro rastala sa svojim bogatstvom. Pod pritiskom poverenika jurila je od Londona do Versaja, tražeći od obe zemlje naknadu za učinjene usluge, i obično je dobijajući. Međutim, Čarlsova smrt ju je sklonila sa scene; u jednom jedinom trenutku umesto glavne zvezde postala je nevoljni posmatrač. Na svoje nezadovoljstvo, skoro pedeset godina je živela kao zanimljivi relikt prošlosti, još uvek privlačan ali neosporno nevažan. Čini se da joj se početni nalet polne bolesti koju joj je preneo kralj nikada nije ponovio. Umrla je 1734. u osamdeset petoj godini.

Za razliku od Luiz de Kerual, prihodi Nel Gvin morali su se okončati Čarlsovom smrću. Ona nije imala vojvodske posede, niti stalne prihode. Dok je Čarls ležao na samrti, sigurno je žalila što je nije obilnije nagradio za sedamnaest godina verne službe. „Ne dozvoli da jadna Neli gladuje“, molio je Čarls svog brata Džejmsa neposredno pre nego što je izdahnuo.

Odmah posle Čarlsove smrti, Nel se suočila s novčanim problemima. Njeni poverenici, razni trgovci kod kojih je pravila poveće račune, zakucali su na njena vrata tražeći isplatu. U početku, kralj Džejms se oglušio na njene očajničke molbe za pomoć. Iako je Nel imala nekoliko poseda, njihov zvanični vlasnik bio je njen i Čarlsov sin i ona nije mogla da ih proda.

Konačno, Nel je založila nešto od svojih nekretnina i pozajmila novac na osnovu svog nakita i posuđa, da bi nabavila dovoljno novca da isplati drugove. Verovala je da će Džejms poštovati želju svog brata izrečenu na samrtnoj postelji. Bila je u pravu – tri meseca posle Čarlsove smrti, Džejms je poslao Nel gotovinu da podmiri najhitnije potrebe i obećanje da će joj i dalje pomagati. Do kraja godine isplatio je njene brojne neizmirene račune kod trgovaca i dao joj još dve hiljade i trista funti u gotovom. Što je bilo još važnije, januara 1686. Džejms je dodelio Nel godišnji prihod od hiljadu petsto funti – samo delić onoga što joj je davao Čarls, ali dovoljno da živi udobno i neupadljivo.

Prve dve godine posle Čarlsove smrti, Nel je uživala u svom životu u Londonu. Posećivala je prijatelje, priređivala zabave i odlazila u pozorište. Godinama je povremeno bolovala, ali bi se obično brzo oporavljala. Moguće je da je Nel dobila od Čarlsa istu polnu bolest kao i Luiz, ali se u Nelinom slučaju stanje postepeno pogoršavalo, uništavajući joj arterije i izazivajući sve viši krvni pritisak.

Marta 1687. Nel je doživela moždani udar. Činilo se da se polako oporavlja kada je, dva meseca kasnije, pretrpela jedan još teži. Paralizovana, ležala je u svom velikom srebrnom krevetu, onom koji je kralj Čarls toliko puta „krstio“, gde je i izdahnula sa samo trideset i sedam godina.

„Treba je žaliti više nego ikog drugog“

Nesreća da izgubi Luja XV dok je još uvek bila njegova *maîtresse-en-titre* nije zadesila madam Pompadur već njenu naslednicu madam Bari.

Kralj, koji je oduvek pokazivao bolesnu opčinjenost leševima, u šezdeset četvrtoj godini zarazio se malim boginjama nakon što je pregledao kovčeg jedne devojke pre sahrane. Njegovo lice, prekriveno boginjama, poprimilo je bronzanu boju, i kralj je strahovito patio.

Nakon što je, izlažući svoj život velikoj opasnosti, madam Bari negovala svog kraljevskog ljubavnika tokom ove bolesti, udaljena je iz sobe koja je zaudarala na trulež i znoj da bi kralj mogao da primi oproštaj zemaljskih grehova. Kada je kralj, prenuvši se iz groznice, upitao za nju i čuo da je otišla, rekao je: „Šta, zar već?“, i zaplakao. Pre nego što su izvršili poslednji obred, sveštenici su primorali umirućeg vladara da potpiše nalog za utamničenje svoje verne ljubavnice u oronuli samostan *Pont aux Dames*. Neverni ljubavnik je, drhteći pred dverima pakla, potpisao taj sramni dokument.

Novi kralj, mladi Luj XVI, na nagovor svoje žene prognao je s dvora sve koji su nosili ime Bari, te su brojni rođaci koji su bili predmet njene velikodušnosti brzo promenili ime. Međutim, majka Marije Antoanete, austrijska carica Marija Terezija, prekorila je kćerku što likuje nad „*nesrećnim bićem* koje je sve izgubilo i koje treba žaliti više nego ikog drugog“.

Dok su Lujev smrdljivi leš u olovnom sanduku napunjenom mirisnim travama nosili do poslednjeg počivališta, nekadašnja ljubimica je teška srca krenula u svoje zatočeništvo. Nekoliko vernih prijatelja na dvoru obezbedilo joj je sluškinju i kola natovarena jednostavnim nameštajem – krevet, nekoliko stolica, mali ćilim i paravan da se zaštiti od promaje. Tako opremljena za kakvu-takvu udobnost, madam Bari se smestila u usku sobicu u vlažnom samostanu starom hiljadu godina.

Mada su se opatice zgrozile što se među njima našla tako ozloglašena žena – neke su strahovale da bi i sam pogled na nju mogao da im okalja dušu – ubrzo su počele da se dive prefmjenom ponašanju madam Bari. Njeno samostansko obrazovanje pomoglo joj je da se lakše uklopi. Rado im je pomagala u svim poslovima, nikad nije kasnila na molitvu i za nekoliko

nedelja počela je da vrti uštogljene opatice oko malog prsta. Godinu kada kasnije, kada je oslobođena, one su je ispratile u suzama.

U početku joj je bilo zabranjeno da priđe bliže od pedeset kilometara kako Parizu tako i Versaju, ali je njeno progonstvo uskoro ukinuto, te se vratila u mali zamak Luvesjen izvan Versaja, koji joj je njen kraljevski ljubavnik poklonio. Postala je zaštitnica tog kraja, delila milostinju siromašnima i bolesnima i priređivala raskošne zabave.

Međutim, Žani de Bari nije bilo suđeno da svoj život proživi u buržoaskoj raskoši. Francuski seljaci, koji su gladovali dok je ona uživala s kraljem, imali su dobro pamćenje. Hiljadu sedamsto osamdeset devete njen svet je počeo da se ruši. Pala je Bastilja, Luj XVI je pogubljen na giljotini, a ljubavnik madam Bari vojvoda od Brizaka rastrgnut je na ulici i glava mu je nabijena na kolac. Ljupka, naivna i priglupa, madam Bari je u Luvesjenu živela u svom svetu iz mašte. Naručivala je kipove za baštu, haljine za sebe, novi nameštaj. Kada joj je nakit ukraden i pojavio se u Londonu, od revolucionarne vlade je pribavila dokumenta da otputuje u Englesku i identifikuje svoje stvari. U vreme kada su hiljade ljudi pokušavale da na bilo koji način pobegnu iz Francuske da bi se spasli giljotine, madam Bari se *vratila u Francusku*. Vratila se u svoj zamak da se kupa u mirisnoj vodici i sastaje sa svojim krojačima.

Međutim, ubrzo po povratku, madam Bari je zarobljena, proglašena krivom po izmišljenim optužnicama za izdaju i špijunažu, i osuđena na giljotinu. Nagodila se sa svojim dželatima – reći će im gde se kriju njene dragocenosti u Luvesijenu da bi joj poštedeli život. Oni su tri sata prilježno beležili njenu priču o draguljima zakopanim u bašti, srebru skrivenom u jezeru i slikama u starom mlinu.

Potom su poslali po čoveka koji joj je odsekao kosu i vezao ruke. Ošamućena, kraljeva ljubimica je gurnuta na kola zajedno sa ostalim zatvorenicima. Dok su je vukli uz stepenice do giljotine, ona je, jecajući i plačući, govorila: „Povredićete me! Molim vas, nemojte me povrediti!“

Kada je njena ošišana glava pala u korpu, začuo se poklič „*Vive la révolution!*“ Najlepša žena u Evropi, poslednja velika *maîtresse-en-titre*,

bačena je u neobeleženi grob, zajedno sa drugim žrtvama Francuske revolucije.

„Sklanjajte mi tu ženu s očiju“

Putujući po Italiji 1796, Vilhelmina Ric, grofica od Lihtenaua, obaveštena je da je pruski kralj Fridrih Vilhelm II, koji je dvadeset šest godina bio njen ljubavnik, teško bolestan.

Jedan visoki zvaničnik napisao je da bi „samo prisustvo grofice Lihtenau možda moglo da spase kralja, koji želi da je vidi“. Vilhelmina se odmah zaputila u Berlin.

Po povratku, Vilhelmina je zatekla kralja duboko izmenjenog opakom bolešću. Međutim, čim je ugledao svoju voljenu ljubavnicu, kralj se odmah osetio bolje. Vilhelmina je odano negovala Fridriha Vilhelma, organizovala je izvođenje predstava u njegovoj bolesničkoj sobi i tražila od kuvarica da spremaju njegova omiljena jela. Izmučeni kralj je bio nervozan kada njegova grofica nije bila uz njega. Većina dvorana je smatrala da mu je ona produžila život.

Međutim, posle osamnaest meseci postepenog oporavka kraljevo stanje se pogoršalo, i postalo je očigledno da je smrtno bolestan. Vilhelmini su prijatelji savetovali da pobegne iz zemlje sa svojim draguljima vrednim 50.000 kruna i menicama Engleske banke, u vrednosti od još 120.000 funti. Ipak, Vilhelmina je ostala odana kralju bukvalno do smrti. Želela je da bude uz svog ljubavnika u trenutku smrti. Tek posle toga će se pozabaviti svojim brigama.

Noge Fridriha Vilhelma behu strahovito otekle. Pozorišne predstave i muzika više nisu bile prikladna zabava za kralja koji je bio na samrti. Vilhelmina mu je dovodila dvorane čije ga je ćaskanje zabavljalo. Čitala mu je zanimljive knjige. Kada se kraljevo stanje pogoršalo, Vilhelmina je dobila napad grčeva. Lekari koji su negovali kralja savetovali su joj da ode kući da

se odmori i da će je obavestiti ako se kraljevo stanje popravi ili pogorša. Iscrpljena Vilhelmina je pristala. Kada se približila prestolonasledniku, dvadesetsedmogodišnjem sinu i nasledniku Fridriha Vilhelma, on je uzviknuo: „Sklanjajte mi tu ženu s očiju." Bio je to nagoveštaj onoga što ju je čekalo.

Prestolonaslednik je javio Vilhelmini da mu je otac dobro da bi je sprečio da se vrati. I tako je kralj Fridrih Vilhelm II, konačno, potonuo u ambis bez utešnog stiska Vilhelminine ruke.

Ophrvana bolom, Vilhelmina je uskoro shvatila da je čekaju novi udarci. Prijatelji su je preko noći napustili. Niko nije dolazio da je teši. Čak i njene sopstvene sluge grubo su se ponašale prema njoj. Što je bilo još gore, novi kralj je poslao svoje ljude da joj pretresu kuću u potrazi za dokumentima i da traže ključeve njenog radnog stola i ormana. Pokazalo se da su kod nje nađene samo ljubavne pesme i ljubavna pisma.

Uprkos tome, tri dana posle kraljeve smrti Vilhelmina je stavljena u kućni pritvor. Bolesnu majku su joj odveli od kuće, kao i vernu sluškinju. Njena preplašena deca jurila su joj u zagrljaj, ali su i njih odveli od majke. Šest nedelja vojnici su čuvali Vilhelminu, koja je sama u zatvorenoj kući žalila svog ljubavnika. Konačno joj je komisija koja je istraživala njene zločine dopustila dva sata šetnje dnevno. Kad je prošla blizu palate svog ljubavnika, briznula je u plač.

Vilhelmina je optužena za brojne prestupe, između ostalog i za to da je skinula prstenje s ruku umirućeg kralja, kao i ogromni dijamant poznat pod nazivom Soliter. Vilhelmina je odgovorila opisom ormara u kraljevoj spavaćoj sobi u kojem su se nalazili Soliter i ostali nakit. Rekla je da je prstenje skinula na kraljev zahtev, da bi on mogao da opere ruke. Kada je kasnije htela da mu ga vrati na prste, primetila je kako su Fridrihu prsti otekli. Ne želeći da ga uznemiri, ostavila ih je u ormaru.

Vilhelmina je provela u kućnom pritvoru ukupno tri meseca od dana smrti Fridriha Vilhelma. Konačno ju je jedne večeri posetio glasnik sa odlukom Fridriha Vilhelma III. Dopušteno joj je da zadrži nameštaj i nakit koji joj je poklonio pokojni kralj, i malu penziju od četiri hiljade talira

godišnje. Međutim, svoje seosko imanje i palatu u Berlinu morala je da zameni zatvorom u tvrđavi u Šleskoj. Ne prolivši nijednu suzu, Vilhelmina se spakovala i odmah krenula.

Međutim, Vilhelmina je imala uticajne prijatelje koji su bili spremni da je brane od plime kraljevskog nezadovoljstva. Oni su novog kralja podsetili na to kako se ružno ponašanje Luja XVI prema madam Bari odrazilo na njega. Jedan njen prijatelj, italijanski pesnik Filistri, često je upozoravao novog kralja na skrnavljenje očeve uspomene. Takođe je pokušao da utiče na kraljevu majku – zanemarenu ženu pokojnog kralja – na mladu kraljicu, prinčeve i savetnike, da oslobode Vilhelminu iz zatočeništva. Posle samo dva meseca, ona je zaista oslobođena. Nekoliko godina kasnije, došavši u posetu berlinskom dvoru, za njen slučaj se zainteresovao Napoleon i, čuvši da ona živi u velikoj bedi, ubedio je Fridriha Vilhelma III da joj vrati deo njene zaplenjene imovine.

Međutim, kažnjena ljubavnica nije mirno otišla u penziju; imala je čitav niz novih ljubavnika. S pedeset godina udala se za jednog mladog umetnika, koji ju je samo dve godine kasnije napustio. Preselila se u Beč a zatim u Pariz, i umrla zaboravljena 1822, u šezdeset osmoj godini.

„Nikad nisam bila Pompadurova, još manje Mentenonova“

Zbog svojih godina i trajanja njene veze sa austrougarskim carom Franjom Josifom, Katarini Srat je ukazana najveća počast nakon smrti njenog ljubavnika. Ona je ublažila njegovu bol 1889. kada je njegov jedini sin, prestolonaslednik Rudolf, ubio svoju sedamnaestogodišnju ljubavnicu Mariju Večeru, a potom izvršio samoubistvo u kraljevskoj lovačkoj kući u Mejerlingu. Ona mu je bila jedina uteha kada je njegova voljena žena, carica Elizabeta, 1898. godine ubijena. Trideset i tri godine tešila ga je dok se njegova velika carevina cepala po šavovima.

Hiljadu devetsto šesnaeste, kada je car sa osamdeset i šest godina umro, njegovoj ljubavnici je bilo šezdeset i šest. Katarina, koja više nije bila zavodljiva glumica koju je car prvi put video u carskom pozorištu, ugojila se i ostarila. U toku Prvog svetskog rata dobrodušna Katarina otvorila je bolnicu za ranjenike i lično nadgledala pripremu hrane, koja se sve teže nabavljala.

Prilikom njenih poseta caru udovcu viđali su ih kako zajedno šetaju po vrtu. Ponekad mu je ona čitala državne dokumente, jer mu je vid sve više slabio. Tešila je oronulog čovečuljka što je na svojim krhkim ramenima gotovo sedamdeset godina nosio carevinu, koja je sad tonula pod težinom svetskog rata.

Čim je car umro, Katarinu su pozvali u palatu. Ona je ubrala dve bele ruže iz svog staklenika i kočijom prešla kratku razdaljinu. Njena nekadašnja neprijateljica, careva kćerka nadvojvotkinja Valerija, pritrčala joj je plačući i zahvaljujući joj za doživotnu brigu o njenom ocu. Katarina je ušla u odaju u kojoj je Franjo Josif ležao na svom uskom krevetu, beživotan i sitan bez iskre života u sebi, i spustila mu ruže u prekrštene ruke.

Zahvaljujući nekretninama i nakitu koji je dobila kao careva ljubavnica, Katarina je izdržavala svoju porodicu i sve one koji su se oslanjali na nju u teškom razdoblju između dva rata. Poznata po velikodušnosti, prihvatala je brojne pse koje su vlasnici napustili jer više nisu mogli da ih hrane.

Tridesetih godina dvadesetog veka, novinari su dosađivali Katarini tražeći od nje priču o njenom odnosu s pokojnim carem. Izdavači su je preklinjali da napiše memoare. Katarina im je uvek odgovarala: „Ja sam glumica a ne pisac i nemam šta da kažem. Nikad nisam bila Pompadurova, još manje Mentenonova."

Jednog dana, kada joj je bilo osamdeset šest godina, Katarina – koja je živela u blistavom sutonu Habzburške imperije, u vreme kočija s konjima, otmenih valcera i raskošnih balskih haljina – pogledala je kroz prozor i videla kolonu Hitlerovih vozila kako u pobedničkoj koloni prolazi kroz Beč,

pored same njene kuće. Konačno, pedeset i šest godina pošto je postala careva ljubavnica, Katarina je iskazala politički stav. Spustila je sve roletne.

„Šta će biti sa mnom?“

Hiljadu devetsto desete, nakon što je doživotna raspusnost konačno slomila njegovu konjsku snagu, šezdesetosmogodišnji kralj Edvard VII ležao je na samrti. Čuvši tu vest, njegova ljubavnica Elis Kepel počela je da pretražuje svoje papire, nastojeći da pronađe pismo koje joj je on napisao osam godina ranije, kada se oporavio od napada slepog creva – kad joj je kraljica Aleksandra odlučno preprečila put do njegove bolničke sobe. U tom pismu kralj je zahtevao da Elis bude dopušteno da ga posećuje, u slučaju da se opet ozbiljno razboli.

I tako se, nepoželjna ali ipak prihvaćena Elis, ušunjala u sobu umirućeg vladara i sela pored njega, milujući mu ruku. Aleksandra je gledala kroz prozor, okrećući vitka kraljevska leđa dirljivom susretu između svog muža i njegove ljubavnice. Edvard je promuklo šapnuo ženi: „Moraš je poljubiti. Moraš poljubiti Elis.“ Možemo da zamislimo s kakvim joj je gnušanjem kraljica pružila mermerne usne. S takvim gnušanjem da je, zapravo, kasnije poricala da je do tog poljupca uopšte došlo.

Kada je Edvard pao u komu, Aleksandra je odvela u stranu kraljevog prijatelja ser Frensisa Lejkinga i naložila mu: „Sklonite tu ženu.“ Histerična Elis odbijala je da napusti svog ljubavnika. Dok su je odvlačili iz sobe, vikala je: „Ja nikom nisam učinila ništa nažao. Između nas nije bilo ničeg ružnog. Šta će biti sa mnom?“

Iza bezbedno zatvorenih vrata, u prisustvu muževljevog leša, Aleksandra je konačno dala sebi oduška i odala ser Frensisu osećanja koja je krila gotovo pet decenija. „Ne bih je poljubila da me nije on zamolio“, jadala se kraljica. „Ali učinila bih sve što je on tražio od mene. Pre dvanaest godina, kada sam se strašno naljutila zbog ledi Vorik, a kralj se posvađao sa mnom i

rekao da treba sudski da se razvedem od njega, rekla sam mu jednom zauvek da može da ima sve žene koje želi, i da mu neću reći ni reč; i od tada sam se uvek ponašala prema njima onako kako je on želeo. On je bio čitav moj život i sad, kada je mrtav, ništa više nije važno."

Pošto se pribrala, Elis se vratila kući i javila svim svojim prijateljima da ju je kraljica Aleksandra ne samo poljubila već i uverila da će se kraljevska porodica brinuti o njoj, što su svi ostali svedoci koji su prisustvovali tom događaju porekli. Elis je na Edvardovu sahranu otišla u crnini od glave do pete, s crnim velom do poda i s crnim nojevim perjem kao udovica, ali je u kapelu ušla na sporedni ulaz. Kada je razdoblje žaljenja prošlo, Elis je zaključila da bi novi kralj mogao odobriti njen odlazak. Svojim nečasno stečenim imetkom Elis je povela muža i decu na dvogodišnje putovanje po Indiji i Kini. Po povratku u Englesku, priređivali su raskošne zabave.

Hiljadu devetsto trideset šeste, šezdesetsedmogodišnja Elis ručala je u londonskom *Ricu* kad je objavljeno da je kralj Edvard VIII abdicirao da bi se oženio svojom ljubavnicom, Volis Vorfild Simpson. Elis se trgla. „U *moje* vreme, sve se radilo mnogo bolje", primetila je prezrivo.

Jedanaesto poglavlje

KRAJ BLISTAVE KARIJERE I ŠTA POSLE

Prsti propasti izbrisaše crte
U kojima se lepota krila.
– Lord Bajron

Tiho se šunjajući pozlaćenim dvorskim hodnicima, Smrt je ponekad zaobilazila kraljeva vrata i prolazila do drugih, onih kroz koja je on dolazio u posetu svojoj ljubavnici. Mrtva kraljevska ljubavnica bila bi bačena u grob još pre nego što bi se ohladila i brzo bi je zaboravili, dok bi se dvorani odmah usredsredili na njenu naslednicu.

Većini ljubavnica, međutim, nije bilo suđeno da tragično umru mlade, niti da istrpe tegobnu kaznu posle smrti svojih kraljevskih ljubavnika. Većina njih je dočekala mnogo prizemniju sudbinu – doživele su da zamrze ogledala, da budu odbačene i zamenjene mlađim i lepšim ženama. U prohujalim vekovima, okrutna ruka vremena obrušavala se na žensku lepotu i uništavala je ranije nego što se to dešava danas. Prelepa plavuša Luja XIV Luiz de La Valijer, svoju odlazeću lepotu zarobila je u samostan u zrelom dobu od dvadeset devet godina. Semjuel Pepis opisao je jednu od ljubavnica Čarlsa II, dvadesettrogodišnju devojku, kao ženu čija lepota polako „propada“.

Jednog dana kada je na dvoru srela svog neprijatelja vojvodu od Ormonda, ledi Kaslmejn mu je besno poželela da se izobliči, osakati i izdahne na vešalima. Vojvoda je hladno pogledao dvadesetdevetogodišnju kraljevsku ljubavnicu i odgovorio joj: „Meni se toliko ne žuri da se vaš život okonča, gospo, jer bih voleo da vas vidim kako starite."

Šta se dešavalo sa ostarelim i odbačenim ljubavnicama? Mnoge od njih su nastavile da žive daleko od dvora, udavale se, rađale decu, posećivale prijatelje, uživale u svom nečasno stečenom bogatstvu i u lepim i raskošno nameštenim kućama na selu.

U svojim poznim godinama, mnoge bivše kraljevske ljubavnice su u veri pronalazile utehu za grehe iz mladosti. I dok su mnoge umorno prepuštale svoju lepotu najmoćnijem neprijatelju, vremenu, neke su se hrabro borile do kraja.

SMRT ODNOSI LJUBAVNICU

Nije čudno što je Smrt odnela mnoge kraljevske ljubavnice na vrhuncu njihove mladosti i lepote. Njihov tužan kraj često je bio nagovešten mesecima ranije, srećnim vestima o dugo očekivanoj trudnoći, koja je predstavljala večnu vezu s kraljem.

Smrt se sigurno smeškala dolazeći po Gabrijelu d'Estre, jer je trenutak svoje posete ovoj kraljevskoj ljubavnici odredila s neobičnom ironijom – samo nekoliko sati pre nego što je trebalo da se uda za svog ljubavnika Anrija IV, postane francuska kraljica i raščisti svom sinu Sezaru put da nasledi presto. U martu 1699. Gabrijela je bila u petom mesecu trudnoće. Prethodne tri trudnoće iznela je bez ikakvih teškoća. Ova je, međutim, bila znatno drugačija. Gabrijela je bila nervozna, džangrizava, depresivna. Često se žalila na slabost i strah od neke predstojeće nevolje. Provela je mnogo besanih noći, a kad bi uspela da zaspi, mučile su je strahovite noćne more.

Tri dana uoči venčanja, koje je trebalo da se održi na Uskrs, Gabrijela je barkom otputovala u Pariz da se pripremi za obred, dok je Anri ostao u dvorcu Fontenblo. Kada joj je Anri poželeo srećan put na obali reke, ona je briznula u plač i grčevito ga zagrlila. Kralj je pomislio da je Gabrijela nervozna i napeta; ali možda je ona u nekom tajanstvenom kutku svoje duše znala da više nikada neće videti Anrija, i osetiti njegovo čvrsto telo i topli zagrljaj.

Stigavši u Pariz, Gabrijela je večerala u kući svog prijatelja bankara Zameta, gde se na trpezi našao i limun. Pošto se nije osaćala dobro, Gabrijela je otkazala odlazak na nekoliko svečanih prijema. Sledećeg popodneva počela je da se porađa – četiri meseca pre vremena. Porođajni bolovi bili su joj jači nego ikad ranije. Kidala se od bola dok su lekari čerečili mrtvo dete u njenoj utrobi i vadili ga. Uprkos naporima dvojice lekara, trojice apotekara i sveštenika, Gabrijela je umrla na Veliku subotu, dan pre nego što je trebalo da postane francuska kraljica.

Trenutak Gabrijeline smrti bio je tako neobičan da se – prirodno – po Francuskoj šaputalo da je otrovana. Kao mogući krivci pominjali su se Vatikan i kuća Medičija, koji su se izričito protivili Anrijevom braku s Gabrijelom, nadajući se da će se on umesto njome oženiti toskanskom vojvotkinjom Marijom de Mediči. Zbunjeni i pored detaljne autopsije, lekari su zaključili da ju je ubio „pokvareni" limun. Moderni lekari, čitajući izveštaje o Gabrijelinim simptomima i mukama, veruju da je ona umrla od septične trudnoće. Kakav god bio uzrok Gabrijeline smrti, mnogi katolici su smatrali da ju je Bog uzeo u poslednji čas ih spasavši od poniženja da dobiju kurvu za kraljicu.

Čim je saznao za Gabrijelinu iznenadnu bolest, Anri je pohitao kod nje, ali ga je na putu sustigla vest o njenoj smrti. Skrhan bolom, žalio ju je odmah obukavši crninu umesto tradicionalne bele ili ljubičaste odeće. Bilo je to nešto što nijedan francuski vladar nikada pre njega nije učinio. Njegova ljubav bila je duboka, i u prvi mah je žalio za Gabrijelom svim srcem. Za svog života punog burnih preljuba Anri je bio veran samo jednoj ženi, a to je bila Gabrijela.

Kraljevske ljubavnice, kojima su za života ukazivane najviše počasti, u smrti su bile neobično ponižavane. Kućna posluga je krala dragoceno prstenje s njihovih mrtvih ruku. Kada je saznao za kćerkinu smrt, Gabrijelin otac je upregao konje i iz skladišta odvukao nameštaj koji je ona naručila za svoje kraljevske odaje. Gabrijela se u samrtnom ropcu toliko grčila da su joj se usta iskrivila prema potiljku i, čak i u smrti, ostala tako iskrivljena kao zacementirana; ni lekar ni njene sluge nisu mogle da ih vrate na mesto. Njeno iskasapljeno telo, bez imalo tragova nekadašnje lepote, nije bilo prikladno za izlaganje na odru. U kovčegu sa zakucanim poklopcem, gurnuto je pod krevet njene kuće u Parizu dok su posetioci obilazili njenu voštanu figuru – izloženu na krevetu – kojoj je, po običaju, nuđena hrana. Anri je – sprečen da održi njenu sahranu u Notr damu, jer Gabrijela nije bila kraljica – bio primoran da se zadovolji manjom crkvom.

Posle sahrane Gabrijelina figura smeštena je u malu sobu u kraljevim privatnim odajama u Luvru i svakodnevno presvlačena u nove haljine. Anri je zapisao: „Koren moje ljubavi je mrtav; ona više neće procvetati." Godinama je obilazio Gabrijelinu figuru, čak i nakon što je udovoljio papinoj želji i oženio se Marijom de Mediči i – možda u znak protesta – uzeo plodnu mladu ljubavnicu. Uprkos kraljevoj iskrenoj žalosti za Gabrijelom, koren njegove ljubavi nastavio je da cveta sve do njegove smrti.

Božanstveno lepa madmoazel Fontanž takođe je preminula u trudnoći. Hiljadu šeststo osamdesete rodila je Luju XIV dete, koje je ubrzo potom umrlo. Iako je preživela porođaj, nije prestajala da krvari. Posle nekoliko nedelja, izmučena i slaba, napustila je Versaj da bi se oporavljala u samostanu. Kralj nije imao strpljenja za bolest, a njegova ljubavnica se nadala da će ponovo osvojiti njegovo srce kada se oporavljena i lepa vrati na dvor.

Madam Sevinje je opisala dirljivu suprotnost između raskoši u kojoj je živela madmoazel Fontanž i njene smrtne bolesti. „Madmoazel Fontanž je otišla u Šel", pisala je ona. „Svaku od njene četiri kočije vuklo je po šest konja a njenu ličnu osam, sve njene sestre bile su uz nju, ali sve žalosne zbog

tužnog prizora – ta božanstvena lepotica izgubila je toliko krvi i bleda, izmoždena, ophrvana tugom, prezirala je 40.000 ekija godišnje i *tabouret* koji ima, i žudela je samo za zdravljem i kraljevim srcem koje je izgubila."

Nekadašnja ljubimica madmoazel Fontanž postepeno je nasmrt iskrvarila, svakodnevno gubeći snagu i boju u obrazima sve dok, godinu dana kasnije, nije umrla sa dvadeset i dve godine. Jedna priča kaže da ju je Luj posetio u poslednjim trenucima života i plačući sedeo na njenoj postelji. „Pošto je videla suze u očima kralja", ona je, navodno, rekla: „Sad mogu da umrem srećna." Međutim, mnogi versajski dvorani tvdili su da je ova priča neistinita jer ju je kralj, zapravo, već bio zaboravio.

Hiljadu sedamseto četrdeset treće ljubavnica Luja XV madam Ventimij rodila mu je zdravog sina, ali je nekoliko dana kasnije dobila smrtonosan napad grčeva. Telo neomiljene „kraljeve kurve" bilo je izloženo u jednoj kući u gradiću Versaju, pod nadzorom gardista. Kad su oni otišli da nešto popiju, u kuću je upala razjarena masa koja je oskrnavila telo.

Sledeća Lujeva ljubavnica, madam Šatoru, takođe je umrla mlada. Nekoliko nedelja pre njene iznenadne smrti kralj je umalo preminuo od groznice prilikom pohoda i poslušao je zahteve svojih sveštenika da madam Šatoru pošalje kući osramoćenu i lišenu svih titula i povlastica. Kada se oporavio, madam Šatoru je napeto čekala poziv da se vrati na dvor. Poziv je konačno stigao. Miljenica je pobedonosno spakovala stvari s namerom da odjuri nazad u svoje raskošne odaje i vrati se na svoje mesto. Oduševljeno je planirala prigodne kazne za sve one koji su likovali nad njenim padom.

Međutim, pre nego što je stigla da uđe u kočiju, oborila ju je strahovita glavobolja zbog koje je morala odmah da legne u postelju. Nestrpljiva zbog odlaganja svog trijumfalnog povratka, čekala je da glavobolja prestane. Tada se pojavila i groznica, a zatim su počeli i grčevi, zbog kojih je vrištala tako da se orila čitava kuća. Njena vatrena ambicija, koja je zapalila čitav dvor, svela se na majušnu iskru, a zatim se pretvorila u hladan pepeo.

Kralj je bio očajan. Markiz D'Arženson je napisao: „Naš siroti gospodar izgleda tako loše da strahujemo za njegov život."

Luj je za dve godine izgubio dve ljubavnice. Izgubiće i svoju sledeću i najvoljeniju. Devetnaest godina je madam Pompadur suvereno vladala kraljem i nacijom. Međutim, 1763. zdravlje joj se naglo pogoršalo. Svoje dugogodišnje patnje poverila je staroj prijateljici madam La Ferte-Imbo. „Nikad nisam čula bolju propoved o osveti ambicije", pisala je njena prijateljica. „Izgledala je tako ojađena, tako gorda, tako teško potresena i tako pritisnuta sopstvenom ogromnom moći da sam posle sat vremena otišla od nje osećajući da je smrt za nju jedini preostali izlaz."

U četrdeset prvoj godini, verovatno već obolela od tuberkuloze i srčane insuficijencije, madam Pompadur se s takvom mukom pela uz stepenice da je na stepeništu Versaja zbog nje instalirana mehanička stolica. Početkom 1764. svima je bilo jasno da kraljeva ljubavnica umire. U februaru te godine dobila je krvarenje u plućima, nakon kojeg je usledila groznica. Kralj ju je svakodnevno posećivao. U aprilu, hladno i vlažno proleće u promajnoj palati pogoršalo je njeno stanje. U poslednjim danima života mazala je samrtno blede obraze ružem, oblačila kućnu haljinu od brokata preko podsuknji od tafta, a sluškinje su joj četkale kosu. Kad bi joj kralj došao u posetu, ona je, znajući koliko on mrzi bolest, izbegavala da priča o svom stanju i pretvarala se da je dobro. Na samrti je slušala njegove dosadne priče, u pravim trenucima ubacujući duhovite komentare.

Trinaestog aprila je kralj, posle razgovora s njenim lekarima, saopštio madam Pompadur da joj je preostalo još samo nekoliko dana, možda čak i nekoliko sati života. Kad ga je upitala da li želi da ona pozove sveštenika, on je klimnuo glavom. Ona to nije naročito želela, znajući da će, kada sveštenik stigne, s obzirom na grešnu prirodu njihove veze Luj morati da ode, i da ga više nikada neće videti. Katoličkim ljubavnicama bilo je suđeno da umru razdvojene od svojih ljubavnika.

Kao da bi smrt običnog smrtnika oskrnavila ambrozijsku atmosferu bogova, nikome osim članovima kraljevske porodice nije bilo dopušteno da umre u Versaju. Ali Luj je zahtevao da madam Pompadur ostane tu, u što je moguće većoj udobnosti, i da je niko ne uznemirava.

Opraštajući se od života, napisala je testament, ostavivši brojna zaveštanja vernim prijateljima i slugama. Te poslednje noći sedela je u stolici, jer su joj pluća bila toliko slaba da je samo u tom položaju mogla kako-tako da diše. Sledećeg popodneva dofin je zapisao: „Ona umire sa hrabrošću retkom kod oba pola. Kad god udahne, misli da joj je to poslednji put. To je jedan od najtužnijih i najokrutnijih načina za odlazak sa ovog sveta koji se može zamisliti... Kralj je nije video od juče." Na samom kraju, madam Pompadur je isprljala posteljinu. Kada su sluškinje htele da je pomere da bi promenile čaršave, ona im je rekla: „Znam da ste vrlo vešte, ali sam toliko slaba da biste me sigurno povredile, a tako mi je malo vremena ostalo da nije vredno truda."

Kada je sveštenik ustao i krenuo, ona mu je uputila poslednji blistavi osmeh i rekla: „Samo trenutak, mesje Le Kire, i otići ćemo zajedno." Njena pluća – koja nikad nisu bila snažna, a tada već sasvim poražena – ispustila su poslednji izdah. Nastupila je jeziva tišina.

Kada su kralju javili da mu je ljubavnica umrla, on se zatvorio u svoje odaje s nekim od svojih najboljih prijatelja. U međuvremenu je vojvotkinja Pralen, gledajući kroz prozor, videla leš žene, „prekriven samo čaršavom, tako čvrsto umotanim da su joj se jasno videli oblik glave, grudi, stomaka i nogu". Svega nekoliko trenutaka posle smrti madam Pompadur, njeno telo je odneseno.

Na dan sahrane oko Versaja je duvao hladan vetar. Dok se ispred palate okupljala tužna povorka, kralj – kojem je dvorska etikecija zabranjivala da prisustvuje sahrani – stajao je na svom balkonu na kiši, bez šešira i kaputa, plačući. „To je sve što mogu da učinim za nju", rekao je svom sluzi.

Kada je prijatelj madam Pompadur, Volter, čuo za njenu smrt, napisao je: „Duboko me je pogodila smrt madam Pompadur; plačem kada je se setim. Apsurdno je da stari mastiljar poput mene još uvek živi, dok je ta lepa žena otišla u četrdesetoj godini usred najsjajnije karijere na svetu. Da je iskusila spokoj u kojem ja uživam, možda bi sada bila živa." Nekoliko dana posle sahrane kraljica je rekla: „Konačno se ovde više ne priča o onoj koja

više nije tu, kao da nikada nije postojala. Takav je ovaj svet; veoma ga je teško voleti."

Život teče dalje

Nisu sve kraljevske ljubavnice doživele tragičan kraj. Većina njih je ostarila, odbačena, i nastavila da živi svakodnevnim životom, džepova punih novca zarađenog grehom.

Na početku vladavine engleskog kralja Džordža I tri stare kraljevske ljubavnice već mrtvih kraljeva slučajno su se srele na engleskom dvoru. Vojvotkinje od Portsmuta, Dorčestera i Orknija, ljubavnice Čarlsa II, Džejmsa II i Vilijema II, uprkos svemu sačuvale su zdravlje i doživele duboku starost. Kao tri stare barke što se ljuljuškaju u luci, tri stare dame su se pogledale. Odjednom je odvažna vojvotkinja od Orknija primetila: „Ko bi pomislio da ćemo se mi, tri stare kurve, naći ovde?"

Posle izgnanstva njenog ljubavnika Džejmsa II, Katarina Sedli, vojvotkinja od Dorčestera, dobila je penziju od Vilijema III. Kasnije je govorila da su „oba kralja bila uljudna prema njoj, ali da su se obe kraljice prema njoj ružno ponašale". Džejms joj je odobrio veliki prihod sa imanja, ali posle njegovog izgnanstva Donji dom joj je zapretio da će izgubiti primanja. Hrabra Katarina je izašla pred Parlament da izloži svoj slučaj i uspela.

Kad je Katarini bilo četrdeset godina, jedan škotski baronet, ser Dejvid Kolijer, odveo ju je pred oltar. Ser Dejvid je bio veoma ugledan oficir u vojsci Vilijema III, toliko poštovan da su se mnogi čudili njegovom izboru neveste. Iako je već bila u zrelim godinama, Katarina je svom mužu rodila dva zdrava sina. Njen trezveni humor najbolje se ogleda u savetu koji je dala svojim i Kolijerovim sinovima: „Ako vas bilo ko nazove kurvinim sinovima, to morate podneti, jer to i jeste", rekla im je ona. „Ali ako vas nazovu kopiladima, borite se nasmrt, jer ste sinovi časnog čoveka."

Elizabeta Vilijers, vojvotkinja od Orknija, nikada se nije razmetala svojim položajem na dvoru kao ljubavnica Vilijema III. Ali 1694, kada je umrla od malih boginja u trideset drugoj godini, kraljica Meri je ostavila Vilijemu pismo u kojem ga je teško prekorila za vezu sa Elizabetom. Prekor umrlih najteži je od svih. I tako je Vilijem, pošto joj je poklonio trista šezdeset kvadratnih kilometara u Irskoj i godišnji prihod od pet hiljada funti, otpustio Elizabetu.

Kada je odbačena, Elizabeta je imala već skoro četrdeset godina i nikada se dotad nije udavala. Uprkos njenim odmaklim godinama i neprivlačnosti – za nju su govorili da škilji „kao zmaj" – uskoro je pronašla uglednog muža, Džordža Hamiltona, mlađeg sina vojvode od Hamiltona. Kralj Vilijem ga je ubrzo proglasio erlom od Orknija, a njegova žena je odmah postala grofica. Elizabeta, koja nikad nije imala dlake na jeziku, rekla je svom mužu ubrzo pošto ga je upoznala da je bila „u vrlo dobrim odnosima sa izvesnom osobom, ali da ne želi da čuje bilo kakve prekore ni nagoveštaje u tom smislu".

Njihov brak je bio ne samo srećan već i plodan. Elizabeta, koja za vreme svoje veze s Vilijemom nije imala dece, rodila je svome mužu troje u svojim četrdesetim godinama. Svog kraljevskog ljubavnika nadživela je za trideset godina. Jedan očevidac ju je ovako opisao na krunisanju Džordža II 1727: „Ukazala se iza mešavine sala i bora, i zamašnog para sika [grudi], poprilično usahlih, te velikog isturenog stomaka. Kada tome još dodate jedinstveno prevrtanje očima i sedu kosu koja je, na njenu sreću, štrčala pravo uvis, nemoguće je zamisliti dopadljiviji prizor."

Još jedna ljubavnica Džejmsa II, Arabela Čerčil, ružnog lica i lepog tela, udala se za pukovnika Čarlsa Godfrija nakon završetka svoje veze s Džejmsom. Pošto je Džejmsu podarila dve kćerke i dva sina, mužu je rodila još dve devojčice. Živeli su srećno zajedno četrdeset godina.

Napoleonova odbačena ljubavnica Marija Valevska takođe je pronašla sreću u braku, premda kratkotrajnu. Posle Napoleonovog pada 1815. posvetila se njihovom sinu Aleksandru i nastojanjima da povrati posede koje mu je car ostavio. Nakon smrti njenog prvog muža, od kojeg se razvela,

Mariji se udvarao zanosni general Filip Antoan d'Ornano, koji se strasno zaljubio u nju. Ona je konačno pristala da se uda za njega 1816. Devet meseci kasnije rodila mu je sina. Međutim, trudnoća je teško oštetila njene slabe bubrege. Poslednje nedelje života provela je diktirajući svoje memoare – predstavljajući sebe kao poljskog rodoljuba radije nego putenu ljubavnicu – i umrla decembra 1817, u trideset prvoj godini.

Niko nije imao srca da Napoleonu kaže za njenu smrt dok je bio u izgnanstvu na Svetoj Jeleni. On je mislio da je prestala da mu piše zbog toga što se srećno udala. Kada je tri godine kasnije umro, još uvek je nosio prsten koji mu je ona poklonila, u kojem se nalazio uvojak njene plave kose, i na kojem je pisalo: „Kad prestaneš da me voliš, upamti da ja tebe još uvek volim."

Kada se posle dvanaestogodišnje veze rastao od ledi Kaslmejn, Čarls II je rekao: „Sve što tražim od tebe jeste da, zbog sebe same, ubuduće živiš sa što manje buke, i nije mi važno koga voliš." Ona nije mogla da bira koga će voleti, ali je pravila priličnu buku. Posle bezbrojnih burnih ljubavnih veza, u šezdeset petoj godini konačno se rešila svog muža koji je uz nju mnogo pretrpeo. Svega nekoliko nedelja kasnije vesela udovica se udala za naočitog Roberta Fildinga, pedesetčetvorogodišnjaka koji se dva puta ženio bogatim naslednicama i imao sreće da mu obe neveste umru.

U potrazi za trećom bogatašicom, Filding je upoznao dve bogate udovice: Anu Delo, tešku oko šezdeset hiljada funti godišnje, i ledi Kaslmejn, o čijim se ogromnim prihodima dobro znalo širom kraljevstva. Filding je odlučio da ne treba da se zadovolji samo jednom – nameravao je da se oženi obema i pokupi njihovo bogatstvo.

Međutim, umesto gospođom Delo, Filding se oženio prevarantkinjom Meri Vodsvort, prijateljicom nasledničine frizerke, prerušenom u bogatu udovicu, koju Filding nikad ranije nije video.[3] Prilikom trećeg sastanka, par

[3] Da bi lakše došao do Ane Delo, Filding je s pet stotina funti podmitio njenu frizerku, koja mu je obećala da će mu pomoći. Pošto nije bila u mogućnosti da upozna Fildinga sa Anom, a ne želeći da vrati novac, frizerka mu je podmetnula svoju prijateljicu. (Prim. prev.)

se venčao pred sveštenikom i konzumirao brak. „Naslednica“ je, međutim, rekla da mora da se vrati kući dok ne saopšti vest svome ocu. Posetila je Fildinga nekoliko puta, svaki put spavala s njim i primala od njega skupocene poklone.

Za to vreme, Filding se venčao i s ledi Kaslmejn – mada ona nije znala da je taj brak nevažeći i da je joj je muž bigamista.

Filding je uskoro otkrio da njegova zakonita supruga uopšte nije gospođa Delo, već siromašna pustolovka. Pretukao je i nju i frizerku-saučesnicu na mrtvo ime. U međuvremenu, odmah je počeo da stavlja sebi u džep primanja koja je ledi Kaslmejn dobijala od Čarlsa II. Počeo je da prodaje njen skupoceni nameštaj, a kada se ona pobunila, zaključao ju je u sobu i nije joj davao hranu sve dok nije pristala. Kad je ledi Kaslmejn to ispričala svojim sinovima, Filding je razvalio njen ormar i uzeo iz njega četiri stotine funti, a zatim je tukao sve dok ona nije uspela da se oslobodi, otrči do otvorenog prozora i vikne: „Ubistvo!“ Filding je tada pucao ka ulici. Sinovi ledi Kaslmejn optužili su Fildinga i dobili nalog za njegovo hapšenje, nakon čega je odveden u zatvor Njugejt i optužen za bigamiju. Međutim, Filding je očigledno uspeo da očara i kraljicu Anu, jer ga je pomilovala. Posle dve godine, brak ledi Kaslmejn proglašen je nevažećim.

Iskustvo sa Fildingom okončalo je napokon burne doživljaje ledi Kaslmejn. Ubrzo potom napustila je London i otišla da živi sa svojim unukom. Hiljadu sedamsto devete, u šezdeset devetoj godini, obolela je od edema, zbog kojeg se njeno nekada nenadmašno telo pretvorilo u gnusnu masu mesa. Tri meseca kasnije je umrla.

Uteha vere

„Kad žene više nisu lepe, one se trude da budu dobre“, rekao je Bendžamin Frenklin, a ovo važi za većinu kraljevskih ljubavnica. Mnoge od njih su doživele versko prosvetljenje – retko kada dok su još nosile titulu *maîtresse-*

en-titre, često nakon svog pada i odlaska sa dvora. Većina njih grešila je natenane, dok su ih krasile mladost i lepota, a kajala se na brzinu, kada bi ih sustigle starost i bolest. Mnoge žene nadale su se da će posle grešnog života osvojiti na nebu poene, kako se izrazio ser Horas Volpol, „poklanjajući ostatke svoje lepote Isusu Hristu".

Hiljadu šeststo sedamdeset osme, kad je ljubavnica Čarlsa II Luiz de Kerual osetila da umire, ona se „molila pred kraljem, s raspećem u ruci, da ga udalji od žena". Međutim, njena pobožnost je trajala samo koliko i njena bolest. Samo nekoliko dana posle molitava kralju na samrtnoj postelji, čuvši da Čarls ide u pozorište s njenom suparnicom Hortenzi Mančini, Luiz se našminkala i odvukla do kraljeve lože gde je, pokazavši zube, brzo zauzela svoj položaj. U narednih četrdeset godina nije ponovo potražila Boga.

Ne treba da pretpostavimo da su kraljevske ljubavnice zanemarivale odlaske u crkvu dok su bile na položaju, niti da ih vera nije privlačila tokom preljubničkog života. Većina njih je svakodnevno prisustvovala crkvenim službama, a mnoge su učestvovale i u prikupljanju sredstava za sirotinju. Hiljadu šeststo sedamdesetih Primi Viskonti je opisao dve ljubavnice Luja XIV u crkvi „s brojanicom i molitvenikom u ruci, pogleda upravljenog ka nebu, zanesene poput svetica!"

Jedna od tih zanosnih svetica, Luiz de La Valijer, napustila je blistavi Versaj potraživši utočište u samostanu u dvadeset devetoj godini. Luiz, koja je godinama igrala ulogu sluškinje, oblačeći svoju naslednicu madam Montespan, rekla je Luju da „nakon što je njemu posvetila svoju mladost, ostatak života nije suviše dug da ga posveti svom spasenju".

Pre nego što je Luiz napustila dvor, madam Mentenon, sama izuzetno pobožna žena, upitala je Luiz je li razmislila o telesnim neugodnostima koje je čekaju među karmelićankama, najstrožem verskom redu tog doba: odeći koja žulja i grebe, dugotrajnim postovima, tegobnom radu, izuzetnoj vrelini i hladnoći. Opaticama je bilo zabranjeno da govore i morale su da spavaju na tvrdim krevetima u obliku sanduka. „Kad u samostanu budem patila", odgovorila je ona, „treba samo da se setim koliko sam propatila ovde, i svaka

muka će mi izgledati laka.“ Pokazala je rukom ka drugom kraju prostorije ka madam Montespan, koja se kikotala i šaputala nešto kralju na uho.

Onog dana kad se oprostila od svojih prijatelja na dvoru, Luiz se bacila pred noge kraljice Marije-Tereze da je zamoli za oproštaj. „Moji gresi su bili javni“, objasnila je pokajnica, „te i moje pokajanje mora biti javno.“ Kraljica, koja ju je godinama mrzela, sigurno je poželela da pristojna Luiz povrati svoj nekadašnji položaj umesto lukave Montespanove. Ali Luiz se, ostavljajući dvoje preživele dece da odrastaju u Versaju, svojom vojvodskom kočijom zaputila u samostan, ostavljajući svet iza sebe.

„Ispila je čašu poniženja do dna“, komentarisala je madam Sevinje. Tokom obreda u kojem je postala iskušenica, Luiz su odsekli divnu pepeljastoplavu kosu, mada je madam Sevinji veselo uočila da je „sačuvala dve lepe kovrdže na čelu!“ Možda još teži udarac za Luizinu krhku sujetu bio je gubitak posebno izrađenih cipela, čija je jedna potpetica bila malo viša, zbog toga što joj je jedna noga bila kraća. Nošenje ravnih cipela koje je u samostanu bilo obavezno primoralo je Luiz da hoda upadljivo šepajući.

Godinu dana kasnije, samostan je bio krcat dvoranima koji su se okupili da vide jedinstven događaj: kraljevsku ljubavnicu kako polaže zakletvu i postaje opatica, prihvatajući crni veo od same kraljice, koja ju je posle toga poljubila i blagoslovila. Pozivnicu za obred bilo je teško nabaviti i bilo je mnogo laktanja, guranja i tiskanja među onima koji su se upinjali da vide taj prizor. Jedan očevidac je zapisao: „Ona nikad nije izgledala lepša ni zadovoljnija. Trebalo bi da bude srećna, makar samo zato što više ne mora da zateže korset madam Montespan.“

Kralj, koji se osećao polaskano zbog prekornih pogleda koje mu je Luiz godinama upućivala i njene tihe patnje dok se on razmetao njenom naslednicom, želeo je da je zadrži na dvoru, da ga podseća koliko je neodoljiv. Nije mu bilo drago što je umesto svog kralja odabrala boga. Godinama su dvorani, žudeći da vide kraljevsku ljubavnicu koja je postala opatica, posećivali Luiz u samostanu. Nakon što bi izgovorila molitvu da odagna iskušenje, ona koja se odrekla sveta bila je primorana da se sreće s

njima u samostanskoj gostinskoj sobi. Ali ne i s kraljem. On je više nikad nije video.

Možda je ponekad i pobožna kraljica poželela da kao i Luiz ode u svetu tišinu samostana, da za sobom ostavi zlobnu Montespanovu i cinične dvorane. Ali kraljice su, za razliku od ljubavnica, napuštale dvor samo u kovčegu. Godinama je Marija Tereza uživala u kraćim boravcima u karmelićanskom samostanu radi duhovne utehe i spokoja. Jednog dana nakon što je Luiz položila zakletvu, kraljica je pogledala kroz svoj prozor u samostanu i videla malu opaticu u gruboj halji kako šepa preko dvorišta, noseći ogromni svežanj rublja. To je, dakle, bila ljubavnica njenog muža prema kojoj je iz ljubomore tako surovo postupala. Lišena bisera, svile i kraljeve ljubavi, ta ljupka i vedra devojka sada je spala na to. Kraljica se rasplakala.

U Versaju je i dalje život tekao brzo. Glumci i glumice koji su se dičili najslavnijim ulogama, zaboravljani su čim bi sišli sa scene; mnoštvo novih likova guralo se da zauzme svoja mesta na prepunim pozorišnim daskama. Luiz de La Valijer nikada se nije sasvim uklopila u raskošnu ulogu koja joj je dodeljena. Imala je daleko više časti i savesti nego što je drama zahtevala. Scenografija oko nje bila je suviše razmetljiva, kostimi suviše drečavi, muzika preglasna, a zaplet isprazan. Njeno povlačenje u samostan bilo je najsočnija tema dvorskih priča, ali su na kraju dokoni dvorani počeli da traže sveže tračeve na drugoj strani. „Na kraju krajeva“, govorila je zevajući kraljeva rođaka An-Mari de Monpenije, „nije ona prva grešnica koja se preobratila.“

Iako je bila zadovoljna što je njena bivša rivalka zatočena u samostanu, i madam Montespan je na svoj način bila pobožna. Znalo se da poštuje uskršnji post, pa čak i da odmerava sebi količinu hleba. Kad je jedan gost zbog toga izrazio čuđenje, ljubavnica Luja XIV je odgovorila: „Ako sam počinila jedan greh, moram li da počinim i sve ostale?“

Vojvoda Sen-Simon je zapisao: „Čak ni tokom svog grešnog života ona nikad nije izgubila veru; često bi iznenada napustila kralja i otišla da se moli u svojoj sobi, i ništa ne bi moglo da je odvrati da odustane od dana

uzdržanosti, niti je pak ikad prekršila zahteve uskršnjeg posta. Izdašno je pomagala siromašne, poštovala pobožne ljude koji su redovno odlazili u crkvu, i nikad nije rekla bilo šta što bi izdaleka ličilo na skepticizam ili bezbožnost. Ali“, dodao je cinično, „bila je tašta, nadmena i veoma zajedljiva, i imala sve mane žena koje su se svog položaja domogle zahvaljujući sopstvenoj lepoti.“

Hiljadu šeststo devedeset prve pedesetjednogodišnjoj madam Montespan kralj je naložio da napusti dvor, ali se ona nije krotko povukla u tihi zaborav. Vrišteći, besneći i urlajući, upala je još jednom kod Luja. Madam Noje je tada zabeležila: „Iskalila je sav svoj bes, prebacujući mu da je nezahvalan za sve žrtve koje je zbog njega pretrpela. Kralj je istrpeo ovaj napad besa jer je ona žena, i zato što je to bilo poslednje što je od nje morao da istrpi.“

Madam Montespan je bila izuzetno bogata žena, koja je posedovala zamkove, imanja i veliku kuću u Parizu. Ali srce francuskog društvenog života bio je kralj, koji je obično boravio u svojoj omiljenoj palati, Versaju. Zato za madam Montespan više nije bilo živopisnih proslava, dragulja i satenskih haljina, moći i počasti i poslušnosti celog sveta.

Mada joj nije dopušteno da prisustvuje venčanjima svoje dece u Vesaju, smela je da ih povremeno posećuje na dvoru. Madam Kejli je zapisala da je madam Montespan „tumarala kao izgubljena duša, osuđena da se opet vraća prizorima nekadašnjeg života da bi okajala nekadašnje grehe“. Prilikom ovih retkih poseta Versaju više nije bila tako nadmena i ohola. Nesigurna u sebe, nadajući se da će biti pozvana i prihvaćena, nekada gorda kraljevska ljubavnica lutala je mermernim hodnicima kao duh, prolazeći zanemarena tamo gde je decenijama vladala. Za vreme kratkih dolazaka u dvor povremeno je viđala kralja, premda uvek u velikom društvu.

Madam Montespan je kupila zamak u šumi Fontenblo, gde je kralj povremeno dolazio u lov. Kad bi čula zvuk kraljevskih truba, izlazila je iz kuće i naprezala se da ga vidi iz daljine. U svom nemirnom izgnanstvu kupila je još jedan zamak, Oaron, u svom rodnom Poatuu, i pretvorila ga u kraljevo svetilište. Njegovi potreti i kipovi krasili su svaku sobu. Portreti

Luja na belom konju, tapiserije s prizorima njegovih pobeda, srebrna Lujeva bista s kosom od čistog zlata. Samo u njenoj spavaćoj sobi nalazile su se četiri slike njenog bivšeg ljubavnika.

Madam Montespan je čak opremila i specijalnu Kraljevu sobu, kao da je očekivala da joj vladar dođe u posetu. U njoj se nalazio raskošni krevet s baldahinom i s krunom odozgo, draperijama od crnog somota vezenim srebrom i zlatom, i postavljen iza tradicionalne niske zlatne rešetke kakvu su koristili kraljevi. Zaista se, posebno nakon smrti muža madam Montespan 1701, na dvoru šuškalo da li će je Luj pozvati da se vrati, ili se možda čak oženiti njom. Neki su se nadali da će madam Mentenon biti tako uviđavna da umre i skloni se sa scene a da će onda, kad se madam Montespan vrati na dvor, svi moći opet lepo da se zabavljaju. Ali kralj nikada nije došao u Kraljevu sobu u Oaronu. A madam Mentenon ga je nadživela za čitave tri godine.

Madam Montespan je postepeno prihvatila činjenicu da više nikada neće biti pozvana da se vrati na dvor. U poslednjim godinama života preobratila se u vernicu – možda tim iskrenije ako je trebalo da okaje svoje mladalačko petljanje s crnom magijom da bi osvojila kralja. Izgradila je bolnicu u kojoj se o njenom trošku lečilo stotinu starijih muškaraca i žena. Iako je uvek bila velikodušna prema siromašnima, sada im je svakodnevno svojim rukama šila odeću i poklanjala im većinu svojih stvari. Žena koja se u Versaju toliko gostila da se gojila, sada je redovno postila. Često se odricala čak i poslednjeg sitnog zadovoljstva – kartanja sa gostima – da bi otišla u svoju kapelicu da se moli.

Slično Luiz de La Valijer više od trideset godina ranije, i madam Montespan je počela da muči svoje telo grubim košuljama i čaršavima. Vojvoda Sen-Simon je zapisao: „Uvek je nosila pojas i oko nožnog i ručnog zgloba narukvice s metalnim šiljcima, od čega je često po koži imala grozne rane."

Najveća ironija sudbine bila je u tome što je madam Montespan povremeno posećivala Luiz de La Valijer u samostanu. Kraljevska ljubavnica koja se rano pokajala i svojevoljno napustila dvorsku raskoš bila je istinski

srećna. Druga kraljevska ljubavnica, međutim, pokajala se tek kad je bila oterana s visokog položaja, čemu se svim silama opirala. Ostarela i ponižena, više nije imala kuda da se zaputi sem ka oltaru. Želela je da čuje kako je Luiz uspela da prihvati gubitak zemaljskih uživanja i da ih radosno zameni ljubavlju prema Bogu. Opraštajući joj okrutnu izdaju u prošlosti, Luiz je rado poučavala svoju nekadašnju prijateljicu tajnama božanske milosti. Međutim, za razliku od Luiz, čije su pokajanje i dobročinstva ostali iza zidova samostana, madam Montespan je javno razglašavala svoju pobožnost jednako bučno kao nekad svoje grehe.

Iako je versko prosvetljenje madam Montespan otupelo njenu sklonost razvratu, pohlepi i gramzivosti, postala je nadmenija nego ikad. Vojvoda Sen-Simon zabeležio je da je u svom pokajanju bila jednako gorda kao i dok je vladala Versajem, još uvek se grčevito držeći kraljevskih obeležja kojima se razmetala u danima svoje slave. Primala je posetioce sedeći u fotelji, dok su oni bili primorani da stoje. Nekim odabranim članovima kraljevske porodice donosili su stolice, ali čak ni tada ona ne bi ustala da im poželi dobrodošlicu niti da ih isprati do vrata. Mnogi od njih su prestali da je posećuju. Međutim, žene sa dvora želele su da predstave svoje kćerke bivšoj ljubavnici, i da vide lice koje je očaralo kralja i obeležilo jedno doba.

Strahujući da će umreti sama, madam Montespan je unajmljivala žene da čitaju i igraju karte u njenoj sobi noću, dok je ona spavala. Zavese na krevetu držala je otvorene a sobu je osvetljavala brojnim svećama. Možda je osećala da Smrt tiho tumara po njenom zamku, tražeći je.

Kad je konačno došla po nju, madam Montespan je bila spremna. Više se nije plašila. Kako tvrdi vojvoda od Sen-Simona, na samrtnoj postelji je „pozvala sve svoje sluge, do onih najnižih, i javno ispovedila svoje javno počinjene grehe, tražeći oproštaj za dugi i poznati skandal svog života. Strah od smrti koji ju je tako dugo opsedao, odjednom se raspršio... Zahvalila je Bogu što joj je dopustio da umre daleko od svoje dece, plodova svoje preljube."

Telo madam Montespan – koje je oduševljavalo kralja i donelo joj moć i bogatstvo, koje je svakodnevno bilo masirano mirisnim uljima – sada je

sablasno poniženo. Lekarski šegrt je izveo neveštu autopsiju. Samo su se najniže sluge molile nad njenim lešom, dok su se svi ostali razišli. Njen leš je bačen ispred njenih vrata, dok su se sveštenici raspravljali šta će biti s njim. U prepirci je pobedio sveštenik parohijske crkve; kovčeg je smešten u nju i dva meseca ostao tamo, naizgled zaboravljen. Konačno se pogrebna povorka, „upečatljiva po sramnom tvrdičluku", zaputila ka Poatuu, gde su njeni ostaci smešteni u porodičnu kriptu, pod crnu mermernu ploču.

U međuvremenu, prema običaju, utroba madam Montespan je smeštena u urnu, da bude zasebno sahranjena. Sluga unajmljen da odnese urnu u samostan, osetivši miris truleži, zavirio je u posudu, koja nije bila dobro zatvorena. Ono što je u njoj video toliko ga je užasnulo da je odmah istresao sadržaj u jarak, gde su ga ubrzo pojele svinje. Dok se ova priča u Versaju prepričavala uz urnebesan smeh, jedan plemić je primetio: „Njena unutrašnjost? Stvarno? Zar ju je uopšte imala?"

Nezakoniti sin madam Montespan, vojvoda od Mena, „nije mogao da sakrije radost" zbog majčine smrti. Njen jedini zakoniti sin, vojvoda D'Anten, obradovao se: „Konačno sam se otopio!" – možda aludirajući na tople zrake Kralja Sunca, koje više nije zaklanjala majčina senka.

Začudo, madam Mentenon, koja je bila veoma hladna prema madam Montespan u poslednjim godinama njenog života, toliko se uznemirila zbog njene smrti da se zaključala u toalet. Još čudnija je bila kraljeva krajnja ravnodušnost prema smrti svoje dugogodišnje ljubavnice, koja mu je rodila sedmoro dece. Kad je kraljeva omiljena snaha skupila hrabrost da ga upita kako to da ne žali za njom, on je hladno odgovorio da, „kad se rastao od madam Montespan nije očekivao da je ikad više vidi, i što se njega ticalo, ona je još tog dana umrla".

Najmanje očekivano pokajanje dogodilo se kod hirovite Lole Montez – neverne, sebične, lažljive Lole koja je slomila srce starog kralja Ludviga i koštala ga kraljevine. Nakon što je 1848. godine prognana iz Bavarske i pošto je on abdicirao, Ludvig se molio da ona jednog dana uvidi svoju grešku i da se iskreno pokaje.

Kralj se nije razočarao, mada je bilo potrebno nekoliko godina da se to desi. Lola je bila izuzetno sposobna da počinje ispočetka. Posle svog izgnanstva iz Bavarske preselila se u Sjedinjene Države, gde je publika hrlila da vidi bivšu kraljevsku ljubavnicu kako pleše. U svojim tridesetim, kada joj je plesanje postalo fizički naporno, započela je glumačku karijeru. Igrala je glavnu ulogu u uspešnom komadu o sebi zvanom *Lola Montez u Bavarskoj*, u kojem je bila predstavljena kao častan zagovornik ustavnih sloboda, kraljeva politička savetnica i – što je bila najveća ironija – velika prijateljica njegove žene, kraljice Tereze, koja ju je zdušno mrzela.

Večno romantična Lola udavala se još dva puta, mada nijedan od ta dva braka nije bio punovažan, jer joj je prvi muž još uvek bio živ. Hiljadu osamsto pedeset treće Lola se naselila u kalifornijskom rudarskom gradu Gras Veli, i činilo se da joj život na Divljem zapadu sasvim odgovara. U dvorištu je odgajala medveda, ulagala je novac u rudnik i obilazila rudarska okna s cigarom u zubima. Tokom svog dvogodišnjeg boravka u Gras Veliju imala je samo jedan veći ispad, kada je u salunu napala jednog novinara i išibala ga zbog toga što je ružno pisao o njoj. Osim toga, Lola je bila poznata po svom dobrotvornom radu i, začudo, izučavanju Biblije.

Hiljadu osamsto pedeset sedme, u svojoj trideset sedmoj godini, Lola je počela da drži predavanja u brojnim američkim gradovima. U svom najpopularnijem predavanju, „Lepe žene“, opisala je atribute najslavnijih evropskih lepotica, od kojih mnoge nikada nije ni videla, ali je tvrdila da su joj dobre prijateljice. Lola je svoju američku publiku zabavljala pričama o evropskim navikama i naravima, a zatim je otišla u Evropu, da drži predavanja o američkim navikama i karakterima. U mnogim gradovima gde su se održavala, njena predavanja su u štampi osuđivana kao nemoralna, što joj je samo povećalo broj slušalaca. Zahvaljujući tim predavanjima Lola je lepo zarađivala, a istovremeno popravljala i svoj ugled. Njena publika je bila iznenađena čistom pobožnošću ove nekad posrnule žene.

Juna 1860. Lola je pretrpela moždani udar posle kojeg je ostala nepokretna. Nije se očekivalo da poživi, i mnoge evropske novine izveštavale su o smrti slavne plesačice. S tipičnom odlučnošću, Lola se iz sve

snage borila da povrati zdravlje. Uz pomoć starih prijatelja, do decembra se opet osposobila da se kreće i govori. Međutim, u toku vožnje u otvorenoj kočiji Lola je obolela od upale pluća i umrla sedamnaestog januara 1861, u četrdesetoj godini. Sahranjena je na groblju Grinvud u Bruklinu u Njujorku. Naslov u jednim evropskim novinama je glasio „Lola Montez je mrtva – ovog puta stvarno mrtva".

Uprkos uspehu njenih predavanja, Lola je za sobom ostavila samo 1.247 dolara, jer je već veliki deo svoje zarade poklonila u dobrotvorne svrhe. U svom testamentu, Lola je ostavila trista dolara društvu *Magdalena* za bivše prostitutke.

Posle Loline smrti jedan prijatelj je pisao sedamdesetčetvorogodišnjem Ludvigu u Minhenu da je Lola „često sa mnom pričala o Vašem visočanstvu i o vašoj dobroti i ljubaznosti, koju je duboko doživela – i želela je da vam kažem da je izmenila svoj način života i društvo... Želela je da znate da je do kraja života iskreno cenila vašu veliku dobrotu. Umrla je istinski se kajući, uzdajući se u to da će joj Spasitelj oprostiti i prihvatiti je, oslanjajući se samo na Njega."

Bivši kralj je odgovorio: „S velikim zadovoljstvom sam saznao za pokajanje L. M. zbog njenog nekadašnjeg ponašanja... Velika je uteha što čujem da je umrla kao hrišćanka."

U poslednjim godinama svog života, Ludviga je sve jača gluvoća izolovala od društva. Doživeo je smrt mnoge svoje dece, među njima i svog sina i naslednika Maksimilijana II. Video je poraz Bavarske protiv Pruske 1866. Video je svog ludog unuka, tinejdžera Ludviga II, kako izaziva sopstvenu političku propast.

Pošto se povukao, Ludvig je napisao pesmu o svojoj ljubavi s Lolom Montez.

Zbog tebe sam izgubio krunu
Ali te zato ne krivim
Jer ti si moja sudbina
Samo za tebe živim!

Budi srećna! Moja duša te zove,
Iz sve veće daljine;
Sad najzad izaberi put spasenja;
Porok donosi samo propast i žaljenja.
Najboljeg druga kojeg si ikad imala
Neverno si odbacila,
Vrata sreće su se za tebe zatvorila,
Sledila si samo svoje pohotne želje.
Doživotno se rastasmo nas dvoje
I nikad se više nećemo sresti
U teško stečenom miru me ostavi
Bez njega je život teret samo.

Gubitak lepote

Neumoljiva ruka vremena često je milosrdnija prema ženama koje su od rođenja ružne, nego prema onima koje su još iz majčine utrobe izašle obdarene natprirodnom lepotom. Kod prvih je suprotnost između blistave mladosti i tragova starosti manja.

Snaha Luja XIV, stamena nemačka princeza Elizabeta Šarlota, često se šalila govoreći da, pošto ni u mladosti nije bila lepa, ne mora da pati što joj lepota s godinama propada. Oduševljena što vidi da je vreme izjednačava sa suparnicama, Elizabeta Šarlota je napisala: „Vidim da su one koje su nekad bile lepe danas jednako ružne kao i ja. Madam La Valijer više niko na svetu ne bi mogao da prepozna, a koža madam Montespan liči na papir kojim se deca igraju, savijajući ga na najmanje komade, jer joj je čitavo lice prekriveno sitnim borama, što je zaista neverovatno. Njena divna kosa bela je kao sneg, a lice joj je crveno, te je njena lepota sasvim nestala."

Ljubavnica Čarlsa II, neuporediva Hortenzi Mančini, sjajnih crnih očiju i vranih uvojaka, bila je još jedna ljubavnica čija je lepota brzo iščilela.

Posle kraljeve smrti, Hortenzi je utehu tražila u alkoholu, koji joj je narušio izgled i zdravlje. Pošto se osećala loše, povukla se u kuću na selu u nadi da će joj seoski vazduh popraviti stanje. To se nije desilo. Umrla je 1699. u pedeset trećoj godini. Pošto je trideset tri godine uspešno izbegavala svog ludog muža, Hortenzi mu je posle smrti opet pala u šake.

Vojvoda od Mazarena oduvek je bio ludo ljubomoran na Hortenzinu naklonost ka drugim muškarcima, do te mere da je lično odvalio sve intimne delove tela statuama iz svoje kolekcije starorimskih kipova. Njegova ludost nije imala granica. Jednog dana je svojim zaprepašćenim slugama obznanio da je tulipan; zario je stopala u zemlju i naredio im da ga zalivaju, što su oni i učinili. Taj gospodin je, dakle, otkupio leš svoje žene od njenih poverilaca. Odneo ga je u Francusku i vozio sa sobom iz jednog mesta u drugo. Ljubomorni vojvoda konačno je znao gde mu je žena i bio je siguran da je ona potpuno u njegovoj vlasti, prvi put još otkad je pobegla iz samostana u koji ju je zatočio trideset tri godine ranije. Napokon ju je položio u grobnicu, srećan zbog izvesnosti da mu nikad više neće biti neverna.

Lepa Harijeta Hauard, ljubavnica Napoleona III, strahovito se promenila i ostarila nakon što se 1853. njena veza s carem završila. Harijeta je ispunila svoj deo njihovog dogovora na rastanku tako što je otišla u Englesku i udala se, ali se neočekivano vratila jedanaest godina kasnije. U međuvremenu se mnogo promenila. U četrdeset prvoj godini, njeno nekad izuzetno telo postalo je tako gojazno da je morala da proširi vrata na svojim kočijama da bi se uvukla u njih. U tim modernim kočijama s proširenim vratima vozila se tamo-amo po Bulonjskoj šumi i Šanzelizeu, kao da je i dalje kraljeva ljubavnica. Jedne večeri je došla u operu i netremice posmatrala Napoleona svojim operskim dvogledom, što je izazvalo veliku nelagodu i cara i carice.

Harijetin iznenadni dolazak izazvao je mnogo govorkanja. Mnogi su smatrali da je njena pojava vrlo neukusna, i da predstavlja pokušaj da ponizi cara. Drugi su se pitali zašto bi se nekadašnja lepotica prikazivala debela i ružna, radije nego da ostane u sećanju svima onakva kakva je bila. Međutim, zapravo, Harijeta je znala da umire od raka i želela je da se samo na nekoliko

trenutaka podseti svojih slavnih dana pre nego što zauvek utone u tamu. Umrla je ubrzo posle svoje posete Parizu. U testamentu je Harijeta zaveštala veliku sumu namenjenu za to da se u Engleskoj osnuje dom za devojke koje su zavedene i razdvojene od svojih porodica.

Druga ljubavnica Napoleona III nije trpela teret vremena i bolesti tako stoički kao Harijeta Hauard. Viržini di Kastiljone izgubila je i razum kad je izgubila lepotu – uglavnom zbog toga što nikada nije negovala ništa osim svog izgleda. Nije imala nikakvih drugih interesovanja, prezirala je prijateljstvo i rugala se veri. Kad je Viržini bilo dvadeset godina, dok su njena lepota i mladost blistali uvredljivim sjajem, njen odbačeni muž je predvideo da će njen najbolji prijatelj, ogledalo, jednog dana postati njen najveći neprijatelj.

Sa znatnom imovinom koju je stekla svojim ljubavnim vezama s moćnim i bogatim muškarcima nakon što ju je car odbacio, Viržini se uselila u stan u Parizu, na otmenom Trgu Vandom. Nastavila je sa svojim političkim mahinacijama, sretala se sa diplomatama, pisala hitna pisma državnicima i pridavala sebi daleko veću važnost uverena da ima i određen međunarodni uticaj.

Međutim, proročanstvo njenog muža se obistinilo sa ubitačnom tačnošću. Viržinin najgori neprijatelj nije bio austrijski car Franjo Josif, kao što je ona mislila, već svemoćno vreme. Kada je sin kojeg je rodila u šesnaestoj godini izrastao u tinejdžera, Viržini se plašila da će on biti živi dokaz njenih odmaklih godina; naterala ga je da se oblači kao konjušar i vozi se sa ostalim slugama na zadnjem delu njene kočije.

Posle pada Francuske carevine 1870, Viržini je uzalud pokušavala da utiče na novu vladu, koja se uporno oglušavala o nju i njenu navodnu političku mudrost. Ubrzo potom, Viržini je slomila zub. Ispustila je tešku oklagiju na nožni prst, te su morali da joj amputiraju deo prsta. Njena nekada savršena lepota sada je bila očigledno narušena. Viržini je počela da mrzi svet i sve oko sebe.

S godinama je postepeno postajala sve ekscentričnija. Kad je napunila četrdeset, obojila je sve zidove i tavanice u crno, zatvorila kapke i okrenula

sva ogledala prema zidu. Bez armije obožavatelja, prestala je da vodi računa o sebi. U goste je primala tek nekolicinu starih prijatelja – isključivo muškarce, jer je prezirala sopstveni pol – koji su bili primorani da s njom piju čaj u mraku. Ponekad bi iznosila otrcane i memljive balske haljine od svile i somota iz svojih slavnih dana i prisećala se važne uloge koju je igrala u evropskoj politici. „Ja sam stvorila Italiju!“, uzvikivala je. „Ja sam spasla papu!“

Viržini je postajala sve veći osobenjak, dok je njena lepota i dalje propadala. Gusta kestenjasta kosa joj je posedela. Bez korseta, njeno veličanstveno poprsje se opustilo. Živela je uglavnom u društvu svojih pasa, provodeći svakodnevno sate u pisanju opširnih pisama svojim prijateljima. „Što bolje poznajem ljude“, gunđala je u jednom od tih pisama, „sve više volim pse.“ Tek posle ponoći, kada više niko na ulici ne bi mogao da je prepozna, izlazila je da prošeta pse. Kao noćna avet u dugim crnim odorama i s debelim crnim velom, ova bivša kraljevska ljubavnica sigurno je plašila kasne noćne šetače na Trgu Vandom.

Kad je potpuno izgubila razum, Viržini više nije dopuštala ni slugama da čiste kuću i sedela je sama u svojim crnim odajama, punim đubreta i pacova, prisećajući se izgubljene lepote i prohujalih slavnih dana. Bile su joj šezdeset dve godine kad su njene sluge, nakon što su sedam dana pokušavale da uđu u njenu sobu, razvalile vrata i zatekle pacove kako grizu njen leš.

U Viržininom testamentu pisalo je da njena dva uginula psa, koji su bili preparirani, treba da budu ukrašeni dijamantskim ogrlicama i da čuvaju njen kovčeg za vreme bdenja. Pre nego što je kovčeg zatvoren, ta dva psa joj je trebalo staviti pod noge, kao jastuke ispod stopala. Želela je da ode u večnost u haljini koju je nosila kada je prvi put spavala s carem, od sivog batista sa finom čipkom, okićena svojom čuvenom devetostrukom ogrlicom od crnih i belih bisera i dvema narukvicama.

Međutim, Viržinine želje nisu ispunjene. Njeni dragulji su prodati na dobro posećenoj aukciji da bi se isplatili njeni dugovi, i dostigli su cenu od dva miliona franaka. Niko ne zna šta se desilo sa prepariranim psima. Njenoj sahrani je prisustvovao samo jedan radoznalac.

Za razliku od Viržini, ljubavnica Edvarda VII, Dejzi Vorik, nije smetalo što joj lepota vene ali se prenerazila kad je videla da njena prethodnica u kraljevskoj postelji, Lili Langtri, još vodi izgubljenu bitku. Tokom Prvog svetskog rata došlo je do neobičnog susreta ove dve ostarele ljubavnice pokojnog kralja – Lili koja je bila u šezdesetim, i Dejzi, u srednjim pedesetim godinama. „Šta god da se desi, ne nameravam da ostarim!“, tvrdila je Lili. „Zašto lepota ne bi pobedila vreme?“

„Zaboravila sam šta sam joj odgovorila“, pričala je Dejzi, „jer sam bila zauzeta analiziranjem njenih reči. Krišom sam je pogledala i zub Vremena, mada vidljiv oštrom oku koje ju je poznavalo na vrhuncu njene lepote, bio je vešto prikriven, dok joj je stas još bio divan. Međutim, tada sam pomislila da se tragedija u životu ove žene, čija je lepota nekad bila čuvena u svetu, sastoji u tome što, jureći za zadovoljstvima, nije našla vremena da sebi obezbedi spokoj u sutonu svog života. Sada je, shvativši da se suton približava, Lili Langtri mogla samo da tvrdi da to uopšte nije suton, već samo produženje istog dana koji je, zapravo, već zamro.“

Lili je u poslednjim godinama života bila usamljena. Tumarala je po svom dvorištu i igrala se sa svojim psima. Mladi plemić za kojeg se udala zanemarivao ju je ali joj je uzimao novac, a svi sladostrasni kraljevi i dostojanstvene kraljice iz njene mladosti već su bili zaspali večnim snom. Posle Liline smrti 1929. u sedamdeset petoj godini, jedan izdavač koji ju je poznavao, zapisao je: „Oduvek je bila kao treperavi list na jesenjoj grani koji se grčevito drži i neće da popusti i nestane pod naletom zime, jer je nekada pripadao nezaboravnom letu. Nije mogla da popusti. Borila se da ne popusti.“

Dejzi Vorik je, s druge strane, okačila rukavice o klin. Više nije imala vitku figuru u obliku peščanog sata koja je tako opčinila princa od Velsa osamdesetih godina devetnaestog veka. Hiljadu devetsto tridesetih bila je toliko debela da više nije mogla sama da ustane iz stolice. Skupila je ogromnu menažeriju ptica, magaraca, majmuna, mačaka i pasa, i sa perjanom boom teturala je po bašti hraneći ih. Jedan gost se zaprepastio

zatekavši slavnu kraljevsku ljubavnicu u takvom stanju. Ali ledi Vorik mu je iskreno rekla: „Ja sam vrlo srećna žena.“

Dvanaesto poglavlje

VLADARI, LJUBAVNICE I BRAK

Ne bih bila kraljica ni za šta na svetu.
– Vilijem Šekspir

Prvi primer vladara koji se oženio svojom ljubavnicom zabeležen u pisanoj istoriji bila je ženidba kralja Davida Vitsavejom, a potonja tragedija s ležanjem na vreći i posipanjem pepelom nagovestila je šta će se dešavati u narednim milenijumima. Brakovi kraljeva i njihovih ljubavnica bili su gotovo uvek obavijeni tugom ili obeleženi katastrofom.

Svet prošlih vekova nije bio okrugao već je imao oblik piramide, a što se čovek nalazio na višem položaju u toj piramidi, to je bio čvršće vezan verom i pravilima. Onaj ko je sedeo na samom vrhu, kralj, bio je tako sputan obavezama da nije imao mnogo prostora za manevrisanje. Svaki vladar koji bi pokušao da sruši konvencije, ubrzo bi se susreo s međunarodnim podsmehom.

Gori od nametanja poreza i od vođenja besmislenih ratova, daleko gori od svega toga bio je brak vladara s ljubavnicom. Tada pred oltarom nisu klečali samo mlada i mladoženja. Ponos čitavog naroda bio je na kolenima, potpuno srozan. Podanike je obuzimala zla slutnja, ako ne i prava panika. Pošto je monarh personifikovao narod i državu, njegovo nepoštovanje drevnih pravila i tradicije sve bi ih okaljalo.

Mnoge ljubavnice koje su postale kraljice ubrzo su otkrile da se neprestana budnost neophodna da bi se zadržao njihov nekadašnji položaj nije mogla tako lako odbaciti pred oltarom. Žena-ljubavnica bila je neprestano primorana da opravdava svoj položaj, baš kao i dok je bila samo ljubavnica. Obično je kao supruga bila još omraženija, jer je očigledno prekršila društvena pravila. Nanjušivši ranjenu životinju, opaki dvorani okružili bi je sa svih strana, nadajući se da će je dokrajčiti.

Hiljadu trista pedeset četvrte, posle smrti svoje supruge princeze Konstance, portugalski princ Pedro oženio se Ines de Kastro, koja mu je četrnaest godina bila ljubavnica. Pedrov otac, kralj Alfonso IV, razbesneo se i uplašio da će Pedrovih četvoro nezakonite dece sa Ines sada moći da preuzmu krunu od one koju je Pedro dobio u braku sa Konstancom. Kralj je poslao ubice da na smrt izbodu Ines dok je njen kraljevski ljubavnik bio u lovu. Oni su je napali dok je sedela kraj fontane u njihovoj bašti i iskasapili je.

Kraljevske ljubavnice koje su se udale za kraljeve *i* bile krunisane, neizbežno su se sretale s jedva prikrivenim gnušanjem. Toliko ljudi se 1533. bunilo zbog venčanja Henrija VIII Anom Bolen i zbog njenog krunisanja, da je kralj doneo zakon prema kojem je svako pisanje ili delovanje protiv njegovog braka predstavljalo izdaju, i naterao sve odrasle muškarce da se zakunu da će ga podržati. Oni koji su odbili da se zakunu pogubljeni su. Ana, koja je na venčanju bila trudna, nije donela na svet željno očekivanog muškog naslednika, već samo devojčicu. Posle još dva pobačaja, 1536. osuđena je po izmišljenoj opužnici za preljubu zbog čega je i izgubila glavu na gubilištu. Ni engleski dvorani ni podanici nisu žalili za njom.

Hiljadu petsto šezdeset osme hiroviti švedski kralj Erik XIV oženio se svojom ljubavnicom Karin Mansdoter, i krunisao je za kraljicu. Erikov polubrat Johan tvrdio je da je to dokaz bratovljevog ludila. Zarobio je Erika i zaključao ga, a 1577. i otrovao, preotevši krunu za sebe. Kraljica Karin je prognana na seosko imanje.

Hiljadu petsto sedamdeset osme toskanski nadvojvoda Frančesko oženio se Bjankom Kapelo, ljubavnicom s kojom je dvanaest godina bio u

vezi, i odvažno je krunisao u katedrali. Kada je čuo tu vest, vojvoda od Mantove, koji je neposredno pre toga zatražio ruku Frančeskove kćerke Eleonore, odustao je od veridbe. Besno je napisao: „Sada je karakter nove velike vojvotkinje, pod čijim starateljstvom princeze žive u Firenci, tako velika prepreka da se ne može prevazići."

Prezrena od Toskanaca i muževljeve porodice, Bjanka je znala da bi joj život bez Frančeskove zaštite bio bezvredan. Kad su oboje ležali bolesni od groznice 1587, nadvojvoda je prvi izdahnuo. „Sada i ja moram umreti sa svojim gospodarom", jadikovala je i, kao da je to učinila sopstvenom voljom, izdahnula i sama. Novi nadvojvoda, Frančeskov brat Ferdinando, mrzeo je Bjanku. Ne mogavši da joj se osveti dok je bila živa, u granicama pristojnosti, unizio ju je posle smrti. Kao što je učinio faraon s prezrenim Mojsijem, Ferdinando je izbrisao njeno ime sa svih portreta i spomenika. Skinuo je njen grb sa svih javnih zgrada i zamenio ga grbom Johane od Austrije. Kada su ga upitali da li će Bjanka u kovčegu nositi vojvodsku krunu, Ferdinando je odgovorio da ju je već predugo nosila. Dok je Frančesku priređena raskošna državna sahrana, Bjanka je smeštena u običan kovčeg i noću bačena u neobeležen grob.

Donekle prihvatljivije za naciju bile su ljubavnice koje su se zadovoljile time da vladaru postanu morganatske – nekrunisane – supruge. To je barem značilo da kraljevi podanici neće morati povijenog kolena da se klanjaju ženi koju su smatrali jedva boljom od prostitutke.

Hiljadu šeststo dvanaeste obudoveli danski kralj Kristijan IV bio je tako opčinjen svojom sedamnaestogodišnjom ljubavnicom Kirsten Munk da se oženio njome. U svojoj mudrosti, nije je krunisao, već joj je umesto toga dodelio titulu grofice. Za šesnaest godina razmažena i zla Kirsten donela je na svet dvanaestoro dece koje je surovo tukla, izgladnjivala i terala da idu u ritama. Nikada nije volela kralja koji ju je kovao u zvezde, i započela je ljubavnu vezu sa zgodnim mladim nemačkim grofom koji je služio u konjici. Za vreme sahrane njene i kraljeve jednogodišnje kćerke, Kirsten je u bašti vodila ljubav sa grofom.

Kralju su redovno nestajale čiste košulje jer ih je njegova žena davala svom ljubavniku. Kirsten je plesala kad joj je muž bio bolestan i čak pokušala da ga otruje, nagovarajući ga da pojede nešto što se ispostavilo da je njeno sredstvo protiv akni. Jedne večeri, kada je kralj zatekao dve sluškinje kako spavaju ispred njenih zaključanih vrata, rekao je jednom majstoru da u kamenu u vrtu ukleše taj datum i nikada više nije ni takao Kirsten. Odbio je da prizna kćerku koju je deset meseci kasnije rodila. Njihov burni brak završio se 1628. kada je ona prognana na svoja imanja, gde je uprkos svemu nastavila da stvara nevolje.

Hiljadu osamsto osamdesete godine, pre nego što se telo njegove žene ohladilo u grobu i uprkos svim preklinjanjima prijatelja i porodice da pristojno sačeka godišnjicu žalosti, ruski car Aleksandar II oženio se ženom koja mu je petnaest godina bila ljubavnica, Katjom Dolgorukov. Pošto je preživeo šest pokušaja atentata, car je želeo da se venča sa svojom ljubavnicom, lepom ali priglupom brinetom, i da prizna njihovo troje dece pre nego što ga ubiju. Užasnuta, carska porodica se pretvarala da morganatski brak nije sklopljen, iako se već pričalo da car namerava da kruniše Katju za caricu.

Kada su osam meseci posle venčanja cara zaista ubili bombom, jedan dvoranin je primetio da je cara mučeništvo možda spasio toga da s Katjom počini veću glupost – da je kruniše na račun svoje zemlje. Ne znajući šta da radi s nezgodnom udovicom, rusko društvo je duboko odahnulo kad je ona svojevoljno otišla u samonametnuto progonstvo u Francusku.

Hiljadu devetstote srpski kralj Aleksandar Obrenović (1876-1903) objavio je da će se oženiti svojom višegodišnjom ljubavnicom, plahovitom, zdepastom Dragom Mašin, i krunisati je za kraljicu u beogradskoj Sabornoj crkvi. Čitav narod je bio užasnut Aleksandrovim izborom neveste, obične žene sumnjivog morala, koju su uz to smatrali prestarom za rađanje. Pored toga, siromašna Srbija tek je izašla iz vekovnog krvavog nasilja i bio joj je preko potreban status koji bi se mogao obezbediti savezom s nekom evropskom kraljevskom porodicom. Čuvši vesti o kraljevom braku, njegova vlada je podnela ostavku.

Tri godine je omraženi kraljevski par odolevao atentatima, retko izlazeći iz palate jer su znali da ih izvan njenih kapija vreba smrt. Hiljadu devetsto treće, Smrt se umorila od čekanja i upala u palatu. Grupa zaverenika upala je u dvor i iskasapila kralja i kraljicu, a zatim održala crkveni obred i proslavila oslobođenje od tiranina i kurve koju je on proglasio kraljicom.

U slučajevima kada je kralj sklopio neprikladan brak srećemo se s gotovo biblijskim moralnim poukama. Božanski bes bio je brz i neumoljiv. Kao da Svevišnji nije odobravao to što je kralj preobrazio blud u bračnu svetinju. Još gori greh od bluda bilo je nepoznavanje sopstvenog mesta u opštem poretku. Kad bi običan pion postao kraljica na životnoj šahovskoj tabli, pravila igre bila su prekršena.

U dvadesetom veku svet više nije imao oblik piramide, već je zaravnjen oklagijom ravnopravnosti, osim u slučaju prinčeva, koji su još uvek bili kruto sputani kada je reč o braku. Zaista, najveći kraljevski skandal dvadesetog veka dogodio se kada je jedan kralj hteo da se oženi svojom ljubavnicom.

EDVARD I VOLIS

Jedanaestog decembra 1936. Edvard VIII (1894-1972) objavio je svetu: „Shvatio sam da nisam u stanju da nosim teško breme odgovornosti i obavljam svoje kraljevske dužnosti onako kako bih želeo, bez pomoći i podrške žene koju volim."

Kao ponosna mačka koja svom užasnutom vlasniku donosi strvinu crknute veverice, Edvard je u krilo svoje ljubavnice bacio sveti dar svoje abdikacije. Volis Vorfild Simpson, vrhunska skorojevićka, godinama je žudela da postane engleska kraljica da bi tim položajem konačno izravnala račune sa očajničkim siromaštvom svog detinjstva u Baltimoru. Ali sada, dok su oči celog sveta bile uprte u nju, bila je prinuđena da upadne u zamku

i prihvati ponuđenu nagradu. Dok je slušala kraljevo obraćanje na radiju, niz lice su joj tekle suze, a možemo pretpostaviti da to nisu bile radosnice.

Volis nije bila rođena za kraljicu. Ova Amerikanka razvela se od svog prvog muža, naočitog mornaričkog pilota, zbog nasilja izazvanog alkoholom. Kad je 1931. godine upoznala princa Edvarda, bila je srećno udata za zgodnog brodskog agenta Ernesta Simpsona, koji ju je doveo u London. Uprkos tome, započela je ljubavnu vezu s princem; pet godina kasnije umro je Edvardov otac Džordž V, a Edvard je odjednom postao kralj. Ubrzo potom, Volis je ponovo zatražila razvod, ovog puta da bi postala engleska kraljica.

Volis je bila potpuno opčinjena kraljevskim načinom života. O Edvardu je napisala: „Čini se da se i najsitnija njegova želja odmah pretvara u zadivljujuću stvarnost. Vozovi se zaustavljaju; pojavljuju se jahte; širom se otvaraju najraskošniji apartmani u najboljim hotelima; avioni čekaju... On mi je volšebno otvorio vrata novog i blistavog sveta koji me je opčinio više nego išta drugo što sam u životu videla."

Dok je Volisina opčinjenost kraljem bila razumljiva, niko nije mogao da razume njegovu strast prema ženi čije je lice ličilo na metalni deo lopate a telo na drvenu ručku. Nos joj je bio baburast, usta široka i ružna, ruke zdepaste i kratke. Neki su tvrdili da je Volis osvojila Edvarda bizarnim azijskim seksualnim tehnikama koje je naučila u Kini posle razvoda od prvog muža. Drugi su govorili da ih je spojila krajnja averzija prema seksu – da je Edvard beznadežno impotentan, a Volis ledeno frigidna. Teorija o Volisinoj frigidnosti srušila se 2003, kad je britanska vlada objavila tajna dokumenta koja otkrivaju da je 1935. Volis, udata za Ernesta Simpsona i u vezi s princem od Velsa, imala burnu ljubavnu aferu s Gajem Trandlom, zgodnim prodavcem automobila. Zanimljivo je špekulisati da li je princ, koji je Volis ponudio raskošan život, bio jednako uspešan i u krevetu.

Kakvi god bili njihovi seksualni odnosi, Volis je svakako imala ogroman psihološki uticaj na princa. Dok su se druge žene topile u njegovom prisustvu, Volis je potpuno dominirala nad Edvardom, koji je

prema njoj postao krajnje servilan. Kao i mnoge druge kraljevske ljubavnice pre nje, Volis se odlikovala uzbudljivim šarmom i blistavom duhovitošću.

Ali zašto je Edvard po svaku cenu hteo da se *oženi* njome? Zbog čega je jednostavno nije zadržao kao svoju ljubavnicu? Možda Edvard, budući tvrdoglav, sebičan i umno ograničen do granice idiotizma, nije mogao da zamisli da sedi na prestolu bez nje u najneposrednijoj blizini, da mu zaglađuje sve probleme i govori mu šta da radi. Ili možda uopšte nije želeo da bude kralj, te je iskoristio Volis kao zgodan i romantičan izgovor da bi se oslobodio vladarske odgovornosti.

Po britanskom Ustavu, ništa nije sprečavalo kralja da se oženi razvedenom ženom, Amerikankom ili ženom skromnog porekla. Zakon o nasleđu iz 1701. – donesen kada je katolički pretendent nameravao da sedne na engleski presto – kaže da monarh ne može biti katolik, niti u braku s katolikom ili katolikinjom. (Zanimljivo je da je ovaj zakon i danas na snazi.) Zakon o kraljevskim brakovima iz 1772. – koji je podržao Džordž III, besan što su se njegova braća tajno oženila iz ljubavi umesto u skladu s kraljevskim porodičnim potrebama – kaže da prestolonaslednici mlađi od dvadeset i pet godina moraju dobiti pristanak vladara za sklapanje braka. Nijedan od ovih zakona ne bi mogao da spreči Edvarda da se venča s Volis.

On bi se, međutim, ipak našao u neprijatnom položaju kad je reč o Engleskoj crkvi, koja je zabranjivala razvedenom mužu ili ženi da se ponovo venčaju dokle god su im bivši suprug ili supruga živi. Kao kralj, Edvard je takođe bio i vrhovni poglavar Engleske crkve i od njega se očekivalo da poštuje njena pravila. Što je možda bilo još gore, javno mnenje je bilo protiv tog braka. Pa ipak, da je Edvard imao dovoljno strpljenja i smisla za odnose s javnošću da umiri pobunjene biskupe i izgladi odnose s nezadovoljnim podanicima, svakako je mogao da se venča s Volis.

Međutim on je, ne obraćajući pažnju na razumne pouke svojih prijatelja i savetnika, upadao u katastrofalne greške kad je reč o politici i javnosti, zahtevajući da se brak sklopi odmah, da bi oboje mogli zajedno da se krunišu. Moguće je da je Volis, radije nego da ubedi kralja da sačeka da se negodovanje javnosti ublaži, navaljivala da se venčaju što pre. Volis je

znala koliko je Edvard bio nestalan i nedovoljno hrabar u svojim ranijim ljubavnim vezama, kada je preko noći odbacivao ljubavnice i prepuštao drugima da im saopšte loše vesti.

Dok se kriza zbog kraljevog najavljenog braka produbljivala, narod je protestovao ispred palate s transparentima: „Dole kurva!“, „Voli – vrati nam kralja!“, „Izbacite američko đubre!“ Na njene prozore bacali su cigle i kamenje. Deca su pevala: „Anđeoski glas i suze, Simpsonka nam kralja uze!“

U skladu sa starom izrekom da je taknuto i maknuto, u jednom londonskom pabu navodno je zaključeno: „To jednostavno ne može tako. Ne možemo dozvoliti da još dvojica tipova hodaju okolo i pričaju kako su spavali s engleskom kraljicom, zar ne?“

Običaji prohujalih vekova – koji bi brzo razrešili problem – u 1936. godini više nisu bili prihvatljivi. Mada su to možda i poželeli, članovi kraljevske porodice nisu mogli da narede dvoranima da iskasape Volis, kao što se desilo sirotoj Ines de Kastro šest stotina godina ranije. Niti je pak Edvard bio u prilici da poveša i spali sve koji su pričali protiv njegovog braka, kao što je uradio njegov prethodnik Henri VIII četiri stotine godina ranije. I tako je zaljubljeni kralj abdicirao, skrivajući svoje nesnalaženje legendom o viteškoj ljubavi i časnoj žrtvi.

Edvard i Volis su se venčali u Francuskoj trećeg juna 1937, nešto više od deset dana nakon što je njen drugi razvod postao pravosnažan. Među svadbenim darovima koje je Edvard poklonio svojoj nevesti Volis našla se i dijamantska tijara, slaba zamena za krunu. Edvardov brat, sada kralj Džordž VI, dodelio im je počasne titule vojvode i vojvotkinje od Vindzora. Međutim, kraljevska porodica je prezirala Volis do poslednjeg dana, nikada je nisu primili u porodicu i nikada joj nisu odobrili titulu kraljevskog visočanstva. Moguće je da je ogorčenje kraljevske porodice prema Volis dodatno pojačano saznanjem o njenoj preljubničkoj vezi s prodavcem automobila. Ipak, vojvoda je tvrdio da će se, dok njegovu ženu ne budu primali u svoje društvo i odobrili joj titulu, i on držati podalje od Velike Britanije.

Mada je njihov brak izazvao ustavnu krizu britanske monarhije, Edvardova abdikacija spasla je Britaniju mogućnosti da na prestolu tokom Drugog svetskog rata ima pristalicu nacističke Nemačke. Edvarda, koji je tečno govorio nemački i voleo sve što je nemačko, često su viđali kako na londonskim ulicama hiljadu devetsto tridesetih mlitavo salutira nacističkim pozdravom. Kad je Hitler čuo za njegovu abdikaciju, zakukao je: „Izgubio sam prijatelja svoje politike!"

Hiljadu devetsto trideset sedme novopečeni vojvoda i vojvotkinja od Vindzora bili su u četrnaestodnevnoj poseti kod Firera, gde su pozdravljali mase sa „Hajl Hitler!", užasnuvši Džordža VI i britanski narod. Zaista postoje dokumenti o tome kako je Hitler, pošto osvoji Britaniju, nameravao da postavi Edvarda i Volis kao marionetskog kralja i kraljicu, koji će izvršavati nacistička naređenja.

Nakon što je u toku Drugog svetskog rata Edvard izvesno vreme proveo kao guverner Bahama – gde su ga poslali da bi ga držali što dalje od njegovih nacističkih prijatelja – vojvoda i vojvotkinja su krenuli u doživotno besciljno lutanje: kupovina u Parizu, modne revije u Njujorku, avgust na jugu Francuske, zime u Palm Biču, Volisin čuveni šarm skamenio se ispod maske razočaranja, dok je vojvoda postao neozbiljniji nego ikad, pijan svirao gajde usred noći ili govorio nemački satima na zabavama na kojima ga niko nije razumeo. Činilo se da je utučeni par vezan kao pupčanom vrpcom, oboje sa čašom u jednoj ruci i cigaretom u drugoj. Poput ispucalih i oljuštenih portreta svojih nekadašnjih likova, požuteli su od duvana i smežurali se od alkohola.

Volis se odrekla izuzetno inteligentnog i vrednog muža, Ernesta Simpsona, i zamenila ga dokonim tvrdoglavcem koji je za nju postao kamen oko vrata, jer je znala da bi njihov razvod širom sveta bio dočekan gromoglasnim smehom. Na jednoj zabavi, kad je vojvoda izašao iz prostorije, njegova žena je rekla svojim gostima: „Niko ne zna koliko moram da radim da bi se ovaj čovečuljak osetio zauzetim!" U javnosti ga je često podsećala: „Ne zaboravi, dušo, više nisi kralj!"

Vojvoda je umro u Parizu 1972. Vojvotkinja je ubrzo posle toga utonula u senilnost, još više je pila da bi umirila sablasti prošlosti i 1977. godine spala na trideset osam kilograma. Pa ipak je poživela do 1986, tvrdoglavo se i grčevito držeći života, iako joj se telo sparušilo a um pomutio. Da li su je vizije krune i skiptra proganjale i dok je nepokretna ležala u postelji? Da li je zamišljala presto, krunidbene odore i slavu koja joj je izmakla?

Čarls i Kamila

Gotovo sedamdeset godina posle odluke Edvarda VIII da se oženi svojom ljubavnicom, ista teška nedoumica nadvila se nad glavom kontroverznog princa.

Kao devojka, Kamila Šend, praunuka poslednje ljubavnice Edvarda VII, Elis Kepel, rado je slušala priče bake Elis i uvek se smejala njenim čuvenim rečima: „Moj je posao da se prvo poklonim... a onda da uskočim u krevet!“ Kamila tada još nije znala da će se i njoj pružiti prilika da se pokloni i uskoči u krevet.

Princa Čarlsa je upoznala 1970, dok je kiša pljuštala po terenu za polo u Vindzoru. U blatnjavim gumenim čizmama velingtongkama, dvadesettrogodišnja Kamila prišla je dvadesetdvogodišnjem princu i predstavila mu se. „Moja prababa je bila ljubavnica vašeg čukundede“, rekla mu je. „Šta kažete na to?“

Kamila je zaista posedovala mnoge osobine koje su njenu prabaku učinile uspešnom kraljevskom ljubavnicom. Mada ni jedna ni druga nisu imale klasičnu lepotu, obe su imale živopisnu ličnost, jedak humor, šarm i inteligenciju koji su bili privlačniji od visokih jagodica ili punih usana. Obe su bile vatreno odane svojim kraljevskim ljubavnicima, spokojne, blage, sposobne i – što je retkost u svetu skiptara i kruna – nepretenciozne. Za obe

su savremenici tvrdili da poseduju sirovi seksepil koji se ne može fotografisati.

Čarls se odmah zainteresovao. Kamila je već bila iskusna svetska žena sa reputacijom vatrene seksualne partnerke; princ je bio relativno neiskusan. Njih dvoje su se zabavljali skoro tri godine, i Čarls je očajnički želeo da se oženi njome. Međutim, kraljevskoj porodici to se nije dopalo – iako je poticala iz ugledne engleske porodice, Kamila ni slučajno nije bila devica. Niti je pak sama Kamila bila naročito zainteresovana da živi u akvarijumu Bakingemske palate. Dok je Čarls služio u kraljevskoj mornarici, Kamila se udala za svoju staru ljubav, Endrua Parkera Boulsa. Nakon što je čuo tu vest, princ je sate i sate proveo zaključan u svojoj kabini iz koje je izašao crvenih očiju.

Njih dvoje su, međutim, ostali prijatelji, i ponovo postali ljubavnici nakon što se 1980. Kamilin brak uljudno ugasio. Kamila, uvek u potrazi za mogućom kraljevskom nevestom, gurnula je Čarlsa u naručje Dajane, ledi Spenser. Kamila je Dajanu smatrala dovoljno mladom i popustljivom da se prilagodi Čarlsu i dvorskom životu. Dajana je poticala iz plemićke porodice i dičila se najvažnijom odlikom kraljevske neveste: čitavim himenom. Čarls, duboko zaljubljen u Kamilu, nije bio oduševljen; njegovo udvaranje Dajani bilo je površno i usiljeno. Odgajen je, međutim, sa uverenjem da treba da vrši svoju dužnost prema svojoj zemlji, te je dopustio sebi da ga doguraju do oltara.

Prema rečima prinčevog ličnog sluge iz tog doba, Stivena Berija, uoči objavljivanja same veridbe s Dajanom princ Čarls je rekao: „Napraviću strašnu grešku." Nekoliko dana pre venčanja, kaže Beri, „rekao je meni i lordu Romziju da je Kamila jedina žena koju je ikad voleo. Kazao nam je: nikad ne bih mogao da osećam prema Dajani to što osećam prema Kamili." U skladu s tradicijom osamnaestog veka, porodični prijatelj lord Romzi uveravao je Čarlsa da će se vremenom njegova osećanja promeniti i da će on zavoleti Dajanu.

Mada joj je bilo tek devetnaest godina, Dajana je brzo uočila Čarlsovu ljubav prema Kamili i zamrzela ju je. Mada je Kamila bila pozvana na

venčanje, Dajana je precrtala njeno ime sa spiska gostiju za svadbeni doručak i prijem. Nekoliko dana pre venčanja, Dajana je na stolu Čarlsovog pomoćnika našla upakovan poklon za Kamilu. Otvorila ga je i videla narukvicu. Dajana je smatrala krajnje neprikladnim da Čarls poklanja takav dar bivšoj devojci uoči svog venčanja. Umalo je otkazala svadbu veka.

Dajana bi svakako otkazala svoje venčanje da je znala kako se noć uoči venčanja, za vreme njenog devojačkog bdenja, njen princ valjao po krevetu sa Kamilom. Nameravao je da bude veran svojoj ženi, ali je želeo da poslednju momačku noć provede sa svojom ljubavnicom.

Čarls se našao pritešnjen između barokne tradicije i modernih vrednosti. Njegov brak iz dinastičkih razloga sa ženom koju nije voleo – ma koliko ona bila lepa – predstavljao je istu toliku žrtvu kao i brak Luja XIV s patuljastom španskom infantkinjom. Dajana je, s druge strane, živela u kasnom dvadesetom veku – ne u sedamnaestom – i čvrsto verovala da se Čarls ženi njome iz ljubavi. Nije odgajana na dvoru na kojem su kraljevske ljubavnice predstavljale prihvaćenu konvenciju i gde se od nevoljenih kraljevskih supruga očekivalo da ih dostojanstveno trpe. Što je bilo najgore, nadala se da Čarls predstavlja rešenje njenog života besciljne neizvesnosti i tegobne usamljenosti.

Tokom njihovog krstarenja na medenom mesecu, Dajana je pronašla Kamilinu fotografiju u rokovniku svog muža i razbesnela se. „Zašto jednostavno ne priznaš istinu i ne kažeš mi da voliš nju a ne mene?“, vikala je, potresena strašnom spoznajom. Dajana, koja je patila od bulimije, tada je otrčala u toalet da povrati.

Posle rođenja princa Harija 1984. i tri godine bračne vernosti Čarls se, potresen Dajaninim napadima besa, vratio u Kamilino naručje. Dajana je – skamenjena saznanjem da je muž nikada nije voleo – potražila utehu u sopstvenim ljubavnim vezama, ali nikad nije našla trajnog partnera. Njena zajedljiva mržnja prema Kamili kao odgovornoj za svu njenu patnju, vremenom nikad nije izbledela. Možda je Dajana, gledajući u ogledalu svoju glamuroznu lepotu, shvatala da ono što je Čarlsa zavelo i odvuklo iz bračne postelje nije bila Kamilina lepota; još gore od toga, bilo je to nešto *unutrašnje*

što je Dajani nedostajalo a što je Kamila *imala*, a ta gorka spoznaja dosipala joj je so na bolnu ranu.

Međutim, Čarls je morao da izdrži i nešto mnogo gore od napada besa svoje žene. Trinaestog januara 1994. britanska štampa je objavila razgovor koji su Čarls i Kamila vodili preko mobilnih telefona. Seksualno eksplicitna priča jasno je otkrivala da mu je Kamila već izvesno vreme bila ljubavnica. Snimak „Kamilagejta" neprekidno je emitovan na televizijskim i radio-stanicama širom sveta. Javnost je bila zgrožena; njihovo mišljenje o kraljevskoj porodici nikad nije bilo gore.

Svakako nije mnogo pomoglo ni to što je Čarls tada izrazio želju da se reinkarnira kao Kamilin tampon. Strana štampa odmah ga je prozvala Tampon-princem, a Britanke su počele da nazivaju tampone „Čarlijima". Ponižen i ocrnjen, Čarls je ozbiljno razmišljao o odricanju od prava na nasleđe prestola i napuštanju zemlje.

Najcrnji prinčev trenutak došao je kad je Kamilin postariji otac, major Šend, zatražio sastanak sa zavodnikom svoje kćerke, kojeg je napadao čitavih sat i po. „Život moje kćerke je uništen, njenoj deci se svi smeju i preziru ih", grmeo je major. „Upropastili ste celu moju porodicu."

Ta situacija je bila veoma daleko od one u kojoj je otac madam Montespan 1667, čuvši da je njegova kćerka postala ljubavnica Luja XIV, uzviknuo: „Hvala bogu! Eto velike sreće za našu kuću!"

Šta se dogodilo u ona tri veka u međuvremenu? Štošta. Pre svega, novčane nagrade kraljevskih ljubavnica danas su veoma ograničene, a za njih ne postoji ni prihvaćen položaj na dvoru. Pre Francuske revolucije Dajana bi se našla nagurana u kočiju s Kamilom, koja bi bila proglašena za vojvotkinju, a Čarls bi sedeo između njih. Kamila bi zvanično dočekivala strane ambasadore, dok bi neposlušna Dajana lako mogla biti zatočena u neku tvrđavu. Kamila bi daleko nadmašila Dajanu po nakitu i haljinama, broju odaja u zajedničkoj palati, po moći i uticaju.

Drugo, moderna kraljevska ljubavnica više nema nikakvu političku moć – kao što je nema ni njen princ, te ne može s njom da je podeli. Kamile ovog sveta više ne šetaju hodnicima palata i ne prisustvuju sastancima

kraljevskog saveta, ne donose zakone, ne imenuju generale, ministre i ambasadore. Niti pak imaju uticaja na književnost i umetnost. Njihov položaj je približno isti kao položaj ljubavnica u devetnaestom veku, one se diskretno drže u pozadini, a nezakoniti seks je prihvatljiv samo dotle dok za njega niko ne zna.

Treće, moderna kraljevska ljubavnica i njen princ imaju novog neprijatelja. Prateći trag kraljevskih švrljanja još upornije od ljubomorne žene, štampa vodi bitku teleobjektivima i tajnim sredstvima za prisluškivanje i snimanje, beležeći najintimnije trenutke, a zatim se razmećući svojim ratnim plenom pred očima celog sveta. Istorija nije zabeležila ni jedan jedini telefonski razgovor između Luja XIV i madam Montespan, u kojem njegovo vrlo hrišćansko visočanstvo izražava želju da se pretvori u tampon, niti fotografije Nel Gvin kako se sunča u toplesu u svojoj ograđenoj bašti u blizini palate Vajthol. To je svakako naš gubitak.

Nije čudno što su reakcije majora Šenda i oca madam Montespan bile toliko različite. Ali ako Kamila pati od nevolja modernih kraljevskih ljubavnica, ona je bar lišena drugačijih neugodnosti koje su mučile njene prethodnice. Od nje se ne očekuje da ide u lov na veprove po kiši i trpi beskrajne vožnje kočijama bez mogućnosti da upotrebi noćnu posudu. Nije dobila boginje na dvoru ni sifilis od princa Čarlsa, niti je izdahnula rađajući kraljevsko kopile. Mada je sasvim moguće da bi Kamila, ako bi mogla da bira između opsedanja novinara i užasa prohujalih vekova, radije odabrala boginje.

Nakon neprijatnog susreta s majorom Šendom, činilo se da je Čarls odustao od Kamile da bi ublažio osudu javnog mnenja i spasao svoju čast. Ipak, ubrzo je shvatio da jednostavno ne može bez nje. Kamila se vratila poput neizbežne plime, da bi se ponovo povukla posle Dajanine tragične pogibije u automobilskoj nesreći 1997. Međutim, Čarlsov i Dajanin najstariji sin, princ Vilijam, uskoro je pozvao Kamilu na čaj. Vilijam i njegov brat Hari zamolili su je da se pridruži njima i njihovom ocu na krstarenju Sredozemljem 1999.

Nedavno je Čarls izjavio da je njegov odnos s Kamilom neporeciv. Oni povremeno odlaze zajedno na društvene događaje, i u tim prilikama je sasvim vidljivo da je njena pojava profesionalno preoblikovana. Frizeri su ukrotili njenu tršavu grivu. Šminkeri su je naučili najlaskavijim tajnama svog zanata. Modni kreatori su joj savetovali jednostavne i otmene haljine, koje ona ukrašava ukusnim nakitom. Tako se Kamila iz nemarno obučene preobrazila u elegantnu ženu.

Kamilina i Čarlsova veza traje neverovatno dugo – čak duže od veze cara Franje Josifa i Katarine Šrat. Kamila je, kao i Katarina, osvajala poene zahvaljujući pukoj izdržljivosti. Svi možemo da joj zavidimo na tako dugotrajnoj vezi u kojoj još bukti seksualna strast. Njen položaj je uveliko učvršćen prihvatanjem od strane mladih prinčeva, koji veoma vole svoga oca i žele da on bude srećan. Čak joj je i kraljica Elizabeta sada naklonjena.

Dve hiljade druge godine Engleska crkva je, s nelagodom prihvativši merila sredine dvadesetog veka, pristala da dopusti razvedenim muževima i ženama čiji su bivši bračni partneri još živi da se venčaju u crkvi. To znači da su se Čarls i Kamila mogli venčati s blagoslovom crkve – nešto što Edvard VIII i Volis nisu.

Međutim, anketa sprovedena 2002. u Britaniji otkrila je da pedeset dva procenta Britanaca nije želelo kraljicu Kamilu. Udarac je donekle ublažen time što je oko pedeset i sedam odsto njih smatralo da bi bilo prihvatljivo da Čarls i Kamila žive zajedno pošto on postane kralj. Ovaj par je svakako pokazao više mudrosti čekajući da se mišljenje javnosti promeni, nego što su učinili Edvard VIII i Volis Vorfild Simpson svojim katastrofalnom žurbom da stupe u brak.

Udajući se za Čarlsa, Kamila je svakako prošla bolje od svojih prethodnica. Nije ostala bez glave, kao Ana Bolen. Niti je pak iskasapljena, kao srpska kraljica Draga, mada ju je na vrhuncu „Kamilagejt“ skandala grupa žena gađala veknama hleba u samousluzi. Kamila, međutim, može biti raskomadana, raščerečena i sahranjena samo u medijima.

Novi trend u kraljevskim brakovima

Razlozi da se princ oženi nevinom princezom više ne postoje. Drevna tradicija održavanja „čistote“ kraljevske krvi venčavanjem sa sličnim porodicama, dovela je do širenja ludila i hemofilije u evropskim kraljevskim kućama. Ne samo da kraljevska krv *nije* superiorna u odnosu na krv običnih smrtnika, ona vrlo lako može biti genetski i inferiorna zbog viševekovnog međusobnog venčavanja unutar istih porodica. Ako bismo tu svetu tvar mogli da posmatramo pod mikroskopom, verovatno bismo se zaprepastili uočivši koliko toga joj *nedostaje*.

Moderne princeze ne donose u brak ugovore koji pospešuju trgovinu i sprečavaju ratove. Niti pak svojim mirazima popunjavaju kraljevsku riznicu. Ni devičanstvo više nije cenjena roba. Današnje obrazovane, lepo vaspitane, zdrave žene u dvadesetim godinama života *nisu* device.

Pošto su sopstvenim očima videli užas i katastrofu Čarlsovog braka s nevinom plemkinjom, moderni prinčevi danas žele da se ožene običnim ženama po sopstvenom izboru, koje nisu nevine, i spremni su da se bore za to pravo. Dve hiljade prve dvadesetosmogodišnji prestolonaslednik Norveške Hakon oženio se devojkom s kojom je već živeo, Mete-Marit Ćesem Hejbi, visokom plavušom jake brade i zdravog izgleda. Mete-Marit, kojoj je takođe bilo dvadeset i osam godina, ne samo da je bila prostog već, po mišljenju javnosti, i „preprostog“ porekla. Radila je kao konobarica i beračica jagoda, koja nikad nije završila fakultet. Što je bilo još gore, imala je četverogodišnjeg vanbračnog sina čiji je otac bio u zatvoru zbog droge.

Princ Hakon je odlučno zahtevao da sklopi taj brak i zapretio da će se odreći prava na presto svog oca kralja Haralda. Mnogi su ovu situaciju poredili sa ustavnom krizom koju su izazvali Volis Vorfild Simpson i Edvard VIII. S obzirom, međutim, da se uglavnom pridržavaju vrlo modernih vrednosti, većina Norvežana nije imala ništa protiv ovog braka; anketa je otkrila da sedamdeset posto ispitanika želi prinčevu verenicu za kraljicu. I

tako su Mete-Marit oprošteni svi grehovi; obećala je da nikada više neće podleći iskušenju; i došla u svoje carstvo.

Na venčanju je bio i princ Čarls; kažu da se vratio kući laka srca i laka koraka.

Dve hiljade druge, tridesettrogodišriji holandski princ Vilem se, uprkos brojnim protestima, oženio dvadeset devetogodišnjom Argentinkom Maksimom Zoregijetom. Problem nije bio u tome što Maksima, kao što možemo da pretpostavimo, nije bila nevina. Niti je čak bilo šta zamereno samoj Maksimi, koja je visoko obrazovana i radila je kao bankarka u Volstritu.

Međutim, Maksimin otac je bio ministar u Argentini u vreme nekadašnje hunte, režima tokom kojeg je ubijeno i mučeno trideset hiljada ljudi. Neki političari su smatrali da Vilem treba da se odrekne prava na presto ako se oženi ženom čiji je otac takva nepoželjna ličnost. Vilem je nagovestio da bi on bio spreman na to ako bi neko pokušao da ga spreči da sklopi taj brak. Uprkos protestima, Maksima je postala veoma omiljena među građanima Holandije. Par se venčao februara 2002, ali su mladini roditelji zamoljeni da ostanu kod kuće u Argentini.

Čarls je verovatno bio poslednji princ koji se žrtvovao na oltaru Himena iz dužnosti prema svojoj zemlji. Moderni prinčevi, poput Hakona i Vilema, žele da se ožene ženama koje vole. Ali mnogi od nas, običnih ljudi koji su se udali za partnere po sopstvenom izboru, duboko smo svesni bolne činjenice – da se zaneseni put do oltara često završava na tvrdoj drvenoj klupi, pred sudijom, u postupku razvoda, zbog meke i privlačne postelje neke treće osobe. Ni brak sklopljen iz ljubavi, nakon što je narušen prezirom koji potiče iz bliskosti, ne može biti lek za eventualnu preljubu.

Javno mnenje, velikodušno prema prinčevima koji su se iz dužnosti oženili ružnim princezama a zatim odabrali ljubavnice po sopstvenoj volji, neće biti toliko naklonjeno Hakonima i Vilemima dvadeset i prvog veka, koji su se ogorčeno borili da se ožene ženama koje su voleli, ako *potom* budu imali ljubavnice. A kraljevima i prinčevima, čak i onima bez imalo ličnog šarma, nikad ne nedostaje obožavateljici.

Opijene kraljevskim erotizmom, i u narednim vekovima žene će nastaviti da, kako je rekao Luj XIV, „opsedaju srce vladara kao tvrđavu“.

Zaključak

Kroz istoriju, žene su uglavnom gurane u kuhinju i dečju sobu. Nekoliko njih je uspelo da stigne do spavaće i prestone kraljevske sobe. Nikada nećemo saznati vrline i poroke većine tih žena, jer su skriveni teškim senkama vremena, ili tek slabačko osvetljene treperavom svećom polupismenosti. Ali možemo se usredsrediti na neke druge, i sasvim ih podrobno ispitati.

Najpre zatvorimo oči i udahnimo miris njihovog opojnog parfema – lokvanja, pomorandžinog cveta i ružine vodice. Čujemo šuštanje lepeze i osećamo treperavo strujanje vazduha. Kada otvorimo oči, vidimo da ljubavnice koje stoje pred nama uopšte ne izgledaju onako kako bismo očekivali. Neke su zaista mlade i putene, nežne i podatne kože, doterane i namazane mirisnim uljima, odvažno nude svoju seksualnost. Neke su majčinske i brižne, dok su treće jednostavno ružne, ali odišu sirovim seksepilom.

Gledajući ih izbliza, zapazićemo da naš reflektor nemilosrdno obasjava i brojne poroke. Videćemo, svakako, pohlepu: Elis Perers kako skida prstenje sa ukočenih prstiju tek umrlog Edvarda III; ledi Kaslmejn kako grabi toliko novca, srebrnine, dragulja, poseda i prihoda da Čarls II više nije imao čime da plaća svoje vojnike i pomorce; madam Bari, blistavu kao sunce, kako se kiti draguljima i zabavlja u vrtovima dok francuski seljaci gladuju. Vidimo okrutne spletke; zlobne sestre Maji-Nel koje se upinju da svrgnu jedna drugu; izdajnicu madam Montespan kako ubacuje gnusne napitke od žabljeg izmeta i dečjih utroba u kraljevu hranu da bi zadržala njegovu ljubav.

Vidimo razmetljivu ambiciju Bjanke Kapelo, Lole Montez i Volis Vorfild Simpson, koje su potresale čitave narode i uništavale svoje muškarce da bi postigle lične ciljeve. Vidimo kolateralnu štetu ucveljenih žena: Katarinu od Bragance Čarlsa II, kojoj krv curi iz nosa, kako se onesvešćuje upoznajući ledi Kaslmejn, ženu za koju zna da je njen muž istinski voli; neuglednu kraljicu Mari, ženu Luja XV, kako uzdiše zbog mlađe, lepše, duhovitije madam Pompadur, zajapurene i ushićene od kraljevih zagrljaja; i princezu Dajanu, zgrčenu nad toaletom pri pomisli da njen muž ne voli nju, već Kamilu.

Je li beznadežno nadati se ljubavi na bojnom polju pohlepe, ambicije i bezobzirne preljube? Da li žena koja polaže svoj dar ljiljana – ili je to trnje? – na oltar ne obožava ljubav, već idola, lik rezan od slave, bogatstva i moći? Da li je pravi cilj kraljevske ljubavnice, kako se izrazio jedan francuski dvoranin u osamnaestom veku, da „pronađu slavu u kurvanju koje je deo istorije“?

Ipak, u šarenilu svetla i tame, dobra i zla koje predstavlja ljudsku prirodu, naš reflektor obasjava i vrline. Tu vidimo Anjes Sorel kako sedi kraj ognjišta i veze, blago ubeđujući plašljivog Šarla VII da otera Engleze s francuskog tla; hrabru Gabrijelu d'Estre, koja se suočila s topovskom paljbom na bojnom polju da bi ostala uz Anrija IV, vešto razrešavajući krvavi građanski rat mudrom diplomatskom upornošću; madam Pompadur, zaštitnicu slikara i pisaca, kako spremno predaje svoje srebro, nameštaj i neprocenjivi nakit da bi izgradila bolnice i platila vojsku Luja XV.

Vidimo Vilhelminu Ric, spremnu da se suoči sa zatočeništvom, a možda i smrću, radije nego da pusti Fridriha Vilhelma II da umre bez nje. Vidimo uprkos izdaji odanu Mariju Valevsku, koju je Napoleon odbacio još davno pre toga, dok je bila trudna s njim, kako se penje uz strme padine Elbe da poseti prognanika kojeg su njegova nevesta kraljevskog roda i licemerni dvorani zaboravili.

Vidimo Katarinu Srat, ugojenu i ostarelu, s malim naočarima na nosu, kako sedi na betonskoj klupi u vrtu i čita depeše osamdesetogodišnjem caru

Franji Josifu, kojeg su oči izdale. I Kamilu Parker Boulz koja nudi savete, ljubav i podršku čoveku rastrzanom između želja i obaveza.

Oni koji po zemlji hodaju s krunom na glavi – kao i mi koji krunu nemamo – klanjaju se pred oltarima pohlepe, ambicije i žudnje. Ali ponekad cveće nikne i iz krvlju natopljenog bojnog polja ili spaljene šume, ili veličanstveno stablo izraste iz pukotine srušenog zida. Plašeći se da sagledamo istinu onoga čemu smo se divili, obaramo pogled. Pa ipak, ako dignemo glavu, možda ćemo videti da na našem oltaru nema idola, ili da su idoli koje smo tu postavili pali, i ugledati kako umesto njih sija nešto drugo. Tragajući u tami, pronašli smo svetlost.

IZJAVE ZAHVALNOSTI

Neopisivo sam zahvalna mnogima na ohrabrenju i pomoći.

Moja pokojna majka, umetnica Luiz Herman Donahju, podsticala je moju kreativnost i radoznalost i zaveštala mi večnu ljubav i smeh. Ona mi je poklonila neprocenjivi dar sanjarenja, koji je zauvek ostao sa mnom, čak i sada kada ona više nije tu.

Moj otac, novinar Volter Fok Herman, ponosan na svoje srednjovekovne pretke, još od najranijeg detinjstva nadahnjivao je moju ljubav prema istoriji. Sedeći na njegovom krilu prvi put sam čula borbene pokliče, osetila miris zamkova u plamenu, videla sjaj kraljevske povorke. Njemu sam takođe zahvalna za brižljivo uređivanje rukopisa.

Moja sestra, retko talentovana umetnica koja uspešno živi svoj san, uznemirujuće često me je podsticala da i ja živim svoj. Ne verujem da bih dovršila ovu knjigu bez njenog tvrdoglavog ali najdobronamernijeg navaljivanja da to uradim.

Veliko hvala Suzan Beseril, Karin Grizvold i Heleni Hugterp za neprekidno ohrabrenje i podršku ovom poduhvatu i njegovom autoru.

Posebno sam zahvalna mojoj dobroj prijateljici Lesli Haris, vlasnici i dizajneru *Nobles obliž renesansnih kostima*, što mi je pomogla da uđem u duh, i u korset, kraljevske ljubavnice. Oblačenje njihove božanstvene ali sputavajuće odeće izoštrilo mi je razumevanje njihovog božanstvenog ali sputavajućeg načina života.

Zadivljena sam strpljenjem mog predivnog muža Majkla Dajmenta, koji sluša moje neprestano ćeretanje o kraljevima i kraljicama, ljubavnicama

i kraljevskoj kopiladi, i trpi moje komplikovane dvorske kostime na bezbrojnim društvenim događajima, ne pokazujući ni trunku zbunjenosti.

Očigledno, ova knjiga ne bi mogla nastati bez dnevnika, pisama, istorijskih dokumenata i sećanja, kao ni bez desetina biografija i istorija koje su napisali moderni autori, opisujući i tumačeći originalne izvore. Duboko sam zahvalna svim piscima iz prošlosti i sadašnjosti na čija sam se dela umnogome oslanjala, i koji su navedeni u bibliografiji.

I konačno, da bi mogao da razume haotične događaje iz prošlosti, istoričar ih mora posmatrati kroz posebnu filozofsku prizmu. Za to dugujem neizmernu zahvalnost knjizi *A Course in Miracles*, delu izvanrednih psiholoških uvida i ogromne duhovne snage.

BIBLIOGRAFIJA

Algrant, Christine Pevitt. *Madame de Pompadour*, *Mistress of France*. New York: Grove Press, 2002.

Andrews, Allen. *The Royal Whore: Barbara Villiers*, *Countess of Castlemaine*. Philadelphia: Chilton Book Company, 1970.

Aronson, Theo. *The King in Love: Edward VlTs Mistress*. London: Corgi Books, 1989.

Bernier, Olivier. *Lous the Beloved: The Life of Lous XV*. New York: Doubleday, 1984.

Bierman, John. *Napoleon III and His Carnival Empire*. New York: St. Martins Press, 1988.

Birmingham, Stephen. *The Story of Wallis Warfield Windsor*. London: Book Club Associates, 1981.

Bray, William, ed. *The Diary of John Evelyn*, *Esquire*, *FRS*, *from 1641 do 1705-06 with Memoir*. London: Frederick Warne, 1818.

Carlton, Charles. *Royal Mistresses*. London: Routledge, 1990.

Cawthorne, Nigel. *Sex Lives of the Kings and Queens of England*. London: Prion, 1994.

Coote, Stephel. *Samuel Pepys*, *a Life*. New York: St. Martins Press, 2000.

Crankshaw, Edward. *Maria Theresa*. New York: Viking Press, 1970.

Cronin, Vincent. *Lous XIV*. London: Collins, 1964.

De Gramont, Sanch. *Epitaph for Kings*. New York: G. P. Putnams Sons, 1967.

Delpech, Jeanine. *The Life and Times of the Duchess of Portsmouth*. New York: Roy Publishers, 1953.

D'Orliac, Jehanne. *The Lady of Beauty: Agnes Sorel, First Royal Favorite of France*. Philadelphia: J. B. Lippincott, 1931.

Dunlop, Ian. *Lous XIV*. New York: St. Martins Press, 1999.

Erickson, Carolly. *Great Harry*. New York: St. Martins Press, Griffin, 1908.

Farquhar, Michael. *Royal Scandals*. New York: Penguin Books, 2001.

Ferval, Claude. *The Martyr of Love: The Life of Louse de La Valliere*. London: Stanley Paul, 1914.

Flower, Desmond, ed. *The Memoirs of Lous deRouvroy, Due de Saint-Simon, Covering the Years 1691-1723*. New York: Heritage Press, 1959.

Forster, Elborg. *A Womans Life in the Court of the Sun King: Letters of Lisellote von der Pfalz, Elisabeth Charlotte, Duchesse d'Orleans, 1652-1722*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1997.

Given-Wilson, Chris, and Alice Curteis. *The Royal Bastards of Medieval England*. London: Routledge and Kegan Paul, 1984.

Graham, Caroline. *Camilla, the Kings Mistress: A Royal Scandal*. New York: HarperPaperbacks, 1995.

Haggard, A. C. P. *The Amours of Henri de Navarre and of Marguerite de Valois*. New York: Brentano's, 1910.

Hardy, Alan. *The King's Mistress*. London: Evans Brothers, 1980.

Haslip, Joan. *The Emperor and the Actress: The Story of Emperor Franz Josef and Katharina Schratt*. London: Weidenfeld and Nicolson, 1982.

Madame du Barry: The Wages of Beauty. New York: Grove Weidenfeld, 1991.

Hausset, Madame du. *The Private memoirs of Madame du Hausset, Lady's Maid to Madame de Pompadour*. New York: Elam Bliss, 1927.

Hervey, Lord John. *Some Materials towards Memoirs of the Reign of King George II*. 3 vol. London, 1931.

Hilton, Lisa. *Athenis, the Real Queen of France*. New York: Little, Brown, 2002.

Hume, Martin. *The Court of Philip IV: Spain in Decadence*. New York: G. P. Putnams Sons, 1907.

Jerrold, Clare. *The Story of Dorothy Jordan*. New York: Brentano's, 1914.

Kelen, Betty. *The Mistresses: Domestic Scandals of 19th-Century Monarchs*. New York: Random House, 1966.

Kent, Her Royal Highness Princess Michael of. *Cupid and the King: Five Royal Paramours*. London: HarperCollins Publishers, 1991.

Leslie, Anita. *Mrs. Fitzherbert*. New York: Charles Scribner s Sons, 1960.

Lever, Evelyne. *Madame de Pompadour: A Life*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2002.

Lewis, Paul. *Lady of France: A Biography ofGabrielle d'Estrees, Mistress of Henry the Great*. New York: Funk and Wagnalls, 1963.

MacDonogh, Katharine. *Reigning Cats and Dogs: A History of Pets at Courts since the Reneissance*. London: Fourth Estate, 1999.

Mahoney, Irene. *Royal Cousin: The Life of Henri IV of France*. New York: Doubleday, 1970.

Marvick, Elizabeth Work. *Louis XIII: The Making of a King*. New Haven, Conn.: Yale University Press, 1986.

Memoirs of the Courts of Europe: Memoirs of Marguerite de Valois, Queen of France, Wife of Henri IV; of Madame de Pompadour, of the Court of Lous XV, and of Catherine de Medici, Wife of Henri II. New York: Collier and Son, 1910.

Mitford, Nancy. *Madam de Pompadur*. New York: Pyramid Books, 1966.

Mossiker, Frances. *The Affair of the Poisons: Lous XIV, Madame de Montespan, and one of History's Great Unsolved Mysteries*. New York: Alfred A. Knopf, 1959.

Madame de Sevigne: A Life and Letters. New York: Alfred A. Knopf, 1983.

Parissien, Steven. *George IV*. New York: St. Martins Press, Griffin, 2001.

Pevitt, Christine. *Philippe, Due D'Orleans*. New York: Atlantic Monthly, 1977.

Pollnitz, Count Karl Ludwig von. *The Amorous Adventures of Augustus of Saxony*. London: George Allen and Unwin. 1926. Prevedeno s francuskog originala, *La Saxe Galante*, iz 1734.

Rappoport, Angelo S. *Royal Lovers and Mistresses: The Romance of Crowned and Uncrowned Kings and Queens of Europe*. London: private printing for the Navarre Society Limited, 1924.

Seymor, Bruce. *Lola Montez, a Life*. New Haven, Conn.: Yale University Press, 1996.

Shellabarger, Samuel. *Lord Chesterfield and His World*. Boston: Little, Brown, 1951.

Smith, Alison J. *A View of the Spree*. New York: John Day, 1962.

Smythe, David Mynders. *Madame de Pompadour: Mistress of France*. New York: Wilfred Funk, 1953.

Somerset, Anne. *Ladies-in-Waiting from the Tudors to the Present Day*. London: Weidenfeld and Nicolson, 1984.

Stanhope, Gilbert. *A Mystic on the Prussian Throne: Frederick-William II*. London: Mills and Boon, 1912.

Steegman, Mary G. *Bianca Cappello*. Baltimore: Norman Remington, 1913.

Sutherland, Christine. *Marie Walewska, Napoleons Great Love*. London: Robin Clark, 1979.

Tarsaidze, Alexandre. *Katia, Wife before God*. New York: Macmillan, 1970.

Trench, Charles Chevenix. *George II*. London: History Book Club, 1973.

Weir, Alison. *The Six Wives of Henry VIII*. New York: Grove Weidenfeld, 1991.

Wheatley, Henry, ed. *The Diary of Samuel Pepys*. New York: Random House, 1983.

Williams, H. Noel. *The Last Loves of Henri of Navarre*. New York: Dingwall-Rock, 1925.

Rival Sultanas: Nell Gwyn, Louse de Kerualle, and Hortense Mancini. New York: Dodd, Mead, 1915.

Wilson, John Harold. *Nell Gwynn, Royal Mistress*. New York: Pellagrini and Cudahy, 1952.

Zigler, Gilette. *At the Court of Versailles: Eyewitness Reports from the Reign of Louis XIV*. New York: E. R Dutton, 1966.

O AUTORKI

Elinor Herman je rođena u Baltimoru, u Merilendu. Studirala je žurnalistiku i nemački jezik na državnom univerzitetu *Tauson*, i jezike u Evropi. Osam godina je bila jedan od izdavača časopisa NATO *Nations and Partners* za Severnu Ameriku. Udata je i živi u Meklinu, u Virdžiniji, gde piše istoriju iz ženske perspektive.